REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ȘI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂȚII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Președintele Societății Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACȚIUNE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XIV

1913

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Paris (fostă Doamnei), 16

1914.

35.574.

www.dacoromanica.ro

CONDIȚIUNILE PUBLICAȚIUNII

Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie, organul Societății Istorice Române, apare semestrial în două tomuri pe fiecare an.

Costul abonamentului pe an, pentru cei cari nu sunt membrii ai Societății, este de 25 lei în țară și 35 lei în străinătate, cu începere dela 1 Ianuarie al fiecărui an.

Membrii Societății primesc Revista gratuit, în schimbul cotizațiunii de 20 lei anual.

Redacțiunea Revistei se află la sediul Societății, Calea Victoriei No. 57, unde se vor trimite pe adresa d-lui Al. T. Dumitrescu, secretar, manuscriptele de tipărit, revistele, publicațiunile periodice sau ziarele ce au schimb cu Revista. Tot d-sale pot trimite cărțile lor autorii cari doresc să li se facă dări de seamă în Revistă.

Cotizațiunile, abonamentele și orice chestiuni de administrațiune a Revistei să se adreseze d-lui Al. T. Dumitrescu, Calea Victoriei 57 București.

In caz de schimbare de domiciliu, d-nii Membri sunt rugați a notifică de urgență Secretariatului societății noua adresă a lăcuinții.

Colecțiunea completă a Revistei pentru Istorie, Archeologie și Filologie, dela înființarea ei și până în present, se află de vânzare la administrația Societății Istorice Române.

---

www.dacoromanica.ro

REVISTA

PENTRU

ISTORIE, ARCHEOLOGIE ȘI FILOLOGIE

ORGAN AL

SOCIETĂȚII ISTORICE ROMÂNE

DIRECTOR-PROPRIETAR

EM. E. KRETZULESCU

Președintele Societății Istorice Române

AJUTAT DE COMITETUL DE REDACȚIUNE ALES DE SOCIETATE

VOLUMUL XIV

1913

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice CAROL GÖBL S-r I. St. Rasidescu

16, Strada Paris (fostă Doamnei), 16

1914.

35.574.

www.dacoromanica.ro

M. S. Regele CAROL I în uniforma de campanie din 1913.

www.dacoromanica.ro

A. S. R. Principele FERDINAND, Comandantul șef al armatei române peste Dunăre în 1913.

www.dacoromanica.ro

A. S. R. Principele CAROL în timpul trecerei armatei române peste Dunăre în 1913.

www.dacoromanica.ro

INSEMNĂRI DIN ZILE MARI.

Marele eveniment istoric, desfăşurat în aceste zile înălţătoare din fericita şi îndelungata domnie a M. S. Regelui Carol I, este de aşà importanţă, în cât pe de o parte, el ne face să privim plini de încredere viitorul asigurat al patriei, iar pe de altă parte vine să deştepte în noi dorinţa de a cercetà trecutul vitejesc din cele mai depărtate vremuri. In această cercetare a trecutului, vom găsì într'adevăr nu numai asemănări de împrejurări, dar chiar o coincidenţă de zi cu împlinirea marelui eveniment. Spre a învederà această asemănare şi a dovedì că istoria se repetă şi se va repetà, să analizăm în câtevà cuvinte faptul şi împrejurările din 1913.

In urma avântului înălţător al armatei noastre, condusă de A. S. R. Principele Ferdinand, Moştenitorul Tronului, având alături şi pe A. S. R. Principele Carol, peste Dunăre, fără vărsare de sânge, România a impus pacea în Peninsula Balcanică şi şi-a întărit graniţa prin alipirea teritoriului cuprins între Turcismil şi Ecrene. Prin această anexare, România nu a făcut însă altceva decât şi-a redobândit un patrimoniu, care a aparţinut pe rând regelui dac Burebista, împăraţilor Romani, ca parte din Scythia minor, principelui român Dobrotici, marelui voevod Mircea cel Bătrân şi urmaşilor săi dela cari, prin forţa împrejurilor, teritoriul a trecut în stăpânirea Turcilor, sub cari a stat până la 1878. La această dată, prin tractatul din Berlin, reîntemeindu-se o Bulgarie mare, pe nedrept s'a dat acestui Stat partea sudică din vechea Scythie minor împreună cu oraşul Silistra (Durostorum, Dristorul românesc). Prin pacea dela Bucureşti din 1913, nu s'a făcut deci altceva decât s'a reparat greşala dela 1878, înlăturându-se

www.dacoromanica.ro

o nedreptate, fiindcă Bulgarii n'au stăpânit nici odată, înainte de tractatul din Berlin, Scythia minor, care a aparţinut pe rând Geţilor, Dacilor, Romanilor, Bizantinilor, Românilor şi Turcilor până la 1878. Acesta este faptul. Să vedem şi asemănările.

Stăpânirea de acuma a M. S. Regelui Carol I peste întreaga Dobroge are asemănarea cu stăpânirea de acum aproape două mii de ani a regelui dac Burebista. Notăm chiar că asemănarea este aşà de mare în cât putem considerà pe întâiul rege al Dacilor cunoscut, pe marele Burebista, drept premergătorul întâiului rege al României, precursorul M. S. Regelui Carol I, în eghemonia şi arbitrajul traco-balcanic.

Analele lapidare ale Balcicului nostru de astăzi şi ale oraşului Mesembria, peste care se întindeà domnia lui Burebista, ne mărturisesc într'adevăr că înţeleptul rege al Dacilor din Carpaţi erà «cel dintâiu şi cel mai mare dintre regii Thraciei»: πρῶτος καὶ μέγιστος τῶν ἐπὶ Θρᾴκης Βασιλέων (1) şi că el stăpâneà tot ţinutul din dreapta şi din stânga Dunării, ca şi Mircea cel Bătrân şi Regele Carol I.

Iată dar cum în 1913 retrăim zilele din vremea lui Burebista!

Dar mai avem încă ceva de relevat: data retragerii armatei române din Bulgaria, după pacea din Bucureşti, care ilustrează încheerea marelui eveniment istoric din 1913, coincide cu împlinirea a 47 de ani, 2 luni şi 2 săptămâni din fericita şi glorioasa domnie a M. S. Regelui Carol I, adică cu ziua în care M. S. Regele a ajuns cea mai lungă domnie, pe care a hărăzit-o Provedinţa unui voevod român: domnia lui Ştefan-Vodă cel Mare şi Sfânt, care, după analele dela Putna, s'a urcat pe tronul ţerii în Joia mare din anul 1457, la 12 Aprilie, şi a răposat la 2 Iulie 1504, domnind după socoteala cronicarului Urechiă «47 de ani, 2 luni şi 3 săptămâni».

Ordinul de zi al M. S. Regelui Carol I către armată, pe care-l reproducem îndată ca document istoric, a fost dat în Bucureşti la 31 Iulie 1913, adică după 47 de ani,

(1) Iată pasagiul întreg dintr'o inscripţie datând aproximativ din anul 48 înainte de Christos, descoperită la Balcic şi depusă în Muzeul din Sofia: «νεωστεί τε τοῦ Βασιλέως Βυρεβίστα πρώτου καὶ μεγίστου γεγονότος τῶν ἐπὶ Θᾴκης Βασιλέων καὶ πᾶσαν τήν τε πέραν τοῦ ποταμοῦ [Dunărea] καὶ τὴν ἐπὶ τάδε κατεισχηκότος γενόμενος» (Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien. Wien 1906, n-rul 95).

www.dacoromanica.ro

2 luni şi 3 săptămâni, socotiţi dela 10 Maiu 1866, când Augustul nostru Suveran a intrat în Capitala Ţerii.

Iată acum şi acest documentul istoric, ce se înfăţişează chiar ca un prea frumos monument literar din zile mari.

ORDINUL DE ZI AL M. S. REGELUI CAROL I CĂTRE ARMATĂ.

«Ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi,

«Înălţătorul avânt cu care aţi răspuns chemării Mele într'un ceas de grea cumpănă, Mi-a dovedit din nou că sunteţi ori când gata a vă da vieaţa pentru patrie.

«Aţi plecat voioşi şi cu încredere pe câmpul de onoare părăsind holdele voastre, hotărîţi de a înfruntà cu bărbăţie toate primejdiile războiului.

«Mulţi dintre camarazii voştrii au căzut jertfă boalelor nemiloase de peste Dunăre. Dureroasa lor pierdere a sângerat inima Mea.

«Nici odată nu voiu uità mărturisirile de dragoste, cu care M'aţi înconjurat pe amândouă ţărmurile Dunării în ziua când armata, sub ochii Mei, a trecut a doua oară acest fluviu măreţ. Strigătele voastre înflăcărate au găsit un puternic răsunet dela Carpaţi până în Balcani şi au pătruns adânc inima Mea de bucurie.

«Aţi ajuns cu o repeziciune mai presus de toate aşteptările până la creasta munţilor Bulgariei.

«Prezenţa voastră acolo a impus pacea fără vărsare de sânge, a mărit Ţara noastră cu un ţinut însemnat pentru întărirea hotarului ei, şi a înălţat vaza României în ochii tuturor. In amintirea acestor fapte veţi purtà cu cinste, pe piept, un semn doveditor al bărbăţiei voastre.

«In curând vă veţi puteà întoarce la căminele voastre cu înalta mulţumire sufletească cum că v'aţi făcut datoria şi că aţi scris una din cele mai mândre pagini ale istoriei Patriei.

www.dacoromanica.ro

«Să plecăm cu smerenie capetele noastre înălțând rugi ferbinți către A-Tot Puternicul, care ne-a învrednicit să trăim aceste zile înălțătoare și să lăsăm urmașilor noștri o Românie mai tare și cu mai mare încredere în vitejia fiilor săi.

«Din tot sufletul mulțumesc scumpei Mele armate pe care de-apururea o voiu înconjurà cu o părintească dragoste.

«Dat în București, la 31 Iulie 1913.

CAROL.

Sfârșind aceste însemnări, să strigăm:

Trăiască România mare,

Trăiască Dinastia și Armata română.

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ.

www.dacoromanica.ro

DOCUMENTE IMPORTANTE.

Publicăm mai la vale două documente, unul dela începutul domniei lui Matei Basarabă şi altul din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Amândouă au importanţa lor şi de aceia am crezut că merită să fie tipărite.

Primul document poartă data 10 Aug. 1634 (7142) şi e dat de boerii mari ai ţării Clucerului Barbu dela Poiana, recunoscându-se dreptul lui asupra moşiilor, rumânilor şi ţiganilor stăpâniţi prin acte, pe care el le perduse în împrejurări arătate în document. Anume Barbu Cluc., fiind trimis la Constantinopol de Domn, tâlharii i-au prădat casa, i-au omorât soţia şi i-au ars toate documentele de stăpânire pe care le aveà.

Importanţa documentului este mai întâiu, că avem acì cel mai vechiu document cunoscut relativ la familia boerească a Poenarilor, şi la persoana însemnată a lui Barbu Poenarul, de care vorbesc şi cronicile ţării relativ la luptele ce au precedat venirea pe tron a lui Matei Basarab, şi care în lunga sa carieră a fost mare ban în 1645[1]), şi vornic al ţării de sus în 1658[2]). De sigur că documente anterioare de familie, relativ la Barbu Poenarul nu se pot găsì, fiindcă boerii spun că toate documentele i-au fost arse de tâlhari.

---

[1]) Doc. 2 Apr. 1645 (7153). Barbu mare ban al Craiovei. Ştefulescu, Tismana, p. 318.

[2]) 1658 (7166), Iunie 11. Preda Brâncoveanul vel. ban Craiovei, Barbul Poenarul, vel. vornic ţării de sus; Manul vel vorn. ţării de jos, Cost. Cantacuzino vel. post. Arh. Stat., Bucureşti, Golgota III, 6 şi 7.

1658 (7166) Mai 26 şi Iunie 12 şi 30. Barbul vorn. ţării de sus, Manul vorn. ţării de jos. Familia Mano. Documente p. 22 şi 24; Iorga, Studii şi documente V. 186.

1658 (7167) Dec. 9. Barbul vorn ţării de sus. Familia Manu. Documente, p. 25.

1658. Se arată în 1839 de Dem. Poenaru hrisov cu acea dată din care se vede că Barbu Poenaru au stătut vel vornic, iar fiu-său Preda vel stolnic.

www.dacoromanica.ro

A doua importanţă a documentului este că prin el se dovedeşte că tradiţiunea descendenţii din Basarabi a Poenarilor[1]), e cel puţin problematică, dacă nu dovedită ca falsă.

In lungul document ce publicăm nu se văd ascendenţi iluştri la Barbu Poenaru, şi chiar proprietăţile sale nu sunt străvechi, ci abià de două ori trei generaţiuni. Nu afirmăm cu siguranţă necoborîrea din Basarabi, ori din alţi ascendenţi iluştri a lui Barbu Poenaru, dar, până la proba contrarie, această origină e foarte problematică.

Ce e drept că s'ar puteà ca cei doi fraţi mai mici ai lui Barbu, de cari vorbeşte documentul, Drăghici şi Neagoe, să fi păstrat documentele lor, şi chiar ca ei să fi avut moşii mai vechi ale familiei, ştiut fiind că obiceiul ţării atât în Moldova cât şi în Muntenia a fost ca moşia de baştină (strămoşască) şi de aşezare să rămână fiului celui mai mic[2]). Nu tăgăduim lucrul acesta, însă el trebue dovedit, şi până la dovada contrarie noi credem că strălucirea familiei Poenaru începe în prima jumătate a secolului XVII-lea, cu banul Barbul Poenarul, de sigur cel mai ilustru membru al acestei familii boereşti.

N'am niciun interes să tăgăduesc origina ilustră a familiei mamei mele, dar întrucât ea nu e dovedită documentar, trebue să se mărginească până acolo până unde arată documentele, şi de sigur documentul pe care-l publicăm nu numai că nu confirmă, dar chiar pare că infirmă origina basarabească a Poenarilor.

Documentul relativ la Barbu Poenaru mai are şi o altă importanţă mai secundară, relativă la justiţia penală după acea vreme.

---

[1]) Vezi O. G. Lecca. Familiile boereşti române. Bucureşti, 1899 p. 393, „O zicătoare dela Mânăstirea Bistriţa din Vălcea menţionează de marele Ban, care venise să se călugărească la mânastirea fundată de dânsul „Jupan Barbu Craiovescul, ce i zice şi Poenarul".

Tradiţiuni de acestea false sunt multe. De exemplu biserica veche din Podoleni ruptă de Bistriţa se spune că e făcută de Ştefan cel Mare şi totuşi citind inscripţiunea am constatat că e făcută de Dum. Ştefan vel. log. tatăl lui Ştefan vodă.

[2]) Vezi R. Rosetti. Pământul, săteni şi stăpâni, 1907, p. 112 nota; Arch. genealogică, anul N-le 9 şi 10, 1912 Sept. şi Oct. Noi cunoaştem din documentele moldoveneşti numeroase cazuri. Vom citâ: 1795 Noemv. 1, Ianache Canta vist. împărţind moşiile zice de Horodniceni: „Partea mea din sus, *baştina*, după obiceiul pământului va rămâne la stăpânirea copilului celui mai mic Nicolae». (Doc. Inginer I. B. Cantacuzino. Catastif). De altmintrelea se mai poate citâ în Moldova cazul moşiei Roznov, care a fost atribuit lui Alex. Roset Rosnovanu, fratele mai mic al vist. Nic. Roset. In propria familie a Poenarilor, ramura zisă Belcineanu, moşia de baştina Bulcin s'a dat fratelui celui mai mic Iordache, cel mare Dumitrache luând Padea, iar cel mijlociu Meteu.

www.dacoromanica.ro

Se vede că ea nu dormità, ştià să descopere pe tâlhari, iar când'i prindeà, pedeapsa erà teribilă: ţapa, care înflorise pe timpul lui Vlad Ţepeş în secolul al XV-lea, nu dispăruse încă dintre pedepse pe vremea strănepotului său de văr al doilea Matei Basarab.

Voiu adăogà în fine că documentul pe care-l public este scris pe hârtie mare turcească de 43 centimetri pe 30, în stare relativ bună de conservare. El a fost păstrat în familia mamei mele, fiica pitarului Dumitrache Poenarul, a 7-a generaţiune dela marele ban Barbu Poenaru. (Barbu, Dumitraşco, Vasile, Dumitraşco, Constantin, Dimitrache, Dumitrache).

* * *

Al doilea document, pe care-l publicăm, are de asemeni importanţa sa. El este dela Costandin voevod şi poartă data 6 Iunie 1705 (7213). Prin acest document se lovesc de indisponibilitate moşiile, românii şi ţiganii ce aparţineau Stancăi fosta soţie a lui Calotă logofătul, fiindcă după moartea lui Calotă, recăsătorindu-se nu s'a căsătorit cu un boer, ci a făcut o *mesalianţă*. Aceasta Stancă, fostă soţia a lui Calotă log.[1]) fiu lui Badea pah., se pare că erà din familia Bengescu. Ea erà fata lui Hamza clucerul şi a Ancăi fata banului Gheorghe Băleanul. Hamza însuş erà fiu lui Vădislav clucerul, nepot lui Hamza post., strănepot lui Vădislav fratele lui Barbu Benga postelnicul de pe la anul 1580. Din cauză că Stanca s'a căsătorit cu un om care nu erà de treapta ei, Domnul hotărăşte că ea va păstrà bunurile sale, dar nu va mai puteà dispune de ele nici într'un chip, fie prin vânzare fie prin dăruire, fie chiar în mod simulat prin cale de judecată. Toată averea Stancăi va trece după moartea ei la mătuşa sa Cărstina, soţia pitarului Dumitraşcu Poenaru şi la fiii ei Vasile şi Matei Poenaru.

Această hotărîre se vede că s'a executat, şi moşia Belcinu a intrat de atunci în familia Poenaru, dând chiar numele unei ramure de Poenari, Poenari Belcineni, stinsă în 1896 prin moartea lui Manolache Poenaru, fratele mamei mele. Moşia rămânând la Iordache Poenaru fratele cel mai mic, unchiul lui Manolache Poenaru a trecut la soţia sa Zinca Poenaru, născută Brădescu, iar mai târziu prin adopţiune la D-l Nicolae Otetelişanu, care a vândut'o acum câţiva ani.

Zic că acest document prezintă importanţă, fiindcă e unicul document românesc dintre zecimile de mii care mi-au trecut prin mână.

---

[1]) 1695 (7204) Dec. 5: Calota logofăt Belcineanul martur. Iorga Studii şi Documente V. p. 191.

www.dacoromanica.ro

în care am văzut pedepsindu-se de Domn căsătoria unei cocoane cu un om de jos. Am găsit ce e drept un document moldovenesc inspirat de sentimentul aristocratic. Vasile Sturdza în 6 Oct. 1750 (7259), după ce lasă prin diată câte 10 moşii la băeţi şi două jumătate la fete, adaogă că, dacă ele nu se vor căsători cu fii de boeri, *vor fi lipsite de toate lucrurile*[1]). Dar aceasta era o dispoziţiune particulară, pe când documentul ce publicăm are un caracter oficial, este chiar o adevărată judecată, care se vede că a produs efectele sale.

Asemenea e de observat prevederea destul de minunioasă, de a interzice toate felurile de înstrăinare, chiar acela sub forma judecăţii, ceeace dovedeşte oarecare fineţe juridică la strămoşii noştri.

Voiu observà în fine că acest document scris pe hârtie de 30 cm. pe 20, s'a păstrat de asemenea în familia mamei mele, de unde a intrat în stăpânirea mea. Dăm în acelaş timp şi două mici fragmente de arborii genealogici ai familiei Bengescu şi Poenaru de care tratează cele două documente.

I.

Adecă noi boiarii divanului şi aï ţărăï, jupan Hriza vel ban, i jupan Ivaşco vel dvornic, i jupan Radul Buzescul biv vel ban, i jupan Gligorie vel logofăt, i jupan Theodosie biv vel log., i jupan Dumitraşco biv vel vist., i jupan Dumitru Dudescul vel vist., i jupan Miho biv vel spat., i jupan Mihaiŭ vel spăt., *i jupan Nedelco vel cliuč, i jupan Vasilie vel stol., i jupan Buzinco vel com., i jupan Vucina vel pah., i jupan Costandin vel post., i Dumitru vel pit., i Dragomir vel armaş, i Zahariia vel slug, i Opré vel agă, i Radul vtor vist,* i *Radul sină Mihalcev vtorii post.*, şi alalţi boiari ai ţerăi mici şi mari. Scris'am aceasta a noastră carte de nainte Domnu nostru Iω Mateiŭ Basarab voevoda, ca să fie de mare credinţă la mâna slugii Domnului nostru anume Barbului cliuč de Poiană şi fecïorilor lui ce-i va da Dumnezeu, ca să-i fie satele şi rumânii şi ţiganii şi toate moşiile câte are de moşie şi cumpărate de el şi de părinţii lui. Anume satul Halmăjul ot Doljiio tot satul şi cu toţi rumânii şi cu tot venitul de în hotar în hotar, care sat fost-au cumpărat de Grama de Bălténi, socrul Barbului cliuč, de la Şerban voevod încă de cându au fost boiariu derept 44.000 de aspri gata, în zilele lui Mihail Voevod, pre vréme când au fost Măria sa craïŭ la Ardeal. Şi iar să fie Barbului cliuč satul Scorila ot sudtvo Meh. tot satul cu tot hotarul şi cu rumânii şi cu tot venitul de în hotar în hotar, care sat fostu-l'au cumpărat Barbul cliuč. de la Tudosie biv vel. log şi de la fiiu său Preda post. derept 64000 de aspri gata şi un cal bun, în zilele lui Alexandru voevod Iliaş. Şi iar să fie Barbului cliuč. ocină în Măilat însă funea Tigoiască toată şi funea a lui Gărgor toată şi den funea Vladului feciorul lui Nég de în Măilat al treile loc de preste tot hotarul cât să va alége,

[1]) Mânăstirea Neamţu. Narueşti, doc. 3004.

www.dacoromanica.ro

cari funi de ocină fostu-le-au cumpărat Barbul cliuč depreună cu fraţii lui Drăghicĭ şi Neagoe de la megiiaşiĭ de sat za . . . .[1]) as în zilele Radului voevod sinea Mihnea voevoda. Şi iar să fie Barbului cliuč ocină în Părău însă parté a lu Stan Părăianul toată de preste tot hotarul căt se va alége ce o au fost cumpărat Barbul cliuč de la Stan Părăianul derept 3 boi şi 1.000 de aspri. Şi iar să fie Barbuluĭ cliuč ocina şi rumăniĭ şi cu tot venitul de preste tot hotarul căt se va alége, care jumătate de sat de în Poiană fost-au cumpărată de Nica tatăl jupănéseĭ Ianeĭ muma Barbului cliuč şi a lui Drăghicĭ şi a lu Neagoe de la Radul Bojuranul derept 14.000 aspri sreb. şi un cal bun în zilele lui Alexandru voevod cel bătrăn. Şi iar să fie Barbului cliuč ocină în Şipot însă parté Gherghinei toată de preste tot hotarul căt se va alége, care ocină cumpăratu-o-au Barbul cliuč dela Gherghina derept 3.000 de aspri gata. Şi iară să fie Barbului cliuč 1 rumăn în sat la Căneşti de pre Gilort anume Stoica cu feciorĭ lui Radul i Stanciul şi Barbul i Stan i Gherghina i Calin cu toată partea lor de ocină, pentru că s-aŭ vândut Stoica cu feciorĭ rumănĭ Barbului cliuč de bună voia lor derept 3.600 de aspri gata. Şi să-i fie Barbuluĭ cliuč. 1 sălaş de ţiganĭ anume Danciul cu sălaşu luĭ, şi cu copiĭ. Şi iar să-ĭ fie un sălaş de ţigani anume Ventilă ţiganul cu tot sălaşul lui ce l'au fost cumpărat Barbul cliuč de la Jetăian derept 9.000 de aspri în zilele R . . . . în Domnia dentăĭ. Şi iar să fie Barbului cliuč 1 ţigan Munteanul cu tot sălaşul luĭ ce l'au fost cumpărat dela Mihart de Şitoaia derept 6.000 de galbeni. Şi iar au cumpărat Barbul cliuč. 1 sălaş de ţigani anume Lupul ţiganul cu tot sălaşul lui de la Hamza banul de Părăiani derept 3.400 de bani. Şi iar au cumpărat Barbul cliuč 1 sălaş de ţigani anume Sămoilă ţiganul cu ţiganca lui şi cu tot sălaşul lui de la Mihaiŭ cupeţu şi dela frate său Franţĭ, care sălaş de ţigani fost-au vândut de Necola al Aldei de în Smradeseşti lu Mihaiŭ şi lu Franţĭ derept 62 de Galbeni în datoria lor; apoi Barbul cliuč el au cumpărat dela dănşii cu aceşti banĭ ce scriu mai sus, căcĭ au fost el mai volnic. Şi alţi ţiganĭ şi ţigance şi copiĭ de ţiganĭ ce va mai fi cumpărat Barbul cliuč tot să-i fie de moşie. Pentru că acéste sate şi ocîne şi rumăni şi ţigani ce scriu mai sus fost'au ale Barbuluĭ cliuč de moşie şi de cumpărătoare încă mai de nainte vréme den zilele altor Domni; şi au avut cărţi şi zapise pre toate moşiile. Iar după acéia, cându au fost în zilele Domnu nostru Iω Mateiŭ Basarab voevod, tămplatu-se-au vréme fiindu Barbul cliuč trimis de Domnu nostru la împărăţie în slujba Măriĭ sale şi a ţerăĭ, aici în urma lui mers-au neşte hoţi la casa lui în Poiană de i-au prinsu jupănéasa şi pre oamenii lui de i-au muncit noaptea şi i-au căznit şi i-au arsu cu foc, până i-au omorât jupăneasa şi i-au luoat tot de în casă ce au avut şi i-au perit atunce toate cărţile de moşiĭ, cum ştie şi Domnul nostru Iω Mateiŭ voevod şi noĭ boiariĭ toţĭ şi toată ţara de această pagubă, cum i-au omorât hoţiĭ jupăneasa şi i-au perit cărţile de pre toate moşiile, şi au adus numai o carte de coajă arsă de'o am văzut noi toţi cu ochiĭ în devan, ce scriia pre satul Halmăjul. Aşà ştim şi mărturisim noi toţi boiariĭ cu sufletele noastre şi am mărturisit şi înaintea Domnuluĭ nostru, cum îi sănt ocine şi moşii di-

[1]) Loc gol.

www.dacoromanica.ro

répte ale Barbuluĭ cliuc, ce i-au perit cărţile de pre aceste ocine de acei tlăharı. Şi hoţiĭ de întrănşiĭ încă i-au prinsu de se-au înţepat toţĭ de viĭ pre marginea oraşuluĭ Bucureştiĭ, ca neşte tlăharie-a aicĭ la scaun. Derept acéia noĭ încă i-am făcut cartea noastră ca să fie Barbului cliuc aciaste ocine moşie luĭ şi coconilor.

Aceasta mărturisim ca să se ştie şi să se crează, şi pentru credinţă pusune-am toţĭ pecetile şi iscăliturile. I napisah Lepădat log. U Bucureşti mşţa Avgust 10 dni vlt 7142.

Hrizea vel ban. Ivaşco vel dvorn. Vucena vel pah. Nedélco vel cluc.

Gligorie vel log. Mihai vel spăt . . . . ? vist. Dumitru vel pit.

Radul vt vist Buzinco vel comis. Costantin vel postelnic.

Oprea vel agă

Costandin vel post (?) Radul vt post. Tudoran sulg.

II.

Milostiiv bojiio Iω Costandin voevod i gpdară zemle Vlahiscoe. Davad gdvami siio povélenie gdvmi jupănésiĭ Cărstini fata lui Vădislav clucerul ot Belcini, ce au fost jupăneasă lui Dumitraşco pit. Poenariul şi ficiorilor ei Vasilie i Matei, ca să fie volnici cu această carte a Domniei mele de să ţie şi să stăpănească Belcinul şi cu alte moşiĭ toate cu toţĭ rumăniĭ şi cu toţĭ ţiganiĭ căte să află acum ale jupănéseĭ Stancăi fata lui Hamza sluj. nepoata lui Vădislav sluj. care o au ţinut Calotă log., pentru că după moartea lui, ia ca o fămée făr de socotél şi făr de minte., décă i-au fost voia să se mărite, n'au căutat om ca acela de cinste şi de potrivă să-ş fie luat bărbat, ce au făcut necinste bărbatuluĭ său şi némuluĭ eĭ de au luat om ca acela care nu-i s-au căzut. Derept acieia am dat carté Domnii méle la mâna jupănésii Cărstiniĭ şi feciorilor ei Vasilie i Matei, ca să caute după moarté jupănésiĭ Stancăĭ ce sunt acum tot să stăpănéscă ei, neavând jupănésa Stanca copii. Iar păn va fi ea cu viiaţă să le stăpânéscă şi să le ia venitul, precum şi păn acum, iar să nu fie volnică de acum nainte a vinde ceva den moşiĭ, den rumăni, den ţiganĭ, au a dăruì cui-va ceva sau a judecì sau a da de poméni cuiva ceva, că ceĭ ce vor cumpărà au vor luà de dar sau să vor judecì sau vor luà de poménĭ, toţĭ uniĭ ca aciaia vor lipsì de nu vor stăpăni şi vor pierde şi baniĭ lor, pentrucă acéste moşii şi rumăni şi ţiganii nu sănt căştigate de Hamza tatăl jupănéseĭ Stancăi, ce sănt căştigate şi agonisite de Vădislav cluc. tatăl jupănesiĭ Cărstiniĭ. Deci Domniia mé împreună cu Sviinţiia sa părintele Chir Theɔosie Mitropolitul ţărăĭ şi cu toţĭ cinstiţii boiariĭ Domnii méle aşà am socotit şi am aflat cu dereptate cum, după moarte jupănésii Stancăi nerămăindu-i ei copiĭ, să rămăe aceste toate la jupănésa Cărstina şi feciorĭ ei, pentru căcĭ

www.dacoromanica.ro

să trag acéste moşii şi rumânĭ, ţiganĭ, tot de la tată-său Vădislav cluč. Derept aciaia am dat carté Domnii méle la mâna jupânésii Cărstinii şi ficiorilor ei Vasilie şi Matei, ca după moarté jupânésii Stancăi să stăpânéscă toate acéste ce s'au zis mai sus, pentru că aşà s'au ajunsu judecata şi dereptaté. Şi într'alt chip să nu fie. i saam reč gdvami.

Iω Costandin voevod. L. P. Ion. 6. lt. 7213.

isc Iω Costandin voevod Milostii bojiio gospodar

*

Fragment de arbore genealogic al familiei *Poenaru*.

Barbu ot Poiana vel ban 1646,
cu fata lui Grama din Bălteni
ucisă în 1634 de tâlhari

Dumitraşco vel pitar
cu Cârstina fata lui Vadislav cluc.
dela Belcin (Bengescu)

Vasilie vistier
cu Stanca fata vorn. Papa Grecean

Vel Sărdaru *Dumitraşco* zis *Belcinean*

vel polcovnic *Costantin* mort 1787

vel polc. *Dimitrache* mort 1826
cu Maria Brădescu

vel pitar *Dumitrache* mort 1847 — *Manolache* — vel Pitar *Iordache*
cu Safta fata lui Tudoran Melinescu — cu Zinca Brădescu

Manolache 1822—1896

www.dacoromanica.ro

Fragment de arbore genealogic al familiei *Bengescu*.

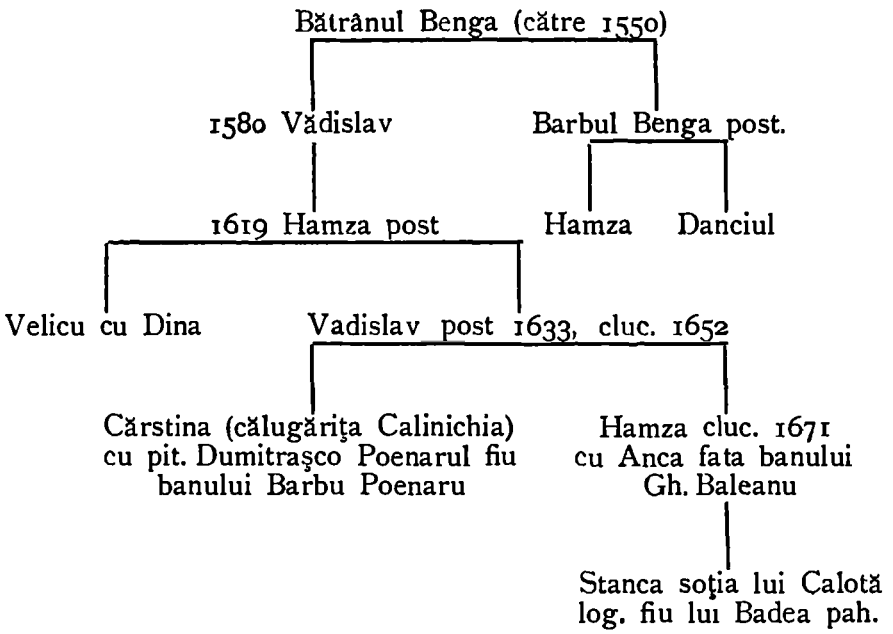

Pentru acest arbore a se vedeà. Săptăm. liter. an II No. 44 p. 323; Condica Arch. Stat. 268. p. 78; şi un Doc. slav din 1619 la mine.

I. TANOVICEANU.

www.dacoromanica.ro

LER IMPĂRAT

IMPĂRATUL GALERIUS, DAC ŞI RECUCERITOR AL DACIEI, APOTEOZAT DE STRĂMOŞII NOŞTRI: «LER» IN COLINDE ŞI DESCÂNTECE; «BRAZDA LUI LER ÎMPĂRAT» (VALUL ROMAN SAU TROIANUL MARE, IN PARTEA OLTENIEI); «CURŢILE LUI LER ÎMPĂRAT» (RUINELE DELA REŞCA-HOTĂRANI, COLONIA ROMULA, IN CARE SE NĂSCUSE ŞI A FOST INMORMÂNTAT IMPĂRATUL GALERIUS).—MITUL «DOMNUL DE ROUĂ», TĂLMĂCIND INMORMÂNTAREA LUI GALERIUS IN ROMULA.

— *Lero Împărate,* Tu iubeşti o Scită,
Dulce ca un vis.
Cum se face noapte, dela Istru mare
Către Olt te duci,
Ca să ştergi de lacremi cu o sărutare
Ochii ei cei dulci.....
Află că odată, soarele pe cale
De te va găsi,
Intr'o *rouă* dulce cu zilele tale
Te va risipi.

(Prevestirea *Domnului de Rouă*, după legenda oltenească versificată de Dimitrie Bolintineanu, 1855)..

Adaos la materialul istorico-geografic.

(Urmare).

„Brazda lui Ler Impărat" (valul roman din Oltenia), numită în hotărnicii şi „Brazda împărătească"; — „Drumul Rumânilor", apoi „Drumul lui Mihaiu Vodă" sau „Drumul Spătăresei".

După ocuparea Turtucăei românești de armata noastră, d-l General P. V. Năsturel a descoperit în Oltenia alte două documente prețioase, cari ne atestă păstrarea tradiției romane în această parte a Daciei, grație conservării până în timpurile noastre a celor trei urme monumentale străbune: valuri, drumuri și cetăți, legate de amintirea neștearsă a împăratului Galerius-Ler, recuceritorul Daciei Traiane.

www.dacoromanica.ro

Consider dar această prețioasă descoperire ca un semn de bun augur pentru desăvârșirea cercetărilor cu privire la nemuritorul nostru Ler Impărat, fiindcă documentele s'au descoperit, precum am zis, îndată după redobândirea Turtucăei, vechea Transmarisca, care, precum se știe din inscripția de fondațiune ce ni s'a păstrat, a fos ridicată în zilele lui Galerius, eroul de veșnicie al poporului român. Și așà este de nădăjduit, ca pe zi ce mergem să ajungem a învederà faptul simțit de toți, dar încă nedovedit istoricește, cum că după așà zisă părăsire a Daciei de către Aurelian, urmând epoca de redobândire a acestei țări, recucerită cel puțin în parte de către Galerius, și așezarea Alanilor clientelari într'un ținut roman, firul tradiției noastre romane nu s'a curmat niciodată. Altfel, fără o tradiție romană vie, păstrată din neam în neam, nu ne-am puteà da seama, cum și de ce poporul nostru n'a uitat să spună ruinelor dela Reșca, „Curțile lui Ler Impărat" și valului roman „Brazda lui Ler Impărat" sau „Brazda împărătească", iar drumului roman, „Drumul Rumânilor", până ce: foarte târziu, un episod din romanul lui Alexandru cel Mare despre dărîmarea cetății Athena din Grecia venì de se localiză, pe la începutul sec. al XVIII-lea, în Reșca și provocă făurirea numelui adhoc de «Cetatea Antinei»; pe când aproape simultan, o poveste slavă de peste Dunăre despre Novac cel Mare, pătrunzând la noi, se prinse de valul roman și-i schimbă numele în «Brazda lui Novac», așa precum și o tradiție istorică română mai nouă îi schimbă drumului roman numele în „Drumul lui Mihai-Vodă zis și al Spătăresei".

Iată acum prețioasele acte descoperite de d-l General V. P. Năsturel, comunicate cu o inimă largă întâiu mie și în urmă dăruite Academiei Române, spre bună păstrare.

1. *Cartea a 6 boeri scrisă în Craiova la 28 Aprilie* 1722 (=7230).

In această hotărnicie se menționează ca semn de hotar valul roman sub numele de *„Brazda împărătească"*, care nu este decât o variantă mai generală a numelui precis de *„Brazda lui Ler Impărat"*, atestat de primul document-mărgăritar descoperit de d-l General Năsturel și publicat de mine mai înainte în acest studiu. Tot în această hotărnicie se menționează pentru întâia oară „Drumul Rumânilor", negreșit o traducere exactă românească a clasicei numiri latinești „Via Romana" sau „Via Romanorum".

«Hotarul de cătră Futești așà s'au adeverat: din piatra cea veche, ce este în drum între Gârlești și între Futești, la lacul Gliganului, încotro cată piatra drept pe ascuțitul pietrii pân semne la lacul Dudului,

www.dacoromanica.ro

aproape de **Brazda împărătească;** și dela lacul Dudului drept la vale pân semne, până la **Drumul Rumânilor** (дрꙋмꙋл рꙋмѫнилор) *în Brazdă*, apoi *drept pe Brazdă* până la capul locurilor de un rând de arătură în țelină: acì se împreună cu moșia orașului Craiovei; apoi alăturea drept spre amiaz, drept pân semne, până în gura văii lacului, la surpături, unde s'au făcut groapă; d-acì drept până în valea Șipotului, la păr, în groapă; d-acì drept peste *Drumul Brâncovenilor* înaite, unde se împreună cu moșia Smărdăștețului, d-acì pe unde scrie ocolnica Smărdăștețului până unde se împreună cu Gârleștii, la locul cu plopii, la cruce în piatră. D-acì drept în groapa cu cărbuni, în lac, în piatră; d-acì drept prin semne în piatra cea veche, unde se închee hotarul...»

2. *Altă hotărnicie din 30 Iulie 1735.*

«Arătarea trăsurilor moșiei Prisecii și stânjinilor ce au venit fiește căruia moșnean. 1735 Iulie 30...

«Trăsura a doua, pe mijloc, din **Brazda împărătească** de către hotarul Foteștilor drept spre amiază zi până în hotarul Zmărdăștețului stânjeni 1570. Dintr'aceasta s'au dat Vlaicului din Gârlești pe lângă *Brazdă*, stânjeni 21; și pe lângă Vlaicu s'au dat lui Vladu Cacavelei st. 5. și rămân la toți moșnenii stnâjeni 1544. . . . . .

«Trăsura despre apus alăturea cu moșia Craiovei. S-au pus funia în **Brazda împărătească**, drept spre amiază zi până în hotarul Smărdășteților stânjeni 1570. Dintr'acesta pe lângă *Brazdă* s-au dat Vlaicului dela Gârlești stânjeni 21 și Vladului Cacavelei stânjeni 5 și rămân la toți moșnenii stânjeni 1544...»

Tot d-lui General P. V. Năsturel îi datorăm a patra hotărnicie, făcută de neîntrecutul boer hotarnic Grigorie Oteteleșeanu și tipărită la 1840.

Prin ea vom constatà cum calea cea mare militară *„drumul bătrân“* sau *„drumul vechiu“*, zis și *„drumul de piatră“*, adică *„via Romanorum“* dela Drubetae-Romula sau *„Drumul Rumânilor“* din hotarnica de sus, ajunge printr'o așternere a unei tradiții mai nouă, românească, despre Mihaiu Viteazul, peste vechea tradiție — ab origine a Alanilor clientelari din Oltenia așezați de Galerius —, despre Romani, să se atribue de popor celui mai strălucitor geniu militar pe care l'au avut Românii dela împăratul Galerius, din epoca romană până acum, adică zicându-i-se drumul lui Mihaiu Vodă, iar în urmă și al Spătăresei.

Iată părțile esențiale pentru urmărirea drumului din hotărnicie:

«*Alegerea hotarelor moșiei Pleșoiu cu toate trupurile din care se alcătuiește* de [Gr. Oteteleșanu] la 1840:

«Dumnealui D. Colonel și Cavaler Ioan Petru Solomon și cu alți părtași de moșie ai dumnealui, prin învoire între noi, m'au făcut să le hotărnicesc moșia Pleșoiu, din județul Doljului, cu toate trupurile din care se alcătuiește și anume: Pleșoiu de sus, Pleșoiu de mijloc (ce acum prin știrea înaltei Stăpâniri se numește Solomonești), Chinga Milovanului,

www.dacoromanica.ro

Lancoții, Bâra de sus, Bâra de jos, Șerbănești de sus, Șerbănești de jos și Craișanii. . . . . .

a) *Perimetrul moșii Pleșoiul de sus cu sălișlea:*

«... De către Șerbănești de jos: Dela litera J, tot spre miazăzi peste Valea Stupinii, drept la litera Z, unde s'au făcut moviliță deasupra fântânii lui Solomon la locul pietrii, numită în hotărniciile vechi dela puțul Călinești lor. De acì tot cam spre miazăzi drept peste coada Văii Ursului la litera I, unde s'a făcut moviliță, la locul pietrii numit în culare de către Crăișani, la *drumul lui Mihaiu Vodă*. Aici să isprăvește înjugarea cu Șerbănești de jos. . . . . .

«*Despre Somor*. Cu toate că hrisovul Mânăstirii Jitianu, ce e cu anul 1765 Martie 6 al răposatului Ștefan Mihaiu. Voivod, despre Floran, se unește cu sineturile Pleșoiului, arătând că hotarul Floranului de către Șerbănești este matca Văii Lemnii până unde se înpreună cu Somoru, dar pentru semnul din colțul acestor moșii Floranu și Somoru, nu se unește cu hotărnicia a 24 de boeri a Pleșoiului; de unde se înțelege că nu s'a văzut atunci acea hotărnicie, căci nu se pomenește nimic de ea, ci numai face chiar așà: «dela râpa roșie din jos de gura Grămii, în muchea *Văii Lemnii*, unde este și piatră, și din piatră drept spre câmp, spre miazănoapte, până în piatra Pleșoiului cea veche a moșii Șerbănești». Dar nici piatra din muchea Lemnii nu se află, nici stăpânirea până acolo nu s'a urmat după hrisov, ci după hotărnicia a 24 de boeri, căci moșia Somoru n'a trecut de gura Vălcelii Gramii ce se arată de hotar în hotărnicia Pleșoiului, și fiindcă de acì înainte se unește înțelesul acestor două sineturi, și fiind prea puțină deosebire numai la acest loc, de aceea a rămas a fi hotar tot gura Gramii, făcându-se semnul care se vede subt no. 7. De aici s'a făcut linie dreaptă peste coada vâlcelii Stupinei în piatra de subt no. 8, ce în hrisov se numește piatra Pleșoiului cea veche, iar în hotărnicia a 24 de boeri a Pleșoiului [din 1642] se zice «capul culării late». De acì fiindcă hrisovul zice: „*Pe drumul cel vechiu până în gura Lupoii*", și acel drum nu se cunoaște peste tot, iar în hotărnicia a 24 de boeri, din gura Lupoii zice: «la deal pe dos, până în capul culării late din sus.» De aceea am chibzuit de s'a tras linie dreaptă din piatra veche de subt no. 8 la moviliția de subt no. 6, care s'a făcut unde s'a cunoscut *drumul vechiu* bine. De acì pe linia dreaptă, ce s'a tras în gura Lupoii până în semnul de sub litera Î, unde se isprăvește înjugarea cu Somoru . . . . . .

b) *Perimetrul Crăișanilor.*

«Despre Ienoia. Dela litera O, din matca văii Lemnii, unde se învecinește această moșie cu Crăișanii Sfintei Mânăstiri Brâncoveni, pe matcă în sus până la no. 5, în *drumul Spătăresii, ce-i zice și al lui Mihaiu Vodă*, unde se isprăvește înjugarea cu Ienoia..... [1])

(Va urmà)

AL. T. DUMITRESCU

[1]) (Biblioteca Academiei Române. Foi volante).

www.dacoromanica.ro

BISERICI, MÂNĂSTIRI SI SCHITURI

DIN

OLTENIA

(Urmare [1])

Mânăstirea dela Brâncoveni *(jud. Romanați).*

Satul *Brâncoveni,* moșie de baștină a lui *Harvat logofătul* din Brâncoveni, fratele lui *Neagoe dela Craiova,* tatăl renumiților frați Craioveşti, a ajuns în stăpânirea jupânesei *Maria din Caracal* († 1587 prin tatăl ei *Matei Banul* din Brâncoveni.

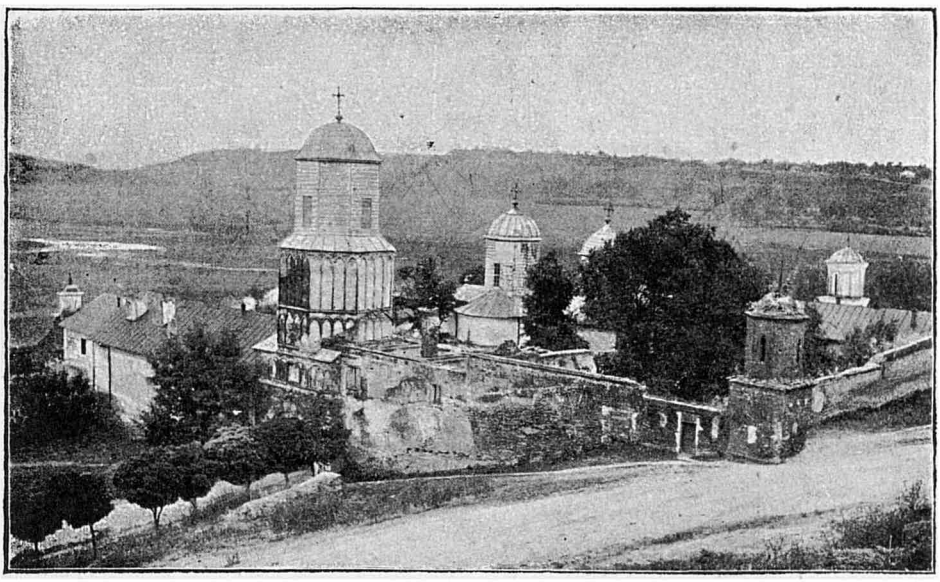

Mânăstirea Brâncoveni (Vedere dela Nord).

Jupâneasa *Maria* lăsă moșia feciorilor ei: *Danciul Vornicul, Radul Stolnicul* şi *Détco Postelnicul,* şi, mai la urmă, stăpânitori rămaseră numai fiii lui *Danciul: Calé, Barbul* şi *Matei Basarab* cum şi feciorul lui *Détco* anume *David Postelnicul.*

Aicì, în Brâncoveni, se află palatul neamului, unde *Matei Basarab* şi *Constantin Brâncoveanu* întruneau adesea Divanul Veliților

[1]) *Revista pentru Ist. Archeologie etc.* Vol. XII., pag. 268 şi urm.

www.dacoromanica.ro

boieri şi distribuiau justiţia celor ce veneau acolo să o caute. Azi, din vechia clădire, abiă dacă se mai zăresc câteva urme de cărămizi. Aproape, la celalt capăt al satului, pe o coastă a dealului, şi scoborând în valea Oltului, ridicase familia, poate *Matei Banul*, o mânăstire cu biserică de lemn, care, cu ocaziunea tâlhărescului omor al lui *Papa Brâncoveanu*, în 1655, şi cu moartea *Stancăi Cantacuzina*, mama lui *Constantin Brâncoveanul*, se prefăcu într'o frumoasă mânăstire de piatră

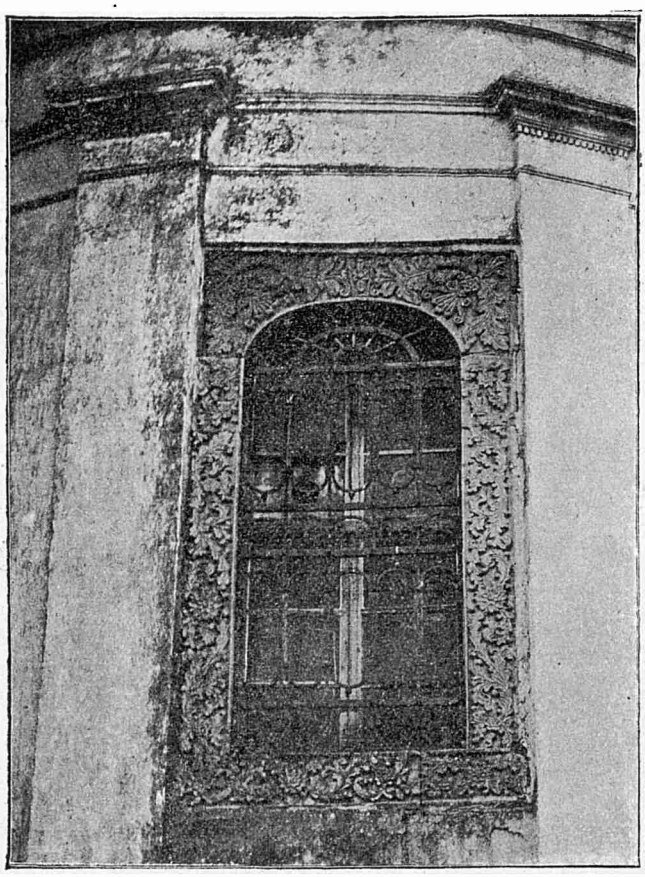

O fereastră dela Brâncoveni.

înconjurată cu chilii azi aproape ruinate. Te cuprinde jalea privind cum dispar una câte una mândriile străvechi. Stăpânirea a făcut acì un azil pentru nevoiaşi, iar câţiva locuitori îmi afirmară că actualul proprietar al moşii, căci al bisericei este Statul, ar fi luat foarte lăudabila şi întru totul demnă de imitat măsură de a restaurà ctitoria foştilor stăpâni cari, după însăşi glăsuirea pisaniei, aveau drept scop trecerea numelui lor la posteritate: *„spre poména a tot bătrân nea-*

www.dacoromanica.ro

„mului lui spre buna pomenire a bunelor sale fapte, etc.“. La auzul acestei ştiri m'am înveselit şi, deşi nu am onoarea de a cunoaşte pe actualul moştenitor, îmi permit totuşi a-i adresà acì cea mai vie satisfacţiune şi mulţumire, ca din partea unui iubitor al monumentelor străbune. De altfel, *noblesse oblige*, şi mărturisesc că-mi erà foarte greu să cred contrariul.

Mare cheltuială nu ar trebuì; arhitectul să consolideze, nu să dărâme, să meremetisească spre a resistà intemperiilor, iar nu să facă totul din nou. Să nu zgândărească *lucrul* spre a-şi *face de lucru*, căci firește, cu acest chip, se ridică şi cheltuelele.

Neapărat, că dacă Statul vrea să ţină acolo un azil, s'ar obligà, după reparaţie, a *întreţine* clădirile în bună stare.

Spre a ajunge la *Brâncoveni*, vizitatorul descinde din tren ori în staţiunea *Piatra-Olt* (linia Bucureşti—Craiova) sau la gara *Vlăduleni* (linia Piatra—Caracal). Depărtarea dela ambele gări fiind cam aceiaşi, 6—7 km., este totuşi preferabilă staţiunea Piatra, de oarece acì se poate luà masa. Drumul dela gară la mânăstire făcându-se cu trăsura, va trebuì să se găsească una ori la satul Piatra (în timpul mesei) ori la Vlăduleni.

Eată pisania bisericei:

† „Intr'acest loc, unde acum cest sf. locaşi iaste, fost-au de moşii „lui *Matei Basarab Voivod* şi al *Predei vel Vornic* făcută o mică „biserecă, hramul dându-i a Pré curatei Maicăi Domnului şi Spăsi- „toriului Hristos, adormirea a ceia. Apoi *Matei Vodă* domnind au „zugrăvit la lètul dela zidiré lumii 7140 (1632) şi aşà au fost până „în ce, den rânduiala lui Dumnezeu au stătut Domnul Ţării lumi- „natul *Iω Costandin Basarabă Voivod*, fiul *Papei Postelnicul*, feciorul „*Predei Vornicul*, carele văzând-o aşé mică şi maica sa *Stanca Can-* „*tacuzina* pristăvindu-să, dupre ani 44 ai văduvii sale, şi aducând-o „lângă soţul ei *Papa Postelnicul* aicé de o au astrucat, s'au îndemnat: „biserica cé mică bătrână o au ridicat; şi acésta ce acum să véde „den temelie au zidit, făcându-şi înfrumusiţând-o deplin mânăstire, în „slava şi măriré pré sft. şi veşnic numelui lui Dumnezeu, spre po- „mana a tot bătrân némului lui, spre buna pomenire a bunelor sale „fapte; începând a o lucrà într'al unsprezecilé ani ai Domnii lui, *cu-* „*rând* anul de la spăsenia lumii 1699. Ispravnic lucrului puind pe „*Radul Golescul vel. Comis.*“

Toată pieatra din jurul uşii împreună cu pieatra pisaniei este lucrată cum se zice *„à jour“* cu mult meşteşug.

In interiorul bisericei.

In biserică, la dreapta, se află 2 morminte: cel de lângă străni

www.dacoromanica.ro

este-mormântul mândrei şi îngânfatei *Stanca,* care în toate împrejurările vieţei sale nu-şi ziceà decât pe *numele* tătâne-său, Postelnicului *Constantin Cantacuzino,* socotindu-l (numele) mai pre sus decât acela al soţului ei *Papa* pe care (soţ) totuşi ea îl iubeà şi respectà.

Eată:

„Supt ac(e)astă marmură zace ţărăna jupânési *Stancăi Canta-*„*cuzeni,* fata lui jupân *Costandin* den vechiul şi împăretescu rod „*Cantacuzino* biv. vel. Postelnic şi a Doamnii *Ilincăi,* fétei bătrânului „*Iŵ Şerban Basarab Voevod,* jupânésa lui jupân *Papei Brâncovénului,* „feciorul lui jupân *Predei Brâncovénului* băiv. vel. Vornic, şi mumă „blagocestivului Domn Iŵ *Costandin B. Basarab Vodă;* caré cu mari „blândéţe cu multe milostenii şi cu nespuse alte bunătăţi trăind şi „umplând vărstei ei de ani (aci piatra este ruptă pe margine) din „care 44 văduvă, săracă de soţul ei (rupt), i (au) trecut; creştineşte „s'au săvărşit la anul dela zidiré lumii 7207, de la spăsanie 1699 „Fevruarie 10 într'al unsprezecelé ani al Domniei fiului său mai sus „numit *Iŵ Costandin B. B. Voevod;* carele cu mare cinste şi cu toate „creştineştele pomeniri şi mi (rupt) aici la mânăstiré Brâncoveni (rupt) „unde (rupt) însăşi la moarte-i au lăsat, aducând-o, lângă soţul ei „*Papa Postelnicul* şi socru-su *Preda Vornicul,* o au astrucat."

Al 2-lea mormânt, alături de precedentul:

† „Aicé zac oasele răposaţilor întru Duhul sfânt fericit jupan „*Preda vel Vornic Brâncovénul* şi ale fiului său *Papei Postelnicul,* „cărora li s'a întâmplat perire: întâiu, *Papei Post.* în zilele lui *Co-*„*standin Şerban Voivod* pre vreme ce s'au rădicat dorobanţii, călă-„raşii hoţaşte asupra Domnul său şi a némului boeresc, atuncé au „ucis pe *Papa Post.* fiind lét 7163 (1655); iar pre tatăl său *Preda* „*Vornicul* l'au ucis *Mihné-Vodă cel Rău* în casele domneşti în Tăr-„govişte nefiind vinovat nimic. Şi s'au pus acéstă piatră de dumnéei „jupânésa *Stanca Cantacuzini,* care au fost jupânésă *Papei Postelni-*„*cul.* Mseţa Iunie 8 zile, lét 7176 (1668)."

„**Leat** *7176*". S'a pus piatra adică după zece ani, când domnea *Radul Vodă Leon* în Ţara Românéscă. *Mihné Vodă cel Rău* ce-i mai zice *Mihné Grecul* sau *Arhiducele,* ia tronul, după *Costandin Şerban (Cărnul),* la 1658, când a şi ucis mai mulţi boeri printre care şi pe *Preda Brâncovénul.*

Cât despre *Papa Postelnicul* el a fost fugărit în 1655 de pretorienii răsculaţi în Bucureştî şi ajuns aproape de locul unde se afla pusă o cruce de lemn înlocuită mai apoi prin cea actuală de piatră, ce se vede înfiptă în marginea trotuarului din strada ce urcă la *Mi-*

www.dacoromanica.ro

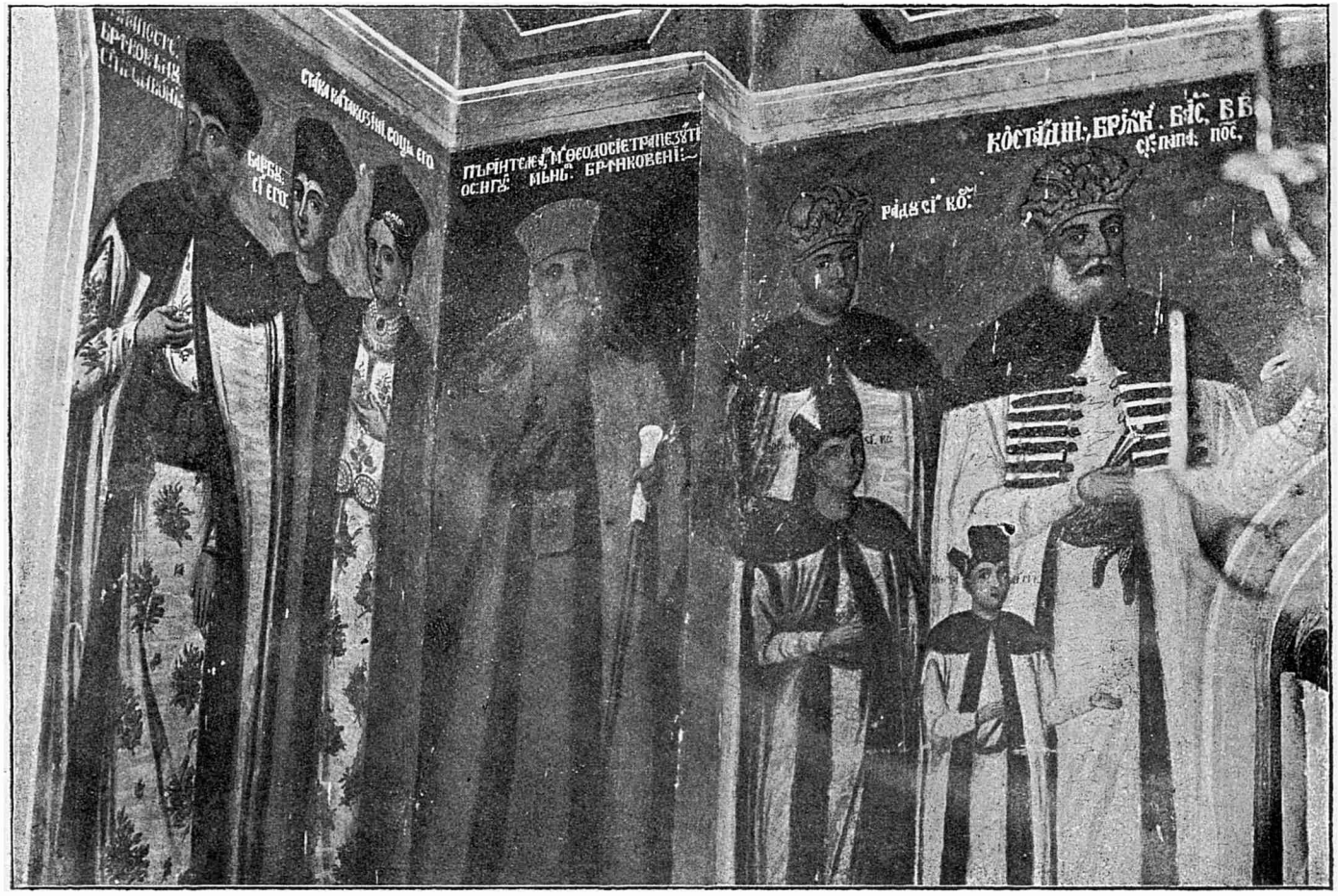

Mânăstirea Brâncoveni. Ctitorii.

www.dacoromanica.ro

tropolia sau la *Camera Deputaților*. Aci nefericitul boer fu ucis, Sâmbătă la 17 Fevruarie [1]).

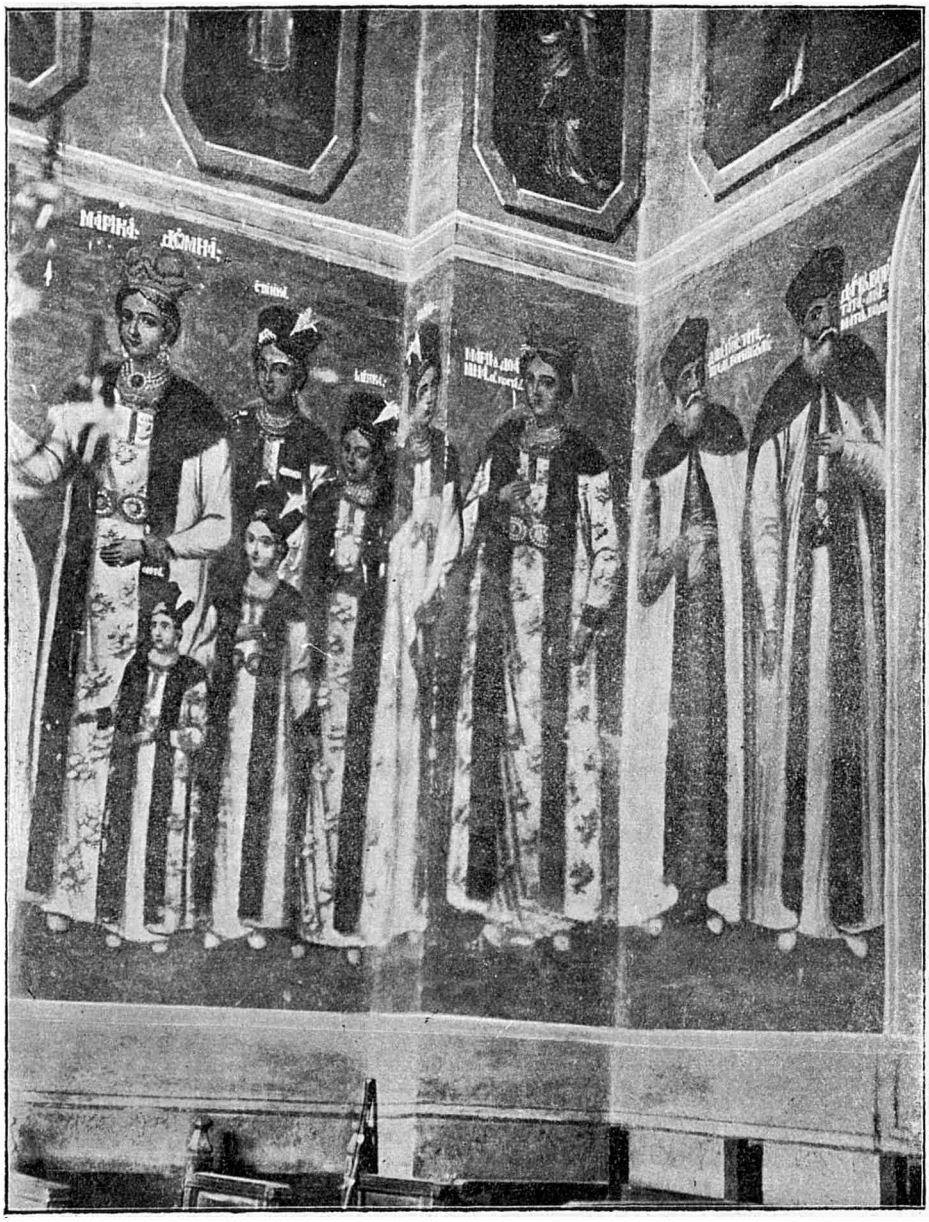

Mânăstirea Brâncoveni (Ctitorii).

[1]) Vezi al nostru studiu „*Neamul Boerilor Cantacuzini*" în „*Artă și Literatură*". XII, p. 219.

www.dacoromanica.ro

Ctitorii:

La dreaptă intrărei:

1) *Costandin Brâncovénu Basarab Voevod,* sin *Papa Postelnicul,* având în dreapta pe: *Radu,* sin *Costandin;* înaintea lui *Costandin,* sin *Costandin,* iar în dreapta acestuia *Ştefan,* sin *Costandin.*

La stânga intrărei:

2) *Marica Doamna,* iar în stânga ei este *Stanca* şi în stânga

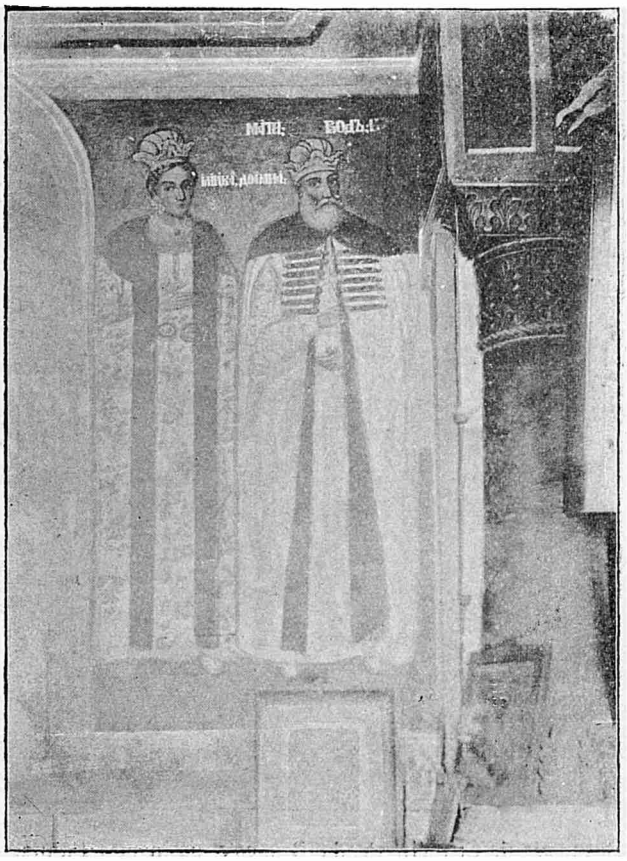

M-rea Brâncoveni. Ilina Doamna, Matei Voevod.

acesteia *Ilinca;* înaintea lor: *Safta, Ancuţa, Ilinca, Maria Doamna,* sin *Costandin.*

Pe peretele dela nord:

3) *David Postelnicul,* tatăl *Predei Vornicul.*

4) *Danciul Vornicul,* tatăl lui *Matei Vodă.*

5) *Doamna Ilina* şi *Matei Vodă.*

www.dacoromanica.ro

Pe peretele dela sud:

6) *Preda Brâncovénul vel Vornic,* sin *David Postelnicul,* soţia ego *Păuna.*

7) *Papa Postelnicul Brâncovénul,* sin *Preda Vornicul, Bărbu* sin ego şi *Stanca Cantacuzini* soţia ego.

Părintele arhimandrit *Teodosie Trapezonda,* egumenul mânăstirii.

Brâncoveni, Ctitorii. Preda Brâncov. soţia ego Păuna.

La sud şi în apropiere de mânăstire se află, zidită în vale, biserica bolniţei a cărei pisanie spune:

† „Sfânta şi dumnezeiasca bisericuce aceasta, caré bolniţă s'au „făcut, iaste . . . . semené şi tocma cu céia ce dintăi mânăstire erà, „într'al căreia loc acum se véde c(e)astă mare şi frumoasă şi iarăşi „de pré luminatul şi înălţatul Iω Costandin B. Basaraba Voevoda den „temelie rădicată, făcută şi închinată marilor arhistratig *Mihail* şi

www.dacoromanica.ro

Pisania Bolniţii dela Brâncoveni.

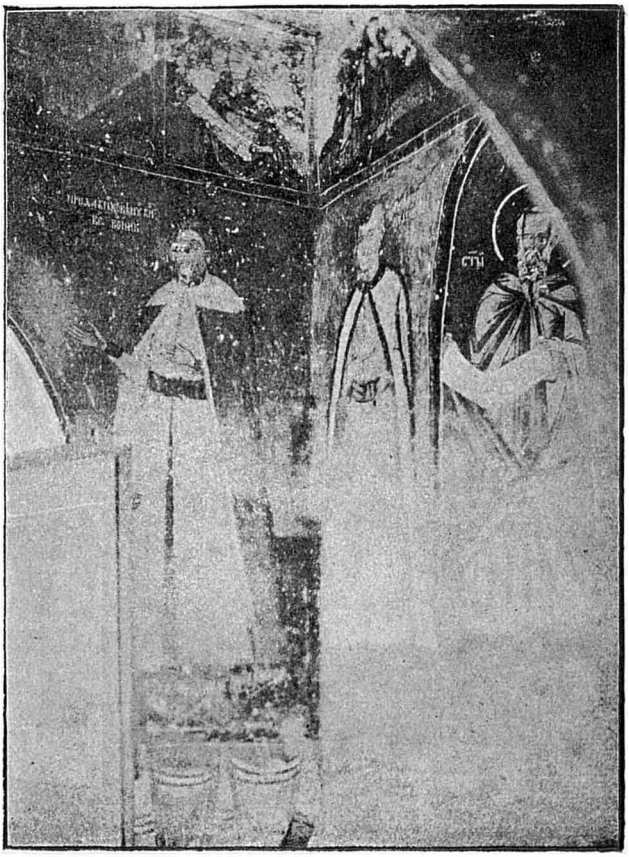

Bolniţa Brâncoveni. Ctit. Preda Brâncov. biv vel Dv., Papa Postel snă Preda Brâncovenului.

www.dacoromanica.ro

„*Gavriil* şi alaltor tuturor îngereşti céte; la anul de la Xc̃ Domnul „1700, Meseţa Mai 20.“

Ctitori în interior.

Pe peretele de la sud:
Matei, *Marica* soţia lui *Costandin Basarab Brâncovénul.*

M-rea Brâncoveni Bolniţa

Matei V. V.	Iω Costandin Basarab V. V. snă Papii Postel. Brâncovénul

La dreapta intrărei:
Preda Brâncovénul.

La stânga intrărei:
Papa Postelnicul şi *Danciul Vornicul* tată l lu *Matei Vodă.*

www.dacoromanica.ro

Biserica dela Ostrov-Greci *(jud. Romanaţi).*

Această biserică se află azi singuratică, sub poalele dealului Văleni-Brâncoveni, iar la sud de dânsa se află satul Ostrov a căreia biserică de mir este. Preotul şi câţiva locuitori din satul Greci îmi spun că această biserică a fost înainte de 1864 a satului Greci şi că dela acea dată locuitorii s'au depărtat de acel loc la vre-o 2-3 km. mai spre Olt unde au format satul Greci de azi, proprietate a Domnişoarei Vlădoianu.

Biserica din satul Văleni_lângă_Brâncoveni.

Din gara Vlăduleni (Piatra-Caracal) se merge cu o căruţă până acolo. Biserica, în formă de arcă, n'are nimic de remarcat (vezi figura) decât poate părăsirea ei de orice supraveghere şi lăsarea în mijlocul câmpului chiar cu uşa deschisă. Pământul prea mişcător al malului a pornit-o la vale şi peste câţi-va ani nu se va mai vedeà poate decât acoperemântul, căci zidăria va dispare sub pământ.

Eată pisania de d'asupra uşei:

† „Această sfântă şi dumnezeiască beserică s-au săvârşit în zi-„lele prè luminatului Domn Iѡ Petru Mavrogheni Voivodă, Episcop

www.dacoromanica.ro

„fiind kir Filaret. Şi s'au făcut cu cheltuiala şi cu toată osîrdiia „dumnélui vel Clucer *Nicolae Grecénu*. La anul de la zidiré lumii „7296 iar de la Xc̃. 1787."

Ctitorii zugrăviţi în biserică sunt:

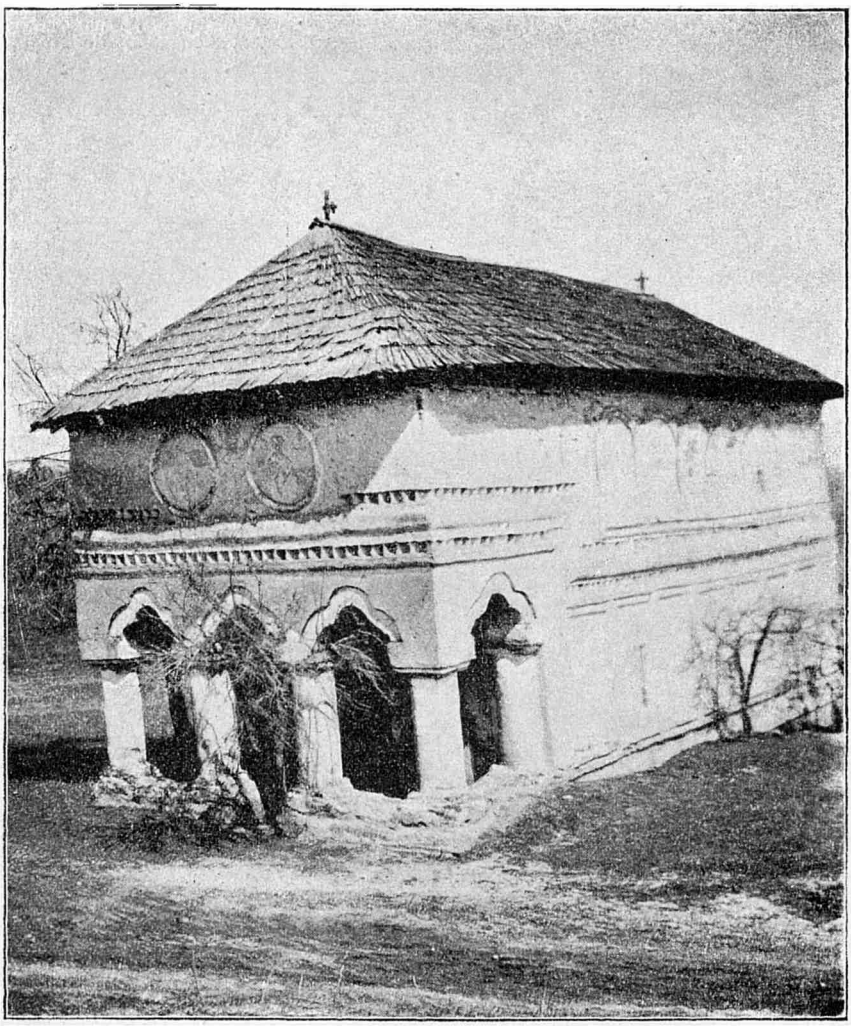

Biserica dela Ostrov-Greci, Romanaţi.

1) *In dreapta intrărei:* vel Clucer *Nicolae Greceanu* ţine biserica cu mâna stângă şi are înaintea lui un copil *Dimitrie;* la dreapta Clucerului *Nicolae* se află *Coconu Ioniţă* şi la dreapta acestuia *Coconu Nicolăiţă,* iar la dreapta acestuia *Coconu Costăchiţă.*

www.dacoromanica.ro

Pe peretele dela miazăzi, lângă fereastră, este *Cocoana Maria Greceanca* având în stânga ei pe *Coconiţa Rucsandra* şi înaintea lor trei fete şi un băiat nenumiţi. Dincolo de fereastră este *Filaret Episcopul* Râmnicului.

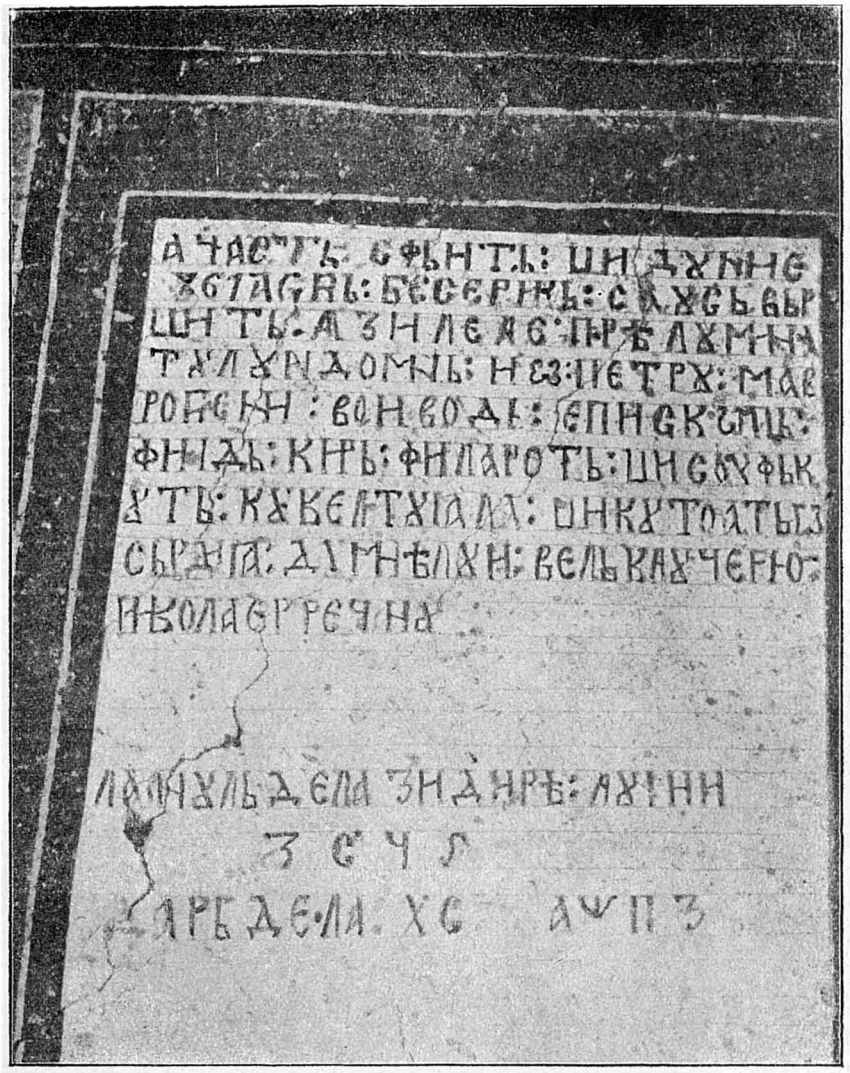

Pisania dela Ostrov-Greci (Romanaţi).

2) *In stânga intrărei:* Cocoana *Maricuţa Greceanca* ţine biserica cu mâna dreaptă având în stânga ei pe *Coconiţa Rucsăndiţa* şi înainte pe *Cocoana Ileana.*

Pe peretele dela miază-noapte, jupăniţa *Maria Greceanca* având

www.dacoromanica.ro

Bis. dela Greci. Ctitorii în dreaptă ușei dela intrare.

Ostrov-Greci. Ctitorii pe peretele din stânga.
Coc. Maricuța Grecénca, Coc. Rusandița și Coc. Ileana.

www.dacoromanica.ro

Ostrov-Greci. Peretele dela miază-noapte.

www.dacoromanica.ro

Ostrov Greci. Peretele din dreapta (miază-zi).

Filaret Episcopul, Râmnic.

www.dacoromanica.ro

mâna stângă pusă pe umărul drept al lui *Dicu Greceanu,* şi între ei o fetiţă şi înainte-i un băiat, nenumiţi. In stânga lui *Dicu* vine jupaniţa *Dumitrana,* care ţine mâna stângă pe umărul drept al lui *Laţco Scoreiu* în uniformă de oficer de cavalerie ungurească; înaintea ei este o fetiţă. In stânga lui *Laţco* vine *Dinul vel Şătrar.*

In biserică se află, în dreapta intrărei, o piatră care indică mormântul lui *Nicolae Greceanu,* mort la 1825. Acesta este ginerile Şătrarului *Pătraşco Berindei.*

Biserica din Stăneşti *(jud. Vâlcea).*

La sudul judeţului Vâlcea, aproape de limita cu judeţul Romanaţi, se află biserica din Stăneşti, azi biserică de mir, iar odinioară

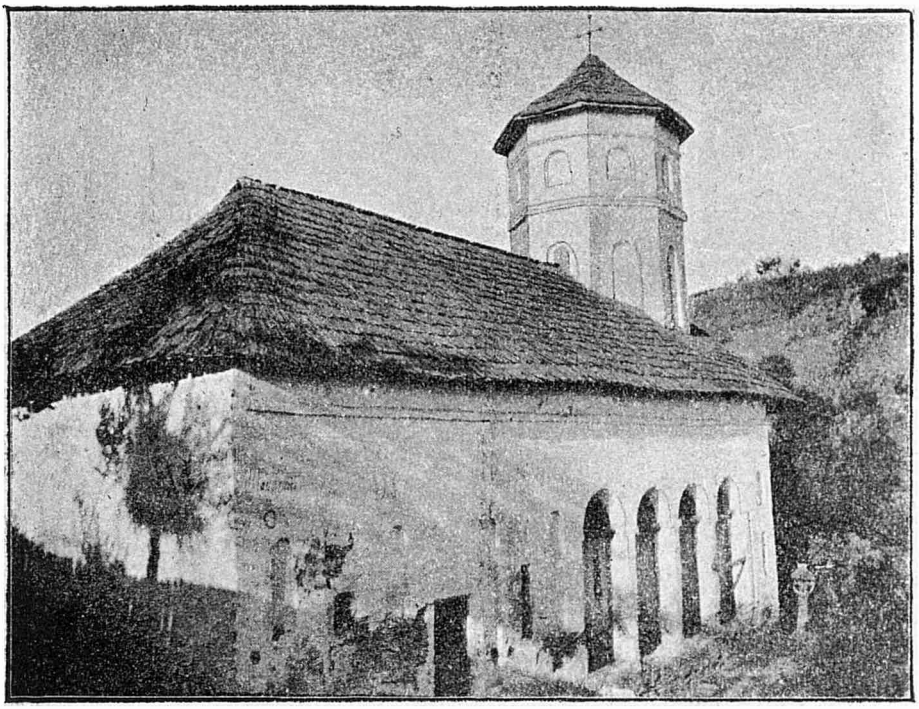

Schitul Stăneşti

schit sau mânăstire căzută prin zestre, sub stăpânirea neamului Buzeştilor, dela căsătoria jupânului *Radul Buzĕ Armaşul,* feciorul lui *Vlad Banul,* cu jupăniţa *Maria,* fata lui *Ghiura* sau *Giura logofătul,* feciorul lui *Mogoş Spătaru* şi nepot lui *Mogoş Banul.*

Departe de gara Strejeşti 5 km. la vest.

Biserica este mică şi în formă de arcă; intrarea este pe la miazăzi şi dă în tindă, iar de acî, în biserică. Pe laturile de sud şi nord

www.dacoromanica.ro

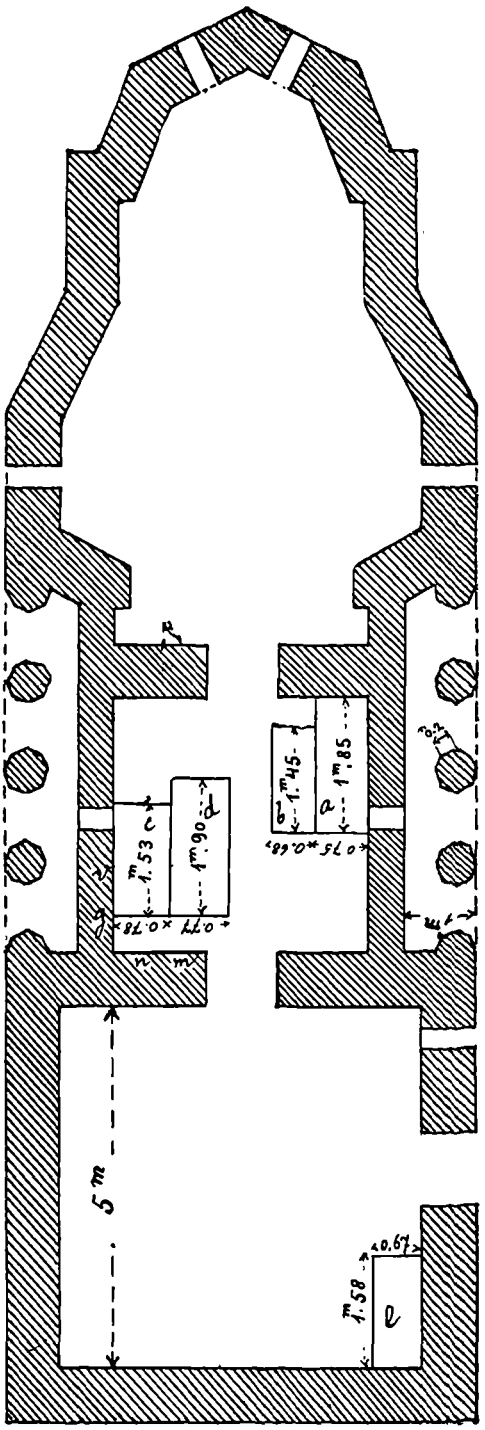

Schitul Stănești. Vâlcea.

www.dacoromanica.ro

patru arcade formează ca un fel de galerie înfundată în care dau 2 ferestre mici ale bisericei pentru lumina interiorului, lumină care este foarte puţină şi care nu permite să se zărească ceva pe pereţi decât cu ajutorul lumânărilor.

Intrând în biserică se văd *spre dreapta*, înainte două morminte *a* şi *b*, din care unul, *a*, ridicat d'asupra pardoselei de vre-o 30—40 cm., este lângă zid şi acopere oasele vestitului viteaz *Stroe marele Stolnic Buzescul;* alături un al doilea mormânt, *b*, la nivel cu duşumeaua de

Schit. Stănești. Stroe Buzescu, Sima Stolniceasa.

piatră este al *Simei* soţia *Stolnicului Stroe*. Pe peretele sud din dreptul mormintelor sunt zugrăviţi ambii răposaţi.

Mormântul jupânesei *Simei*, fiind la *îndemâna picioarelor* drept credincioşilor, inscripţiunea este tocită, iar mormântul lui *Stroe*, deşi *săltat* peste pardoseală, nu a ferit nici inscripţia lui nedegradată pe alocurea (vezi figura), în dreptul ferestrei.

La stânga *intrărei* în *m* şi *n* sunt zugrăviţi *Mogoş Banul* şi *Mogoş Spătarul*, iar între ei se citeşte următoarea inscripţiune:

www.dacoromanica.ro

ѦЗЪ РАБЪ ТВОИ̃ В̀ЛКО
Х̃Є ПОМ̃ЛУЙ МЄ МОГО̃
БИВШЄ БАН И С̃НУ МУ
ЄГО МОГО̃ БЫВШЄ
СПАТАР.

adică: „Eu robul tău, Stăpâne Hris-
„toase, milueşte-mă pe mine
„*Mogoş fost Ban* şi pe fiul
„meu *Mogoş fost Spătar.*“

Schitu Stăneşti. Mogoş Banul şi Mogoş Spătar

www.dacoromanica.ro

Schitul Stănești (Vâlcea). Ghiuré logof. și jupănésa Vilaie cu fiii lor.

www.dacoromanica.ro

Pe peretele dela miază-noapte în *g* şi *v* se află jupân *Giura logofătul*, care ţine cu mâna stângă biserica, iar jupăniţa lui *Vilaia* o ţine cu mâna dreaptă şi are în stânga ei pe *„dăşta ego Maria"*. Intre ctitori, sub biserică, sunt 4 copii: *Preda, Harvat, Mogoş* şi *Maria."*

Jos pe pardoseală în dreptul chipurilor se văd 2 lespezi de morminte *c* şi *d* aproape cu totul şterse; se desluşeşte, pe *c*, cuvintele:

БЖЇИ ЖУПАН ПРѢДА ПОС.

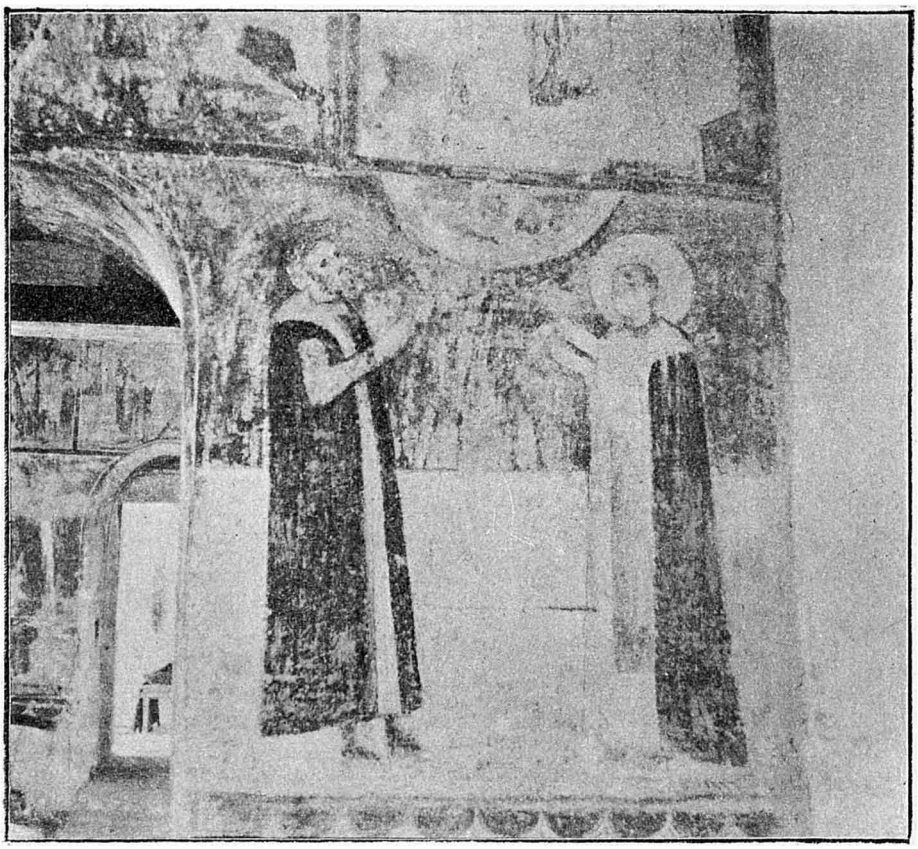

Schit Stăneşti. biv. logof. . . iure şi jupaniţa lui Dimitra.

Trecând înainte, în sânul bisericei, pe peretele din stânga intrărei, în *p*, făcând faţă spre altar, se află două personage ale căror portrete foarte degradate (chipul, jupăniţei este înlocuit cu tencuială albă) păstrează între ele următoarea foarte stricată inscripţiune slavă:

. . . ЖЇЄ ПОМЛУЙ РАБ . . ВО . ИТУ . . ЮРЄ БИВШЄ ЛОГОФЄТЬ И ЖУПАНИЦА ЄГО ДНМИТРА	...Dumnezeule milueşte pe robul tău . . iure fost logofăt şi jupăniţa lui Dimitra.

www.dacoromanica.ro

N'am aflat pisanie săpată în piatră d'asupra uşei dela intrare. In tindă, în colţul sud-vest, se află o lespede, *e*, de 1 m.,580 p e 0 m.,670 a cărei inscripţiune se reproduce la pag. 29.

Răposatul Al. Ştefulescu în „*Gorjul istoric şi pitoresc*" pretinde[1]) că jupăneasa *Maria*, fiica lui *Giura logof.* şi soţia lui *Radul Buzé Armaşul*, tatăl renumiţilor trei fraţi Buzeşti, ar fi înmormântată la *Cepturoaia*, azi Ştirbeiu.

Nu mă opun a priimi această ştiinţă, deşi se redă textul slavonesc, corectat de d-sa.

Răpos. Ştefulescu ne mai spune, tot acolo, că alături de mormântul jupânesei *Maria*, sus pomenită, este mormântul unchiului ei jupân *Dumitru Pârcălabu*, tăiat la Mai 20 de *Moise-Vodă* leat 1529 sau 1530. Vezi inscripţiunea în original a mormântului dela Cepturoaia reprodusă de noi[2]).

Apoi, la pag. 291, ne dă pisania bisericei dela Stăneşti, pisanie, dispărută azi:

† „Eu robul stăpânului meu Iisus Hristos, jupan *Giura logof.* „şi soţia mea jupaniţa *Vilaia*, . . . am început din temelie acest „sfânt locaş al pré sfintei Născătoarei Stăpânei noastre şi pururea „Fecioarei *Maria*, şi cu ajutorul lui Dumnezeu am săvârşit şi am „zugrăvit în zilele piosului şi iubitorului de Hristos *Iω Petru Voevod* „în anul 7045=1536 luna Octomvrie 28 zile".

Acest *Petru Voevod* este *Radul Vodă Călugărul* zis şi *Petru dela Argeş*, mai zis şi *Radul Paisie.*

Schiţa genealogică însă a lui Ştefulescu nu o putem primi, căci deşi *Dumitru Părcălabul* este cu adevărat unchiul *Mariei*, pentrucă Dumitru este fratele lui *Vlad Banul*, tatăl lui *Radul Buzea Armaşul*, (vezi pisania dela Călui) iar nu fiindcă ar fi, cum zice Ştefulescu, frate cu *Giura logof.* tatăl *Mariei.* Apoi, *Giura* nu e frate cu tată-său *Mogoş Spătarul.* Nici *Dobromir Banul* nu e la locul său cu tot punctul de întrebare: „Dă Domnia mé jupânului *Dobromir biv vel Ban* şi fiu său *Mihail*, „nepotul lui *Mané*, fiul lui *Mogoş*, etc., etc. (Nicolaescu, *Documente Slave*). Care *Mogoş* să fie acela care a avut un fiu *Mané?* O fi *Banul* sau *Spătarul?* Sau vreun altul dintre atâţea contimporani? Este vorba în hrisov despre moşia *Poiana* de pe Jaleş cotropită de răposatul *Basarab V. V.;* să se caute dar acel *Mogoş* printre vechii stăpâni ai *Poianei.* Va fi poate *Mané Ghizdavăţ?* ori *Mané Vulpariul?*

Ştefulescu ne-a mai dat, şi cu altă ocaziune[3]), o transcriere mai completă sau mai amplificată a pisaniei dela Stăneşti:

[1]) *T.-Jiu pitoresc*, 1904, pag. 290.
[2]) Vezi „*Revista p. Istorie etc.*", Vol. XII, pag. 313—7.
[3]) *Istoria Târgu-Jiului*, pag. 60. Ediţiunea 1-a.

www.dacoromanica.ro

† „Cu voia Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvărşirea sfân-„tului Duh, Dumnezeu slăvit în Treime, eu robul stăpânului mieu „Іс̃ Хс̃, jupăn *Giura logof.* şi soţia mea jupăniţa *Vilaia* am văzut „acest . . . sfânt loc şi lăcaş al pré sfintei Stăpânei noastre, Născă-„toarea de Dumnezeu, . . . care însă, încă de către ai *noştri de mai „nainte moşi şi părinţi* jupăn *Mogoş Banul* şi fiul său *Mogoş Spă-„tarul* . . . Am început din temelie acest sfânt lăcaş, etc. Şi cu aju-„torul lui Dumnezeu am săvărşit şi am zugrăvit în zilele, etc., etc.

Ce rost au cuvintele zise de *Giura logofătul: „ai noştri* de mai nainte *moşi* şi *părinţi*" etc. şi ce rost au cuvintele scrise de *Mogoş Banul* care aminteşte numai pe fiul său *Mogoş Spătarul*, fără să zică ceva despre *Giura* dacă erà şi Giura *frate* cu *Spătarul? Giura* a fost fiul Spătarului, căci aşà zice el: „ai noştri *moşi* şi **părinţi**", şi de aceea *Mogoş Banul* nu îl scrie ca fiu al său?

Atât A. Ştefulescu, un *diletant,* cât şi d. Iorga, un *specialist,* în schiţele genealogice ce fac, nu ţin seamă decât de o *Maria* şi fotografia noastră arată două: una *„dăşta ego"* lângă jupăniţa *Vilaia,* iar cea de a doua este zugrăvită alături de fraţii ei *Preda, Harvat* şi *Mogoş.* Aceasta din urmă este făcută cu *Giura logofătul,* pe când *„dăşta ego"* este cu un alt bărbat al jupăniţei *Vilaei.* Mama celor 3 fraţi Buzeşti este cea de a doua *Marie* care, după Ştefulescu, este înmormântată la *Cepturoaia* lângă *Dumitru Părcălabul.*

Inainte de a reproduce înscripţiunea după mormintele dela Stăneşti vom da şi pisania *zugrăvită* a schitului.

Pisania scrisă de zugrav:

† ИЗВОЛЕНИЕМЬ ѠЦА И СЬ ПОСПѢШЕНИЕМЬ СНА Ѝ СЬВРЬШЕНІЇЕМЬ СТАГО ДѸХА ИЖЕ ВЬ ТРОИЦЕ СЛАВИМАГО БА АЗ РАБА ВЛАДИКА МОЕГО Іс̃ Хс̃ ЖѸПАН ГЮРА ЛОГОФЕТ И СЬЖИТЕЛНИЦА ЕМѸ ЖѸПАНИЦА ВИЛАЯ ВИДѢХОМЬ СИЕ . . . . СВѢТОЕ МЕСТО Ѝ ѠБИТЕЛЬ ПРѢСВѢТѢИ ВЛЦЕ БЦЕ . . . . ИЖЕ НЬ ЕЩЕ Ѿ ПРѢЖНИХЬ НАШИХЬ ДѢДИ Ѝ РОДИТЕЛЇЕ ЖѸПАН МОГОШ БАН И С҃НЬ ЕГО МОГОШ СПАТАР . . . . ПОЧЕХМО Ѿ ТЕМЕЛЇЕ СЬН С҃ТИ ХРАМ ПРѢСТѢИ Б҃ЦЕ НАШЕ ВДЦЕ И ПРИСНО ДВѢИ М҃РЇИ И ПОМОЩЇЮ БЖЇЮ СЬВРЬШИХМО И НАПИСМО ВЬ ДНЬ БЛГОЧТИВАГО И Х҃СТО ЛЮБИВАГО Іѡ ПЕТРѸ ВОЕВОДА ВЬ ЛѢТО ЗМЕ. М҃СЦА ѠХ КИ ДНЬ . . . .

† Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiiului şi cu săvârşirea sfântului Duh cea întru Dumnezeu slăvită Troiţă. Eu robul stăpânului meu Iisus Christos, jupan *Ghiura* logofăt şi soţia mea jupaniţa *Vilaia* am văzut acest . . . sfânt loc şi lăcaş al pré sfintei stăpânei noastre Născătoarea de Dumnezeu . . . care însă încă de către ai noştri de mai *nainte moşi şi părinţi* jupan *Mogoş Banul* şi fiul său *Mogoş Spă-*

www.dacoromanica.ro

tarul . . . . am început din temelie acest sfânt locaş al pré sfintei Născătoarei de Dumnezeu stăpânei noastre şi pururea fecioarei Maria şi cu ajutorul lu Dumnezeu l-am săvărşit şi l-am zugrăvit în zilele bine-cinstitorului şi de Xc̃ iubitoriul Iѡ̃ *Pătru Voevod*, în anul 7045 luna Oct. 28-a zi.

Schitul a fost închinat Patriarh. Alexandriei:

La 19 Mai 7123=1615. Luca Mitropolit Ugro-Vlahiei în cartea[1]) lui zice:

„Drept aceia cinstita şi de Xc̃ iubitoarea jupănésa *Maria Bă-„nésa cé mare* a jupânului *Ianake Catargiului* vel Ban al Craiovei „şi iubitul ei frate *Radul Postel,* feciorul răposatului *Radul Buzescul „Cluc.,* au dat şi au închinat mânăstirea ce să numeşte *Stăneşti* (care iaste „hramul adormirea pré sfintei stăpânei noastre, Născătoarei de „Dumnezeu şi pururé fecioarei Marii), ca să fie metoh scaunului a „marei cetăţi a Alexandriei etc. etc. (kir Kiril Patriarhul Alexandriei „se aflà venit în acest pământ al Ţării Româneşti *pentru cercetaré né-„mului creştinesc* etc. Fieşte carele după a sa putére l'au *miluit pre el*).

După cum se vede schitul *Stăneşti* a fost închinat metoh Patriarhiei dela Alexandria de către fiica şi fiul Marelui Clucer *Radu Buzescul,* după încetarea acestuia din vieaţă. Acest *Radu Postelnicul* este viitorul *Mare Ban* al lui Matei Basarab în timpul domniei căruia a şi încetat din vieaţă. (A se vedeà Mânăstirea *Căluiul*[2]).

Morminte. Mormântul eroului *Stroe Buzescu* însemnat pe plan cu No. 1, este făcut de jupăneasa *Sima* şi consistă din două lespezi de piatră din care una cu un bas-relief reprezintând lupta lui *Stroe* cu *Tătarul* în pieptul căruia înfige *Stroe* glorioasa lui spadă. Mormântul este ridicat din faţa pardoselei de 30-40 de centimetri, ceeace l'a ferit de o sicură degradare totală, pe cum arată inscripţiunea care sunt locurile cuvintelor şi slovelor care azi nu se mai văd deloc, fiind şterse de picioarele oamenilor, cari s'au urcat sus pe piatră ca să deschidă sau să închidă fereasta ce vine în dreptul mormântului. Piatra are 1 m.,850 lungime şi 0 m.,750 lăţime.

Iată inscripţiunea mormântului alcătuită cu siguranţă de însăşi *Sima Stolniceasa*[3]), judecând după *floarea* ce o pune ea în partea lui *Stroe* pe bas-relief:

„**Вь име ѿца и с̃на ст҇ꙋ дха амин.** Acesta petră pre grop(a) „jupănului lu *Stroe Buzesculŭ* ceu fostŭ Stolnicŭ la *Mihai Vodă* şi

---

1) Arh. Stat. Dom. Coroan. *Mânăstirea Zlătari* pach. 2, doc. 4, traducere de dascal Costandin dela scoala sf Gheorghe-vechi 1794.

2) *„Revista pentru Istoria, Archeologie etc."* Vol. XII, pag. 293—313. Cu această ocaziune rugăm a se citì în tabloul dela pag. 312: *„Udré Banul Băleanul* iar nu *„Bălăceanul"*.

3) Unul dintre primele şi foarte puţinele documente scrise în limba românească până atunci (1602).

www.dacoromanica.ro

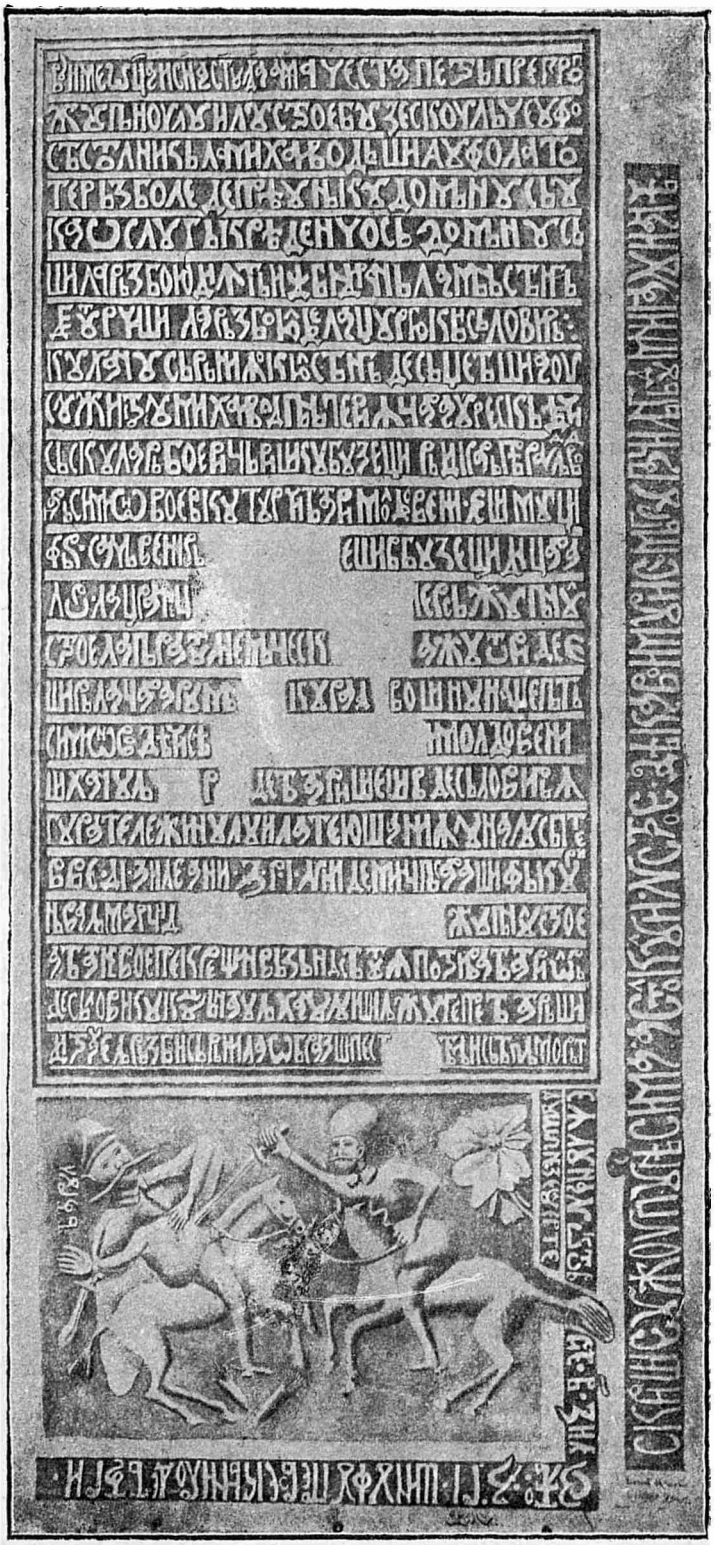

Piatra mormântului Stolnicului Stroe Buzescul.

www.dacoromanica.ro

„au fo(st) la tóte războ(i)le de(n)préună cu Domŭnu său ca o slugă „crédenc(i)osă Domŭnu său. Şi la războiu diîntăi dob(â)ndì rană la „mână stângă de Turci. Şi la războiul dela G(i)urghiu, cân(d) să lo- „viră cu Hanu, să răni în ochiul stângŭ de săgetă. Şi au sluji(t) Stroe „lu Mihai Vod până perì în Ţara U(n)g(u)rescă. Déci să sculară boeri „ţări şi cu Buzeşti, rădicară pré *Radulŭ Vod;* iar *Simion Voev(od)* cu „Turci, Tătari, Moldoveni, Leşi mulţi făr(ă) samă veniră *[den ţara „Moldovei* [1]*]*. Eşiră Buzeşti, di(n) ţara Nemţ(éscă), *[iar-atunci]*[1]) merse „jupănul Stroe la (îm)păratul nemŭţesc *„[ca să ceară]*[1]) ajutori de „eşiră la Ţara Român(escă) cu Rad(ul) Vo(dă). Şi nui aştepŭtă Simion „Vo(dă). Déci sé(u) *[rădicat cu Leşi]*[1]), (ş)i Moldoveni şi Hanulŭ *[cu „mare oaste]*[1]) de Tătari şi eşiră de să loviră în gura Telejinului la „Teiuşani în luna lu Săptevrie 14 zile, ani 7110 [2]) Luni demin(é)ţ(a) „pă(nă) sara şi făcur(ă) năvală Marţi *d[eminéţa de trei ori de toate „părţile; iar]*[1]) jupănul Stroe, atâta nevoe pre creştini văzând, stătu în „potriva Tătarilorŭ de să lovi cu cumŭnatulŭ Hanului şi lŭ junghe „pre Tătarŭ. Şi di(n)tracelŭ războì să rănì la obraz şi pest(e) *[trei]*[1]) „(săp)tămân(i) să tă(m)plă morŭte în luna lu Octovrie 2 zile, văléto „7110[2]). Şi nu fu pre voe căinilor de Tătari, „Dumnezeu-l erte".

Pe muchia pietrei:

„Scrişi eu jupunés(a) Sima a Stol(ni)cul(u)i lu Stroe: Déca voi „murì să mă grupaţi lăngă dumniia lui aicé [3])."

Lupta a început Luni 13 Septemvrie 7111 (1602) la *Ogretin* şi s'a terminat Marţi la 14 Septemvrie în ziua de *„Cristovul viilor"*, când Stroe a fost rănit de cumnatul Hanului la obraz, dar şi el a plătit vrednicului lui adversar înjunghiindu-l:

— „De ce oare Stroe fu învingător
„Când erà şi Hanul un brav luptător?
— „Căci pentru sclavia Hanul se luptà
„Iar Stroe Buzescul pentru Ţara sa! (*Aricescu*)

Mormântul No. 2 este alături cu acela al lui Stroe. Piatra este tocită şi slovele sunt mai toate şterse cu desăvărşire, ba chiar absolut toate. Credem totuşi că nu poate acoperì această piatră decât

[1]) Intregirile sunt după Al. Odobescu.

[2]) Eroare, trebue 7111.

[3]) Această inscripţiune a fost publicată, cu foarte multe greşeli, de T. Cipariu în *Archiv pentru filologia şi istoria*, 1863, No. XX, pag. 398, după o copie trimisă de M. Quinezu, advocat din Craiova.

Tot cu erori şi amplificări a mai fost publicată de răposaţii Gr. Tocilescu şi Ştefulescu, precum şi de d. N. Iorga în *Inscripţii din bisericile României* p. 170.

In comunicarea ce am adresat *Academiei Române* în 1910 (*Analele.* Seria II, Tom XXXII) cu privire la luptele dela Ogretin şi Teişani, am stabilit cred dreptul adevăr.

www.dacoromanica.ro

pe *Marea Stolnicească Sima*: „Déca voi murì să mă grupaţi lăngă „dumniia lui aicé". Şi aşà trebuie să se fi fost petrecut lucrurile, căci jupăneasa *Sima* stăpâneà singură Stăneştii ce-i lăsase Stroe moştenire până la sfărşitul zilelor ei fără a fi supărată de cât prin judecăţi de nepoţi sau de alt cineva din neamul Buzeştilor. Jupâneasa *Sima* trăià pe la începutul Domniei lui Matei Basarab în adânci bătrâneţe.

Morminte. In faţa mormintelor No. 1 şi 2 se află, lăngă peretele dela miazănoapte, încă două morminte ale căror inscripţiuni sunt şterse de tot şi numai pe o piatră a unuia se mai poate ,cetì: . . . . . БЖЇИ ЖУПАН ПРѢДА ПОС. care mormânt cred că nu poate fi decât al răposaţilor din neamul jupânului *Ghiura logof.* In tindă se mai află un mormânt, *e*, cum intri la stânga, lângă zidul dela miazăzi. Se poate descifrà următoarele (Vezi pag. urm.):

† ПРѢСТАВИСЕ РАБУ БЖІЕ ЖУПАН ДУМИТРУ ПОСТ СНЬ ЖУПАН ПРЬВУЛУИ ПОСТ. И ЖУПАНИЦЕВ ДИМИТРЕИ ВѢЧНА ЕМУ ПАМ . . . . . ИНѢ ВОДА. ПОТРУДИ ЖУПАН СТЬНИЛЬ ПОСТ. . . ПИСАНЇЕ . . . . . ДА БУДЕТ ПОМЕНИ . . . . . БНОЕ ВЬ ЛѢТО 7(065), МЕСЦА АПРИЛ ГЇ.

La 5 Decemvrie 7054=1545. Iω Mircea V. V. feciorul Radului V. V. dă boierului D. Méle din casa D. Méle jupanului *Preda Postel.* şi cu fiii săi câţi D-zeu îi va dăruì ca să-i fie satul, ce să numeşte *Gura Dâlgei* tot cât au stăpânit *Ghiura Logof.* tatăl lui *Preda Postel,* pentrucă acest mai sus numit sat au fost bătrână şi dreaptă moşie moştenească a lui *Ghiura logof.* şi miluit de Vlăduţă V. V. Drept aceia şi D. Mé am dat şi am miluit pe jup. *Preda Postel* cu acest mai sus numit sat Gura Dâlgii ca să-i fie moşie ohabnică etc., etc.

Divan jup. *Vintilă* vel. Dvorn., *Radul* vel. Log., *Conda* Vist., *Barbu* Spat., *Ştefuł* Stolnic., *Gheorghe* Comis., *Radé zmlău(?)* Peh., *Stan* Postel şi Ispravnic *Radul* vel. Log. Şi eu *Vălcul din Pogoneşti* Diacul care am scris în oraşul Bucureşti.

Pecete aplicată se păstrează [1]).

La 2 Iulie 7099=1591. † In numele Tatălui şi Fiului etc. Jup. *Radul* biv. vel Armaş i *Preda* Spătarul i *Stroe* Post. i *Stănil* Post. am scris acestă carte sf. mânăstiri *Stăneşti* ca să-i fie satul *Dranoveţi* cât se va alége partea noastră, pentrucă am dat-o sf. biserici pentru sufletele părinţilor noştri şi pentru sufletele noastre [2]).

Scris de Ivaşco.

Patru peceţi (camee) cu semnăturile donatorilor sub ele.

Satul Dranovăţ este pe Olt mai la deal de Slatina.

---

[1]) Arh. Stat. Dom. Coroanei. Mânăstirea Zlătari pach. 9. doc. 1 slav. hârtie. Copie tradusă de Zaharia Nenovici la 16 Fevr. 1850.

[2]) Arh. Stat. Secţ. ist. *Mânăstirea Stăneşti.* pach..., doc. 2. Orig. slav. hârtie.

www.dacoromanica.ro

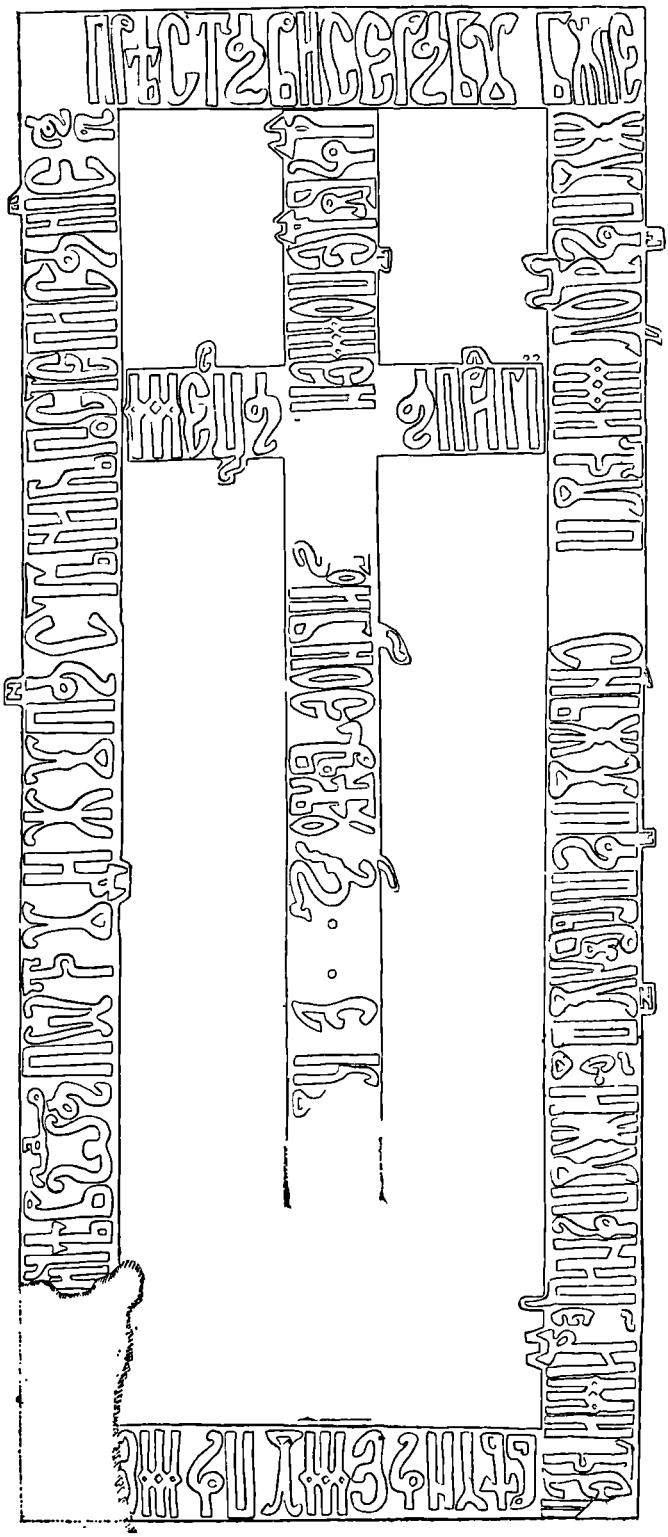

Piatra mormântului lui jupân Dumitru Postelnicul.

www.dacoromanica.ro

Pe clopotul schitului, un clopot mititel, singur de altfel, dar care după armătura sa se vede că este de o vârstă cu schitul, pe clopot zic, să află următoarea inscripţiune de jur împrejurul buzei:

Gloria tibi Domine (Mărire ţie Doamne).

M-rea Mamu după restaurarea din 1911.

Mânăstirea Mamul *(jud. Vâlcea).*

Scoborând dela *Stăneşti*, pe valea râului *Mamul* se află în apropiere mânăstirea de călugăriţe *Mamul*, zidită de *Constantin Vodă*

www.dacoromanica.ro

Brâncovénul la 1696, cam în mijlocul câmpiei. O şosea în stare bună

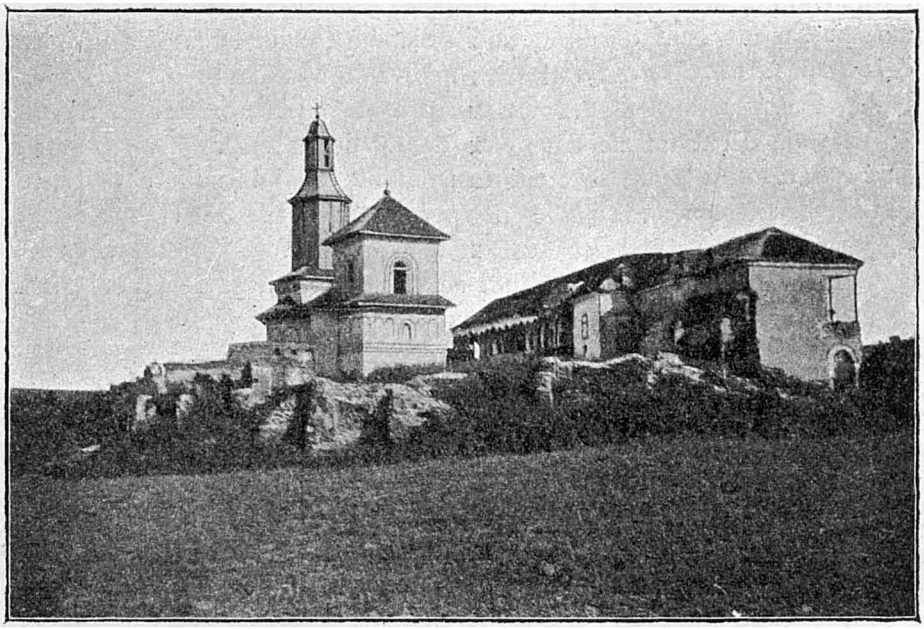

M-rea Mamul, înaintea de restaurarea din 1911: Vedere dela apus (afară).

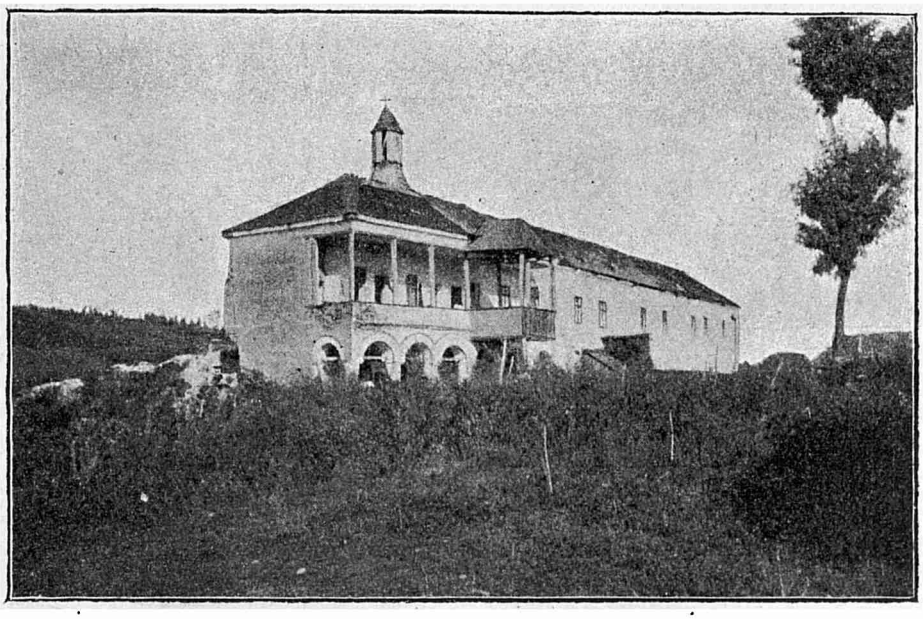

M-rea Mamul înainte de 1911: Vedere din afară dela Miază-zi (Sud-Vest).

trece pe dinaintea mânăstirei la vre-o 150 m. de faţada de sud. Mâ-

www.dacoromanica.ro

năstirea a fost înconjurată de clădiri din care nu se mai văd azi decât chiliile dela sud. Câteva camere sunt ocupate de arendaşul moşiei. Chiliile sunt d'asupra unei serii de arcade în felul arcadelor dela mânăstirea Comana (Vlaşca); aceste arcade dau în curtea *cetăţei*. Nu pot afirmà dacă ele făceau înconjurul bisericei, căci la răsărit nu se vede decât un zid care este destul de nalt spre a ne permite să bănuim că şi acolo se continuau chiliile ca şi la sud; cât despre laturile nord şi vest, ruinele ne presintă o serie de clădiri astăzi dispărute şi nu se văd decât cărămizi, moloz şi *pivniţe* destul de vaste.

Biserica a fost trăsnită sunt acum câţiva ani şi de atunci turla

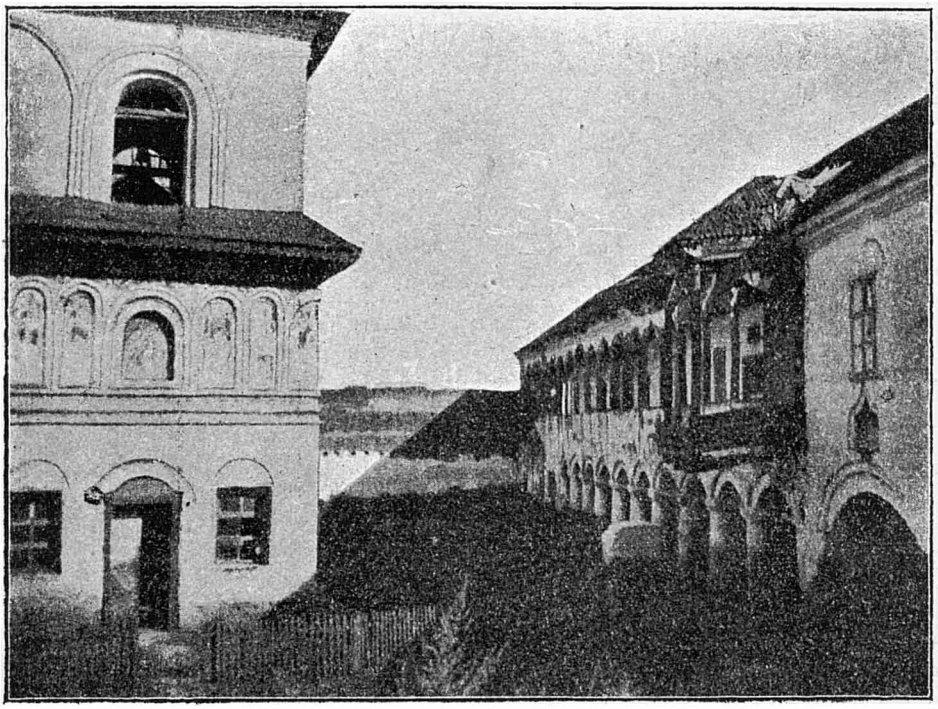

M-rea Mamul, Vedere dela apus (în curte).

(de scânduri) a fost spartă şi rămasă şi azi tot aşà pentruca apa, praful, zăpada şi alte elemente de ale naturei să poată străbate cu uşurinţă în interior şi să desăvârşească opera lor distrugătoare. Avis celor în drept cât mai este vreme.

Iată pisania bisericei:

† „Ac(e)astă sfântă şi dumnezeiască mânăstiră ce să chiamă „*Mamul*, unde să prăznuiaşte hramul sfântului şi făcătoriului de mi„nuni *Necolae* arhiepiscop dela Miralichia, care, mai nainte de aceşti

www.dacoromanica.ro

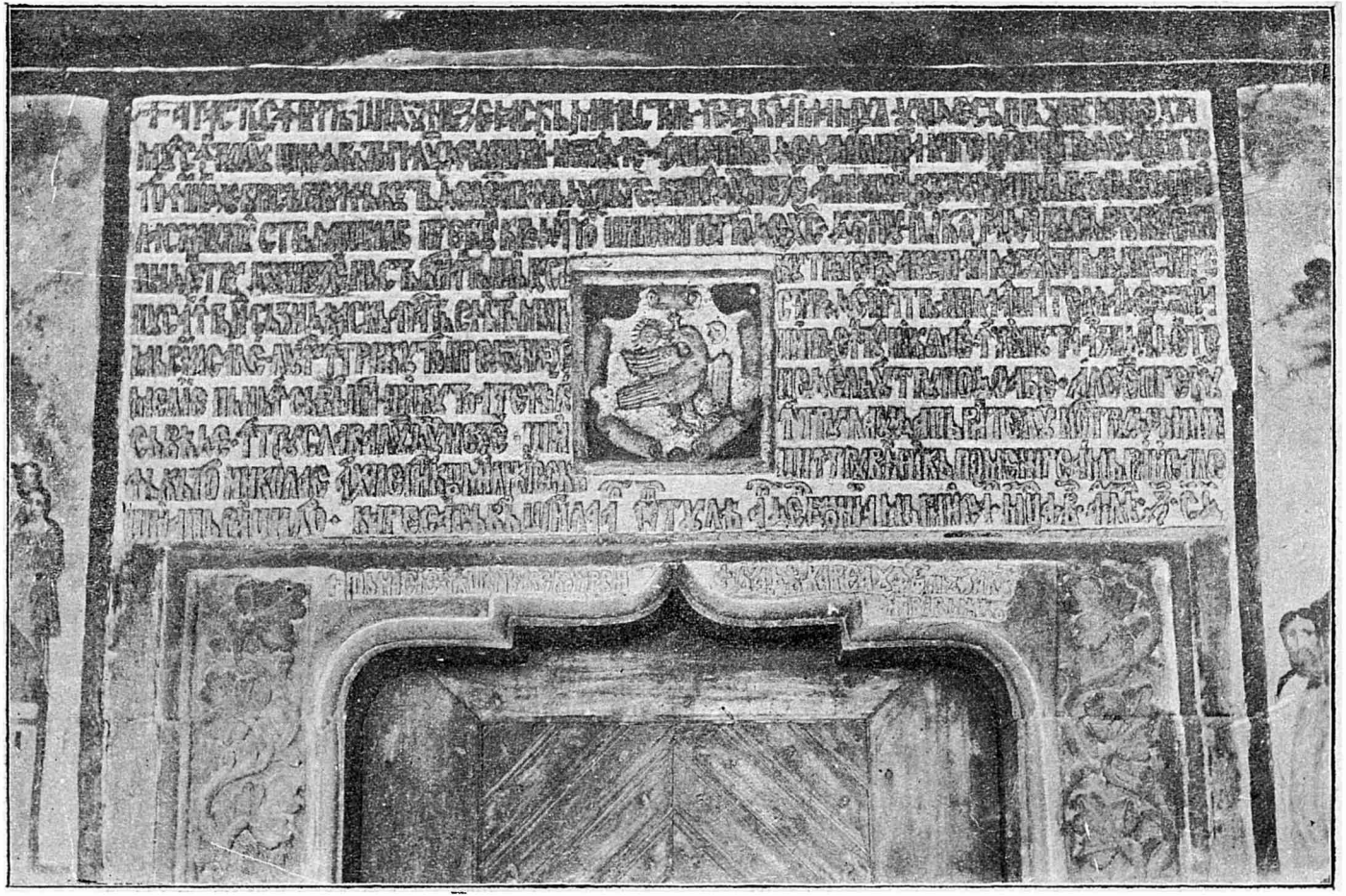

M-rea Mamul (jud. Vâlcea). Pisania.

www.dacoromanica.ro

„ctitori, fiind biserica făcută de lemnu, iară dupăce Domnul Dumnezeu „au miluit cu Domnia Ţării Rumâneşti, la Scaunul strămoşilor, pre

M-rea Mamul. Ctitorii la dreapta intrărei şi peretele sud.

„bun credincios şi iubitoriul de Xc Domn *Ion Costandin Băsărab* „*Voevod* şi dentru Dumnezeu năstăvind, întâmplându-să, cu trécerė,

www.dacoromanica.ro

„a venì aici la svânta mânăstire pus-au în gând să zidéscă ac(e)astă „sfântă mânăstire de piatră şi, la al şaptelé an den Domniia Mării „Sale, luând într'ajutor pre Dumnezeu şi sfântul Nicolae, început-au „a o zidì den temelie până în săvărşit şi cu toate céle pe den lăuntru „podoabe ale ei precum să véde, întru slava lui Dumnezeu şi întru „lauda părintelui nostru de minuni făcător *Nicolae* arhiepiscop Mir- „likieski şi întru vécinică pomenire a Mării Sale şi a părinţilor. Care

M-rea Mamul. Peretele din stânga intrării şi cel dela nord.

„s'au săvărşit la al optulé an den Domniia Mării Séle. Msţa Av- „g(ust) 1, lét 7204(=1696).

Sub pisanie:

„† *Tănasie Céuşu Măldărescu* ispravnic † *Badé* carele au fost „Părzacur ispravănicŭ".

In mijlocul pisaniei este gravată stema Ţărei: o aquilă cruciată

www.dacoromanica.ro

M-rea Șerbănești (Valcea). Vederea din afară a chiliilor (răsărit) și a zidului de împrejmuire.

www.dacoromanica.ro

cu sborul jos însoţită la dextra de un soare iar la senestra de o lună nouă. Cartuşul (scutul) este lucrat în scobituri (à-jour).

Ctitorii din interiorul bisericei:

Pe zidul dela dreapta intrărei:

1) *Costandin Basarab Voevod* şi *Doamna Maria* ţin cu mânele biserica; având înaintea lor 10 copii din care 4 băeţi lângă Domn şi 6 fete lângă Doamnă.

Pe peretele dela sud:

2) *Matei Basarab Voevod* şi Doamna *Elena.*

Pe peretele dela stânga intrărei:

M-rea Şerbăneşti (Vălcea). Vederea din curte_Sud-Vest.

3) Jupân *Apostul Brâncovian* şi jupaniţa ego *Stanca Cantacuzina;* aceştia sunt părinţii lui *Constantin Basarab* V. V.

Pe peretele dela nord:

4) Jupaniţa ego *Păuna* şi jupan *Preda velichi Vornic;* aceştia sunt părinţii lui *Apostol Brâncovénul.*

Tot pe acest perete, dincolo de fereastră, se află maica *Meletina* shimonahia, stariţa sfintei mânăstiri Mamul: „Ac(e)asta au făcut „zidăria împrejurulŭ mânăstirii."

In fine, pe obrazul uşii, la intrare, la dreapta, maica *Platonida* „monafia fosta stariţă când s'au zidit acest sfânt locaşi".

www.dacoromanica.ro

M-rea Şerbăneşti (Vâlcea). Pisania.

www.dacoromanica.ro

Mânăstirea Şerbăneşti *(Jud. Vâlcea).*

Această mânăstire este departe de gara Strejeşti de vre-o 5 km. Biserica şi cu toate localurile ei sunt foarte bine întreţinute de către Onor. Eforia a spitalelor civile din Bucureşti, în cât simţi o bucurie nespusă că tot se mai află pe ici pe colo Români cu respect şi dragoste pentru trecutul neamului nostru.

Biserica este azi de mir, iar chiliile transformate şi bine întreţinute sunt locuite de funcţionarii Eforiei şi de ai bisericei. Biserica

M-rea Şerbăneşti, Ctitorii pe zidul din dreapta intrărei.

este înconjurată cu un zid înalt şi solid aşà că nu se poate intrà în curte decât pe poarta de lângă clopotniţă şi numai cu piciorul.

Mânăstirea a fost făcută de boierii dela Morunglav (comună pe ţărmul stâng al Olteţului, la vre-o 2 km. departe de *Căluiu*) şi anume de jupân *Matei Morunglăvénul*, la 7254=1746.

Iată pisania:

„†Ac(e)astă sfâ(n)tă şi dumnezeiască biséricâ, întru care să cin-

www.dacoromanica.ro

„stéşte şi să prăznuiaşte hramul sfântului apostol şi evanghelistŭ *Matei*,

M-rea Şerbăneşti. — Ctitorii pe zidul din stânga intrărei.

„iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala lui jupan *Matei* snă *Du-*

www.dacoromanica.ro

„*mitraşco Morănglavi* i jupaniţa ego *Mariia*, în zilele luminatului „D(o)mnŭ Iŭ *Costandin Nicolae Voivod.* Iun(ie) 4. 7254=1746".

Ctitorii zugrăviţi în interior:

Pe peretele dela intrare, la dreapta:

1) Jupan *Matei* sin *Dumitraşco Morunglavul* ţine biserica cu mâna stângă cu *jupâneasa lui Mariia.*

Vine apoi spre dreapta lui *Matei*:

2) Jupan *Dumitraşco Morunglavul* sin *Giura*, având înainte-i 2 copii, *Vlad* şi *Preda*, iar la dreapta pe jupăneasa *Ilina* cu 4 fete: *Florica, Stana, Dumitrana* şi *Ilinca* pe peretele dela sud. Deşi zu-

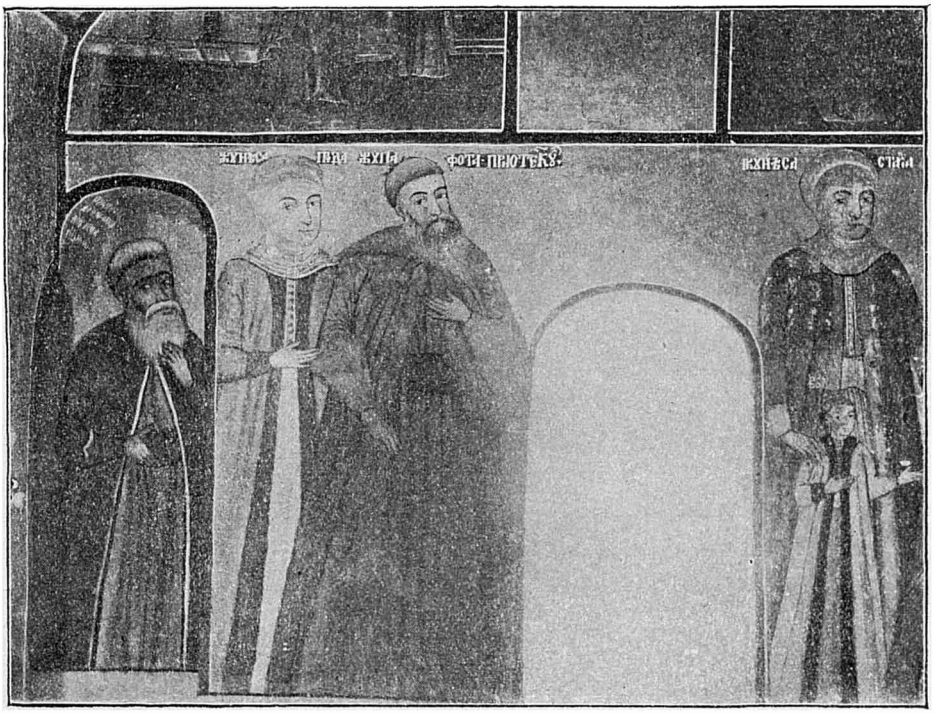

M-rea Şerbăneşti. Ctitorii pe peretele dela nord.

grăvită pe peretele dela sud, *Ilinca* nu poate fi a persoanei de pe acest perete, căci această persoană îi întoarce spatele şi ea însăşi se uită la celelalte 3 fete.

Pe peretele dela intrare, la stânga:

3) Jupânesa *Mariia*, soţia lui *Matei*, ţine cu mâna dreaptă biserica; vin apoi în stânga ei:

4) Jupan *Stoica* şi jupâneasa lui *Sofica*, aceştia cred că sunt părinţii *Mariei.*

www.dacoromanica.ro

Pe peretele dela miază-noapte:

Intr'o firidă în care dă o scară:

5) *Stan Stănescu* din Cerna ispravnicul acestei bisérici.

6) Jupânésa *Preda* şi jupân *Fota Priotescu.*

Fereastra bisericei:

7) Jupânésa *Stanca* cu o fată *Voichiţa* înaintea ei şi jupân *Pătru* brat *Dumitraşco* cu un copil *Enache* înaintea lui; aceştia sunt unchii ctitorului.

Pe peretele dela miază-zi:

8) Jupân *Giura Paharnicul Morunglavul* şi la stânga lui jupânésa ego *Erodia* care întoarce spatele *Ilincăi* dela No. 2.

M-rea Şerbăneşti. Ctitorii pe zidul dela sud.

Fereastra bisericei:

9) Jupan *Pătraşco Paharnicul*, brat Giura i jupaniţa ego *Muşa.*

Pe un poménic al ctitorilor scris la 10 Martie 1869 cu litere slavone:

„*Metodie*, (Matei), Maria, Dumitraşco, Elena, Buşa, Stoica, Sora, „Dicu, Giura, Erodia, Patraşco, Muşa, Irimia ermonahul, Paisie mo- „nahul, Stia, Sofia, Fota, Preda, Stoica, Sera, Petre, Stan, Iosif Ar- „hiereul, Vlad, Preda, Dumitrana, Meletie erodiacon, Kesarie Arhie-

www.dacoromanica.ro

„reu, Filotei Arhiereul, Floarea, Stana Ilinca, Voica, Enache, Calinic „Arhiereul, Misail Arhiereul, Filotei Eroschimonahul, Axentie Arhi- „mandritul, Filion Protosinghelul, Zoil monahul, Maria, Predina, „Damian, Dimitrie, etc., etc.

La 8 Iunie 7173=1665 Iŵ Radu Leon V. V. dă slugii D. Méle *Pătraşco Păh.* şi cu frate-său *Giura,* feciorii popei lui *Ianake ot Morînglavi* ot jud. Romanaţi, nepoţii lui *Bucşa ot Giungeşti,* ca să fie volnici cu acéstă carte[1]) a D. Mél(e) de să'şi ţie toată parté de ocină a moşi-său lui *Bucşă* den sat den Ciumgeşti parté Ciungéscă care iaste pre din sus de Ciureceşti, care ocină iaste a lor dereptă şi bătrână, etc., dela moşul lor *Bucşă* şi dela moaş-sa *Muşa* dat de zestre dela părinţii ei, etc., etc.

La 7 Decembrie 1755. Noi 6 boeri hotarnici care din luminata porunca M. Sale pré înălţatului nostru Domn Iŵ *Costandin Ţehan Racoviţă* V. V. am fost luaţi prin răvaşele domneşti de sf. sa părintele *Metodie Morînglavul monahul* ca să-i hotărîm şi să-i alegem părţile de moşie din hotarul Bărbăreştilor i din Comoară din Crivina dincoace de Olteţ după apa Olteţului sud Romanaţi, ce are de cumpărătoare cu zapise vechi şi noi. Dupăce am luat luminată porunca M. Sale lui Vodă dela sluga M. Sale *Dragomir vt. Portar,* când au fost la zi şi la soroc ne-am adunat cu toţi deplin aici în faţa locului la moşia Bărbăreşti şi am tras moşia cu stânjinul domnesc pă 3 locuri, după obiceiu, şi s'au găsit la capul moşiei despre Olteţ la apus stj. 583 şi la mijlocu moşii stj. 755 şi la capul despre răsărit prin pădure stj. 900. Deci, fiind de faţă, înainté noastră, toţi moşnenii dintr'acest hotar de mai sus numit le-am cerut cărţile de moştenire şi zapisele de cumpărătoare vechi şi noi ce au avut fieşcare: 1-iu ne-au arătat *Ştefan monahu din Bărbăreşti* un hrisov al răpos. M. Sale lui *Matei Basarab V. V.* cu lét 7147 şi alt hrisov al răpos. M. Sale Mircii V. V. cu lét 7059 cu care au fost dat moşia Bărbăreşti supt stăpâniré *Filei* şi lui *Tatomir* şi *Baicului* şi lui *Drăgulin* şi *Stroe* şi *Manei* şi *Dragului* şi *Badei* şi lui *Coman* şi lui *Dragomir* jumătate din hotar din Bărbăreşti, iar ceilaltă jumătate de hotar au fost dat-o supt stăpânirea feciorilor lui *Dumitru* feciorul lui popa *Ciukina* şi lui *Stoian* i fiu său lui *Stan.* Şi ne-au arătat şi sf. sa părintele *Morînglavul* izvodul cărţii *Mircii Vod,* care l-au fost dat moşnenii din Bărbăreşti boerilor Morînglavi, când şi-au fost vândut părţile lor de moşie dintr'acest hotar, în care izvod sunt numiţi toţi

[1]) Ac. Rom. LXXV, doc. 204.

www.dacoromanica.ro

moşnenii ce scriu mai sus; ne-au mai arătat părintele Morînglavul un hrisov al răposat. *M. Sale Costandin Şerban V. V.* cu lét 7162 cu care au fost dat pă un Radu rumânul cu toată parté lui de moşie din Bărbăreşti sub stăpânirea *Barbului Cuparul;* ne-au mai arătat păr. Morînglavul o carte a răpos. *Radului Năsturel vel Ban* cu lét 7195 (1687) cu care porunceşte lui *Stănislav* moşnénul, ca să dé pace boerilor Morînglavi şi să stăpânească părţile de moşia din Bărbăreşti i din Comoară ce le-au cumpărat; ne-au mai arătat, etc., o carte a d-lui *Dragnei* ispravnicul Craiovei cu lét 7199 cu care porunceşte lui Stănislav din Bărbăreşti ca să deà pace lui *Dumitraşco Diiaconu Morînglavul* ca să stăpânéscă Crivina Comoarei; ne-au mai arătat, etc., o carte a răpos. *Ştefan V. V. Cantacuzino* cu létul 7223 (1715) cu care au dat-o supt stăpâniré *Diaconului Morînglavul* toate părţile de moşie din Bărbăreşti şi din Comoară carele au fost cumpărate dela moşneni; ne-au mai arătat un zapis cu lét 7204 (1695) al Barbului şi al frăţine-său Ion nepoţii Lupului Desculţul, cu care şi-a fost vândut toată parté lor de moşie din Bărbăreşti şi din Comoară în tal. 7 bani 33; ne-au mai arătat, etc., alt zapis cu lét 7194 al Radului şi al frăţine-său lui Mihai, nepoţii Lupului Desculţul, cu care şi-au fost vândut toată parté lor de moşie din Bărbăreşti şi din Comoară la *Diaconul Dumitraşco Morînglavul* în tal. 7; ne-au mai arătat, etc., alt zapis cu lét. 7202 al lui *Stănislav Céuşul*, feciorul lui *Pătru* cu care au vândut toată parté de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara a nepotu-său lui *Petco* ce au fost şi *Lupului Desculţul*, nepot de fecior *Diaconului Dumitraşco* în bani 800; ne-au mai arătat, etc., alt zapis cu lét 7211 al lui Ion sin Ionache nepotu lui Pătru cu care şi-au fost vândut toată parté lui de moşie din Bărbăreşti şi din Comoară ce au avut-o de moştenire şi de cumpărătoare la *Diaconului Dumitraşco Morînglavul* în ughi 6 bani 50; ne-au mai arătat, etc., alt zapis cu lét 7204 al lui Stan sin Simii nepotul lui Pătru cu care, etc., etc., de moştenire şi de cumpărătoare la *Diaconul Dumitraşco* drept un bou şi bani 133; né-au mai arătat, etc., un zapis cu lét 7211 al Stanii şi al sorisa Marii, nepoatele lui Pătru cu care şi-au vândut, etc., etc., de moştenire şi de cumpărătoare la Diiaconul Dumitraşco în bani 800; ne-au mai arătat, etc., zapis cu lét 7202 al lui Dragomir sin Simii nepotul Radului Druncénul, cu care şi-au vândut, etc., ce au avut de moştenire la *Diaconul Dumitraşco Morînglavul* în bani 933; ne-au mai arătat un zapis cu lét 7156 al Stanciului Pahoncé nepotul Focăi cu care şi-au pus zălog toată parté lui de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara la *Giura Pah. Morînglavul* în ughi 14; ne-au mai arătat, etc., un zapis cu lét 7210 al Badii nepotul lui *Mihailă din Kinteşti* cu care au vândut toată moşia din Bărbăreşti şi din Comoara a Bar-

www.dacoromanica.ro

bului rumânu la *Diaconul Dumitraşco* în tal. 8; ne-au mai arătat, etc., un zapis cu lét 7190 al Dragului cu fiusău Isac cu care şi-au vândut etc., diaconului Dumitraşco în bani 1000; ne-au mai arătat, etc., alt zapis cu lét 7159 al lui Bărcă şi al Stanciului cu feciorii lor cu care şi-au vândut, etc., la *Giura Pah.* şi la frate-său *Pătraşco Morînglavi* în ughi 11; ne-au mai arătat, etc., un zapis cu lét 7209 al Dimii sin Tănasie dela Băzdîna, cu care şi-au vândut toată partea lor de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara, care le-au fost şi lor de cumpărătoare dela Bârcă în tal. 10 şi iar i-au mai vândut şi alte părţi de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara, care le-au fost cumpărat dela Radul rumânu şi dela Lupul rumânul şi dela Stanciul şi dela fii-său Lupul rumâni, diaconului Dumitraşco Morânglavu în bani 666; ne-au mai arătat, etc., zapis cu lét 7201 al lui Andrei sin Pătru Bidiviu, cu care şi-au vândut ciozvârta de funie de moşie ce au avut în Bărbăreşti şi în Comoara diiaconului Dumitraşco în bani 800; alt zapis din 7190 al lui Dumitru Bidiviu fecioru Baldei, cu care şi-au pus zălog toată parté lui de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara la *Pătraşco Pah.* şi la *Giura Morînglavi* în ughi 12; zapisul Vladului Vlădărău cu care s'au dat datori cu ughi 7 tal. 1 1/2 la *Pătraşco Pah.* şi la frate său *Giura Morînglavi* şi neputând da banii au rămas parté lui de moşie din Bărbăreşti şi din Comoara la Morînglavi; alt zapis cu lét 7160 al Ţocăi, cu care au vândut o parte de moşie din Bărbăreşti, care au avut-o şi el de zestre dela Bidiviul, la *Pătraşco Pah.* şi la frate-său *Giura Morînglavi* în ughi 6; alt zapis cu lét 7183 al lui Dumitru feciorul lui Moţi şi al lui Dumitru Bidiviul feciorul Baldei şi al lui Ionake, cu care au vândut 3 locuri în Comoară la *Giura* şi la fratesău *Pătraşco Paharnicul Morînglavi* în ughi 3.

Deci am citit toate hrisoavele cărţile şi zapisele ce sânt numite într'această carte cu înţelegere şi am întrebat pă moşnenii din Bărbăreşti, cine să trag dintr'acei oameni ce sânt numiţi în hrisoavele cele vechi ce sunt mai sus numite şi în câte părţi mari s'au împărţit moşia, şi nimini din moşneni n'au putut da sa fără numai ce ne-au arătat *părintele Morunglavu* o foae de adeverinţă cu lét 7207 a lui Dragomir Ţoca moşnénul cel bătrîn din Bărbăreşti, ce este încredinţat cu multe mărturii, în care scrie că au fost 3 moşi şi au împărţit toată moşia Bărbăreşti în 3 părţi mari şi cine din ce moş să trage şi cine şi-au vândut părţile lor de moşie din Bărbăreşti şi din Comoară, după cum să coprinde în carté M. Sale răpos. Ştefan Vodă Cantacozino în zapisele ce sânt mai sus numite. După aceia am ales părţi fieşte căruia ce au avut de moştenire şi de cumpărătoare în Bărbăreşti şi în Çomoară şi în Crivina dincoace de Olteţ.

I-iu am ales să ţie Sf. sa părintele *Metodie Morînglavul* mo-

www.dacoromanica.ro

nahul după zapisele de cumpărătoare ce au avut pă din sus pă lângă moşia Sf. sale, moşie pe lângă moşie: adică la capul moşii Bărbăreşti despre Olteţ din mejdină din *hotarul Iaşilor* în jos până unde am şi pus semn stânjeni 492; şi la mijlocul moşii iar din hotarul Iaşilor în jos până unde am pus semn stj. 643 1/2; şi la capul moşii despre răsărit prin pădure iar din hotarul Iaşilor din loc în jos până unde am pus semn stânjini 767 1/2. Iar s'au mai ales să ţie Sf. sa părintele Morînglavu toată Crivina Comorii de peste Olteţ stj. 300 iar stj. 43 1/2, ce-i să face părintelui Morînglavu din Crivină dincoace de Olteţ să mai ia după cum scrie în foaia de împărţélă, s'au lăsat moşnenilor de bună voia Sf. sale . . . . . Am ales să ţie şi nepoţii lui Stănislav moşie de moştenire la capul moşii despre Olteţ din semnul părintelui Morînglavul în jos stj. 16 şi la mijlocul moşii din semnul părintelui în jos stânjeni 21 şi la capul moşii despre răsărit, iar din semnul părintelui în jos stj 25. Iar s'au mai ales să ţie nepoţilor lui Stănislav de cumpărătoare dela Ţoca şi dela Bidiviu la capul moşiei despre Olteţ stj. 20 şi la mijlocul moşiei stj. 27 şi la capul moşiei despre răsărit stj. 32. Iar am ales să ţie nepoţii lui Stănislav în Crivina dincoaci de Olteţ stj. 68 1/2 am ales să ţie şi *Udré* fecior lui *Amza* nepotul *Barbului Petroşanul* şi cu văru său Mihai şi cu feciorul lui Dumitraşco şi cu mătuşa sa *Anca* fata *Barbului Petroşanu* de moştenire la capul moşiei despre Olteţ din partea nepoţilor lui Stănislav în jos până în mejdină în hotaru Kinteşti stj. 48 şi la mijlocul moşii din parté nepoţilor lui Stănislav în jos până în hotaru Kinteştilor stj. 63 şi la capul moşii despre răsărit iar din parté nepoţilor lui Stănislav în jos până în hotarul Kinteştilor stj. 75. Iar am mai ales să ţie *Udré* cu mătuşi-sa *Anca* şi cu văru-său *Mihai* şi feciorii lui *Dumitraşco* în Criva dincoaci de Olteţ stj. 37 1/2.

Pentru acéia am dat această carte a noastră ca să aibă a ţiné şi a stăpâni fieşte care parté lui de moşie, dupăcum i s'au ales, că aşà am găsit a fi cu cale şi cu dreptate Aceastascriem [1]).

Dechemvrie 7 lét 1755.

Dicul Brătăşanul, Costandin Dobricénul, Matei Pleşoianul, Radu Dobricénu Căpit., Ştefan Preotescul Căpit., Matei Dobricénu.

Epitropia Spitalului sf. Pantelimon.

Copiă conformă cu condica schitului Şerbăneştii Morînglavului metohul acestui Spital, ce este (condică) întărită cu pecetia sf. Mitropolii etc.

9 Mai 1836.

[1]) Documentul în colecţiunea d-lui Gr. C. Otetelişanu.

www.dacoromanica.ro

La 8 Decembrie 1755. Noi 6 boeri hotarnici care prin luminatele răvaşele M. Sale Domnului nostru Iŏ *Costandin Ţehan Mihai Racoviţă* V. V. am fost luaţi de Sfinţia sa părintele *Metodie Morînglavul* ca să-i hotărîm şi să-i alegem crivinile despre Olteţ, ce să hotărăsc cu moşia mânăstirii Căluiului. Deci viind la noi Dragomir Vt. Portar cu luminată cartea M. Sale de poruncă, când au fost la zi şi la soroc, ne-am strâns aici în faţa locului la acele crivini, unde au fost de faţă şi sf. sa egum. M-rii Căluiului dinpreună cu popa Nicola şi cu alţi oameni bătrâni, etc., etc.[1]).

Dicul Brătăşanul, Costandin Dobricénu, Matei Pleşoianu, Radu Dobricénu Căpitan. *Ştefan Preotescu* Căpit., *Matei Dobriceanu.*

La 17 Decembrie 1755. Noi 6 boeri hotarnici care prin luminate răvaşele M. Sale Domnului nostru Iŏ Costandin Ţehan Mihai Racoviţă V. V. am fost luaţi de sf. sa părintele *Metodie Morînglavul*, ca să hotărîm moşia Cărlogani-de-sus şi de-jos după Beica. Deci viind la noi Dragomir vt. Portar cu luminată poruncă M. Sale, etc., etc.

Apoi am cetit toate cărţile şi zapisele ce au avut moşnenii, vechi şi noui de moştenire şi de cumpărătoare, şi am ales parté popei lui *Dumitru* cu fraţii lui anume: *Matei* şi *Nicolae*, feciorii lui *Dumitraşco Morînglăvénu*, ce a avut de moştenire şi de cumpărătoare şi de schimb la capul moşii despre răsărit stj. 235, etc., după cum se vă înţelege din carté Danciului, etc., etc., parté megiiaşilor[2]).

Dicul Brătăşanu, Costandin Dobricéanu, Radu Dobricénu, Matei Dobricénu, Ştefan Priotescu Căpit., Matei Pleşoianu.

La 20 Decembrie 1764. Hotărnicia a 12 boeri ce au fost luaţi cu cartė lui *Iamandi* biv. Vel Stolnic, Caimacamul Craiovei, de preotul popa Ion şi de fraţii lui şi de *Matei* catana sin Badei şi de Badė, sin Vişan şi de *Udré* sin Ion cu cetaşii lor din Morînglavi i din Tomeşti şi din Iaşi ot sud Romanaţi *ce să trag dintr'un ném* cu răposatu *Matei Morînglavu* care l'au chemat pă călugărie *Metodie monahu.* Dând jalbă mai sus numiţii că, la hotărnicia ce s'au fost făcut mai nainte cu 6 boeri, la anul 1755, n'ar fi avut dreptate . . arată că au tras câte trele hotarele cu stj. drept pă 3 locuri după obiceiu şi s'au găsit în hotarul Morînglavi despre răsărit stj. 1.550, la mijloc stj. 1.500, despre apus stj. 1.537. Începându-se aceste trăsuri

[1]) Se alege şi să hotărăşte prin semne crivinele, despre m-rea Căluiul, ale lui *Metodie Monahul Morînglavul* care au fost împresurate de oamenii M-rii câfva loc din Crivina Récii, etc., etc. Doc. în colecţiunea d-lui Gr. C. Otetelişanu.

[2]) Document în colecţiunea d-lui Gr. C. Otetelişanu.

www.dacoromanica.ro

din hotarul *Bărbuleştilor* în jos până în hotaru Bîrluiu. S'au tras şi hotarul *Tomeştilor* i hotarul *Iaşilor* [1]) etc., etc., etc.

La 27 Iunie 1766. Din luminată porunca lui Iŵ Scarlat Gr. Ghica V. V. ne-au orînduit pe noi 24 de boeri ca să alegem şi să hotărîm moşia *Morînglavi* i *Tomeşti* şi *Iaşi*, moşiile schitului *Şerbăneşti* de către megiiaşi moşneni *Moruneşti*. Deci, etc., etc., dinpreună cu mumbaşirul orînduit *Costandin Păhărnicelul* ne-am adunat cu toţi etc., fiind faţă şi cuviosul păr. Iosif egum. schitului Şerbăneşti împreună şi cu popa Ion şi Matei văru-său cu cetaşii lor Moruneşti. Şi cerându-le cărţile şi zapisele, etc., etc. Popa Ion şi cu cetaşii lui alte cărţi n'au avut fără decât ne-au arătat o carte a 12 boeri hotarnici care s'au fost orînduit din porunca d-lui Stolnicului *Iamandi*, Caimacanul Craiovei, dela lét 1764, care acei boeri hotarnici le-au fost dat şi lor moşie de moştenire şi de cumpărătoare în hotarul Morînglavi şi Tomeşti şi Iaşi. Şi după acé hotărnicie neodihnindu-să Iosif egum. schit. Şerbăneşti au fost dat jalbă la M. Sa *Ştefan Vodă Racoviţă* precum că nu-i s'au făcut dreptate la această hotărnicie şi i s'au împresurat moşia şi M. Sa Ştefan Vodă au fost orînduit la d-lor ispravnicii jud. Romanaţi, etc. şi d-lor ispravnici orînduind pă d-lui *Costandin Fărcăşanul biv. Vel. Sătr.* şi pe d-lui *Nicolae Dobroslovénul biv. 3-ti logof.* ca să cerceteze, etc., etc. şi d-lor au cunoscut că nu au urmat bine acei 12 boeri, etc. Şi ne-au mai arătat cuviosul păr. Iosif acéste cărţi domneşti şi zapise de cumpărătoaré moşiilor lui *Metodie monahul* dintr'aceste moşii după cum arată mai jos:

O carte a M. Sale lui *Matei V. V.* de la lét 7145 întru care arată că au cumpărat Pătru şi Mihai şi Grigore din moşia Morînglavi a 4-a parte şi din Tomeşti şi din Iaşi a 4-a parte drept bani gata 12.000 şi 10 oi. Şi tot într'acé carte mai dă lui *Pătru* i *Mihai* i *Grigore* moşie din Iaşi şi din Tomeşti din funia lui *Dragomir* a 4-a parte pentrucă au cumpărat dela Dumitru fecioru lui Dragomir drept bani 8.000. Şi iar mai dă lui *Pătru Morînglavul* parté lui Vişan moşul lui Vikentie din Morînglav şi din Tomeşti şi din Iaşi care au cumpărat mai nainte vreme de la Vikentie cu 3 zapise. Şi tot într'acea carte mai dă lui *Pătru* moşie tot dintr'aceste hotară din funia lui Gorgor parté lui Dragomir toată care au cumpărat dela André şi dela sora lui drept bani 2.200. Şi un zapis dela lét 7165 ce arată că au cumpărat popa *Ionake* sin *Pătru Morînglavul* dela *Radul Mega* parté moşi-său *Manei* din Morînglavi şi din Tomeşti şi din Iaşi; şi tot într'acest zapis arată că au cumpărat şi 9 curături

[1]) Doc. col. d-lui Gr. C. Otetelişanu.

www.dacoromanica.ro

dinpreună cu acéstă moşie drept bani gata ughi 31 1/2 şi 4 costande. Şi un zapis dela lét 7170, ce arată că au cumpărat popa Ionake dela *Négul* cu fraţii lui *Lican* şi *Grigore* o funie de moşie din Iaşi şi din Tomeşti fără sumă de stânjeni. Şi un zapis dela lét 7170, ce arată că au cumpărat popa Ionake parté Nicolii din Morînglavi drept ughi 17 bani 40. Şi un zapis dela lét 7170, ce arată că au mai cumpărat popa Ionake iar dela Nicola şi cu soţia lui *Ana* parté lor de moşia din Iaşi şi din Tomeşti drept ughi 15. Şi o carte a M. Sale Gr. Ghica V. V. dela lét 7170, cu care dă popii lui Ionake o funie de moşie din Iaşi şi din Tomeşti dela *Dragomir Logofătul.* Şi un zapis dela lét 7164, ce arată că au cumpărat *Pătraşco* şi *Giura*, feciorii popei lui *Ionake*, parté de moşia a Radului sin Stan nepot *Cozmei* din Morînglavi şi din Tomeşti (rupt) şi drept bani gata ughi 13 1/2 şi 7 costande. Şi un zapis dela lét 7 . . . că au mai cumpărat *Pătraşco* şi *Giura* parté de moşie a lui Grigore din Iaşi drept ughi 4. Şi o carte dela lét 7173 a M. Sale *Radului* V. V., cu care dă să stăpânească *Pătraşco* cu fratesău *Giura* parté de moşie a Stoicăi şi a verilor lui, nepoţii Oprii din Tomeşti câtă se va alege. Şi un zapis dela lét 7181, ce arată că au mai cumpărat *Pătraşco* cu fratesău *Giura* o funie de moşie dela popa *Pătru* din Iaşi şi din Tomeşti şi din Morînglavi du peste tot hotarul. Şi o carte dela lét 7186 a M. Sale Ducăi V. V., cu care mai dă lui *Pătraşco Paharnicu* şi frăţini-său *Giurei* o parte de moşie din Morînglavi, şi din Iaşi şi din Tomeşti, ce o au cumpărată dela *Badé* şi *Preda* feciorii *Irimii*, nepoţii lui *Mihai Morînglavul* cu 3 zapise. Şi un zapis dela lét 7209, ce arată că au cumpărat *Dumitraşco Diaconul* feciorul *Giurii* dela *Barbul* feciorul *Irimii*, nepotu lui *Mihai Logof.* moşie din Tomeşti i din Iaşi stânj. 100 po bani 33. Şi o carte dela lét 7222 a M. Sale Costandin V. V. Brâncovénul, cu care mai dă lui Dumitraşco Diaconul ca să stăpânéscă parté de moşia a Drăguţăi, fămeia Kircăi, feciorul lui Petco nepoata lui Mihaiu, din hotarul Tomeşti drept tal. 20. Şi un zapis dela lét 7234, ce arată că au cumpărat *Dumitraşco Logofătul* feciorul *Giurii* o parte de moşie din hotarul Morînglavi dela m-rea Căluiul ce au avut-o de danie dela Paisie călugărul drept tal. 28. Şi o carte a M. Sale Ştefan V. V. Cantacuzino dela lét 7218, cu care mai dă lui Dumitraşco Diaconu să stăpânéscă toată parté de moşie a lui Dumitraşco sin Mihai nepot Mariei fata lui Grigore Morînglavu din hotarul Tomeşti i Morînglavi drept bani 500. Ne-au mai arătat Iosif egumenul un zapis al Stanei şi un zapis al Dumitrii fetele lui Grigore, surorile Marii, de vânzare la Diiaconul Dumitraşco care zapise cercetându-le s'au dovedit că sunt făcute cu vicleşug pentru care nici Iosif egumenul n'au putut primì carte de blestem, ci s'au cunoscut

www.dacoromanica.ro

cum că parte lui Grigore ce o didese fetelor sale, după cum s'au văzut în diiata lui Grigore dela lét 7156, au rămas bună ca s'o stăpânéscă némul Moruneştilor.

Deci mai cerându-le şi alte cărţi mai noi de stăpânire sau de hotărnicie, ca să vedem cum au stăpânit moşiile, né-au arătat Iosif egumenul o carte a 6 boeri hotarnici dela lét 1755, întru care li să dă şi moşnenilor *Şoleşti* stînjeni 50 care să trag din *Mihai* fratele lui *Pătru* şi lui Grigore *Morînglavi*, pentru care le-au dat schimb în moşia Cârlogani, lipsindu-i pă ei de tot dintr'aceste hotară; şi pe acé hotărnicie n'au fost odihniţi moşnenii Moruneşti.

Deci, cetindu-le toate scrisorile şi cercetându-le cu amăruntul, n'am putut dovedì într'alt chip stăpîniré lor fără cât ne-au adus oameni bătrîni mărturii anume: Mihai unchiaşul din Cepari, şi Négoe de acolo, şi Preda din Bordeşti, şi Dumitru unchiaşul din Cărlogani, şi Marin din Zătreşti, şi Stoian unchiaşul din Arceşti, şi Şărban din Gheoşani (Ghiojani), şi Radul din Cepturoaia, şi Stoica unchiaşul ot Spîrleni şi Preda unchiaşul din Morînglavi, care aşà toţi au mărturisit înainté noastră cum că pă aceşti moşneni Moruneşti i-au pomenit stăpînind într'acestaşi chip, că ori unde vré să hrăné şi dijmă nu dà, iar moşia lor alésă nu li s'au şti . . . . bit şi cercetându-să şi moşia lor care au avut a stăpânì sau . . . moşi Pătru, Mihai şi Grigore. Care, dintr'aceşti 3 moşi:

Din Pătru să trage *Metodie monahul Morînglavul*, ctitorul schitului Şerbăneşti, şi din parté lui *Grigore* să trage popa *Ion* şi *Matei* văru-său cu cetaşii lor; iar parté lui *Mihai* să găseşte vândută toată la némul lui *Metodie monahul*, dupăcum arată mai sus, afară de 50 de stj. ce li s'au dat schimb în moşia Cărlogani. Deci cunoscându-să că toate cumpărăturile sânt cumpărate tot de némul lui *Metodie monahul* iar *Grigore moşul Moruneştilor* s'au dovedit amestecat numai la 2 cumpărături cu *Pătru moşul* lui *Metodie Monahul*, la care cercetându-să după scrisorile ce arată mai sus la aceste 2 cumpărături ce au cumpărat şi moşul lui Grigore, aşà am găsit cu cale şi cu dreptate, ca să stăpânéscă popa Ion şi Matei văru-său cu cetaşii lor în moşia Morînglavi stj. 200 masă. Şi din moşia Tomeşti şi Iaşi stj. 200 masă odihnind şi pă o parte şi pă altă, puindu-le semne înprejurul moşii, după cum arată mai jos la capul moşii, despre răsărit din hotarul Iaşilor de jos din gârniţa cu gemănări, unde s'au pus piatra pe drumul délului în sus, la altă gârniţă, unde iar s'au pus piatră stînjeni 200 iar la mijlocul moşii Tomeşti i Iaşi, din ştejarul înfierat pe drum în sus până în câmpu unde s'au pus piatra stînj. 200, iar la capul moşii despre apus din stejarul curat în sus

www.dacoromanica.ro

până lângă apa Olteţului până în vadul Strîmbei, unde să împreună iazul cu Olteţul, unde s'au pus piatră stj. 200.

Arătăm şi moşia *Morînglavi* ce s'au dat moşnenilor Moruneşti: la capul moşii despre răsărit, unde să hotăraşte cu moşia Ceparilor, din drumul cel mare drept în coada Bîrluştului, lângă un ulm şi un corn, unde s'au pus piatra drept prin pădure în sus pe la copaciul cu 2 gemînări înainte pă semnele cele vechi în coada Căprării, între 2 frasini, unde s'au pus piatra stj. 200, iar la mijlocul moşii, din gura văi Piţigăi, unde s'au pus piatra din jos despre hotarul Morînglavi pă drum în sus pă la fîntînă până în piscu în faţa desupra capătului, unde s'au pus piatră stj. 200, iar la capul despre apus, unde să loveşte în cap cu hotarul Tomeştilor, la copaciul cel înfierat, lângă drumul dealului, unde au pus piatră, drept pă drum în sus prin pădure între 2 copaci înfieraţi unde sau pus piatră, stj. 200.

Arătăm şi moşia ce au rămas supt stăpâniré schitului Şerbăneşti: în hotarul Morînglavi la capul moşii despre răsărit stj. 1.450 iar la mijloc stj. 1.300 iar la capul moşii despre apus din hotarul moşnenilor în sus până în hotarul Gheoşanilor stj. 1.637; şi din hotarul Tomeşti şi Iaşi la capul moşii despre răsărit din hotarul moşnenilor în sus până în hotarul Gheoşanilor stj. 1300, iar la mijlocul moşii stj. 1.450, iar la capul moşii despre apus din hotarul ce s'au dat moşnenilor până în hotarul Gheoşanilor stj. 1.250. Drept acei i-am dat şi noi această carte a noastră cuviosului păr. Iosif egum. schit. Şerbăneşti, ca să aibă a stăpîni aceste părţi de moşie cu bună pace de către moşnenii Moruneşti. Că aşà am găsit a fi cu cale şi cu dreptate aceasta [1]).

27 Junie lét 1766.

Ştefan Părşcovénul biv. vel. Pah. drept 12 boeri, Cost. Fărcăşanul biv. vel. Şătrar drept 6 boeri, Nicolae Dobroslovénul biv 3-ti logof. drept 3 boeri, Amza Jiianul, Matei Prejbénul.

Epitropia Spit. Pantelimon adeverează copia acesta etc.

Nicolae Trăsné

21 Avgust 1833.

[1]) Doc. col. d-lui Gr. C. Otetelişanu.

www.dacoromanica.ro

Din cele ce preced resultă următoarea schiță genealogică a *Morunglavilor*.

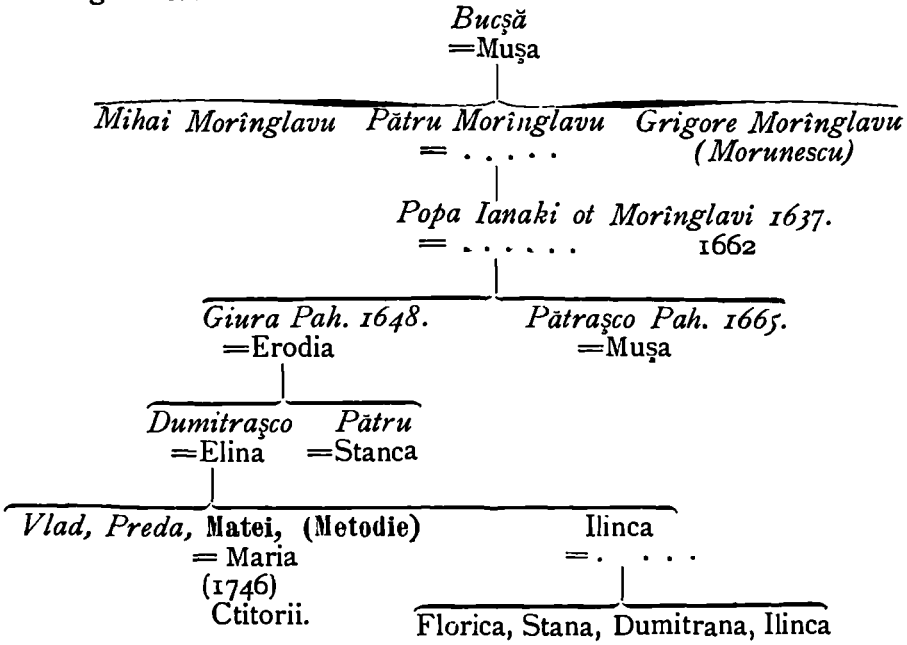

Biserica dela Zăvideni *(Județul Vâlcea).*

Spre a vizită biserica se scoboară în stația C. F. R. Zăvideni pe linia Piatra-Râmnic. Iată pisania:

† Cu ajutoriu sfintei și de viață făcătoare Troiță ziditu-sau aceasta sfântă și dumneziască beserică, unde să prăsnuește hramu Adormirei Precesti și al sfîntului Nicolae împreună și al sfîntului Ioan boteză: toriu, din temelie s-au zidit de d-lui coconu *Barbu Caragic* împreună cu soția d-lui cocoana *Stanca*. S-au zidit la leat 1815 și răposând d-lui au rămas cocona *Stanca Karagioaica*, soția răposatului cu fii d-lor coconu *Barbu*, i coconul *Mihalake*, de o au înfrumusețat-o cu zugrăveală după cum se vede. Și s-au săvârșit la leat 1832.

Zugravi:

Matei, Nae fiu, *Tudorache* ucenic.

Fericiți săracilor că a voastră este împărăția Cerurilor.

Ctitorii zugrăviți în interiorul bisericei pe peretele dela intrare sunt:

a) în dreapta intrărei: Coconu *Barbu Caragic*, care ține biserica cu mâna stângă. Are în dreapta lui pe fiu-său Coconu *Barbu* și pe fratele acestuia Coconul *Mihalake*.

b) în stânga intrărei: Cocoana *Stanca*, care ține biserica cu mâna dreaptă. Are în stânga ei pe fie-sa . . . înaintea acesteia se află o copilă.

www.dacoromanica.ro

Doamna Elena Ştefan Filipescu este moştenitoarea lui coconu *Barbu* cel tânăr.

La 6 Iulie 1842, la judecătoria judeţului Dolj, se vede semnând *pentru* Prezident un *I. Caragic* şi la 8 Oct. 1848 acest Caragic funcţionează tot acolo.

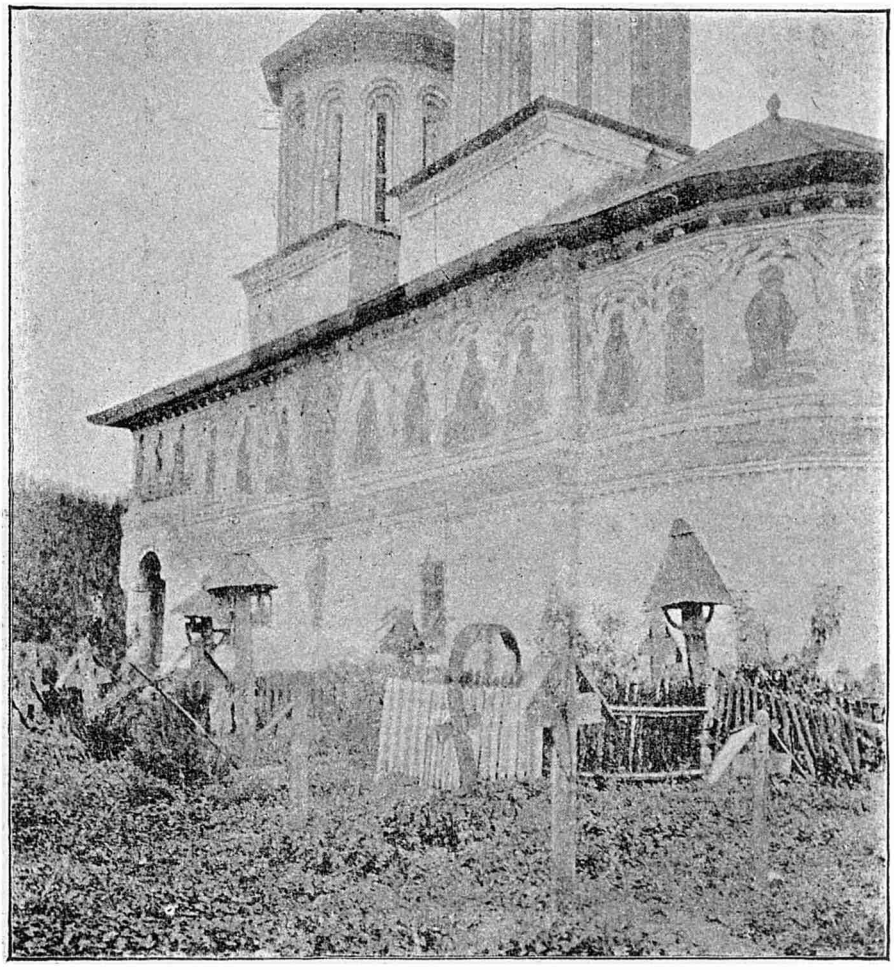

Biserica dela Zăvideni (Vâlcea).

La 12 Oct. 1866. Costandin Poenaru protestează poliţa de 1.120 galbeni „a vărului *Barbu Caragic* ce s'a împlinit de eri dela 12 ale „aceştii luni (la judecătoria Comercială de Dolj)". *Barbul* era bolnav în pat de o săptămână.

www.dacoromanica.ro

Ctitorii dela Zăvideni dreapta intrărei.

Ctitorii dela Zăvideni stânga intrărei.

www.dacoromanica.ro

Biserica din satul Ioneşti cătunul Bucşani. *(Judeţul Vălcea).*

Din staţiunea de cale ferată *Ioneşti* de pe linia Piatra-Olt--Căineni se ia o trăsură şi ieşind pe şoseaua Drăgăşani-Rămnic se străbate spre sud satul Ioneşti, iar după vre-o 40 de minute de călătorie se zăreşte în dreapta şoselei, ascunsă între arbori, biserica *Paharnicului Udré Zătrénul*, zidită pe un piept de dél, pe care urcă o şosea ce se abate din şoseaua naţională numită mai sus.

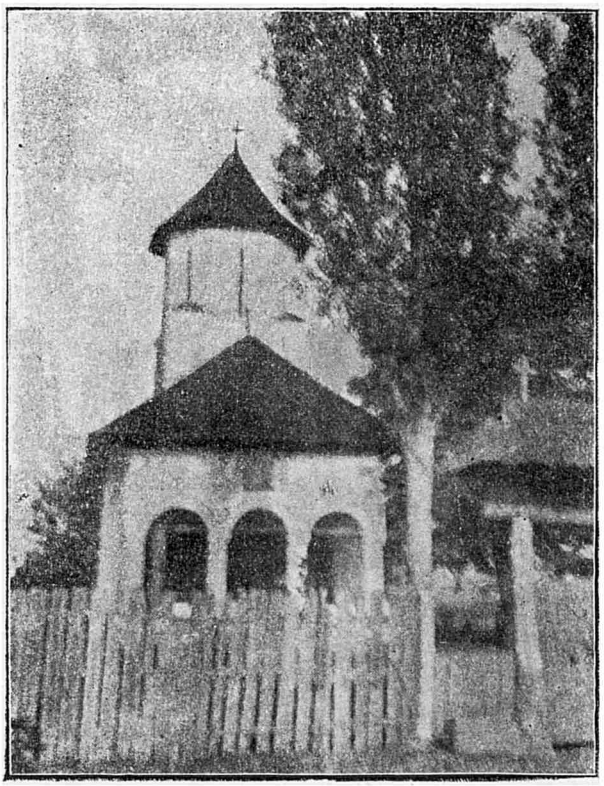

Biserica lui Udré Pah. Zătrénul dela Ioneşti (Vâlcea).

Aparenţa bisericuţei este dintre cele mai modeste şi nu o descriu acì decât numai spre a reamintì despre fericiţi ctitori.

Pisania bisericei, săpată în piatră, ne spune că:

«† Ac(i)astă sfântă şi dumnezăiască bisérică, care se cinstéşte „şi să prăznuiaşte hramu Blgoveştenie B(ogorodi)ţă, iaste zidită din „temelia din bun gândul şi cu toată cheltuiala dumnélui jupan *Udré "Păharnicul Zătrénu!* înfrumuseţându o şi cu alte podoabe pe din „lăuntru şi din afară precum se véde, în zilele blgocestivului Domnu „Iŵ Mihai Racoviţ Voevod, sfârşindu-se la luna lui Mai 20. 7251=1743.

www.dacoromanica.ro

In afară pe zidul bisericei se citeşte:

1747 Iunie 7.

La ce eveniment se va fi referind această dată, nu putem şti.

Biserica Ioneşti Vălcea, Pisania.

Ctitorii zugrăviţi în interiorul bisericei sunt:

a) Pe zidul dela apus şi din dreapta intrărei: jupan Paharnicul *Udré Zătrénul*, ţinând biserica cu mâna stângă; are în dreapta lui pe fiul său (sin ego) *Răducanul*.

www.dacoromanica.ro

In stânga intrărei: jupânésa *Marica Zătrénca* ţine cu mână dreaptă biserica şi are în stânga ei pe *cocoana Stanca*; în stânga acesteia jupan *Preda Zătrénul* Căpit.

b) Pe zidul dela miazănoapte: cocoana *Aniţa* şi în stânga ei

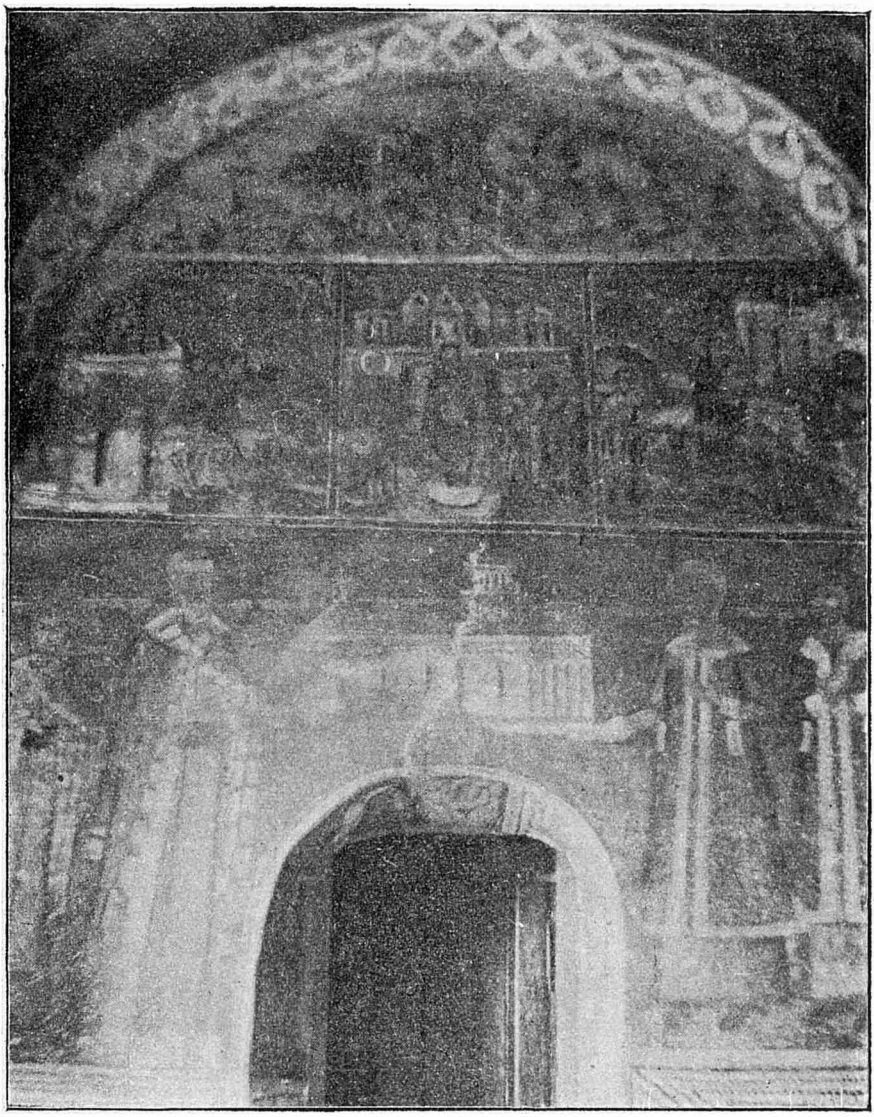

Biserica Ioneşti Vălcea. Ctit. Udrea Pah. Zătrénul.

jupan Paharnicul *Mincu Bucşenescul* ţinând mâna stângă pe capul copilului *Heruţă*.

Insemnez aci că un membru din neamul Zătrenilor odihneşte

www.dacoromanica.ro

în Rămnicul Vălcei, poate la „Biserica Maica Domnului", judecând după piatra tombală care se află aci zidită în zidul de împrejmuire al acestei biserici.

Biserica dela Ioneşti (Vălcea). Ctitorul Mincul Bucşanul.

Piatra este lungă de 1.540 m.m. şi lată de 650 mm; pe ea se află inscripţiunea următoare împrejur:

www.dacoromanica.ro

„† Supt a(ciastă pi)atră odihnéşte oasele răp(o)satului *Ivan Căp. „Zătrénul* la an 7226".

Ivan Zătrénul Căpit.

Un chenar împrejurul inscripţiunei este umplut cu ornamente în mijlocul cărora se vede scris: *„Ivan Căp." Zt(rénul)*, iar mai jos *1718 Deke(mvrie) 29.*

www.dacoromanica.ro

Biserica din Olăneşti *(judeţul Vâlcea)*.

Ieşind din oraşul Râmnic pe şoseaua dela apus, care merge pe valea rîuleţului Rămnicul, cel ce răcoreşte prea frumosul parc al oraşului, continui drumul pe şosea, care este binişor întreţinută, deşi cam îngustă, mai ales dacă ţinem seamă că se depozitează pe ea şi pietrişul în grămezi, străbatem satul Sărăcineştii, dela care se face

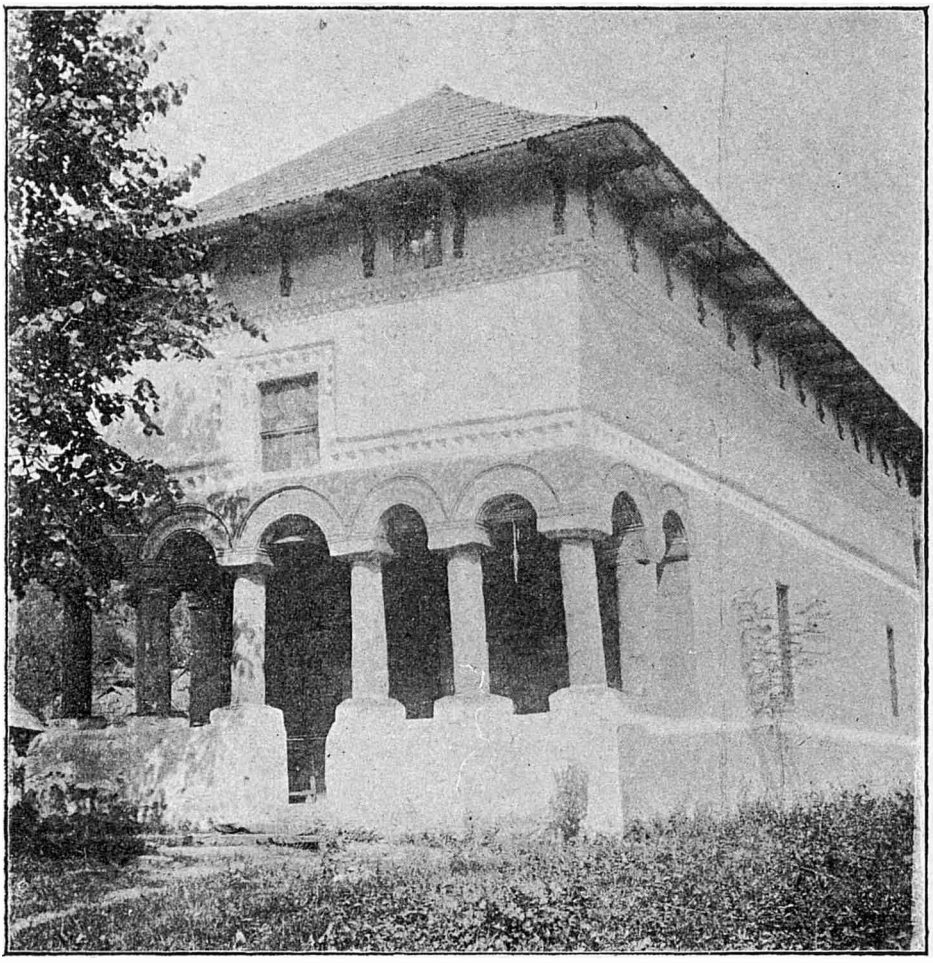

Biserica dela Olăneşti (Vâlcea).

la stânga o altă şosea, care apucă spre *Cheia* în apropierea căreí localităţi se află schitul *Iezerul*, despre care vom vorbi mai la vale.

Din Sărăcineşti însă şoseaua se întoarce spre nord şi intră în satul Olăneşti, în care se află, pe dreapta, lângă drum, pe un tăpcean, bisericuţa boerilor Olăneşti, azi biserică parohială.

Iată pisania de piatră de d'asupra uşei dela intrare:

www.dacoromanica.ro

„ † Cu vréré Tatălui şi cu ajutoriul Fiiului şi cu săvărşirê „sfântului Duh Amin. Ziditu-s-au acéstă sfântă besérică întru cinsté „şi lauda sfântului arhiereu Nicolae, den temelie, cu toată cheltuiala „robului lui Dumnezeu jupan *Drăghici Căpitan Olănescul* şi a jupă- „nései lui *Ecaterina de Oteteliş* vă dni Iω Ioan Voevod şi Episcop „Rîmnic *Damaskin*. Ispravnic popa Ghiné. Iul. 20 lét 7226 = 1718 пл҃п ꙗ теѡдосїе“.

Uşa de lemn este prea frumos sculptată.

Ctitorii zugrăviţi în interiorul bisericei sunt:

a) Pe peretele dela intrare (apus) în dreapta: jupan *Drăghici*

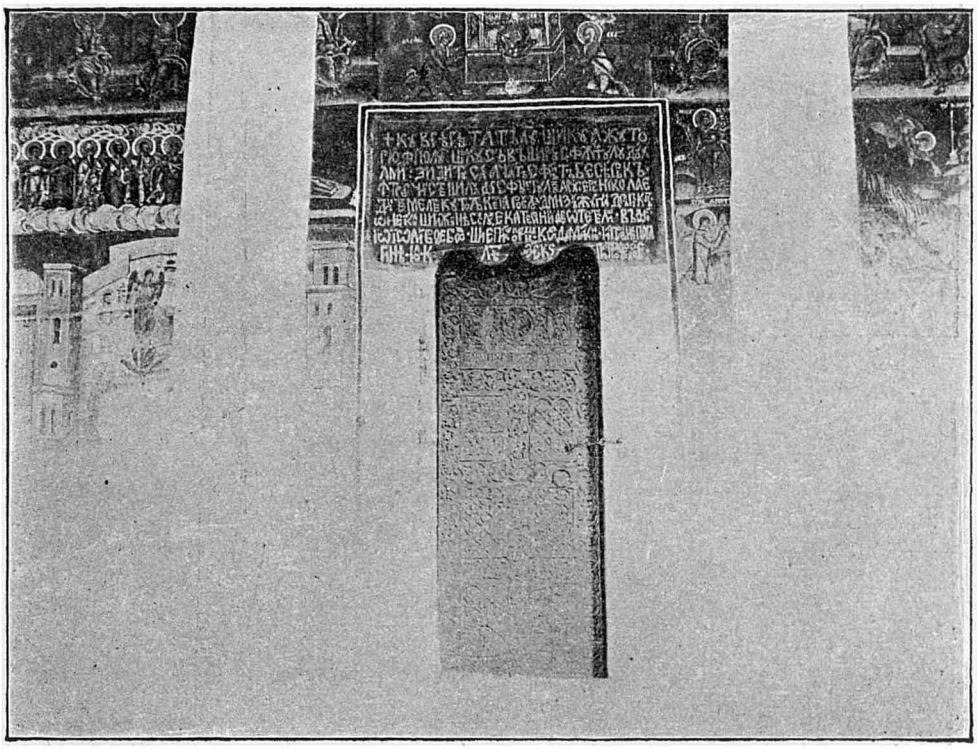

Biserica din Olăneşti (uşa şi Pisania).

Căpit. Olănescu ţine cu mâna stângă biserica, având la poalele lui doi băeţi: *Nicolae* şi *Hristé*; în dreapta lui *Drăghici* un flăcău jupan *Teodor* şi lângă acesta un copil *Nicolae*. La dreapta lui *Teodor* vine jupănésa *Ecaterina Otetelişanca* şi în dreapta ei o fată *Niţa*. Inaintea ei (la poale) patru fetiţe din care două sunt Maria şi Ancuţa, una este fără nume şi a patra nu i se poate citì numele. In stânga intrărei: jupăn *Radul Olănescul Vornicul* sin *Simii Skileroi*, ţine cu mâna dreaptă biserica şi are înainté lui trei băeţi: *Nacşu, Radul, Ion*.

www.dacoromanica.ro

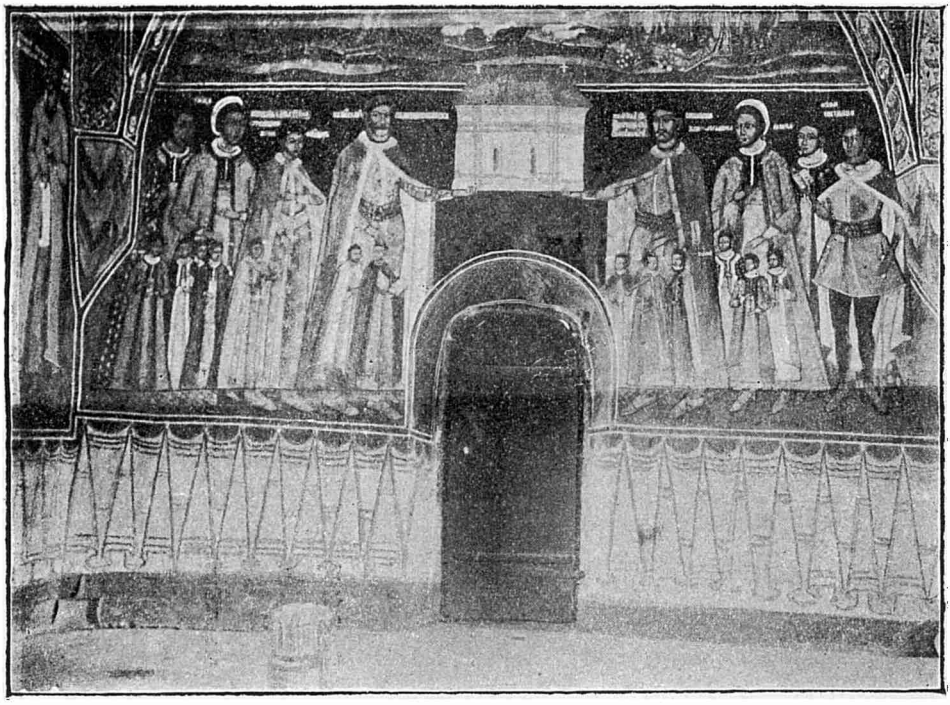

Olănești. Ctitorii dela dreapta intrărei (peretele dela apus).

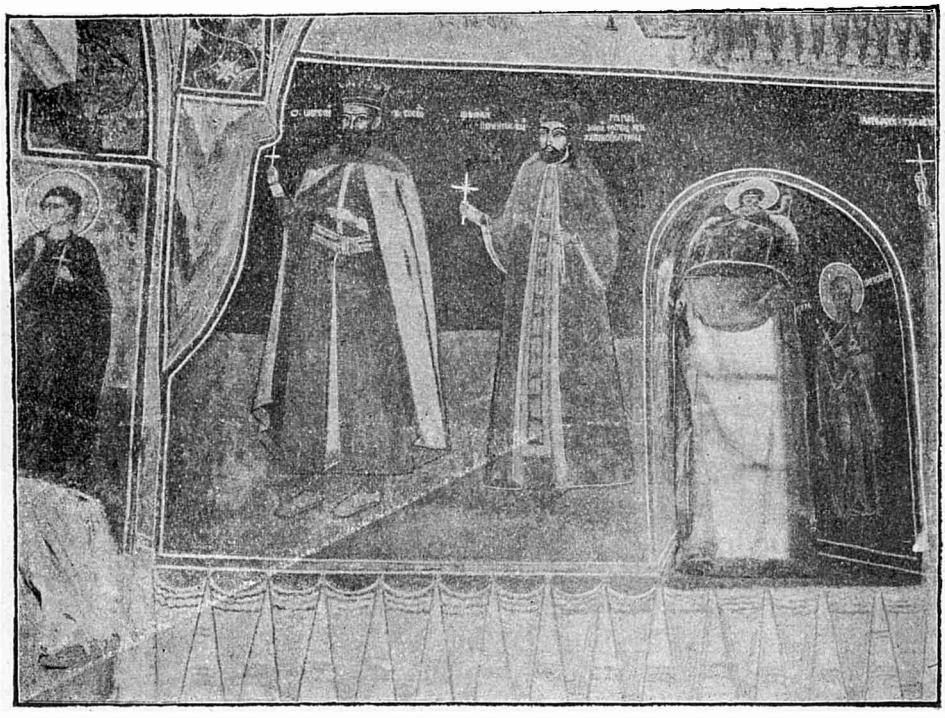

Olănești. Șerban V. V. Cantacuzino și popa Ion Otetelișan.

www.dacoromanica.ro

In stânga lui jupăn *Radul* vine jupaniţa ego *Anuţa*, înainte ei sânt trei fete: *Bălaşa*, *Ilinca* şi *Ana*.

In stânga *Anuţei* o fată *Keraţa* şi în stânga ei jupan *Costandin* în costum occidental.

b) Pe peretele dela miazăzi, începând dinspre altar: Iω *Şerban Kantacuzino* V. V., în stânga lui o inscripţiune ЩѢАНВИЛ ГИНЪРАЛ (Steinwil General[1])) fără personagiu, apoi vine Părintele *Ioan* monah (Otetelişan) fratele jupănesei *Caterina*. O fereastră desparte pe părintele *Ioan* de logofătul *Tudor Olănescul*, în stânga căruia vine

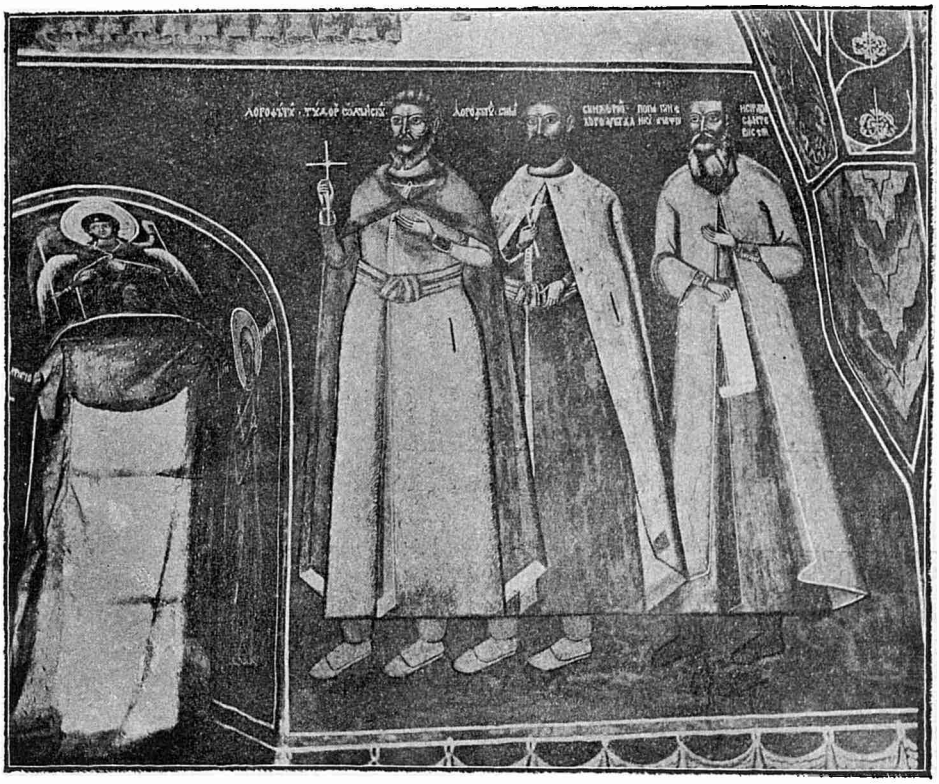

Olăneşti. Peretele dela Miază-zi.

logofătul *Sima Skilériu*, iar în stânga acestuia vine Popa Ghiné ispravnicul acestei sfinte biserici, ţinând în mâna dreaptă un sul de hârtie desfăşurat. Acest Popa Ghiné este feciorul lui Stroe logofătul fratele lui Goran logof. Olănescu.

c) Pe peretele dela miază-noapte începând dela apus spre altar:

[1]) Campania din 1718, care se termină prin tractatul dela Pasarovici (21 Iulie 1718), aduse ocuparea Olteniei de către un corp de armată austriacă sub comanda Generalului *Steinville* (tocmai se termina biserica. Se ştie că *K. K. Administration* încetă la 18 Septembrie 1739 prin tractatul dela Belgrad.

www.dacoromanica.ro

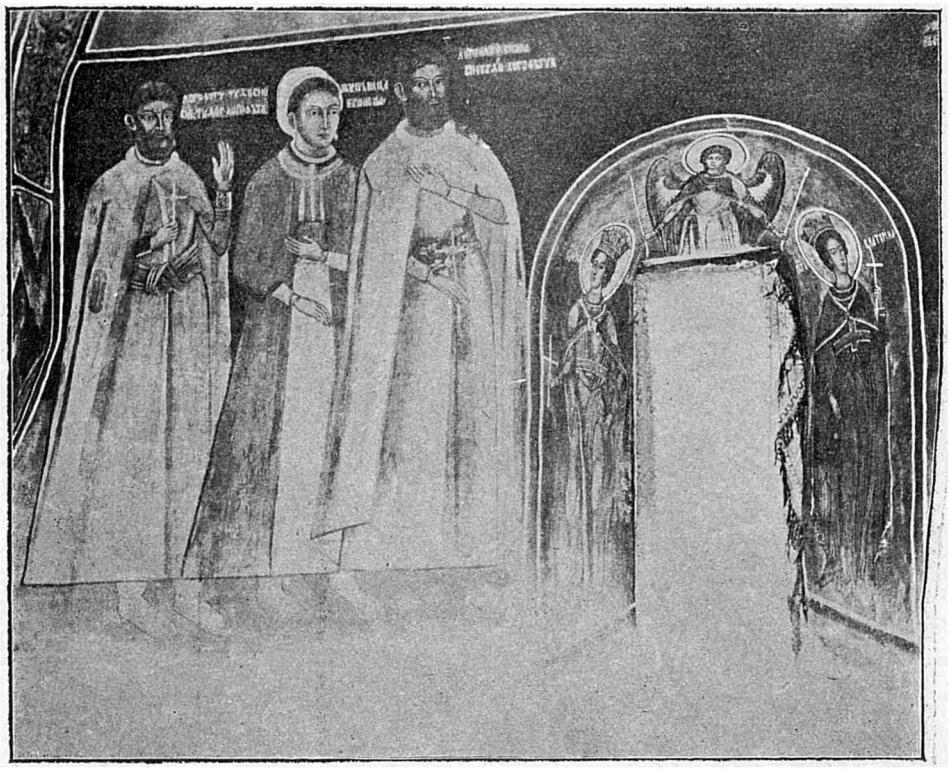

Olănești (Vâlcea) peretele dela Miază-Noapte.

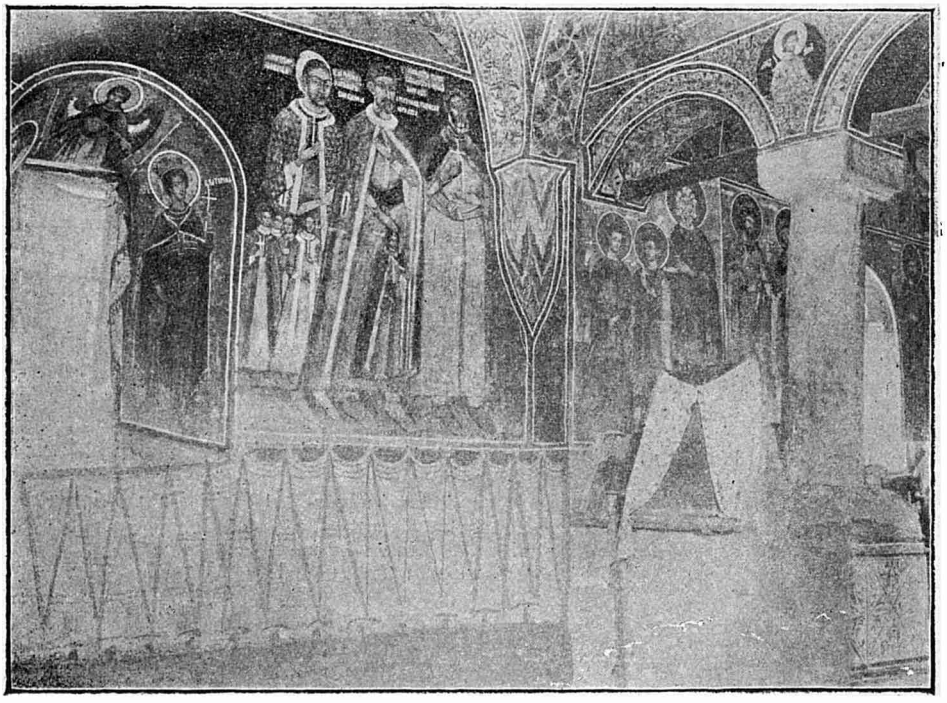

Olănești (Vâlcea) Peretele dela Miază-Noapte.

www.dacoromanica.ro

Logofătul Tudosie, sin *Tudor logof.*, având în stânga lui pe jupaniţa ego *Anca* şi în stânga acesteia se află *logof. Sima* sin *Tudor logof.* Dincolo de fereastră vine: jupaniţa ego *Ancuţa*, Niţa log., sin Sima dinaintea ei se află 4 fete din care una este *Dumitrana*. In stânga *Ancuţei* vine *Drăghici Olănescu logofătul* având înaintea lui un băiat cu numele *Nicolae*, în fine, în stânga lui *Drăghici logof.* vine *Părvul Olănescul*, sin *Tudor logofătul.*

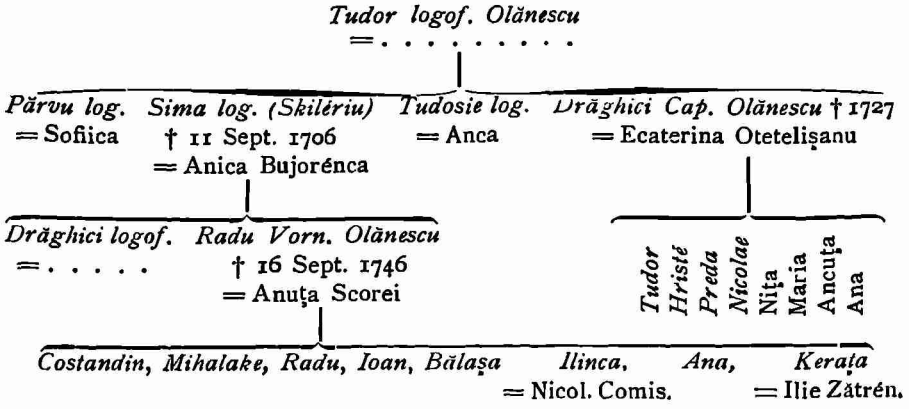

Schitul Iezerul *(judeţul Vălcea)*.

Dupăcum am spus mai sus (Olăneşti), din Sărăcineşti se apucă

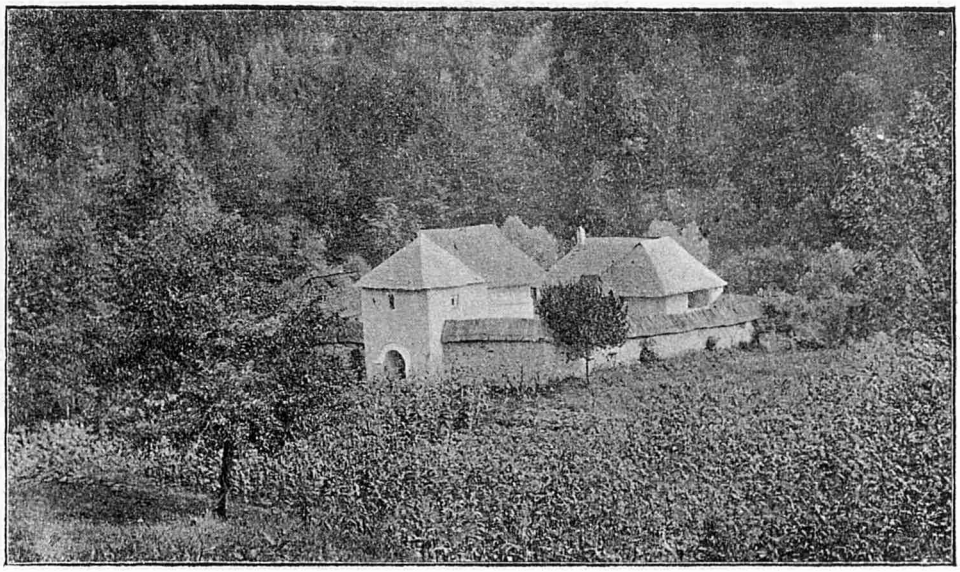

Schitul Iezerul pe pîrîul Cheia. Vedere din afară.

pe şosea la stânga spre comuna *Cheia* de unde apoi urcând pe valea

www.dacoromanica.ro

Schitul Iezerul, Vălcea.

Schit. Iezerul (Vălcea) Pisania.

www.dacoromanica.ro

rîului Cheia, peste care rîu trece drumul de mai multe ori când pe dreapta când pe stânga, în timp de aproape o oră ieşi din de-„fileul strâmtat de prăpăstii, zice părintele *Răuţu*[1]), arbori seculari şi „stânci şi ajungi la o poiană mare şi luminată unde, pe un podiş „din stânga rîului, vezi schitul *Iezerul* înconjurat de toate laturile de

Schitul Iezerul (Vâlcea).

„ziduri înalte cu o poartă spre răsărit şi o portiţă spre apus, în „mijlocul cărora afli o bisericuţă mică dar curată a schitului Iezer,

[1]) *Monografia eclesiastică a Judeţului Vâlcea* de Iconomul Stavrofor Melete Răuţu, pag. 71.

www.dacoromanica.ro

„care a ajuns la atâta sărăcie, încât îşi vesteşte sfintele slujbe, nu-
„mai cu o toacă de fer, iar în interior nu are sfinte odoare decât
„strictul necesar, dar şi acestea vechi, deteriorate şi fără nicio va-
„loare materială ori istorică. Clopotele de altădată ale schitului, s'au
„transportat la biserica schitului *Sărăcineşti* [1]). Ce vor fi greşit în
„lume *Mircea-cel-Bătrân* şi *Mircea Voevod Ciobanul* cu Doamna
„*Kiajna*, ca clopotele bisericelor Cozia şi Iezerul să fie răpite şi
„duse în alte părţi, pe unde nu au dorit ei!?

„*Pisania bisericei.* † Ac(i)astă sfântă bisiarică, unde să prăz-
„nuiaşte Vovedeniia, făcutu-o-au di(n)ătrutăi răposatul *Mircé Vo(e)vod*
„cu Domna sa *Kéaşna* Zor.(?) şi prin vremi di(n) necăutare s'au
„surpatŭ iar mai pre urmă s'au prefăcut de iubitoriul de Dumnezeu
„kir Ilarion Epi(s)copu ajitorând şi Antonie schimona(h), iar acum
„în zilele părintelui kir Damaschin Epi(s)copul Râmnicului s-au zu-
„grăvit şi s-au înfrumusăţat pe din lău(n)tru aşà şi pe din afară de
„smeritul î(n)tru ermonaşi kir Nicolae sin Nicoli ot a . . iuş méşta
Martie dni 9 lt. 7228.

Mânăstirea Cozia *(jud. Vălcea).*

Această sf. mânăstire este ridicată pe malul drept al Oltului (judeţul Vâlcea) de adormitul întru fericire şi vrednicul de toată aducererea aminte *Iŏ Mircea Voevod* supranumit şi *Mircea cel Mare, Cozianul*, la lét 6809 (1300—1) (?). Ea este destul de cunoscută, spre a-i mai face o descriere nouă.

M'am dus acolo cu intenţiunea de a cercetà mormântul marelui ctitor, mormânt care se află în pronaos în dreapta cum intri în biserică. Din nenorocire, piatra, care acoperă locul de vecinică odihnă a sfânt adormitului Domn, a fost ştearsă cu desăvârşire, de orice ornamentaţiuni şi inscripţiuni ce desicur a avut, şi această ştergere se pune în sarcina timpului pe de o parte şi a proastei calităţi a pietrei pe de altă parte: piatră vânătă gelivă şi măcinabilă (moale).

Alătŭri cu mormântul *Mircii Cozianului* se află mormântul *Doamnei Teodora*, maica lui *Mihail Viteazul*. Spre a împiedecà ştergerea pietrei cu vremea, un călugăr îngrijitor a *îngrădit* cu frunziş verde de stejar şi brad ambele morminte pe care le-am aflat acoperite şi cu un postav roşu: *semn exterior de respect* cam tardiv, dar vorba Românului *„mai bine şi târziu decât de loc"*; căci iată că şi piatra *Maicăi Teofanei* ameninţă a fi ştearsă şi am socotit că, pentru orice întâmplare, mai bine este să o reproduc aici ca să se afle o copie fidelă şi prin biblioteci.

[1]) Parohia d-lui C. I. Dissescu.

www.dacoromanica.ro

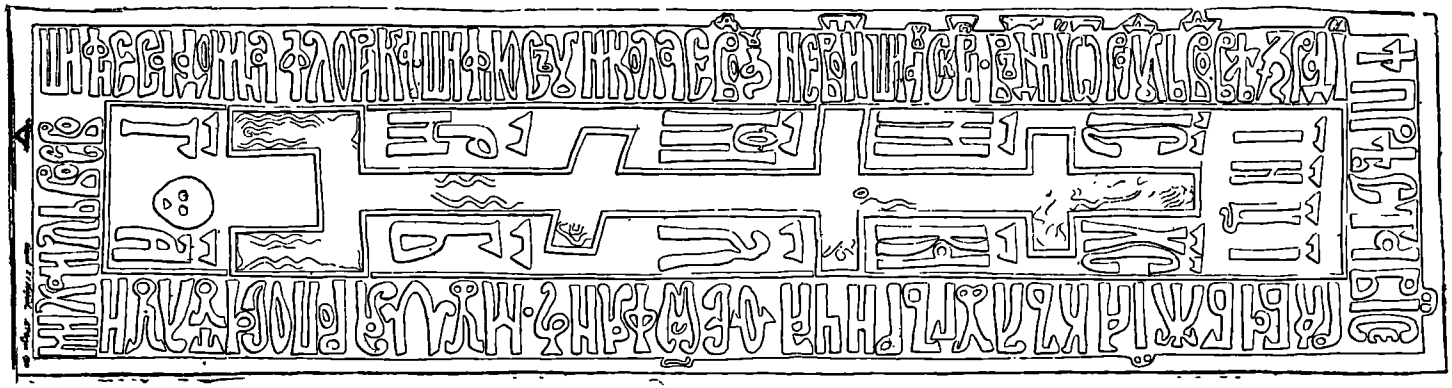

M-rea Cozia. Piatra mormântului *Doamnei Teodora,* maica lui Mihaiu Viteazul.

www.dacoromanica.ro

Atrag băgarea de seamă a cititorului că piatra aceasta ne prezintă un document care interesează direct şi cu multă importanţă limba, fiind scris în limba română afară de începutul inscripţiunei: † „*Préstavïse raba bojia* călugăriţa Teofana, muma răposatului Mi-„hailŭ Voevo . . şi fiesa Domna Florica şi fiiu său Nicolae Vod au „nevoit şi au scris *vă dni* Iŏ Radulŭ Vod v lét 7114 (1605—6).

Piatra este lungă de 1 m. 75 şi lată de 45 cm. Slovele au o înălţime de 10 cm. şi sunt scrise de jur împrejur. In mijlocul inscripţiunei în dreptunghiul de 210 m.m. de larg, se află gravată o cruce patriarchală având d'asupra ei inscripţiunea Iisus Nazarineanul Ţarul Iudeilor, apoi IC. XC. HI. KI. De desubt vin iniţialele celor patru evanghelişti însă în loc de iniţiala lui *Ion* se vede un *b* (Б) adică, poate, „bogoslov" (?). Sub cruce un cap de mort şi iniţialele Г şi Л.

Crucea a fost sculptată dar desemnurile nu se mai înţeleg, fiind ştearsă piatra.

In rândul chiliilor dela miazăzi şi spre răsărit (spre Altar) se află un *paraclis* care, d'asupra uşei dela intrare, are o *inscripţiune* foarte bine păstrată şi nu ar fi niciun motiv ca să se mai reproducă dacă n'ar exista o pricină la mijloc, care ne îndeamnă să înfăţişăm *copia identică* a originalului, spre a pune capăt bănuelilor:

In adevăr, şi d-l Iorga în „*Inscripţii din Bisericile României*" [1]) dă sub No. 364, inscripţiunea despre care ne ocupăm acì, însă létul îl pune d-sa la 7102 şi apoi îl însoţeşte, după obiceiul d-sale, de un *sic* între parentez după care apoi continuă: „Serafim e întemeietorul „bisericii Buna-Vestire dela Snagov. *Data însă nu e bine scrisă* (data „cea cu *sic*). Mihnea Turcitul a domnit dela 1577 la 1583 şi dela „1585 la 1591. Probabil trebuià: 7092. *Ghenadie Enăceanu* (*Bis. or-„todoxă*, II p. 741) cătră: 7012. Data aceasta e primită şi de *Toci-„lescu*, *l. c.* Dar la 1504 erà Domn „Radu-cel-Mare!"

Se miră d. Iorga şi are dreptate. Pentru ce să se mire însă de alţi şi să nu se mire de domnia sa? Căci pune data de 7102 cu *sic* spre a'şi da apoi prea bine cu socoteala că „*probabil*" trebuià 7092. Sau, poate, se miră de cel ce i-a transmis ştiinţa ce a tipărit cu *sic!?*

In adevăr, orginalul e *clar:* 7092 fără *sic*, şi, de aceia, reproducem aicì copia lui fidelă ca să nu mai fie vorbă mai târziu.

Piatra are ceva puţin mai mult de 1 metru lungime şi 0,30 m. de lăţime şi inscripţiunea glăsueşte:

---

[1]) Pag. 176.

www.dacoromanica.ro

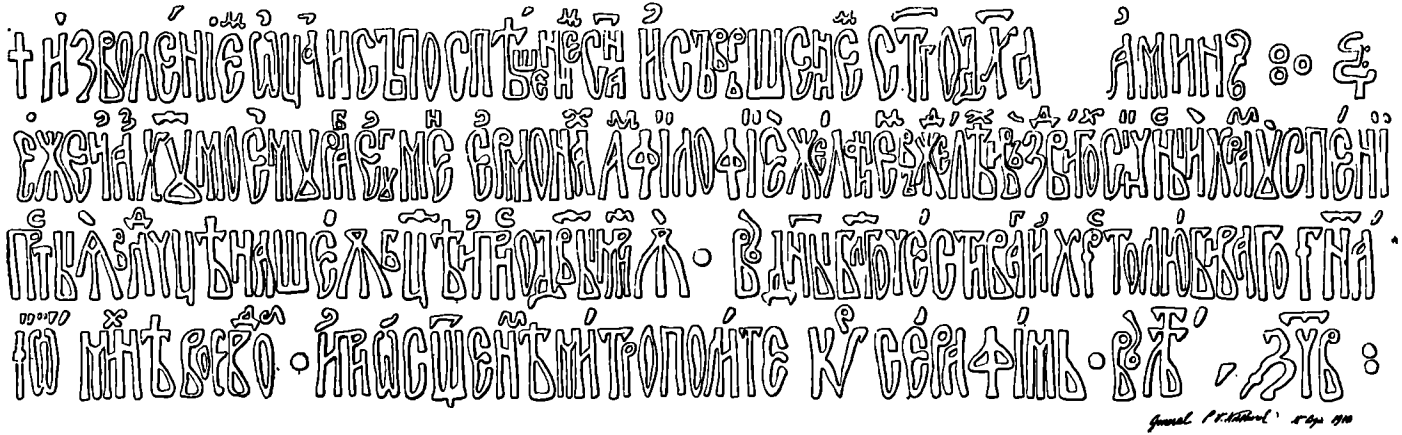

M-rea Cozia: Inscripţiunea dela Paraclis.

www.dacoromanica.ro

† Йзволе́нїем Ѡ҆ца и сь поспѣшением С҃на и҆ съврьшением с тго Д҃ха «а҆мѵнь, е́же и҆ аз х҃ꙋ моѐмꙋ раб е҆гꙋмен е҆рмонах Амфїлофїѐ же́ланїем «въжде́лѣх и҆ въздви́гох сїи чсный храм ꙋ́спе́нїе прстыѧ̀ влдчцѣ на«ше́ѫ Б-цѣ и҆ прсно Двы Мр҃иѫ̀ въ дн҃ы бл҃гоче́стиваг и҆ Хрстолюбиваго г҃на́. Їѡ Мнхнѣ Воевода и҆ при ѡ҆ц҃ѣнѣм ми́трополи́те кѵр Се́рафі́мь въ лѣт ҂зч҃в҃.

adică,

„† Cu vréré Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvărşirea sfân-„tului Duh, Amin. Şi eu robul Hristosului mieu egumenul ermonah „Amfilofie cu poftă am poftit şi am înălţat acest cinstit hram al Ador-„mirei prea sfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pu-„rurea Fecioarei Marii, în zilele binecinstitorului şi de Hristos iubi-„torului Domn Iω Mihnea Voevoda şi pre vremé sfinţitului Mitro-„polit kir Serafim, în anul 7092 (1583).

Dacă se compară textul slavon al d-lui Iorga cu piatra ce am reprodus mai sus, se vede că sunt mai multe nepotriviri între realitate cu ceeace s'a tipărit de d-l Iorga, după comunicare. Zic, *„după comunicare"* pentrucă numai astfel se explică constatarea d-sale când zice: *„probabil trebuià 7092"*, că adică ceeace i s'a comunicat (nu ceeace a văzut d-sa şi a luat notă la faţa locului căci ar fi făcut atunci *reflecţiunea* şi ar fi descoperit adevărul, văzând lumina cea adevărată), că ceeace i s'a comunicat zic, nu erà exact. Şi n'a vrut să zică că este în eroare *corespondentul* dar nici n'a afirmat că ar fi greşit originalul, trecând însă cu constatarea la alţii care şi ei au greşit din punctul de vedere în care se vor fi aflat şi punând totul sub protecţiunea puternică a unui *sic*, discret şi bine-făcător.

Mânăstirea Gura Motrului *(jud. Doljiu)*.

Această sfântă mânăstire şi-a luat numele dela poziţiunea pe care e clădită la confluenţa rîului Motru cu Jiul. Se află în judeţul Dolj în apropierea şoselei naţionale Craiova-Turnu Severin.

Din *glăsuirea pisaniei* mânăstirea a fost începută, de jupân *Preda vel Vornic Brâncoveanu*, la anul dela zidirea lumei 7161 (1653) şi terminată fără a fi zugrăvită, până ce nepotul său, de fiu, *Constantin Vodă Brăncoveanul*, o au terminat la anul 7213 Septemvrie (1704).

Azi mânăstirea este biserică de mir; a fost reparată de către *Casa Bisericelor* dupăce i s'a dărâmat toate chiliile din interior (din cetate) precum şi dependinţele din afară din care se mai văd în picioare zidurile grajdurilor.

Rîul Motrul lucrează cu multă sârguinţă spre a înghiţì în matca lui întregul edificiu mâncând până acum (22 Iunie, 1910) şoseaua care

www.dacoromanica.ro

uneà biserica cu satul şi din care şosea nu a mai rămas decât capetele, încât comunicaţiunea nu se face decât cu piciorul pe sub coastele dealului. Este vorba de a se potoli acest căpcăun nesăţios canalizându-i

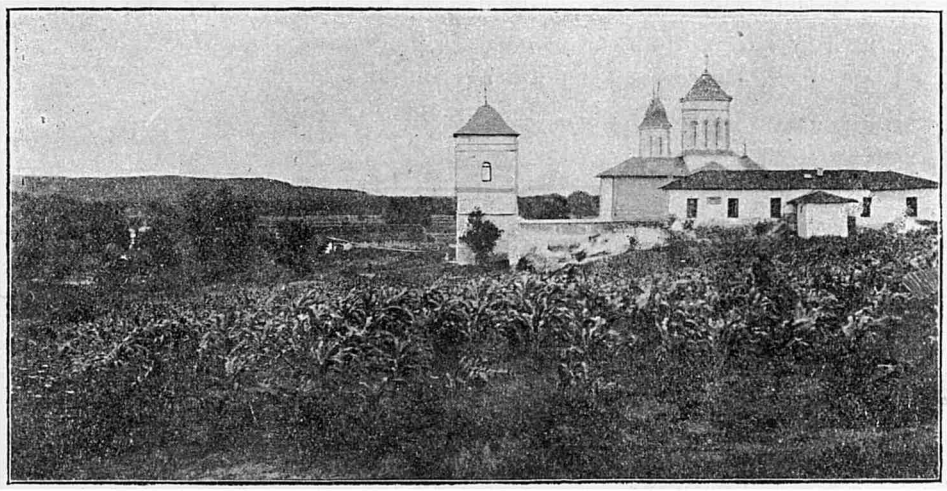

M-rea Gura-Motrului (Vederea despre Şcoala comunală).

cursul dupăce va fi abătut mai dela deal, spre a ferì şi împiedecà isprăvile care ameninţă sfântul locaş, împreună cu şcoala satului, căci uitaiu să spun că dintre toate clădirile din „cetate" s'a păstrat o parte dela Sud-Est care s'a amenajat pentru şcoală dându-i o eşire deosebită de a cetăţei, pe la zidul despre miază-zi. Sub această şcoală se află „pivniţile cele bătrâne" ale mânăstirii din care una din ferestre merită să fie reprodusă acì din pricina meşteşugului cu care a fost lucrată în piatră (à jour).

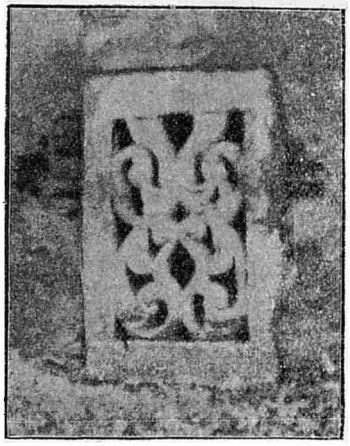

Fereastră de piatra lucrată à jour la pivniţa dela M-rea Motru, Dolj.

* * *

Mânăstirea Gura-Motrului are o însemnătate netăgăduită pentru *istoria literaturei române* din pricina aflărei aici a nemuritorului *Eufrosin Poteca*, care a păstorit turma ca egumen al Mânăstirii unde fusese surgunit de Vodă Ghica Al. în urma cererei Mitropolitului (fătarnic) *Neofit* „că acest călugăr nu ţine posturile de peste săptămână".

Biserica n'are nimic de deosebit ca formă exterioară: cruce byzantină, 2 turle mici d'asupra tindei şi una mare (pantocrator). Tinda are trei intrări şi ferestre care sunt pururea deschise; zidăria dintre

www.dacoromanica.ro

intrări şi ferestre are formă de coloane rectangulare. Pe arcada interioară a intrării principale a tindei (apus) şi în faţa uşei bisericei se află următoarea inscripţiune:

„Această reparaţie a zugrăvelei după stilul original s'au făcut „cu bunăvoinţa Înălţimii sale *Barbu Dim. Ştirbei*, Prinţul Stăpânitor „a toată Ţara Românéscă, slobozind chieltuiala din Casa centrală, „şi prin osârdia Cuvioşii sale, Arhimandritului *Eufrosin Poteca,* egu-

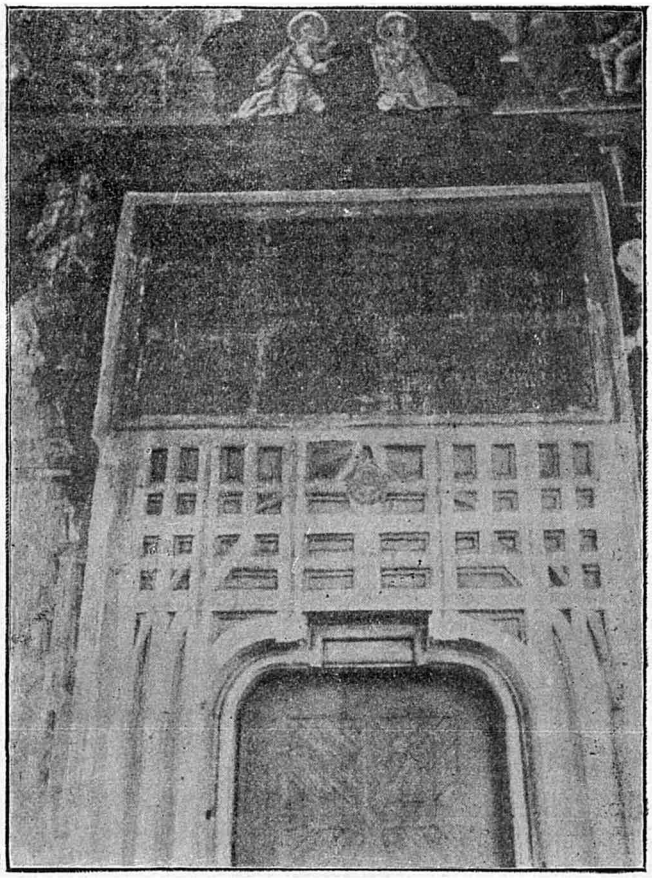

Pisania dela uşe. Mânăstirea Gura Motrului.

„menu aceştii sfintei mânăstiri dela Gura-Motrului, la anul 1852 de „zugravii *Niţă Stoenescu* cu ai săi tovarăşi Dimitrie Diiaconescu, „Matache Rădulescu".

Deşchiderea uşei intrării în biserică este de piatră prea frumos sculptată în linii geometrice drepte şi curbe având la intersecţia arcurilor gravată *Aquila* Ţărei. D'asupra este aşezată pisania de piatră cu inscripţiunea următoare:

www.dacoromanica.ro

„ † Acéstă sfântă şi dumnezăiască mânăstire dela Motru al căria „hramul să prăsnuiaşte prépodobna Paraskiva den temeliia ei iaste „zidită de jupan *Preda Brăncovénul vel Vornic* la anul dela zidiré „lumii 7161; caré dela ac(e)a vréme până acum au stătut nezugră- „vită iară dupre acéia luminatul şi înălţatul *Iŵ Constantin Brănco- „vénul Basarab Voevod,* nepotul lui de fec(i)or într'al şaptesprezécelé „anŭ al Domniiei sale o au zugrăvit şi o au şi mai înfrumuseţatŭ „cumă să véde, la létŭ 7213. Săvărşindu-o în bună pomenire-i şi slavă „vécinică. Méseţa Septenvrie vă: lt: dni".

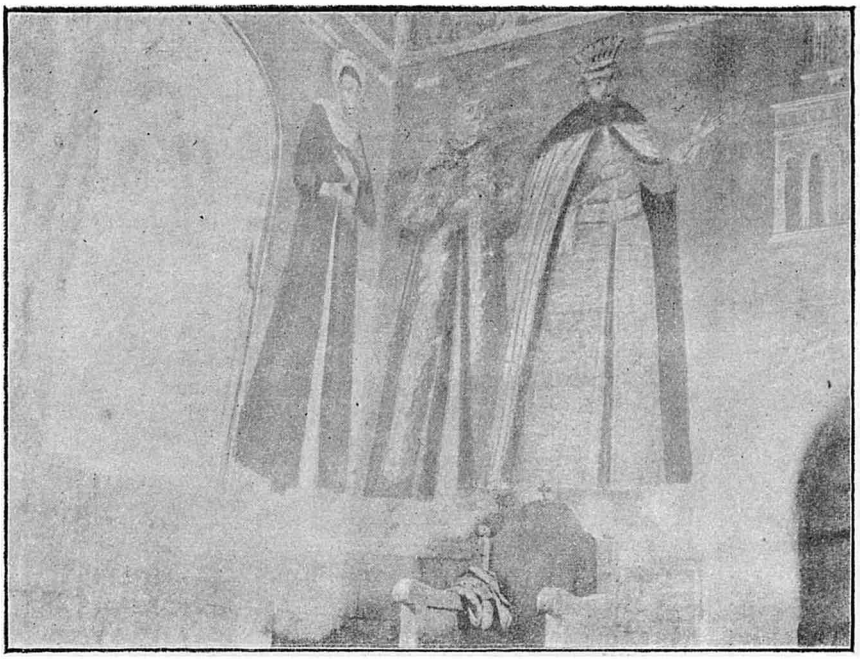

Ctitorii dela Motru, dreapta intrărei.

Ctitorii zugrăviţi în interiorul bisericei sunt:

Pe peretele din dreapta intrărei: *Costandin Basarab V. V.* cu mâna stângă ţine biserica, are în dreapta lui pe Gospodja *Maria* iar în dreapta acesteia, însă pe peretele dela miază-zi, se află soacră-sa jupaniţa *Stanca Cantacuzino,* mama lui Costandin V. V. şi soţia lui *Papa Postelnicul.* Tot pe acest perete dela miază-zi şi despărţindu-l de Stanca o fereastră, se află chipul lui *Matei Basarab* V. V.

Pe *peretele din stânga* intrărei: Jupăn *Preda vel Vornic Brăncovénul,* care ţine biserica cu mâna dreaptă. Acesta are în stânga lui pe *jupănésa ego Păuna,* iar la stânga acesteia, pe peretele dela miază-noapte jupan *Papa Postelnicul,* sinŭ *Preda Vorn. Brăncovénul.*

www.dacoromanica.ro

Mai vechi ctitori decât *Preda Vornicul*, hrisoavele ne presintă pe jupan *Harvat marele Logofăt din Brăncoveni* — feciorul lui *Harvat Logofătul din Brăncoveni* care (acest din urmă) trăià pe la 1460 şi erà frate cu *Neagoe din Craiova*, tatăl vestiţilor *Craioveşti*.

Acest Harvat Marele Logofăt, ctitorul la 1515, moare pe la 1524 lăsând două fete: *Neacşa*, soţia lui *Peia Portarul*, şi *Mara*, soţia lui *Toma vel Ban*, precum şi trei feciori: *Alexandru*, *Moţea* şi *Dragomir Spătarul*[1]).

Dar mai vechiu şi decât *Marele Logofăt Harvat din Brâncoveni* este, după răposatul Gr. G. Tocilescu[2]) faimosul popa *Nicodim* cel înmormântat la mânăstirea *Tismana* în anul 1406.

Ctitorii dela Motru, stânga intrărei.

La 13 Ianuarie 7027=1519. Basarab V. V. dă sfintei mânăstiri Motru care o au început jupăn *Harvat vel Log.* a o face şi după putinţă a o ridicà la locul ce să chiamă *Gura Motrului*, să-i fie în *Şuşiţa* şi în *Gruiari* partea lui *Mihăilă* toată şi partea *Tatului* şi a frăţine-său toată.

Şi iar am mai dat întru acele ocine parte *Négului* lui *Urdeş* pentrucă o au cumpărat jupan *Harvat vel Log.* drept 600 de aspri.

---

[1]) A se vedeà studiul nostru: *Craioveştii* şi *Brăncovenii* în *Artă şi Literatură*, pe anul 1907.

[2]) *„Istoria Românilor"*. 1909, pagina 49 nota.

www.dacoromanica.ro

Şi iar am mai dat în *Gruiari* partea lui *Zâgan* toată. Şi iar am mai dat de către hotarul *Ioneştilor* iar din *Şuşiţa* ori cât au ţinut jupan *Harvat Log.* din acele locuri. Pentrucă toate acestea sunt ale jupânului *Harvat vel Log.* bătrâne şi dreapte ocine de moşie şi de cumpărături şi dela alţi mai de nainte Domni cu dreptate şi credinţă la dregătorie ajungând. Iar după aceia au venit jup. *Harvat vel Log.* înaintea Domnii mele şi au ajutat şi au dat această ocină sfintei case cei mai sus zise, etc.

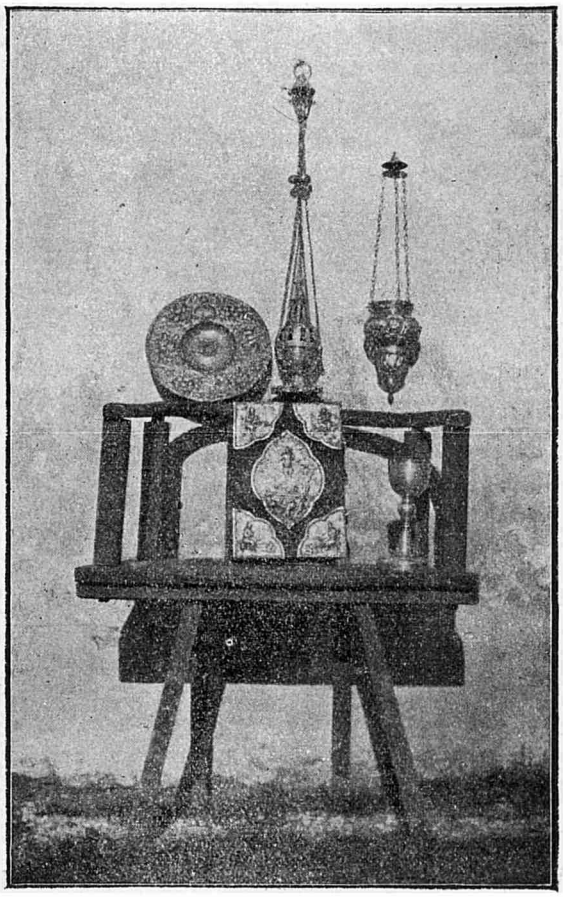

Odoare dela m-rea Motru.

Divan: jup. *Barbul vel Ban Craiovescul*, j. *Calotă* vel Vorn., *Dumitru* Vist., *Radul* Spăt., *Drăghici* Pah., *Hamza* Comis, *Jitiian* Stol., *Badé* şi *Négoe* veliţi Postelnici. Şi eu *Floré* grămăticul am scris în Piteşti[1]).

[1]) Arh. Stat. *Mănăstirea Motru*, Condica pag. 54.

www.dacoromanica.ro

Odoare bisericești. Mai multe candele de argint (vre-o 6), o prea frumoasă cădelniță de acelaşi metal, un taler (anaforniță) lucrat *repoussé*, un sfânt potir şi o Evanghelie legată în catifea şi ferecată în argint suflat cu aur. Toate aceste sfinte odoare poartă pe dânsele următoarea inscripțiune:

„† Ac(i)astă sfântă anaforniț (evanghelie, candelă, cădelniță, etc.) „iaste făcută de Ioan Costandin B. B. Voevod şi de Doamna lui Ma- „ria şi afierosită sfintei mânăstiri de la Gura Motrului la lét 7221=1713.

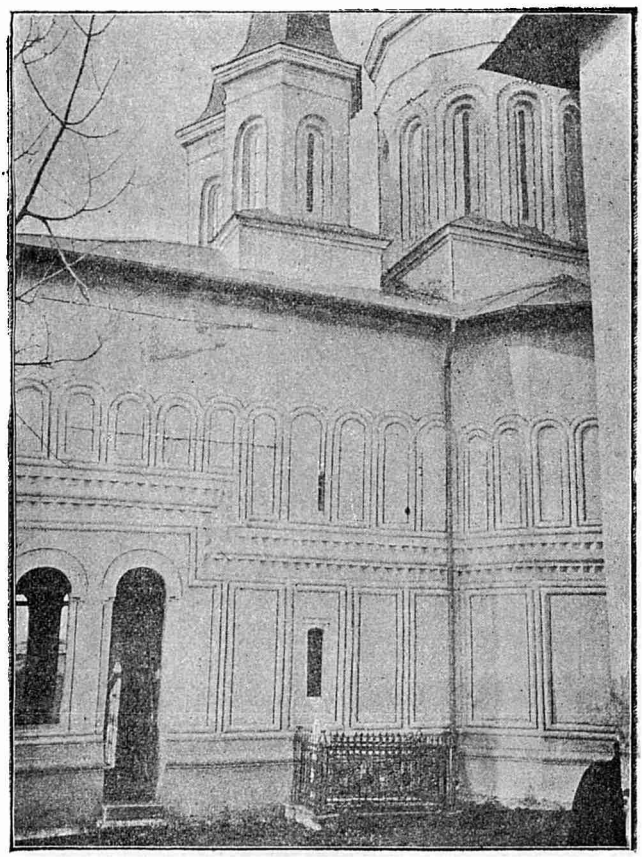

Gura Motrului, Mormântul lui Poteca Arhimandritu Motreanu

Pe turla cea mică dinspre miază-zi şi anume pe baza turlei este gravat în piatră sau în ştuc, între două ramuri de măslin, următoarea inscripțiune: „1841. Ef(rosin) Arhi(mandrit) Motro". Aceasta ne arată că la 1841 Pré cuviosul se afla dejà egumen de câtăva vreme căci de sicur însemnarea aceasta ne spune că trebuie să se fi făcut cu ocaziunea vre unui „meremet" făcut mânăstirii sub domnia lui *Al. Ghica* şi egumenia lui *Poteca*.

www.dacoromanica.ro

Lângă zidul dela miazăzi al bisericei se află mormântul lui Eufrosin Poteca care constă dintr'o piatră de marmură albă şi cu cruce, înconjurată cu un grilagiu metalic. Inscripţiunea pietrei este atribuită unui alt mare nemuritor: *Ion Heliade Rădulescu*, Dumnezeu odihnească-l.

Eat-o:

„Aci cu trupul zace Efrosin Cuviosul
„Cu sufletul în ceruri, cu mintea în cele scrise
„Cu numele în Şcoală în inima junimei.
„Te bucură Efrosin: *potecele* virtuţii
„Inguste şi spinoase ştiuşi a le străbate.
„Ai onorat viaţa de preot, de profesor
„D'apostol al lui Hrist
„Arhimandritul Efrosin Poteca
„Născut la anul 1786, încetat din viaţă la 1858 fiind Egu-
„men al aceştii mânăstiri dela Gura Motrului".

Pe cruce:

„Arhimandritul Efrosin Poteca născut la anul 1786 şi încetat „din viaţă la 1858 luna Dechemvrie 10, fiind Egumen acestei mână-„stiri al gurii Motrului".

La Martie 1846. Eufrosin Poteca Arhimandrit Motrean face o scrisoare către cinstita Eforie a Şcoalelor în care după ce arată foloasele învăţăturei şi mijloacele ce se dau şcolarilor spre a urmà în şcoli din streinătate, cum i s'a dat şi lui în 1819 când a fost la Pisa în Italia; după ce spune că ajutoare se mai dau şi în chipul de a te ostenì să înveţi pe alţii, etc., etc.

Eufrosin Poteca

„De acest sentiment, pă-„trunzându-se şi inima mea, „fui îndemnat „pe lângă oste-„neala ce în vreme de câţi-va „ani am pus ca profesor în „Colegiul Sf. Sava, pe lângă „strădaniile şi cheltuelile ce „am vărsat cu tălmăcire şi „tipărire de cărţi să ajutorez „acum învăţătura şi prin o danie de 1200 galbeni împărăteşti pe care

www.dacoromanica.ro

„i-am şi dat în primirea Cinstitei Eforii, rugându-mă să binevoiască „a face ca această sumă să se aşeze cu dobândă la loc sigur şi cu „venitul din pravilnicésca dobândă să se ajute în toată vremé câte „2 şcolari, etc., etc".

La 10 Decemvrie 1856. Părintele *Eufrosin Poteca* îşi iscăleşte testamentul care s'a înfăţişat în Tribunalul Dolj, Secţia II în ziua de 11 Ianuarie 1860 (doc. 2) în vârstă peste 70 de ani trecuţi zice el, lasă încă 4000# (galbeni) şi toate cărţile lui; s'a născut la Nucşoara în jud. Prahovei, pl. Teleajenului [1]).

Biografia acestui vrednic de aducere aminte prelat este făcută de regretatul meu amic, profesorul *Teodorescu G. Dem.*

Curtea bisericei afectă forma unui patrat al cărui centru este ocupat de biserică. De jur împrejur patru ziduri foarte înalte şi groase, resturi din vechile chilii, închid curtea bisericii în care nu se poate intrà decât pe sub clopotniţa din zidul dela apus. Porţile cele vechi ale clopotniţei s'au păstrat apropiindu-se (date în lături, deşchise) de zidurile de sub intrare. In locul lor nişte porţi noi, mai uşoare, fac serviciul zilnic. Porţile cele vechi, de ştejar, sunt cuirasate (ferecate) cu şine de fer prinse cu piroane, după moda vremei de atunci; pe ele se văd urmele câtorva gloanţe trase de vrăjmaşii de afară.

Gura Motrului, 22 Iunie 1910.

Mânăstirea Strehaia *(jud. Mehedinţi)*.

Satul Strehaia (şi în vechime Strugall) este azi străbătut în tot lungul său de şoseaua naţională Craiova-Severin, începând dela kilometru 298 şi până la km. 301. Are o populaţiune de vre-o 4000 suflete afară de cătunele ce-i sunt alipite.

Satul Strehaia este situat la 3 km. departe de gara C. F. R.

Biserica satului, declarată de *monument istoric*, are particularitatea că altarul nu este orientat spre *răsărit* ci se abate de 42° (vezi planul) spre miază-zi. Legenda spune că fondatorul punând temelia pe *întunerec* s'ar fi înşelat la orientarea planului. Această legendă nu poate stà pe picioare dacă ne gândim că *săpăturile* temeliilor au durat, cu sicuranţă, mai mult timp şi că ele au fost făcute ziua, etc. Mai degrabă s'ar puteà admite faptul că locul ales pentru sfântul locaş, se găseà înconjurat de păduri seculare care nu permiteau de cât o orientare aproximativ exactă.

Mânăstirea Strehaia a fost construită la început în formă de *cetate* pe timpul domniei lui *Pătraşco Voevod cel Bun* (1554—1558).

[1]) Arh. Stat. *Eforia Şcoalelor*, pach. 13, doc. 1 şi 2.

www.dacoromanica.ro

După aceia a fost restaurată de răposatul *Matei Basarab V. V.* Atât biserica cât şi zidul de împrejmuire cu chiliile din interior, cu izvorul de apă şi cu terasa de d'asupra izvorului, devenind o adevărată ruină, s'a reparat, pe cât a fost cu putinţă, în anul 1898, iar zidul, în parte, cum şi chiliile, s'au dărămat; reparaţiunile au fost

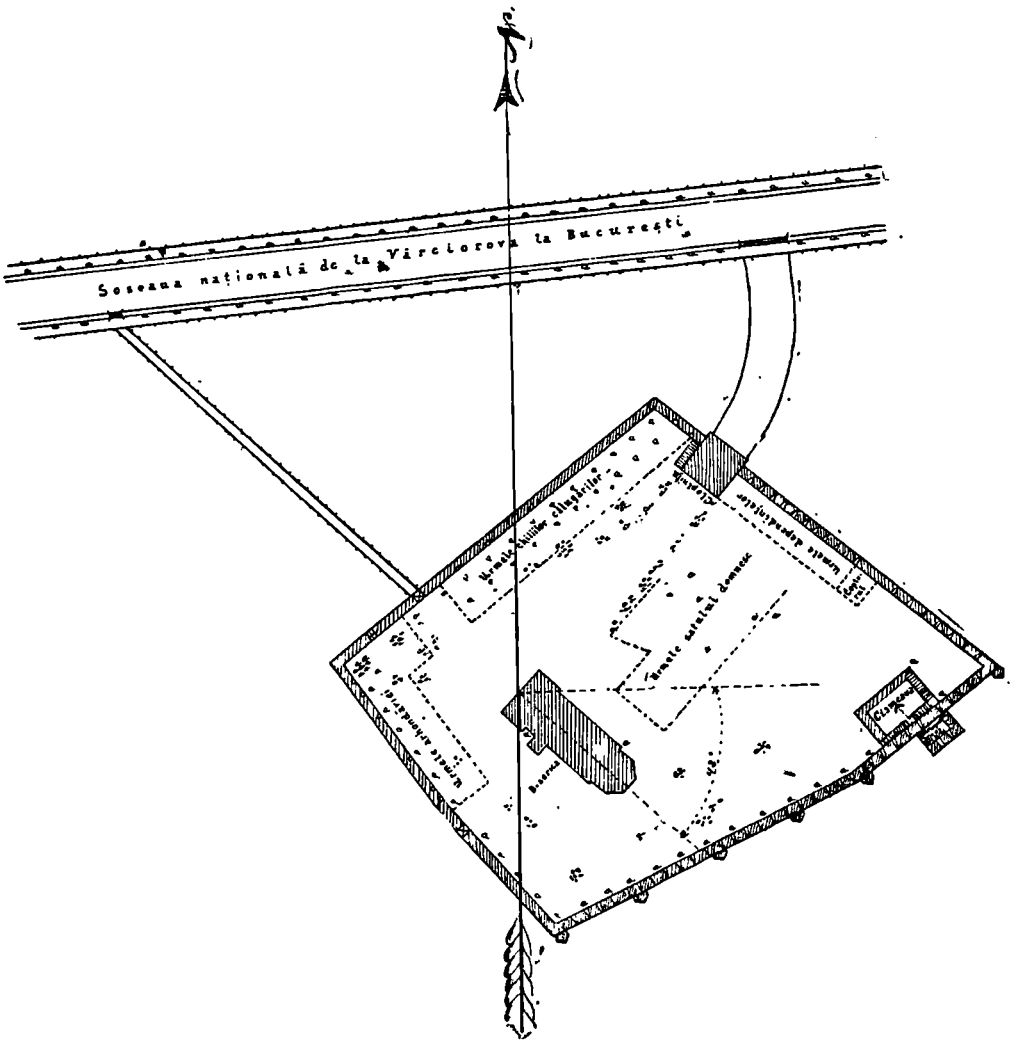

făcute de Primărie; iar dela 1898, trecând biserica asupra *Casei Bisericelor*, nu i s'a mai adus niciun fel de îmbunătăţire, îmi spune d. primar *B. Cismărescu.*

Pe pisania de d'asupra intrărei se citeşte:

„† Ac(e)astă svântă biserecă după voia şi ajutoriulŭ luiu Dum-

www.dacoromanica.ro

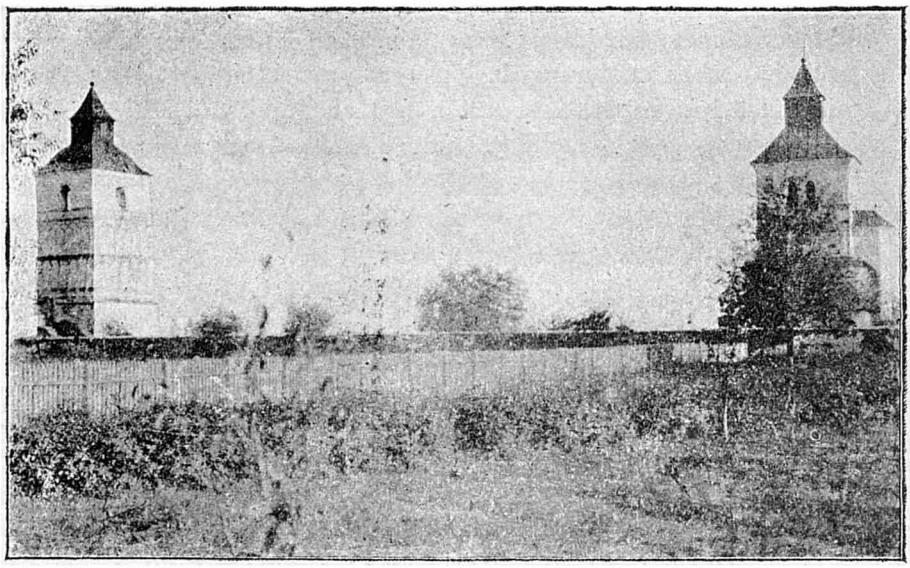

M-rea Strehaia, Vedere generală.

M-rea Strehaia (Mehedinți).

www.dacoromanica.ro

„nezeu ziditu | séu de în temeiu cu porunca şi cu cheltuiala pré lu-„minatului şi milo | stivului Domnî Iŵ Mateiu Băsărabî Voevodŭ a „toată Ţéra Rumănéscă | înpreunî cu Doamnă sa Gospodja Ilena întru „pré înaltulŭ şi de toţi închinatul | nume al pré Svintei şi de viaţâ „(fă)cătoarei Troiţe într'alŭ trei | sprăzécelea anŭ de Domnia lorŭ „va léto băitiia mira 7153 i spsenia | mira 1645. Şi s'a săvărşit în „luna lui Avgust 1 dn(a)".

Uşa este sculptată de Ghiora (Ghiuré) meşterul.

Ctitorii. Din chipurile zugrăvite în dreapta şi în stânga uşei dela intrare, şi mai ales din amestecătura numelor *Craioveştilor* cu

M-rea Strehaia Meh. Clopotniţa.

alţi ctitori mai recenţi şi din alt neam, cred că pot deduce cum că această amestecătură de persoane este făcută din sentiment. Nimic nu se pomeneşte despre *Pătraşco Voevod*, iar pe lângă *Matei Basarab* şi Doamna *Ilina* se alătură un *Matei Beizadé* pe care unii *cronicari* (?) îl dau drept fiu al Domnului şi al Doamnei. Acesta nu poate fi decât *Mateiaşi Postelnicul*, feciorul lui *Udrişte Năsturel* şi al soţiei sale *Maria Corbeanca*, moartă în lehuzie. Acest *Mateiaşi* a fost adoptat de Doamnă şi botezat cu numele domnescului său soţ, dar n'a purtat, *pe acea vreme*, titlul, recent admis la noi, de *Beizadé*.

www.dacoromanica.ro

Biserica din **satul Negoeşti** *pe Amăradia (jud. Dolj).*

Satul Negoeşti şi moşia a aparţinut cândva boerilor Brăiloiu care au şi făcut acolo, lângă conacul lor, o biserică de zid, pe la 1770, a cărei pisanie a dispărut, precum au dispărut şi pietrele tombale ctitoriceşti, căci de bună seamă au trebuit să fie îngropaţi măcar câţiva dintre membrii familiei în interiorul sfântului lăcaş. Biserica a fost

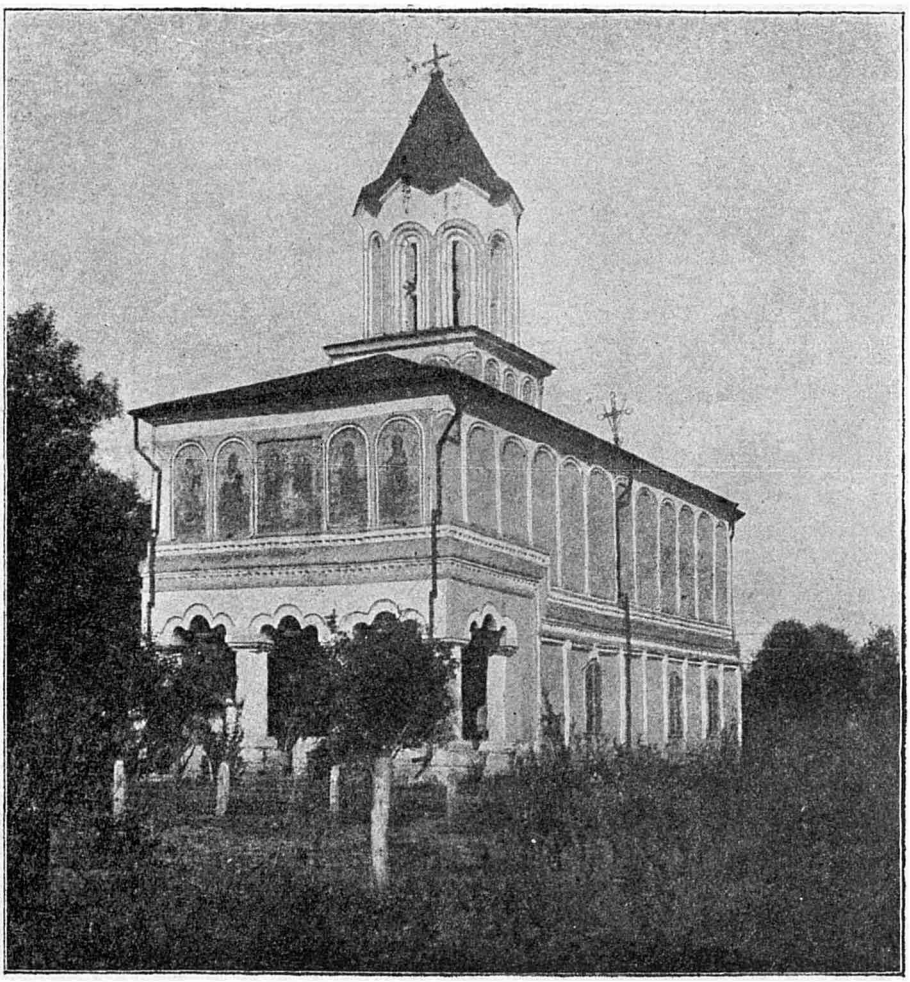

Biserica din satul Negoeşti (Dolj).

reparată (foarte caliceşte) pe timpul Episcopului Ghenadie Enăceanul al Rămnicului. Ea pare a fi fost ridicată din temelie sub păstorirea Episcopului Kesarie al Râmnicului, căci pe *„peretele ctitorilor"*:

Intrând în biserică se află zugrăviţi următorii ctitori:

www.dacoromanica.ro

La dreapta intrărei, jupân *Corné Brăiloiu biv. vel. Logof. de Ţara-de-sus* ţine cu mâna stângă biserica. In dreapta lui se află:

Paniţa *Maria* soţia *Tomii Brăiloiu*. La dreapta acesteia se află *pan Grigoraşco* sin *Corné Brăiloiu* biv. vel. (alb), având înaintea lui doi copii (băeţi). La dreapta lui *Grigoraşco* este paniţa *Maria* având două fetiţe înaintea ei.

La stânga intrărei. Paniţa *Smaranda Brăiloaica*, soţia dumnélui *Cornei Brăiloiu* Logofătul, ţine biserica cu mâna dreaptă. Inaintea ei este o fetiţă *Păuniţa*. La stânga Smarandei se află *pan Titu Bengescu*. La stânga acestuia paniţa *Marica*, dumnélui Logofătului *Cornei Brăiloiu*, iar înaintea ei o fetiţă.

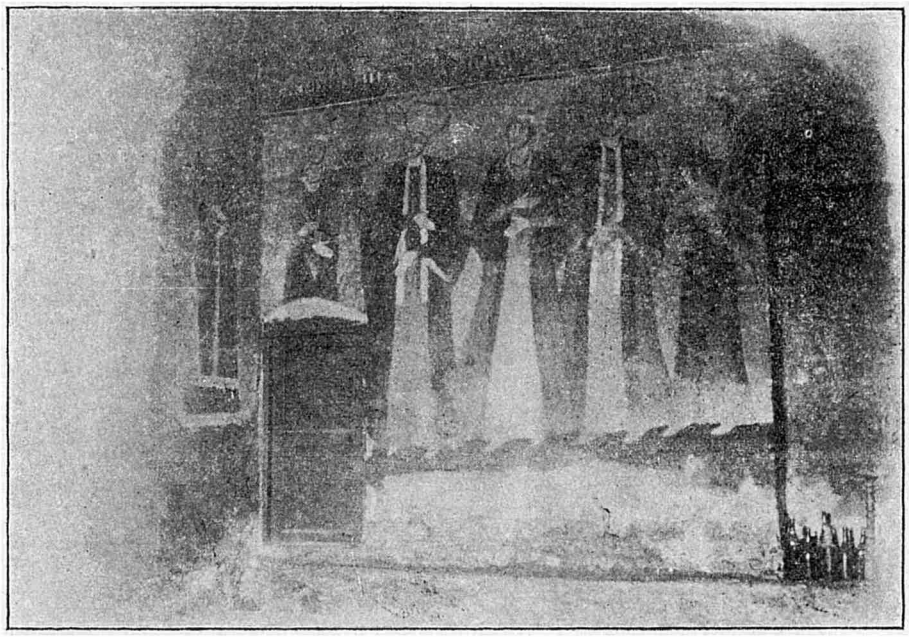

Biserica satului Negoeşti. Ctitori.

Pe peretele dela Nord se află paniţa *Balaşea*, fiica Logofătului; în stânga ei vine *Dumitrake Brăiloiu* iar în stânga acestuia *paniţa Maria;* apoi pan *Costandin Brăiloiu* şi, în fine, *paniţa Elénca.*

Pe peretele dela Sud preotul Nicolae Zamfirescu şi kiriu kir Kesarie al Râmnicului.

Poménicul ctitoricesc dela proscomidie:

Corné, Zmaranda, Maria, Grigorie, Titu, Marica, Ilinca, Catrina, Constandin, Safta, Păuna, Ilinca, Dumitrake, Costandin, Ilinca, Gheorghe, Păuna, Catrina, Catrina, Dumitrache, Corné, Ioan, Alexandru, Bălaşea, Corné, Toma, Maria, Ioan, Marica, Bălaşea, Bănică, Maria, Barbu, Maria, Dositei, Safta.

Vineri 3 Sept. 1910.

www.dacoromanica.ro

Schitul Dobruşa *(judeţul Vâlcea).*

Plecând dela Drăgăşani cu trăsura, după vre-o 2—3 ore de călătorie, ajungem într'o înfundătură de vale unde este o bisericuţă sărăcăcioasă, ca şi enoriiaşi ei, mai toţi neo-Români, aparţinând parohiei comunei *Zlătărei.* Această bisericuţă este schitul *Dobruşa* reclădit de Episcopul *Ştefan* la leat 7102 (1594) pe vechile ruine.

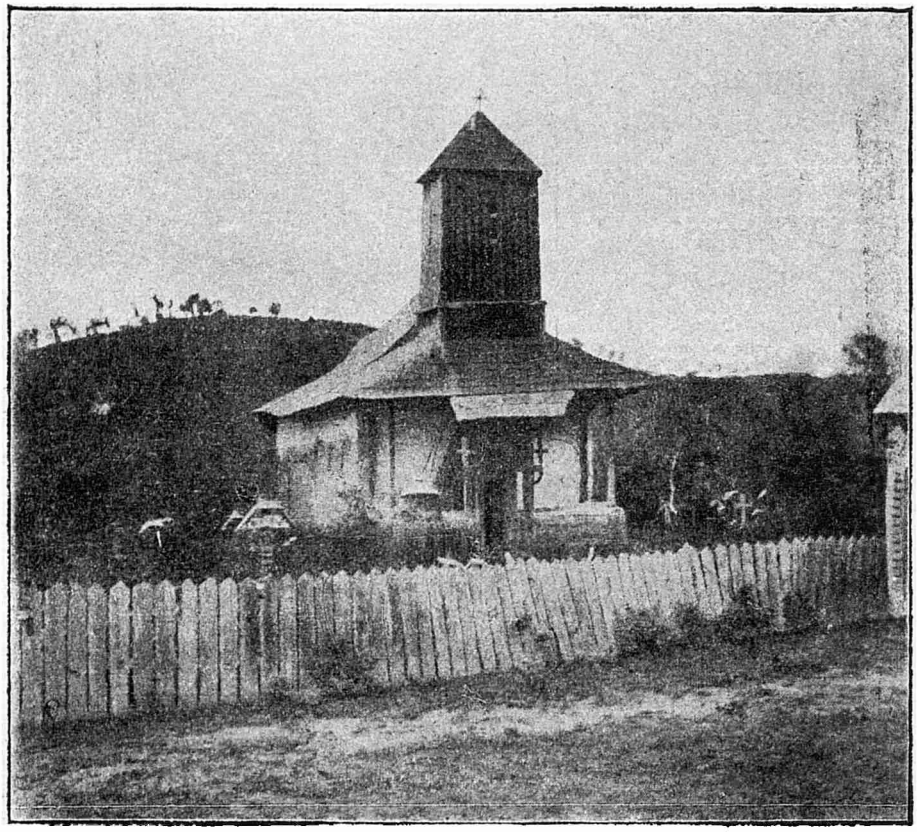

Schitul Dobruşa (Vălcea).

Azi bisericuţa, ameninţând primejdie, este închisă şi, prin urmare, nu se mai oficiază într'însa cultul divin.

N'a fost niciodată ctitoria Buzeştilor, cum se pretinde de unii —alţi, ci a boerilor *Boldeşti* din care se trăgeà jupăneasa *Stanca,* soţia *Radului Clucerul Buzescul,* care jupănească, la moarte'i, a dăruit partea ei, „câtă se va alege, ca să fie soţului ei".

www.dacoromanica.ro

Mânăstirea dela Hotărani *(judeţul Romanaţi).*

La vre-o 2 km. la sud-est de satul *Reşca* (Romula) se află satul *Hotăranii* şi apoi *Fărcaşul-de-jos* şi *cel-de-sus.*

Prin secolul al XVI aceste moşii erau sub stăpânirea vestiţilor boeri din *Otărani* dintre care *Marele Vornic Mitré* şi cu jupăneasa lui *Neaga Mitroaia Vornicesa* zidiră din temelie sfânta mânăstire pe care o înconjurară cu clădiri şi chilii după moda timpului: în formă

M-rea Hotărani (Romanaţi), Vedere dela Nord-Est.

de *cetate.* Mânăstirea este aşezată pe coasta malului drept al Tăsluiului, unde se află şi astăzi; iar mai sus, la deal, pe tăpcean, se aflau dependinţele, înconjurate şi ele cu ziduri care nu permiteau intrarea la mânăstire decât pe sub clopotniţa care singură se mai înfăţişează, până în ziua de astăzi, ca un turn dreptunghiular singuratec în câmpie.

www.dacoromanica.ro

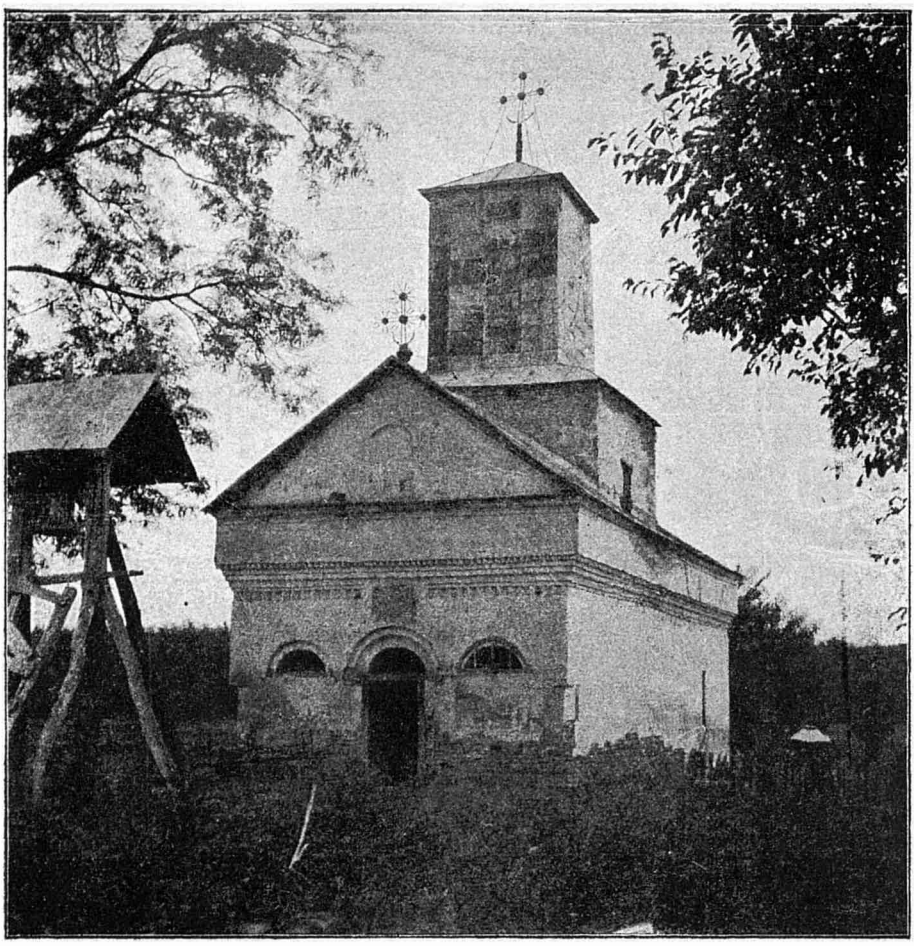

M-rea dela Hotărani (Romanați).

Clopotnita dela Hotărani.

www.dacoromanica.ro

Dela *turn* mănăstirea nu se zăreşte fiind făcută, cum ziseiu, pe coastă în vale. Inaintând însă spre muchia dealului începe a se zări turla şi apoi *uşa* bisericei d'asupra căreia se citeşte următoarea *pisanie:*

„Acéstă sfântă şi dumnezeiască bisérică ce să chiamă Otăranii, „hramul Soborul îngerilor, den temelia ei (a) fost făcut(ă) de jupan „*Mitré Vornicul* i jupaniţa *Néga* la cursul anilor 7096 (1538). Tre- „când multă vréme şi stricându-s(ă), îndemnatu-s'au, cu ajutoriul lui „Dumnezeu, jupân *Matei Fălcoianu* biv. vel Căpitan, snă *Gheorghie*

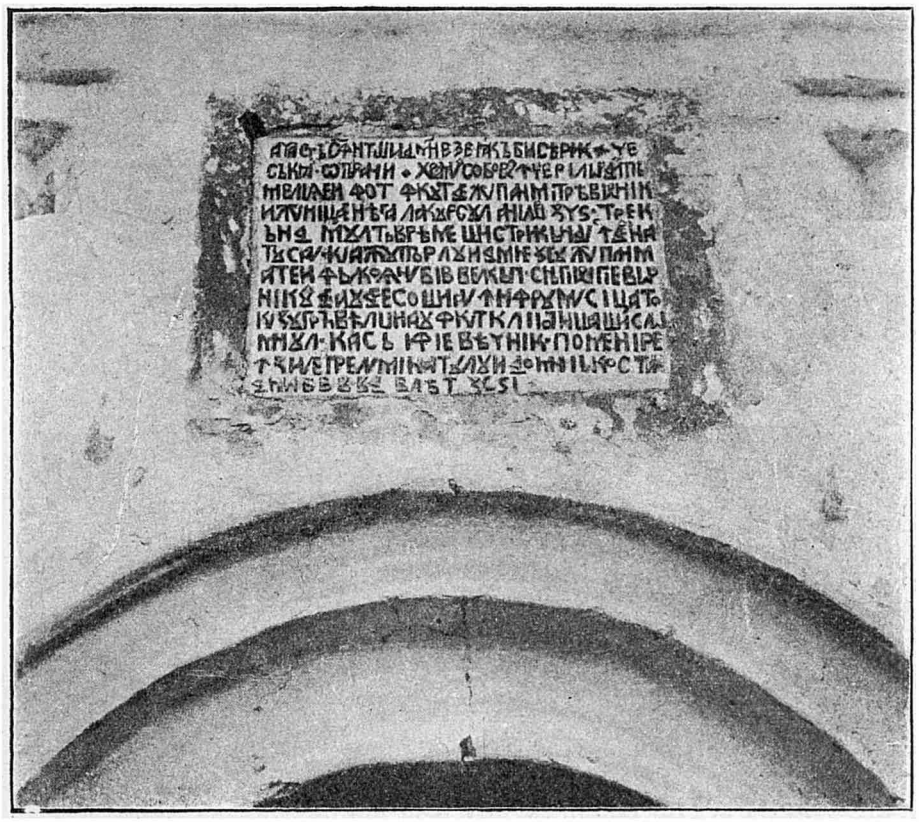

M-rea Hotărani, Pisania.

„*Vornicul*, de au dres-o şi au înfrumuseţat-o cu zugrăvél(a) lui, au „făcut clopotniţa şi slomnul, ca să-i fie vecinic(ă) pomenire, în zilele „pré luminatului Domn Iō Costandin B(as). B(ânc.) Voevod, vlét 7216=1708".

Prin meremetul lui Mateı Fălcoianu din 1708 intrarea în biserică îşi schimbă fizionomia ei, căci vechia clădire se prezinta cu stâlpi şi bolte din care cele 2 din faţă erau ferestre (înfundate de *Matei* până

www.dacoromanica.ro

la naşterea bolţii) iar cele-l-alte 2 laterale erau la fel cu intrarea din faţă. Pridvorul a fost deci transformat în *slomn.* De asemenea, la altar, spre miază-noapte, se mai adaose un *proscomidiu* sau poate chiar un *vestmântar.*

Turla (pantocrator) ca şi învelitoarea sunt mai recente.

1). Intrând în biserică, îndată la dreapta pe perete, se vede zugrăvit ca ctitor: *jupan Mitré biv. vel Vornic* ţinând biserica cu mâna stângă. In dreapta lui jupăn Mitré se află *jupaniţa ego Néga.* Urmând pe zidul dela sud şi în dreapta jupaniţei Néga se află *Doamna Maria, soţia lui Iŏ Costandin Basarab Brâncovénu Voevod;* în dreapta Doamnei vine *Costandin Basarab V. V.* In dreapta acestuia este zugrăvită *jupăniţa Andreiana, jupaniţa lui Părvu Cantacuzino vel Vornic* şi în dreapta eï este *jupan Pârvu Cantacuzino vel Vornic.* In dreapta lui *Părvu* figurează *jupân Radu Stolnicul Fărcăşanu.*

2). In stânga intrărei, este zugrăvit noul ctitor: *jupan Matei Fălcoianu biv vel Căpitan snă Gheorghie Vornicul,* ţinând cu mâna dreaptă biserica. Inaintea lui *Matei* se află un băiat. La stânga lui jupăn *Matei* vine *jupaniţa ego Stanca* iar la stânga acesteia *jupaniţa ego Maria* având înaintea ei două fete.

Trecând pe zidul dela Nord, în stânga *Mariei,* vine jupaniţa ego *Caplé* iar la stânga acesteia *jupăn Gheorghie Vornicul Fălcoianul;* la stânga acestuia, dincolo de fereastră, vine *jupaniţa Dospina,* la stânga ei *jupaniţa Preda* şi la stânga Predei *jupaniţa Stanca* iar la stânga acesteia *jupăn Barbu* având înaintea lui un copil.

Azi *cetatea* a dispărut, iar din vechia împrejmuire de zid nu au mai rămas ca vestigii decât zidul dela răsărit şi câte vre-o 20—30 m. din zidurile dela miazăzi şi dela miază-noapte. In casele stăriţii, zise şi conacul boeresc, s'au azăvădit, până mai acum vre-o câţiva 15—20 de ani, arendaşii, când apoi, au fost *rase* din faţa pământului.

Biserica serveşte drept parohie sau filială a satului căci *ţârcovnicul* (dascalul) stă la Hotărani iar preotul la Fărcaşe.

Mitré Vornicul, „mai ales boer din casa Domniei méle", cum îi zice *Mihné Vodă Turcul,* a fost ucis din ordinul lui Mihai Vodă pe la 1596, iar jupăneasa lui, vestita *Néga Mitroaia Vorniceasa,* sora *Clucerului Vlaicul dela Rumceani,* eră şi naşa nepoatei sale, a Doamnei *Néga,* soţia lui *Mihné Turcul,* maica vitregă a lui Radul Vodă Mihné.

8 Mai 1909.

www.dacoromanica.ro

Schitul Strehareţ *(judeţul Olt).*

In sus de Slatina, la marginea oraşului şi pe dreapta şoselei ce duce la poligonul Infanteriei, se află schitul Strehareţ în care este de câtva timp instalată o şcoală inferioară de agricultură unde activitatea personalului se poate asemănà cu acea a albinelor unui stup spre cinstea profesorilor şi elevilor şi spre folosul Patriei.

Acì a zidit, la 7180=1672, Mitropolitul *Varlaam* împreună cu *Serafim* episcopul Buzăului şi puţin timp şi al Râmnicului, un schit care mai în urmă s'a reînoit de Mitropolitul *Neofit* şi de egumenul după vremi, în zilele lui *Gheorghe D. Bibescu* V. V. la lèt 1844, Avgust 10.

Ctitorii sunt zugrăviţi în interiorul bisericuţei.

Nu aflaiu nimic de seamă spre a atrage luarea aminte a vizitatorului afară de situaţiunea topografică sau peisagiul localităţei care oferă ochiului privelişti încântătoare, iar trupului o apă limpede, rece, uşoară şi plăcută la băut. Sufletul este şi el mulţumit de activitatea şcolarilor.

Mânăstirea Bucovăţu *(jud. Doljiul).*

Această mânăstire, căreia în vechime (secolul al XVI-lea) i se ziceà *mânăstirea Coşuna*, se află ridicată pe ţârmul stâng al Jiului, în satul Mofleni, situat la apus de Craiova la vre-o 3 km. Din vechea mânăstire nu mai fiinţéză decât *biserica*, dar şi din ea lipseşte *tinda* din care nu se mai văd decât urmele temeliilor. Apele Jiului bătând în malul bisericei au izbutit, cu vremea, prin infiltrare şi prin alte sbuciumări, a şterge până la faţa pământului *tinda* bisericei şi, văzând că nu izbutesc a înghiţi sfântul locaş, s'au retras cu totul spre malul drept continuând acì munca lor distrugătoare.

Pe acest mal drept este ridicată azi biserica *Bucovăţul-nou* unde se află un penitenciar şi unde s'au cărat, dela mânăstirea Coşuna, pietrele de mormânt ce se aflau aci la Mofleni.

D. *August Pessiacov* în ale d-sale „*Schiţe din Istoria Craiovei*“ [1]) crede că mânăstirea Coşuna „a fost fondată de unul din puternicii „Bani ai Craiovei din veacul al XVI-lea“ şi această credinţă a d-sale este întemeiată, de oarece documentele ne înfăţişează ca ctitor pe Marele *Ban Stepan Cralevski*, după cum vom vedeà; d-sa adaogă apoi că *abătându-i*, într'o zi, *toanele* nebunaticului râu Jiul „s'a pus „să deborderze şi să surpe biserica, înghiţind sub valurile lui turbate: „case (chilii), curte, fântână, turla de clopote şi *tinda* cu tot ce se

[1]) pagina 27.

www.dacoromanica.ro

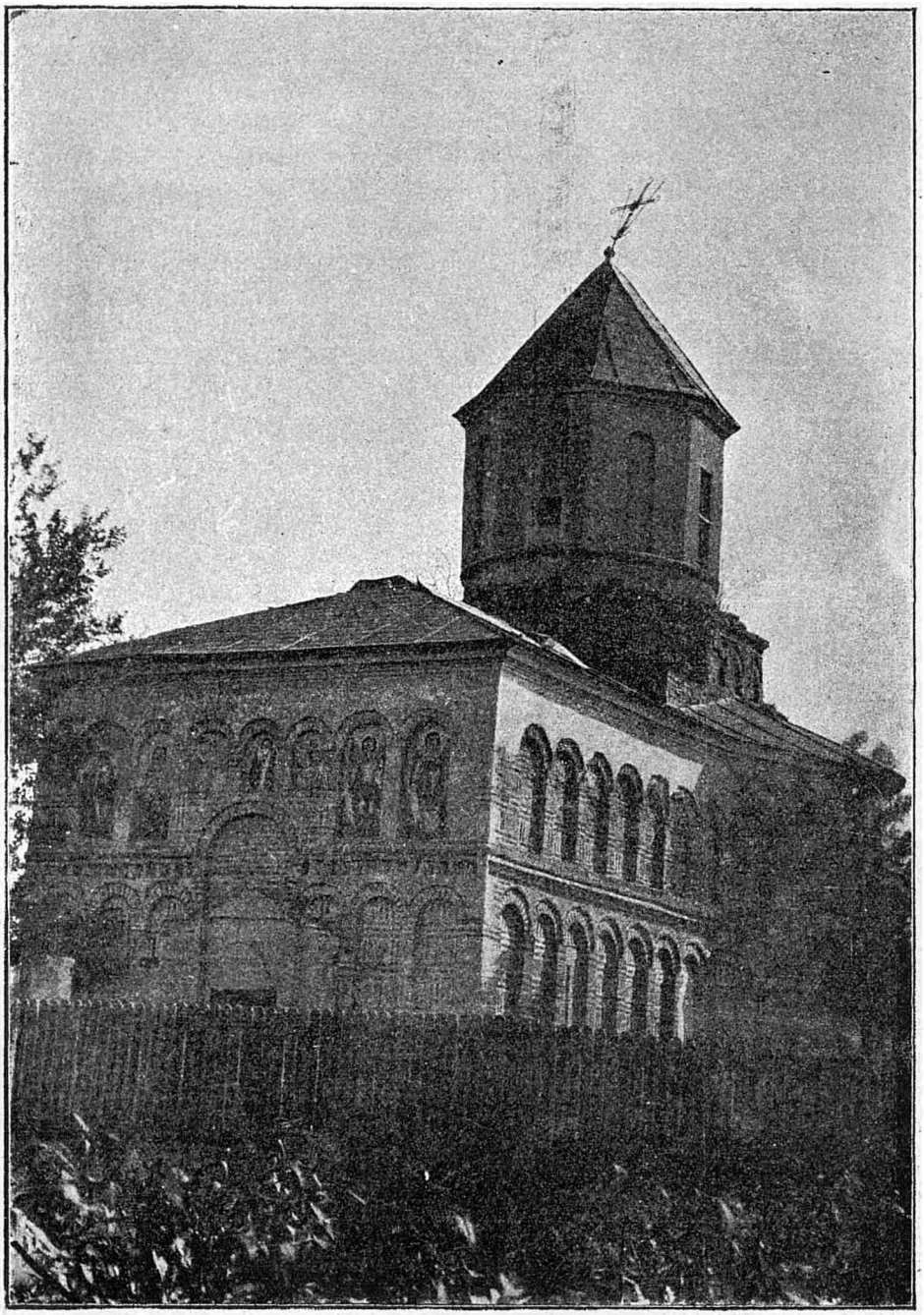

M-rea Coşuna-Mofleni, Vedere dela apus.

www.dacoromanica.ro

M-rea Coşuna-Mofleni Bucovăţ) Vedere dela răsărit.

www.dacoromanica.ro

„află; până în uşa bisericei. Că după datele ce-i stau la îndemână

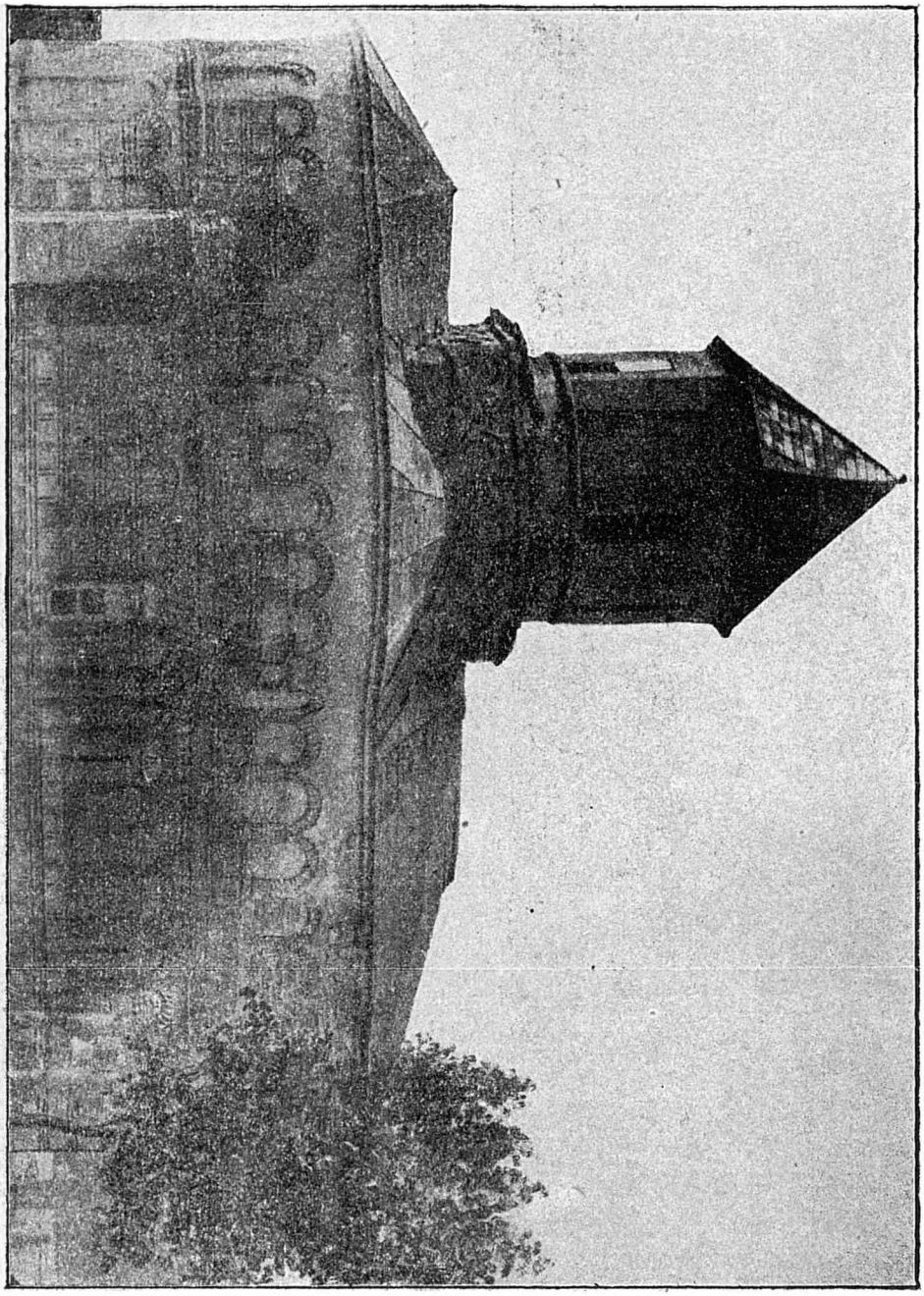

M-rea Coşuna-Moşleni (Bucovăţ) Vedere dela Nord.

„acest eveniment s'ar fi petrecut cam pe la 1836-38 când mânăstirea „a şi fost cu totul părăsită, clădindu-se pe dreapta „Bucovăţul nou".

www.dacoromanica.ro

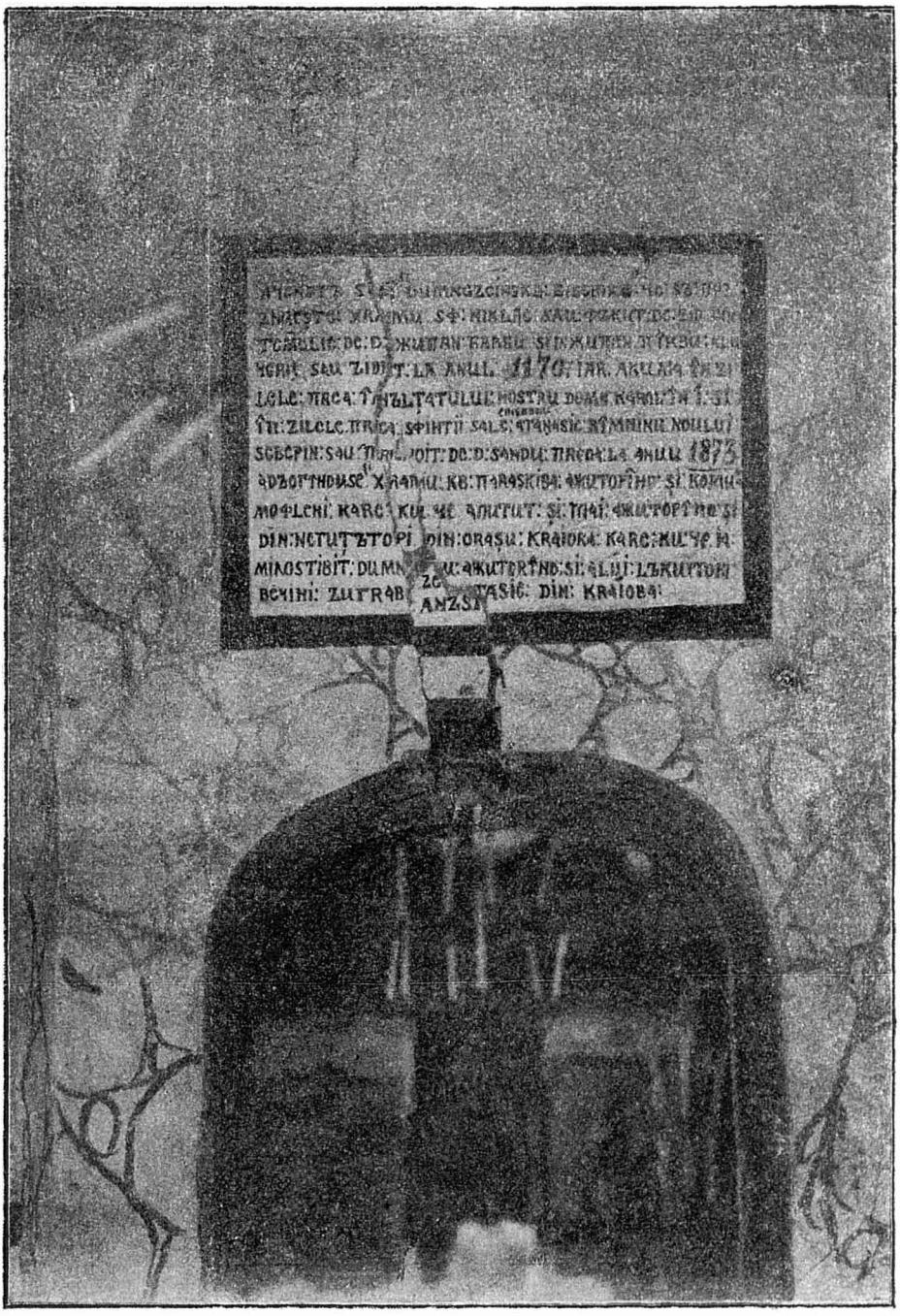

M-rea Coşuna Mofleni (Bucovăţu) Pisania din interior (scrisă). Netăgăduit falşă şi ca dată, 1170, şi ca ctitori.

www.dacoromanica.ro

Primul ctitor al mănăstirei Coşura a fost *Marele Ban Stepan*

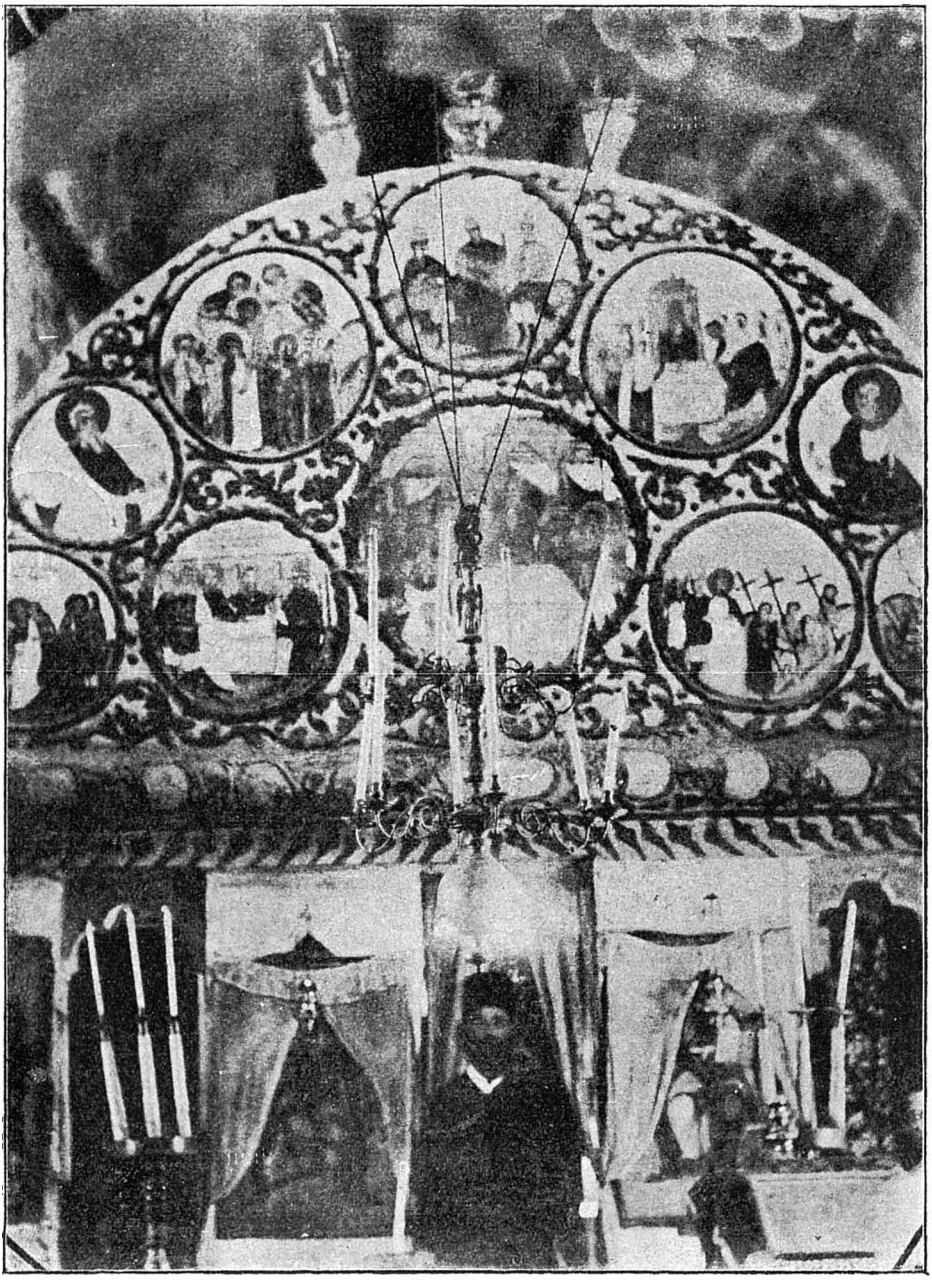

M-rea Coşuna-Mofleni (Dolj). Tămpla.

sau *Ştefan* al Craiovei şi cu fiul său *Pârvul Clucerul* care au zidit

www.dacoromanica.ro

sfântul lăcaş între 1571—73 în zilele domniei lui Alexandru Voevod, zice d. Pessiacov, şi ale fiului său *Mihnea*, (unul fiu iar cel d'al doilea nepot al lui Mircea Vodă sin Mihné-cel-Rău, cel ucis la Sibiu, iar nu cum zice d. Pessiacov al lui *Mircea Ciobanul* şi al *Doamnei Kiajna*, eroare pe care o fac şi alţi istorici, care cred pe Alexandru Vodă sin Mircii, *vnuc* Mihnii că ar fi frate cu *Petru Vodă Şchiopul sin Mircii Ciobanul*, vnuc *Radului Voevod*).

D. Pessiacov crede că *Ştefan*, ctitorul fiind *Ban Cralevski* trebuie neapărat ori să fi făcut parte din familia *Mirceştilor*, sau să fi fost unul din cei mai zeloşi partizani şi susţiitori ai lor. Trebuie să fi fost, zicem noi, şi *una* şi *cealaltă* de oarece acest *Ştefan Banul* aveà de soţie pe jupaniţa *Dobra Bănésa*, fata lui *Mircea Ciobanul*.

La data de 10 Iulie 7249=1741. Condica [1]) sf. şi dumnezeeştii mânăstiri Bucovăţul pentru toate hrisoavele mânăstirii dela zidirea ei, cărţi şi alte zapise înlăuntru după cum arată:

La 3 Octomvrie 7081=1572. † Cu vrearea Tatălui şi indemnarea Fiului şi cu săvărşirea sf. Duh. Amin. Rădicatu-se-au acest cinst şi dumnezeesc hram întru numele celui dintru sfinţi părintelui nostru marelui Arhiereu şi făcătoriului de minuni Nicolae Episcopul Mirelor dela Lichie în zilele blagocestivului şi iubitorului de Xc̃ Domnului nostru Iѽ Alexandru V. V., feciorul Mircii V. V., nepotul Mihnei. V V., cu toată osteneala şi cheltuiala robului lui Dumnezeu jupan Stepan biv. vel Cluc. şi a fiului său jupăn Părvul vel. Cluc. Şi s'au început în luna lui Iulie 20 şi desăvârşit la 3 Oct., leat 7081 (jud. Dolj).

I. *Piatra mormântului lui Stepan Banul* este lungă de 2m.,c80, lată de 0m.,760 şi groasă de 0m.,440. Piatra este ridicată d'asupra duşumelei şi o minte nechibzuită a găsit că este bine să se deà peste tot cu bidineaua cu var. Iată inscripţiunea:

† Прѣстави се раб[ь Бж҃їю] жѹпанъ Стєпан [ь бивши вєлики] банъ Кралєвскы.: вєчна ємѹ памєтъ въ дни благочєстивомѹ и х҃олюбивомѹ гн҃ъ нашємѹ Iѽ Алєѯандрѹ воєвод и снъ єго Михнѣ воєвод въ лѣт зп҃в въ мс҃ца дєк. аї днь.

adecă,

† Răposat-a robul (lui Dumnezeu) jupan Stepan (biv. vel) Ban Craiovenesc; vecinica lui pomenire. In zilele bine cinstitorului şi de Cristos iubitorului Domn al nostru Iѽ Alexandru V. V. şi ale fiului său Mihnea V. V. în anul 7082 (1573) în luna lui Decembrie a 11-a zi". (traducere de d. St. Nicolaescu).

[1]) Arh. Stat. Condica 268 pag. 287.

www.dacoromanica.ro

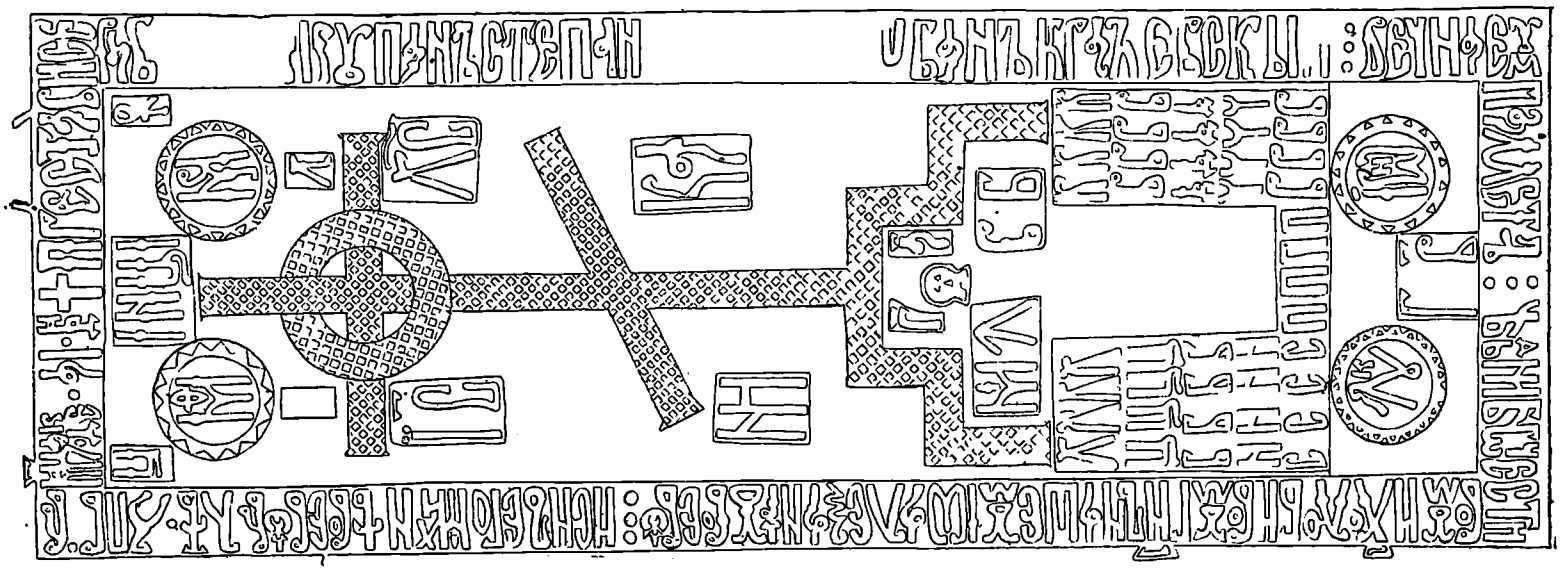

Piatra mormântului lui Jupan Stepan Banul.

www.dacoromanica.ro

Piatra mormântului Jupâniței Dobra Băneasă.

www.dacoromanica.ro

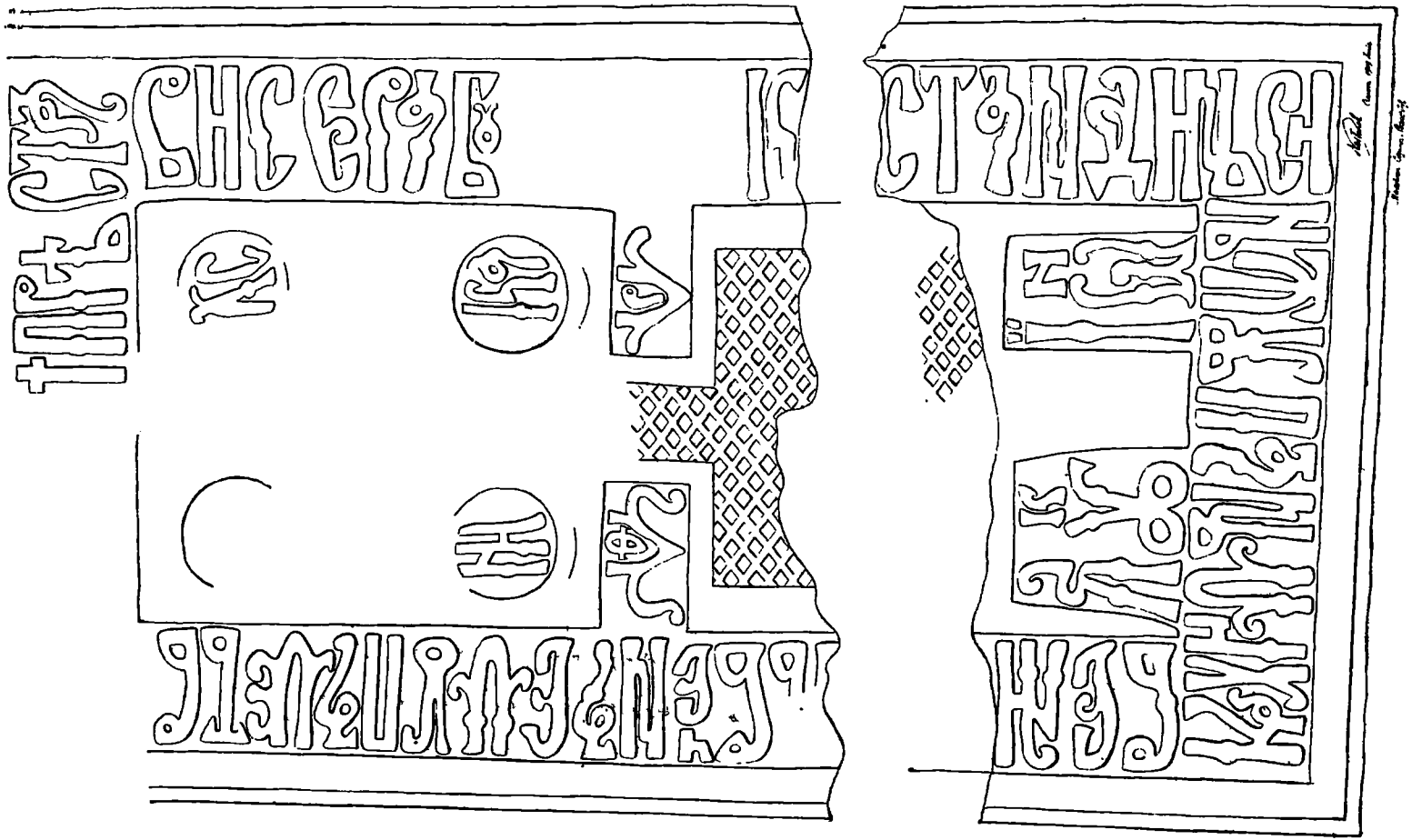

Piatra mormânt a lui Costandin sin jupan Mihai Vel Ban

www.dacoromanica.ro

II. *Piatra jupaniţei Dobra Băneasa* este lungă de 2$^{m.}$, lată de 0$^{m.}$,760 şi groasă de 0$^{m.}$,240.

Iată inscripţiunea:

† Прѣстави се раба Божїю жѹпаница Добра бивше велики бънѣсъ; вечна еи паметъ и въ бѹдѹщи же вѣка [ам]инъ. Въ дни Михнѣ Вода Тѹркѹл.

adecă,

† Răposat-a roaba lui Dumnezeu jupaniţa *Dobra* fosta mare Bănésă; veşnica ei pomenire şi în vieaţa viitoare, [amin]. In zilele lui Mihnea Vodă Turcul.

III. A treia piatră este ruptă în două şi are în total o lungime de 0$^{m.}$,990, lăţime de 0$^{m.}$,570 şi grosime de 0$^{m.}$,250. Este, după cum se vede o piatră de copil. Iată inscripţiunea:

† Престави се рабѹ (Божїю) К(о)стандинь, синь жѹпань Михаи вели(ки бан)ь, вечна емѹ паметь в(ь дни .....).

adică,

† Răposat-a robul (lui Dumnezeu Co)standin feciorul jupănului Mihai vel Ban, vecinica lui pomenire, în (zilele lui . . . . .

IV. A patra piatră, asemenea de copil, are o lungime de 0$^{m.}$810, lăţime de 0$^{m.}$,540 şi grosime de 0$^{m.}$, 180. Iată inscripţiunea:

† Прѣстави се раба Бжю̈ Хрьсафина, дещера жѹпан Михаи· великѹ бан, вечна ѝ паметь; вь дни Михнѣ Вода Тѹркѹл.

adică,

† Răposat-a roaba lui Dumnezeu Hrisafina, fiica jupanului Mihail Marele Ban, vecinica ei pomenire. In zilele lui Mihnè Vodă Turcul.

V. In fine o a cincea piatră lungă de 1$^{m.}$,080, lată de 0$^{m.}$,610 şi groasă de 0$^{m.}$,380 este foarte cariată şi nu se poate desluşi nimic din inscripţiune. Fi-va piatra lui Părvul Clucerul, feciorul lui Stepan Banul?

Mihail Banul tatăl lui Costandin şi al Hrisafinei, nu trebue confundat cu Mihail Viteazul. Cel dintâiu este feciorul lui *Stan Debelul* (cel gros) şi are de soţie pe jupaniţa *Silca* din Gostavăţ, fiica lui *Ţacala (Ţacalov)* (Nicolaescu „Documente Slavo-Române, pag. 280).

Mânăstirea Clocociov *(jud. Olt)*.

In partea despre miază-zi a oraşului Slatina, în mahalaoa Clocociovul, la poalele dealului pe care se află cazarma Regimentului de Infanterie, Olt No. 3 se înalţă mânăstirea Clocociovului, azi în părăsire; care mânăstire fusese mai dinainte zidită din temelie de *Mihnea Vodă Turcul*, după cum afirmă un document din 19 Septem-

www.dacoromanica.ro

vrie 7127 (1618), publicat de d. Iorga, cu privire la jumătate de sat din Epoteşti, afierosit de Mihnea Vodă „la sf. mânăstire Clocociovul

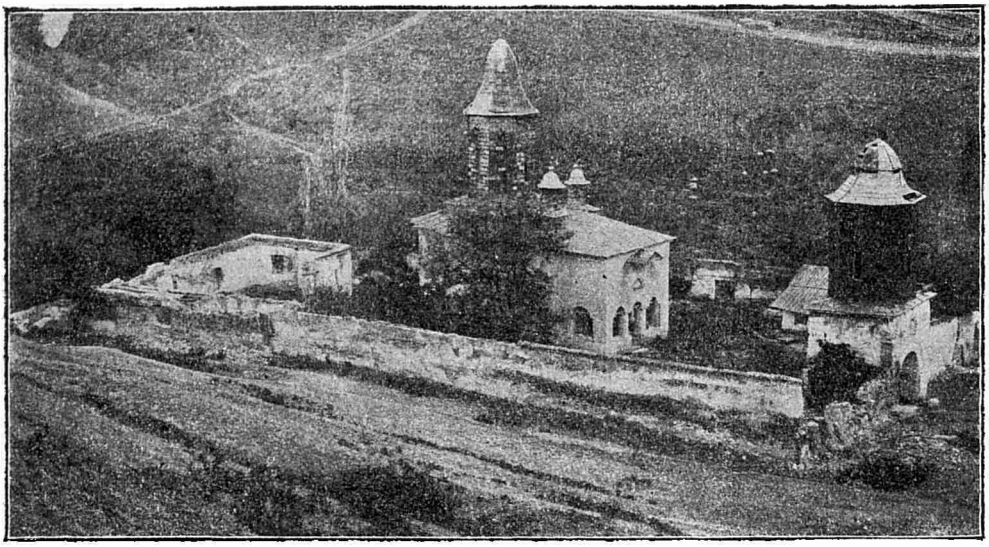

M-rea Clocociov (Olt) Vedere dela Miază-noapte.

„a domniei sale pe carele au zidit-o şi au înălţat-o din temelie, etc."

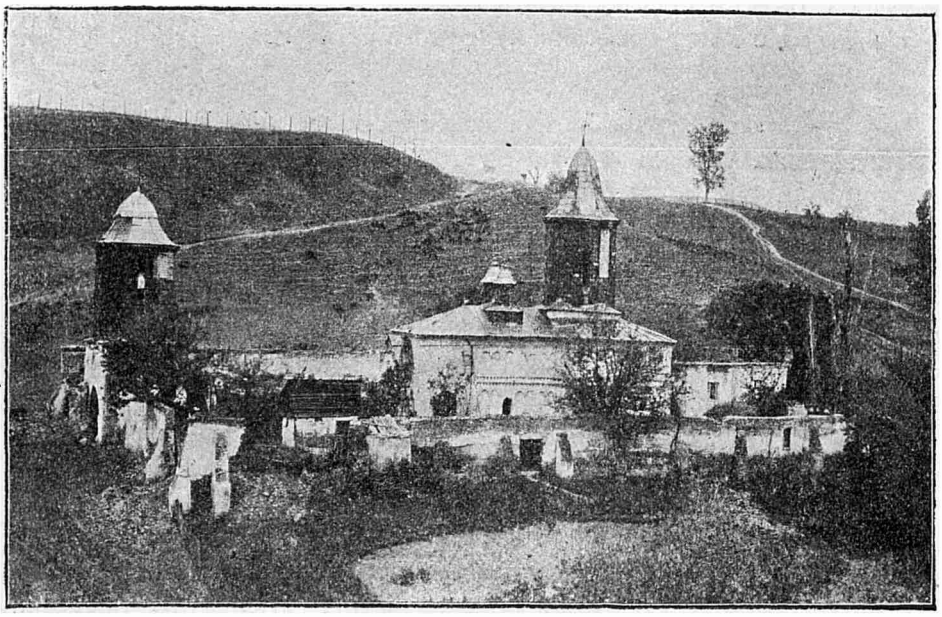

M-rea Clocociovu (Olt) Vedere dela Miază-zi.

Se vede că această mânăstire construită la sfârşitul secolului al XVI-lea fusese de lemn sau fusese pustiită căci pe la prima ju-

www.dacoromanica.ro

mătate a secolului al XVII-lea se ridică o altă biserică, tot cu acelaşi nume însă de un *boer* (*Diicul · Spatarul*) care nu pomeneşte nimic despre prima întemeiere:

Pisania: †„Cu vrére Tatălui şi cu ajutoriul, Fiiului şi cu înpleré „Duhului sfânt, Amin. Dec(i) văzând şi eu ticălosul că céle pământ- „teşti sunt toate deşerte şi judeţul sfinţii tale Doamne iaste nesăţarnic „smeritu-m'am şi eu cu ac(i)astă puţiné ostenélă din osârdiia mé de „m'am nevoit şi o am înfrumuseţat însu-m(i) precum e, cu cheltuială „şi cu jălanie dumnezeiască de a n temelit şi am zidit şi am rădicat „acest . . . ce să chiamă cas(a) dumnezeiască unde iaste hramul „sfântului săbor slujitorul sfinţii tale marelui înger Mihail. Şi s'au

M-rea Clocociov (Olt Vedere dela apus.

„făcut în zilele pré luminatului creştinului Matei Basarabă Voevod şi „Domn. Jupan Diicul vel Ag(ă) şi cu maica mé, jupănésa mé Dumitra „şi cu copiii mei Preda şi Papa den sat den Buiceşti, care am făcut „această rugă, şi am fost ispravnic de am zidit cetatea Târgovişte. „Şi eu Ştefan diiaconu am scris ot Adam lét 7153. Şi s'au început „den luna Maiu 4 zile şi s'au sfârşit în Avgust în 31 zile".

In interiorul bisericei, d'asupra uşei dela intrare:

„Întăriré celor ce nădăjduesc întru tine Doamne, întăreşte acest „sfant lăcaş pe care l'ai răscumpărat cu scump sângele tău. Acéstă „sfântă biserică s'a zugrăvit şi s'a împodobit precum se vede prin

[1]) *Studii şi doc.* V, p. 177 şi pag. 179.

www.dacoromanica.ro

„o stenéla pré cuviosului Arhimandrit Atanasie egumenul acestei „mânăstiri Clocociovu 1862 Iulie 23".

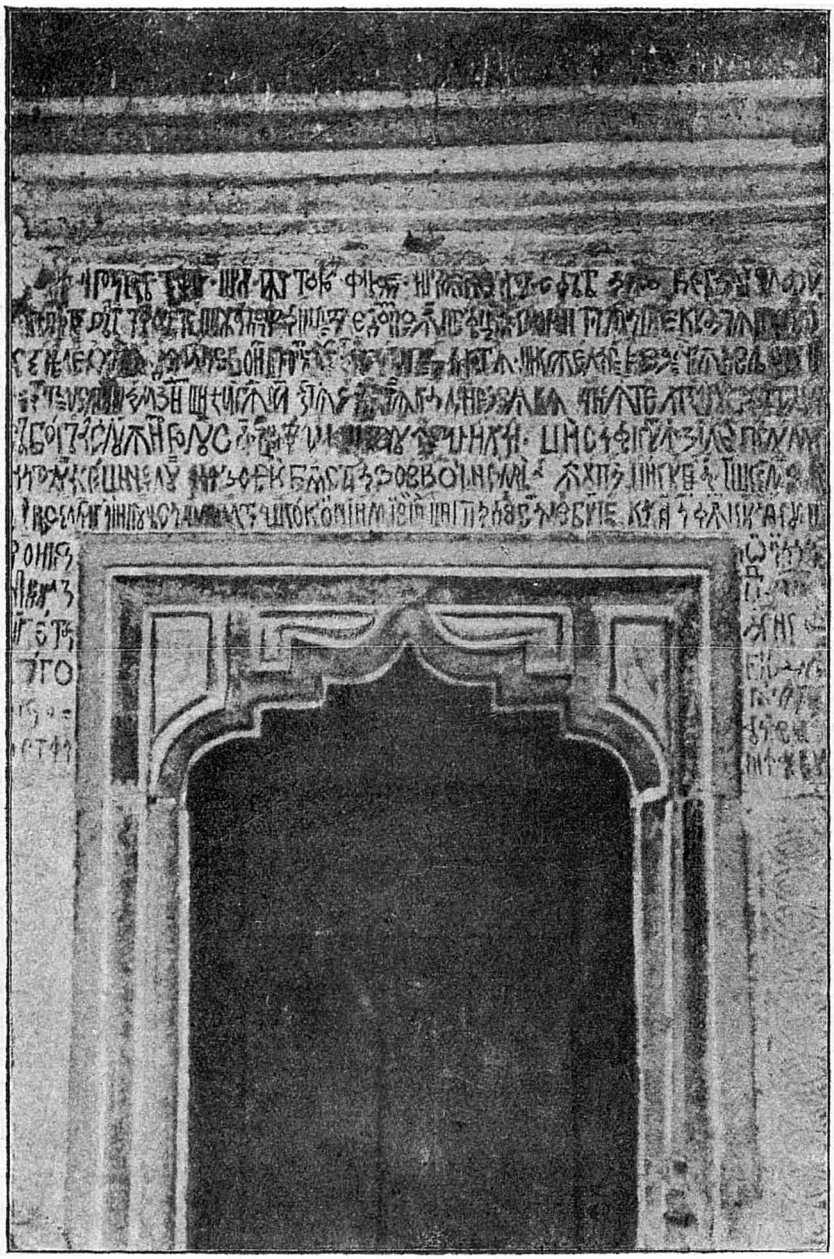

M-rea Clocociov (Olt) Pisania.

La dreapta intrării se află o piatră de mormânt care acopere oasele

www.dacoromanica.ro

unui oficer rus şi din care am putut desluşi că acel răposat aparţi-

M-rea Clocociov (Olt Ctitori dela dreapta intrărei.

nuse regimentului *„Olonetzki polc“* şi fusese înmormântat la 1767.

www.dacoromanica.ro

Am aflat afară şi o piatră de 0^{m},54 › pe 0^{m},430 cu inscripţiunea:

„Acéstă fântână găsindu-se părăsită de mulţi ani după cum se „vede şi olanele acum s'a prefăcut prin osărdiia şi toată cheltuiala „sfinţii sale părintelui Ilarion şi protosinghel şi egumen spre pome„nirea fericiţilor ctitori. 1850 Septemvrie 2".

Ctitorii: La dreapta intrărei, Jupan Diicul Marele Spătar ţine cu mâna stângă biserica iar *jupănésa Dumitra* o ţine cu mâna dreaptă.

M-rea Cloşciov (Olt Maria, Păuna, Margareta, Stanca.

Intre ei şi supt biserică sunt *jupăncasa Ancuţa* şi *jupanésa Ilinca.*

In dreapta lui jupân Diicul este *jupănésa Maria;* la dreapta acesteia vine *jupănésa Caliţa* apoi se continuă pe peretele dela miazăzi *jupan Papa* şi *jupăn Preda.*

Pană acì este ctitorul cu soţia şi copiii lui.

La stânga intrărei. Jupanésa Păuna având în dreapta ei pe *jupăneasa Maria* iar în stânga pe *jupănésa Mărgărita* şi *jupănésa*

www.dacoromanica.ro

Stanca. Se continuă pe peretele despre Miază-noapte *jupân Mitroi* şi *jupân Ioan* apoi *Matei Basarab* şi *Doamna Elena,* dincolo de fe-

M-rea Clocociov (Olt). Ctitori, Preda, Papa, Calița, Maria.

reastă. Jupân *Mitroi* este tatăl lui jupân *Ion,* iar acesta este *tatal lui Diicul Spătarul* ctitorul.

www.dacoromanica.ro

Matei Basarab afirmă că *Diicul Spăt* îi este rudă despre mamă-sa.

M-rea Clocociov (Olt) Jup. Mitroi și jup. Ion.

www.dacoromanica.ro

Schitul Deleni *(judeţul Olt).*

Plecând din Slatina spre nord, pe şoseaua ce trece prin Curtişoara, pe malul stâng al Oltului, se află *schitul Deleni* (scris pe harta austriacă *„De-un-lemn"*) zidit de *Marele Paharnic Drăguşin* într'o poziţiune aleasă prin panorama ce prezintă ochilor vizitatorului.

In curtea (cetatea) schitului şi rezemate de zidul bisericei se află două pietre din care una de mormânt iar cealaltă este o pisanie:

Piatra mormântală, fiind deteriorată inscripţiunea, nu s'a putut desluşi decât: „†Aicé supt ac(e)astă piatră zac oasele robului lui „Dumnezeu . . . . Mânăstirii jupan Drăguşin Vel Paharnic care s'au „pristăvit în zilele creştin . . . . Iω̃ Matei Basarabă Voivod vă léto 7158 (?) . . . . . .

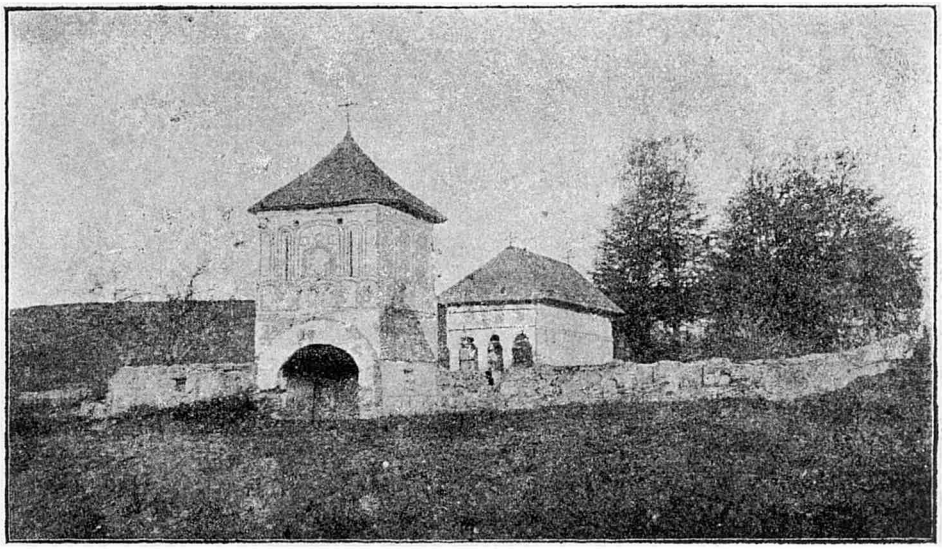

Schitul Deleni (Olt· Vedere Generală.

Pisania: † Ѝзволенїе ѡ̂ца и̂ съ поспешенїе Сл҃а и̂ съвръшенїе „ст҃го Дха, а̂мин. Intru zilele Do(m)nu nostru Iω̃ Matei Băsărab „Voevoda şi Domn fu rădicaré aceştii sfinte şi dumnezeeşt(i) cas(e), „ce iaste hramul Sta Tro(i)ţe, ce s'au rădicat întru slava lu Du„mnezeu păntru ertaré păcatelor întru vécnica pomén de acest bun „creştin jupan Drăguşin vel Peharnic şi jup(ă)nésa lui Drăgan(ii) şi co„conii lui *Gorgan, Nicola, Fota, Stana, Aspra, Anca.* Cu nevoinţa şi „cu cheltuiala lui. Temându se de răspunsul judecăţii cel(e) înfricoşate „şi de cuvintel(e) Domnului nostru Iisus Hristos, ce grăiaşte la s(fân)ta „Ev(an)gh(e)lie: nu îngrupareţ(i) avuţiile voastre în pământŭ, unde (le) „putrezesc viermii şi le sapă furii, ce le îngrupaţ(i) la ceriu, unde nu

www.dacoromanica.ro

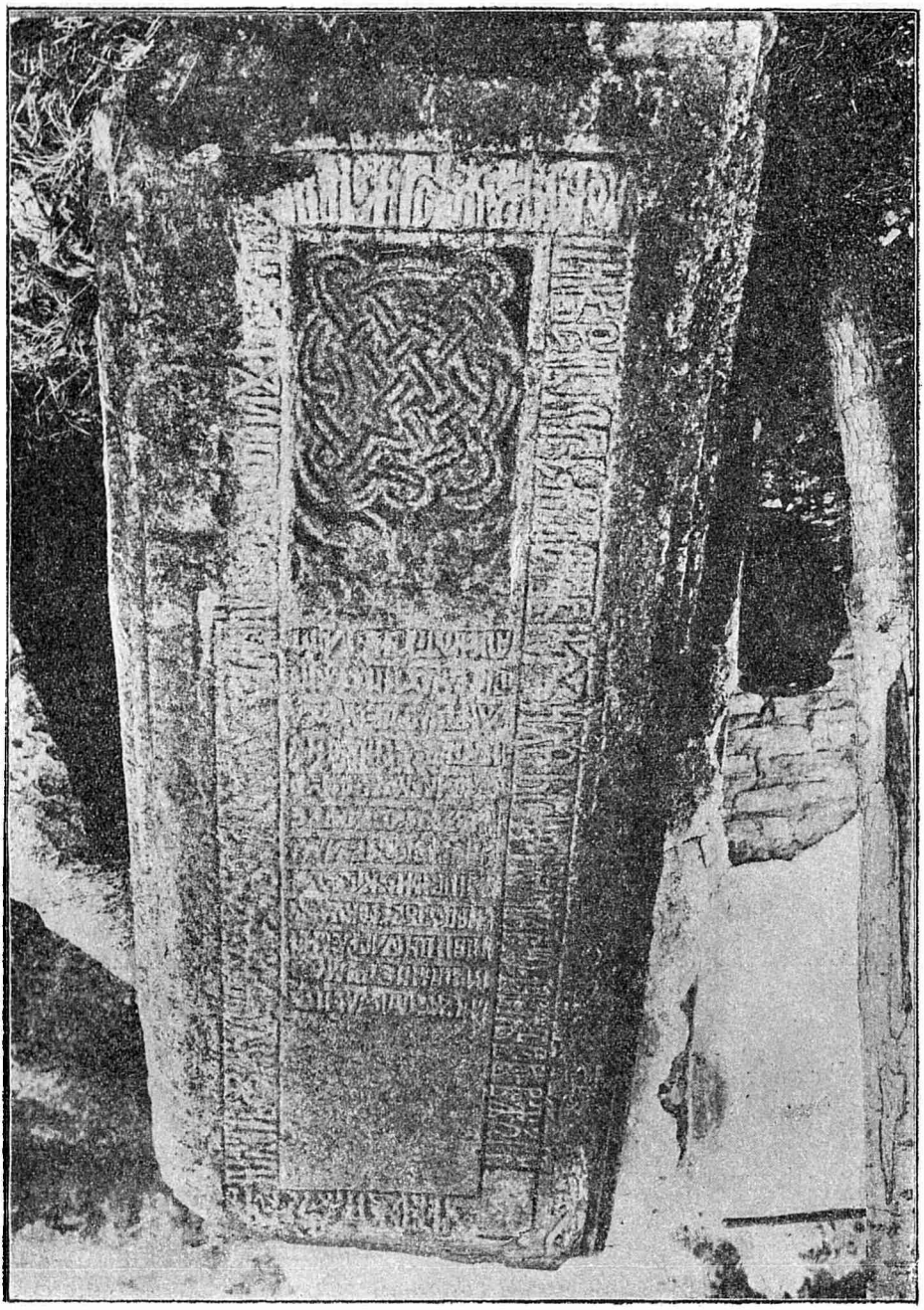

Piatra de mormânt a lui jup. Dragușin Pah. la Schitul Deleni.

www.dacoromanica.ro

„le putrezesc viermii nic(i) le sapă furii. Dec(i) fiindŭ acestŭ bun creştin „aprins cu inima de Duh sf(â)ntu ce se zicu frica lu Dumnezeu „cu trupul fiind pre pământu iar cu mintia şi cu cugetul vrându „să lăcuiască cu Dumnezeu, avându căldura lu Dumnezeu întru inima „lui, puse nevoinţă ca acéia şi rădică ac(e)astă sfântă şi dumnezeiască „casă den ceput şi den temei întru numel(e) sf(i)nte(i) Troiţe ca să „fie de folosul a doao vieţ(i): de c(i)asta şi de c(i)aia ce va să fie. Şi „cu prilejul cât i-au fostŭ putére o au întărit şi o au miluit cu moşii şi „cu bucate şi cu averi de tot féliul şi o au dat pre séma părinţilor „călug(ă)ri să fac(ă) rug(ă)ciun(i) şi să le fie de hrană şi de înbră- „căminte în tot vécul întru véc(i)nica pomén(ă). Şi au fostŭ Mitropolit „kir Teofil şi e(gum)en Serafim ermonah is(pravnic) v. lét 7158 (?).

Pisania schitului Deleni (Olt.

Această piatră nu poate fi a acestui schit ci a mânăstirii Deleni care se ridică în marginea malului Oltului şi pe care, prin surparea malului, apele au isprăvit a înghiţi şi sfântul locaş ale cărui urme nu se mai cunosc azi ci se ţin minte prin tradiţiune.

Ctitorii. In dreapta intrărei: *jupan Drăguşin vel. Pah.* ţine cu mâna stângă biserica; apoi, pe zidul dela miază-zi, vine *Inokentie, Ermonah Igumen aceştii sfinte mânăstiri* înaintea lui un copil *Stan.* Dincolo de fereastră este *jupăn Preda* şi în dreapta lui *Florica* înaintea lor un copil *Ion.*

www.dacoromanica.ro

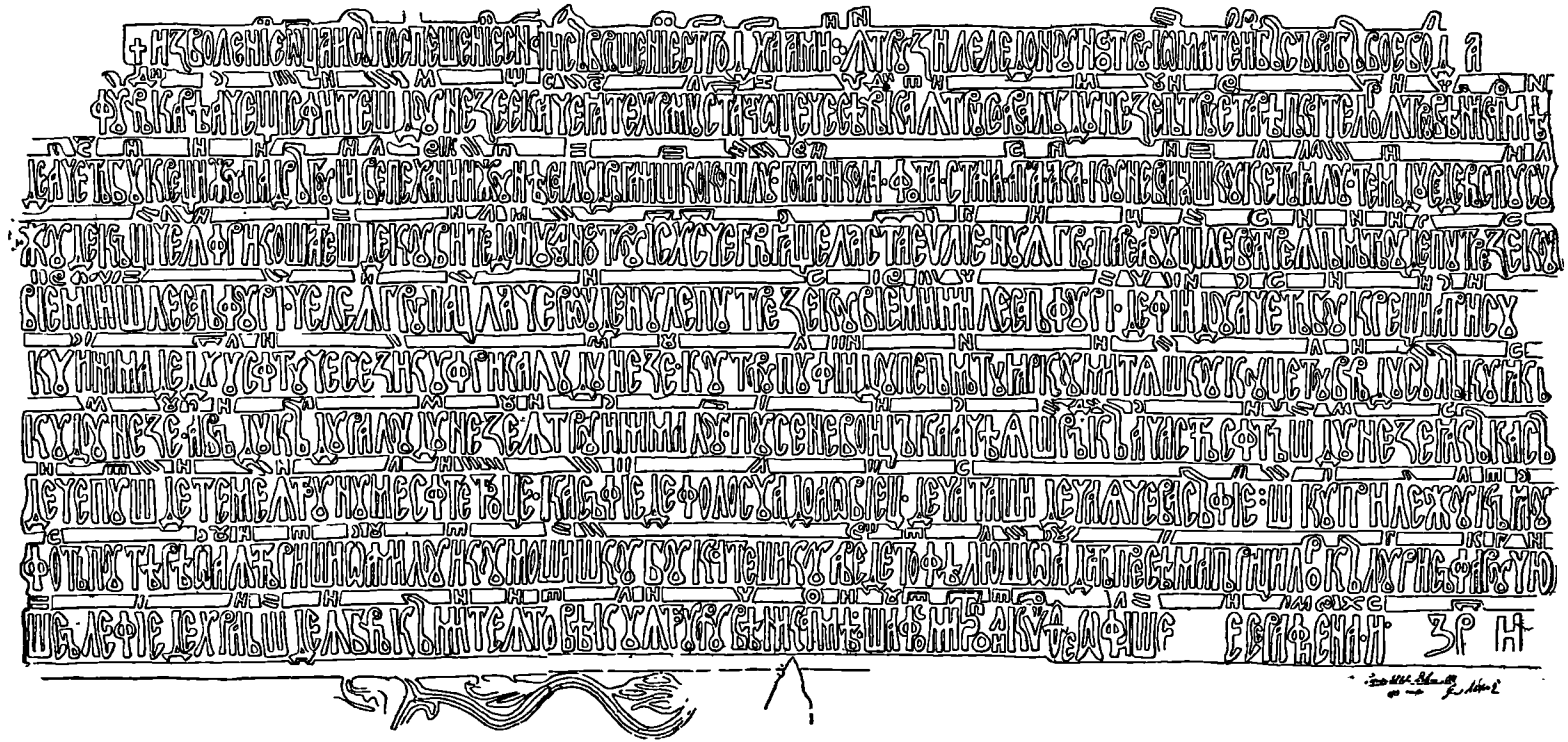

Pisania Schitului Dolcui (Ol.).

www.dacoromanica.ro

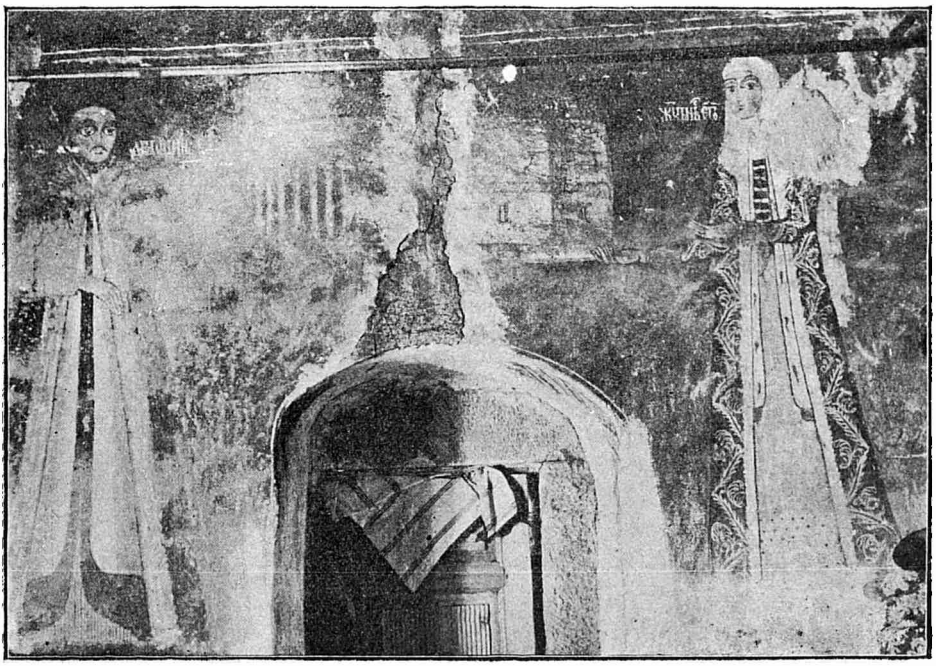

Schitul Deleni Olt Ctitorii.

Schitul Deleni Olt. Ctitorii.

www.dacoromanica.ro

In stânga intrărei: *jupănés(a) ego* (Drăgana) ţine cu mâna dreaptă biserica; apoi pe zidul dela miază-noapte vine (jupăneasa) *Catrina* având mâna stângă cu o floare, întinsă spre *jupan Gligorie Post. Delean* şi înaintea acestuia un copil nenumit. In stânga lui *Gligore* vine *Iosif ţeromonah.*

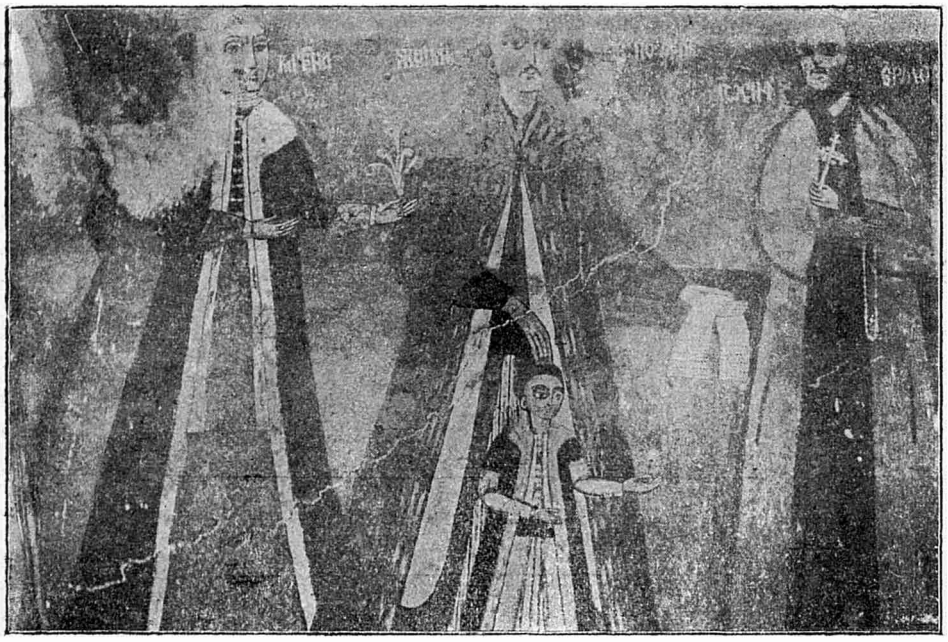

Ctitorii schitului Deleni pe peretele din stânga intrărei.

Matei Basarab recunoaşte pe *Drăguşin Pah.* ca rudă despre maică-sa.

Biserica satului Părşcovenii. *(jud. Romanaţi.)*

Satul şi moşia Părşcoveni din judeţul Romanaţi a fost vechia proprietate *„Cămin"* a neamului boerilor din Prăşcoveni; acì îşi aveau aceşti boeri reşedinţa lor şi făcuse chiar şi biserică lângă casele boereşti, biserică care a fiinţat până în anul 1906 când a fost dărămată din cauza crăpăturilor zidurilor şi marei slăbiri la care ajunsese.

Nici un document, nici o însemnare, nici o pisanie nu s'a găsit care să ne spună cu sicuranţă când s'a zidit această sf. biserică şi de către cine; însă judecând după chipurile ctitorilor zugrăviţi în interior, se poate afirmà că cel ce a pus temelia a fost jupăn *Ştefan Părşcovénul. vel Medelnicer* cu jupaniţa ego *Ilinca* care se văd pe

www.dacoromanica.ro

peretele din dreapta intrărei iar în stânga acestei intrări se află jupân *Ştefan Consilieriul* tatăl precedintelui.

Cu bună seamă temelia se va fi pus pe la 1760 când Ştefan erà Medelnicar şi când dărueşte, la 1761, bisericei, cele două clopote, care au un sunet deosebit de al altor clopote ordinare, fiind metalul foarte bun şi fabricantul meşter din străinătate.

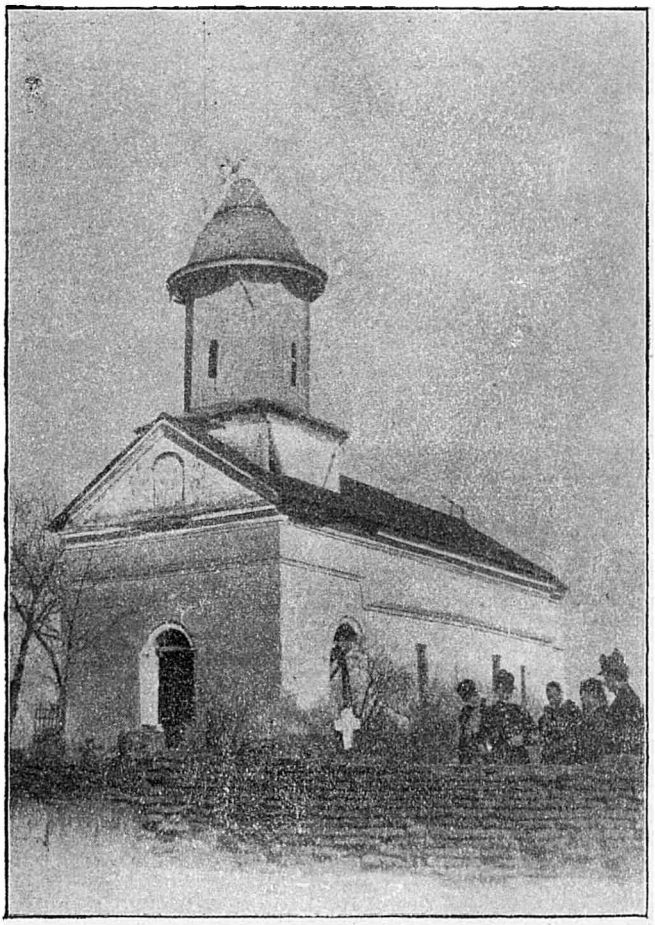

Biserica din Părşcoveni Romanaţi.

Biserica este situată în partea de sud şi cam la mijlocul-satului pe malul stâng al Oltetului. N'are nimic remarcabil ca arhitectură. Cu sicuranţă se ştie că biserica a fost reparată de locuitorii din sat în anul 1848 căci se vede scris pe pisania zugrăvită, şi apoi văruită, de d'asupra intrărei bisericei.

In anul 1854 răposatul Hagiopolu, al cărui portret se află atărnat

www.dacoromanica.ro

în biserică, a cumpărat moşia dela *Vlădăenii*, iar actualul proprietar este d. Negri fost deputat sau senator.

Ctitorii: *La dreapta intrărei în biserică:*

Jupăn *Ştefan Prăşcovénul vel. Medelnicer* care ţine biserica cu mâna stângă având în dreapta sa pe *jupaniţa ego Ilinca* (Obedeanca) prima soţie, şi în dreapta acesteia vine jupaniţa *Stanca* a doua soţie a Medelnicerului (aceasta era *Stanca Ştirbeiu*).

Pe peretele dela miază-zi vine, în dreapta jupaniţei Stanca: jupaniţa *Ancuţa* fata Predei Brăncovénul şi soţia lui *Iordake Stolnicul Prăşcovénul* care vine şi el aşezat la dreapta jupaniţei *Ancuţa.*

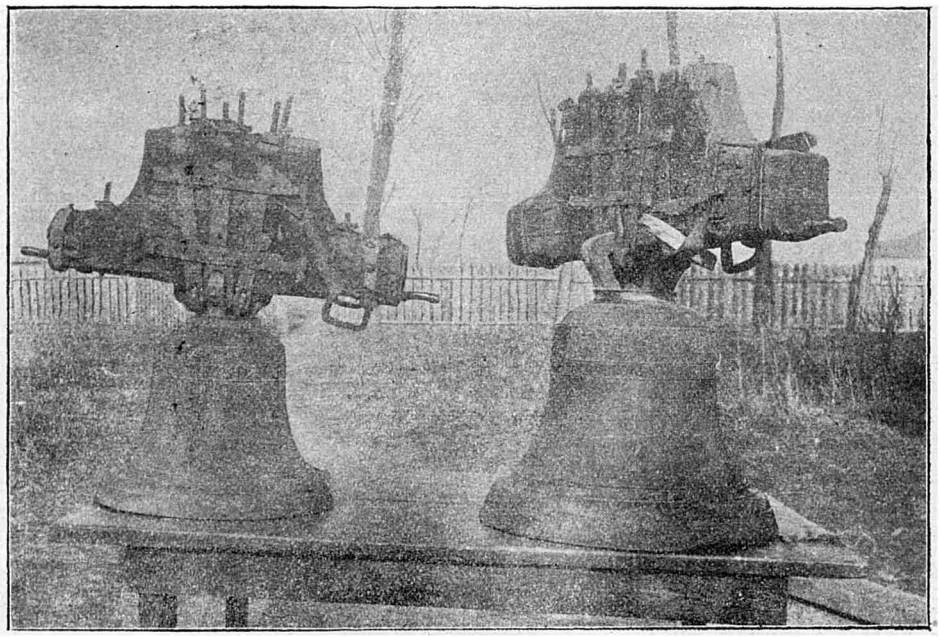

Clopotele dela Prăşcoveni.

In dreapta lui Iordake Marele Stolnic vine jupăn *Ioniţă Becécu,* cumnatul, probabil, al lui *Iordake,* având în dreapta pe jupaniţa ego *Mariia.*

La stânga intrărei în biserică: Jupăn *Ştefan Prăşcovénul Consilieriul* care ţine biserica cu mâna dreaptă, având în stânga sa pe *jupaniţa ego Zoiţa* (Golésca). Acesta este feciorul *Predei Prăşcovénului vel. Medelnicer* şi al jupaniţei *Stanca* care urmează pe zidul dela miază noapte la stânga noră-si *Zoiţa.* In stânga jupaniţei *Stanca* vine jupăn *Preda Medelnicerul,* soţul ei şi în stânga acestuia întorcându-i spatele vine *jupaniţa Stanca* (Ancuţa) şi bărbatul ei jupăn

www.dacoromanica.ro

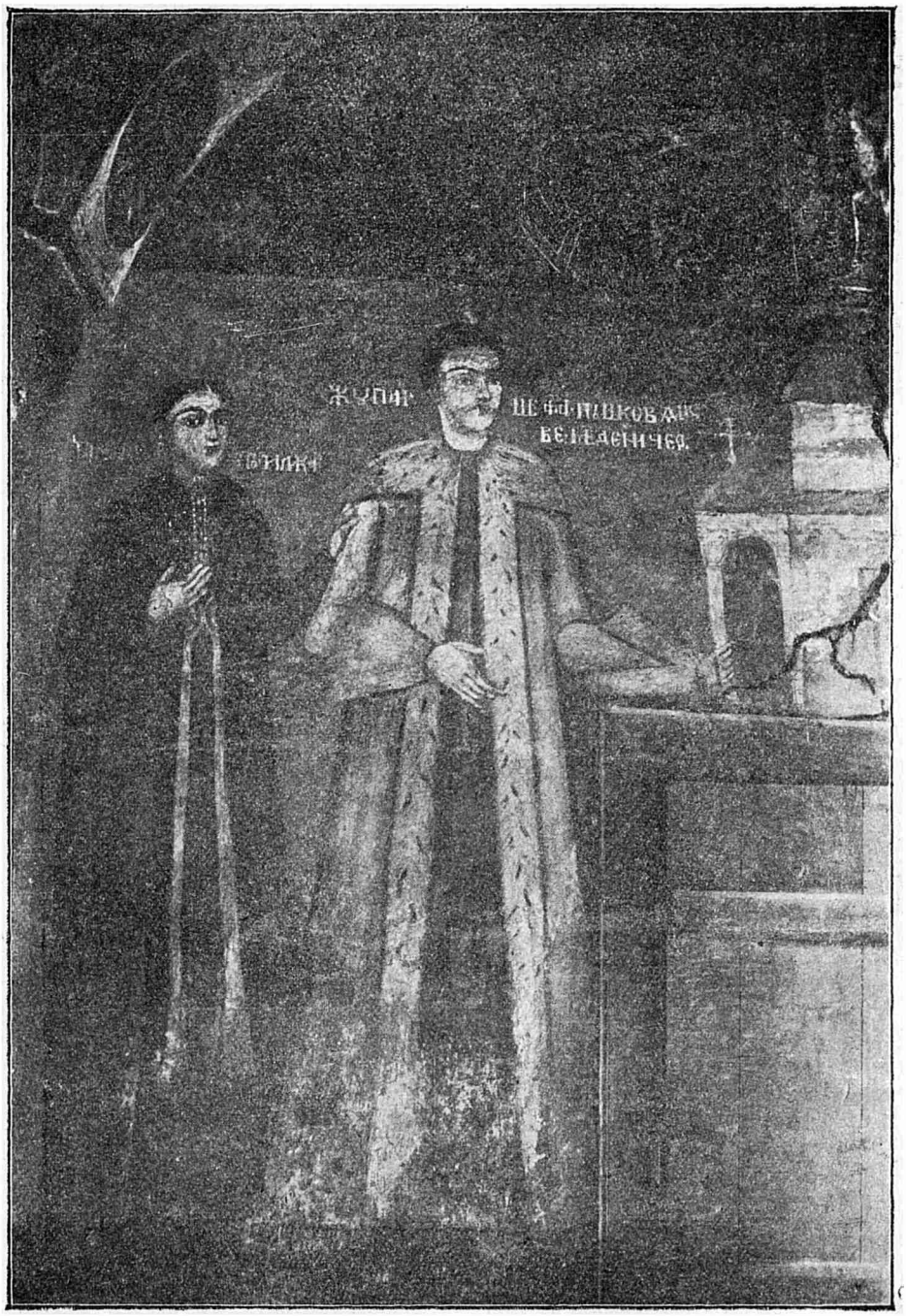

Jup. Ştefan Prăşcovénu Medelnicerul şi jup. ego Ilina (în dreapta intrării).

www.dacoromanica.ro

Jupan Ștefan Părșcoveanu Consilieru și jupanița ego Zoița (în stânga intrărei).

www.dacoromanica.ro

Biserica din Prăşcoveni. Jupan Iordake Vel Postel şi jupaniţa Ancuţa şi jupaniţa Stanca.

www.dacoromanica.ro

Biserica din Prăşcoveni jupan Ioniţă Becécu şi jupaniţa ego Maria.

www.dacoromanica.ro

Costandin Armaşul cu un *copil* înnaintea lui. Aceştia sunt sora şi cumnatul-lui *Ştefan Consilierul.*

Acì observăm că în loc de *Anca* sau *Ancuţa* s'a scris *Stanca* iar pe Costandin Armaşul l'a scris că este *Pârşcoveanu.* Dar în

Jupaniţa ego Stanca, Jupan Preda Părşcovénu, Jupaniţa ego Stanca (Ancuţa) jupan Costandin Armaş (Năsturel.

neamul boerilor Părşcoveni nu a fost nici un *Costandin* din sânge, ci unul prin alianţă *(Năsturel)* iar acesta a ţinut pe jupaniţa Ancuţa iar nu *Stanca*[1]).

GENERAL P. V. NĂSTUREL

[1]) A se vedeà Studiul nostru: *Neamul boierilor Prăşcoveni* 1906.

www.dacoromanica.ro

BĂTĂLIA DE PE CÂMPUL PÂNII (1479).

In Biblioteca din München se găseşte sub No. 14.668 un codice, care cuprinde, între multe alte documente, o povestire în limba germană, foarte greu de descifrat, asupra luptei celebre de pe Câmpul Pânii (Kenyérmező) de lângă Orăştie, din anul 1479, între Turci şi Ardeleni.

Cum la această bătălie au luat parte alături de Turci şi un contingent de vr'o 5.000 de pedestraşi şi călăreţi munteni sub conducerea însăşi a Domnului lor Basaraba cel Tânăr (Ţepeluş), iar în tabăra adversă — prin ironia sorţii — s'a găsit alături de Saşi şi Săcui şi un număr considerabil de Români din Ardeal, povestirea amintită nu e lipsită de interes pentru istoria noastră, cu atât mai ales, cu cât izvoarele cu privire la bătălia aceasta sunt destul de reduse. Singurul izvor mai detaliat era până acum Bonfinius, a cărui povestire au urmat'o toţi istoricii, cari s'au ocupat cu ea. Povestirea lui Dlugosz[1]), Seadeddin[2]), cea din „Cronicon Dubnicense“[3]) şi scrisoarea Regelui Mătiaş[4]) către Papa Sixtus IV, cuprind foarte puţine amănunte. Naraţiunea noastră le complectează pe acestea şi rămâne, alături de Bonfinius, cel mai preţios izvor pentru bătălia amintită. Ea n'a fost cunoscută şi utilizată până acum de niciun istoric străin. Numai d-l Iorga a extras din ea pasajul cu privire la Munteni (10 rânduri)[5]).

*

Pentru a înţelege cauzele, cari au provocat expediţia turcească din anul 1479 în Ardeal se impune o mică introducere, arătând în

---

[1]) Historia Polonica. ed. Lipsca 1712 p. 586.

[2]) Ed. Bratutti „Cronica dell'origine e progressi della Casa Ottomana“, Viena 1649, t. II 319.

[3]) La Florianus „Historiae Hungaricae Fontes domestici“ t. III, p. 202.

[4]) Publicată de Fraknói „Mátyás Király levelei“, I, p. 450 şi în „Monumenta Hungariae Historica (IV Acta extera) t. II, p. 394.

[5]) Acte şi Fragmente, III, p. 102.

www.dacoromanica.ro

linii generale relaţiunile lui Mătiaş Corvin cu Turcii, în anii cari precedează evenimentul cu care ne ocupăm.

*

Dela 1475 încoace Regele Mătiaş, care cheltuise atâta energie în luptele cu Podiebrad al Bohemiei, începe să deà o atenţiune mai deosebită afacerilor orientale. Preocupat de visuri de întindere teritorială în apus, Regele unguresc a neglijat apărarea graniţelor din spre răsărit, într'o vreme când Turcii înaintau spre Dunărea de jos şi ameninţau să pună mâna chiar pe unele puncte strategice din partea de răsărit şi de miazăzi a regatului.

Incă din toamna anului trecut dieta dela Buda a votat, la cererea Regelui, un impozit de un florin, plătit de toţi proprietarii din regat, pentru apărarea regatului de Turci [1]), iar în anul următor Mătiaş a făcut legătură politică cu învingătorul dela Vaslui, căruia i-a promis ajutor şi loc de refugiu, în caz de înfrângere, în cetatea ardeleană Ciceul, dată ca feud pentru acest scop [2]). Pe lângă aceasta a făcut proiectul să aducă Muntenia în sfera creştinilor prin aducerea la tron a lui Vlad Ţepeş, căruia Regele i-a dat, oaste şi bani ca să lupte în contra Turcilor [3]).

Către finea anului Regele trecù în sfârşit Dunărea şi atacă fortăreaţa Sabacz, pe care isbutì să o cuprindă la 15 Fevruarie anul următor (1476) [4]), iar oamenii săi, Vlad Ţepeş şi Pretendentul sârbesc Wuk, înaintară în Bosnia, pe care o prădară cumplit [5]). Aceste atacuri din partea Ungariei au provocat în chip firesc reacţiunea. Mahomet în persoană a condus expediţia în contra Domnului Moldovei, care se află în sfera politică a Ungariei, iar Alibeg primì ordinul să pătrundă şi să devasteze Ungaria [6]). Dar expediţia din Moldova n'a avut rezultatul dorit, căci în ciocnirea dela Războeni au căzut foarte

[1]) Archiva din München, cod. lat. 13.192, No. 149: „praesertim factum defensionis contra Thurcos, qui idem Regnum Hungariae diversis praediis et spoliis affecerunt et in futurum fortius, quam alias unquam dilacerare praetendunt . . . . . subsidium unius floreni aurei pro defensione Regni Hungariae contra Turcos de singulis portis per totum Regnum . . detur".

[2]) Fraknói „Mátyás Király levelei" I, p. 314 „ . . et de castro quod a nobis petivisti, dicet tibi optimam voluntatem nostram". (Monumenta Hungariae Historica. II, p. 272). Levicki „Codex epistolaris saeculi decimi quinti" in Monumenta medii aevi historica t. XIV p. 219–220.

[3]) Mon. H. Hist. II, 273.

[4]) Scrisoare datată din Sabacz 15 Fevruarie 1476. „Mátyás Király levelei" I p. 334. Donado da Lezze „Historia Turchesca" p. 81. „Der Hungern Chronica d. Viena 1534 p. 59.

[5]) Thallóczy şi Aldàsy „Magyarország melléktartományainak oklevéltára" t. II în „Mon. Hung. Hist." Diplomataria t. XXXIII Budapesta 1907 No. 265 p. 369.

[6]) Mon. Hung. Hist. II, 317.

www.dacoromanica.ro

puțini Moldoveni, iar fortărețele din Suceava și Neamț au rezistat asaltului turcesc, în așà chip că Sultanul, lipsit de proviant, văzând că perde vremea zădarnic, fu silit să ià drumul întoarcerii[1]), cu atât mai ales că oamenii lui Mătiaș, Stefan Báthori, Voevodul Ardealului și Vlad Țepeș[2]), se grăbiau să ià ofensiva. Prin August Báthori se află la graniță în apropierea Bretcului[3]) și prin Novembre isbutise împreună cu Ștefan cel Mare și cu Vlad Țepeș să aducă Muntenia în sfera politică creștină[4]). De asemenea au fost respinși, Turcii cari au năvălit în Ungaria[5]). Succesul fu însă de scurtă durată, deoarece Turcii isbutiră să-l readucă pe Basaraba Laiotă pe tronul Țării Românești. (Decemvrie 1476). In acelaș timp ei luară ofensiva și contra Ungariei atăcând cele 3 fortărețe construuite în timpul din urmă de Mătiaș. Expediția o conduse Sultanul Mahomet în persoană în iarna anului 1476 — 1477 pe un ger cumplit și se termină cu ocuparea fortăreței[6]).

La aceste atacuri Regele nu se grăbì să răspundă pentru moment, fiind preocupat de interesele politice din apus, de războiul cu Impăratul Frideric III, care ținù până la sfârșitul anului 1477. Regatul său rămase în acest timp expus năvălirilor turcești. Cu toate acestea Muntenia gravită în primăvara anului iarăș în orbita politică a Ungariei, căci Laiotă Basaraba, care căpătă domnia prin ajutorul Turcilor, sfârșì prin a se pune bine cu Ștefan Báthori și prin acesta cu Regele Ungariei[7]).

Dar oscilarea aceasta în spre nord ii aduse însă peirea, deoarece Turcii nu l-au mai ajutat în momentul când a fost atacat de Țepeluș (Noemvrie 1477), care în ultimul timp trecuse din sfera lui Ștefan cel

---

[1]) Donado da Lezze „Historia Turchesca" p. 90, 91. cf. Mátyás Király levelei I, 355 și 349: „dem slosse Nemen (niamți . . . etc."; Mon. Hung. Hist. II, 319–320 și 322. vezi Ursu „Ștefan cel Mare și Turcii" (sub presă).

[2]) Hurmuzaki-Iorga XV 1, p. 93, 94.

[3]) Mon.-Hung. Hist. II. No. 222, p. 321–323.

[4]) Hurmuzaki–Iorga XV, No. 167 p. 95. Scrisoarea lui Báthori de la Iga București cu data 19 Nov. 1476; cf. No. 163; Scrisoarea Regelui la Fraknói „Mátyás Király levelei" I p. 358–360. Scrisoarea lui Vlad Țepeș către Brașoveni cu data 8 Noemvrie, Târgoviște la I. Bogdan „Relațiile Țării Românești cu Brașovul" No. 75 p. 97 și No. 76 p. 98. In Decemvrie, cu ocazia invaziunii lui Laiotă, și-a găsit moartea, (p. 93–96).

[5]) Bonfinius decad. IV. Liber IV p. 423.

[6]) Expediția e povestită pe larg de Angiolello. (Donado de Lezze „Historia Turchesca", cf. Mon. Hung. Hist. No. 233, p. 338. Scrisoare datată Buda 23 Ianuar 1476 (corect 1477. Anul e socotit dela Mart.

[7]) I. Bogdan „Relațiile Țării-Românești cu Brașovul" No. 103, p. 130. Doc. din Iunie 12 (1477). Incă de mai înainte stabilise bune raporturi cu Sibienii și Brașovenii. (Hurmuzaki-Iorga XV 1 p. 97. N-rele 171 și 172).

www.dacoromanica.ro

Mare [1]), în cea a Turcilor [2]). Muntenia revine astfel sub influenţa politică a Turcilor constituind o mare pierdere şi în acelaş timp un pericol pentru Ungaria şi aliatul ei din Moldova. La aceasta se adaogă cucerirea Albaniei [3]) (1478) de către Turci, care expuse regatul la pericole şi mai mari, cu atât mai ales că frontiera dela sud şi dela sud-est a rămas deschisă şi fără apărare.

In această situaţie Regele s'a văzut silit să intre în tratative cu Sultanul [4]), cari au dus la înbunătăţirea raporturilor şi la suspendarea ostilităţilor. Aceasta a avut desigur influenţă şi asupra satelitului turcesc din Muntenia, noul Domn, Basaraba Ţepeluş, care a intrat de asemenea în negocieri de pace cu vecinii din Ardeal, Şaşii dela Braşov [5]) şi cu Voivodul Ardealului, Ştefan Báthori, la carî a trimis soli, ca să mijlocească pacea cu Regele Mătiaş [6]), dela care pretindeà Amlaşul şi Făgăraşul [7]). Solii lui Ţepeluş asigură pe stăpânul lor că trimişii Regelui „au adus... pace cum n'a avut nici un domn din Ţara-Românească, afară de Radul Voevod" [8]).

Dar încheerea păcii dintre Veneţia şi Turcia la 26 Ianuarie 1479, prin care se cedà Porţii Scutari şi alte cetăţi din Albania [9]), a contribuit la schimbarea raporturilor dintre Ungaria şi Poartă, care aveà acum iarăşi mână liberă pentru a luà ofensiva contra creştinilor de peste Dunăre.

Prin vara anului 1479, pe când Regele erà ocupat în Olmütz cu încheierea păcii cu Vladislav al Bohemiei, o oaste turcească trecù Sava şi prădă partea apuseană a Ungariei în chipul cel mai cumplit posibil, ducând multe prăzi şi mii de robi peste Dunăre în Bosnia [10]). In acelaş timp o numeroasă oaste turcească sub conducerea lui Isabey şi a Fraţilor Mihalog'i, Ali şi Scenderbey, a primit ordinul să

---

[1]) Scrisoarea Magistrului Paul către Braşoveni dela 22 Iulie 1476 la Hurmuzaki—Iorga XV_1 No. 163, p. 93. cf. Bogdan „Relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul". No. 106, p. 133.

[2]) Bogdan No. 107, p. 134: „şi câtă vreme Dumnezeu m'a ţinut la Turci... tot prietenul vostru am fost" (Ţepeluş către Braşoveni).

[3]) v. Angiolello la Donado da Lezze l. c. p. 100 urm.

[4]) Scrisoarea Regelui Mătiaş către Sultanul cu data 3 Iulie 1478 (Mátyás Király levelei I No. 259 p. 381).

[5]) I. Bogdan „Relaţiile Ţării-Româneşti cu Braşovul", No. 109 p. 136, No. 110, p. 137 şi mai ales No. 111 p. 138 dela 13 Septemvrie (1478), unde se vorbeşte de primirea făcută solului lui Mătiaş; cf. şi No. 117 p. 145.

[6]) Bogdan l. c. No. 222 p. 269.

[7]) Ibidem No. 285 p. 337; Hurmuzaki-Iorga XV_1 No. 176 p. 99.

[8]) Bogdan l. c. No. 222 p. 269.

[9]) „Historia Turchesca" p. 108.

[10]) Bonfinius decad. IV Liber V p. 441.; Monumenta Hung. Hist. II No. 267. p. 394.

www.dacoromanica.ro

treacă Dunărea de jos prin Muntenia[1]). Incă din primăvara[2]) anului se aflau trupe turceşti în Ţară şi prin Iulie Ştefan Bathori era informat că Turcii împreună cu Muntenii vor năvăli în Ţara Făgăraşului[3])

Expediţia a pornit din ordinul Sultanului şi ţinta ei erà Ardealul şi Ungaria. Ţepeluş a primit desigur şi el ordin să întovărăşească oastea turcească. In orice caz interesul lui concordà cu cel al Turcilor, căci sperà ca prin ajutorul lor să forţeze pe Unguri să-i cedeze Făgăraşul, pe care nu-l putuse obţineà pe cale paşnică, prin diplomaţie. Pe lângă aceasta Ardelenii adăposteau pe Laiotă şi Udrişte[4]), duşmanii săi cei mari, cari urmăreau detronarea şi alungarea lui cu ajutor din Ardeal şi interesul lui Ţepeluş cereà ca aceşti duşmani periculoşi să fie îndepărtaţi din fortăreţele dela graniţa ţării. Deoarece cu Braşovenii aveà legături de prietenie şi sperà să i convingă pe această cale, Ţepeluş îndemnă pe Turci să cruţe Braşovul şi să se îndrepte spre Sibiu şi partea apuseană a Ardealului[5]). Astfel se porni expediţia turcească, care dete loc la ciocnirea de pe Câmpul Pânii, de care ne ocupăm în lucrarea de faţă,

Expediţia erà comandată de Isabey şi de fraţii Mihaloglu, Ali şi Scenderbey şi se compuneà din vr'o 40.000 de Turci[6]) şi 5.000 de Munteni, comandaţi de Domnul lor Basaraba cel Tânăr (Ţepeluş)[7]). Intrarea în Ardeal a avut loc, după toate probabilităţile, pe la Turnul Roşu, ceeace deducem pe cale logică, întrucât ştim că ţinta expediţiei erà, după declaraţiile lui Ţepeluş[8]), Sibiul.

La 9 Octomvrie trupele turceşti şi-ar fi făcut apariţia în Ardeal

---

[1]) Seadeddin ed. Bratutti p. 319; „per scorrere per via di Vallachia nell'Hungaria"; Mon. Hung. Hist. II No. 267 p. 394, scrisoarea regelui Mătiaş dela 22 Octomvrie 1479: „...partes transalpinas intraverant".

[2]) Hurmuzaki—Iorga XV_1 p. 101.

[3]) Ibidem No. 182 p. 103: „magna multitudo Turcorum ad partes Transalpinas advenisse dicitur et multi Volachy ad terram Fogaras intrare conantur".

[4]) Bogdan l. c. p. 150, 153, 269—271.

[5]) Ibidem No. 120 p. 148.

[6]) Naraţiunea noastră dă 45.000 Turci şi Munteni. Mai la vale specifică că Muntenii erau în număr de 5.000. Rămâne deci pentru Turci 40.000. Seadeddin spune că erau 30.000 Turci (ed. Bratutti II 319), iar scrisoarea regelui Mătiaş către Papă vorbeşte de 43.000 Turci, afară de Munteni (Fraknói Wilmos. „Mátyas Király levelei" I No. 303 p. 449 şi No. 307 p. 453). „Cronicon Dubnicense" ed. Florianus III p. 202 vorbeşte de 34.000 Turci. Data naraţiunei noastre se apropie de adevăr.

[7]) „Una cum Woyuoda Kisbaşarab (Basarab cel mic" Cronicon Dubnicense" l. c. p. 202).

[8]) „Cronicon Dubnicense" indică localitatea Kelnek: „per viam Kelnek subintrantes . . ", ceeace pare o numire coruptă pentru Câineni.

www.dacoromanica.ro

şi ar fi început opera de devastare a frumoasei şi bogatei regiuni din jurul Sibiului. După naraţiunea noastră cei trei comandanţi ar fi prădat succesiv cu trupele lor satele, dând expediţiei caracterul unei invaziuni pentru pradă.

De altcum izvoarele sunt de acord pentru a arătà că trupele turceşti s'au gândit mai mult la dobândire de prăzi şi luare de robi, decât la înfrângerea duşmanului[1]). La 9 Octomvrie şi-ar fi trimes trupele pentru pradă Isabey, în ziua următoare Alibey, iar în a 3-a zi Scenderbey ar fi complectat opera aceasta de devastare şi îmbogăţire.

Locuitorii îngroziţi s'au refugiat în tabăra lui Stefan Bathori, Voevodul Ardealului, care şi-a întocmit în grabă o oaste de Unguri, Saşi, Români şi Săcui, cerând grabnic ajutorul lui Pavel Chinezul (Kinizsy Pál), comitele Temişoarei, comandantul trupelor din Ungaria de sud, care primise de altcum ordin şi dela Regele ca să alerge în ajutorul Ardelenilor[2]). In acelaş timp Bathori a făcut apel şi la ajutorul Fraţilor Iacsici, sârbi de origine, cari s'au grăbit să vină în ajutorul Ardelenilor.

Pentru ca să nu fie stânjenit în luptă de marele număr de femei şi bărbaţi, mai ales ţărani[3]), inutili pentru luptă, Bathori a luat dispoziţia ca aceştia să fie trimeşi la munţi şi prin păduri. In acelaş timp a luat măsuri ca să se închidă pasurile, pentru-ca năvălitorii să nu poată ieşi cu uşurinţă cu bogatele lor prăzi din Ardeal.

Ne întâmpinând nici o rezistenţă, Turcii şi Muntenii, după-ce s'au încărcat de prăzi, au luat drumul pe Mureş în jos devastând numeroasele sate româneşti de pe Mureş până în apropiere de Alba Julia[4]). De aci se îndreptară spre Orăştie. Bathori, care îi urmăreà, îi ajunse la Câmpul Pânii (Kenyérmező)[5]) aproape de Orăştie (Szászváros). Aicea s'a dat lupta în ziua de Miercuri 13 Octomvrie.

In dimineaţa acestei zile cele două tabere în decurs de 3 ciasuri şi-ar fi măsurat reciproc puterile şi şi-ar fi aşezat trupele în ordine de bătae. Bathori ar fi ţinut, după Bonfinius, o cuvântare de îmbărbătare arătând tovarăşilor, că luptă pentru desrobirea femeilor şi copiilor şi pentru răzbunare.

---

[1]) Cf. Seadeddin (ed. Bratutti p. 319): „affretato di far innumerabili bottini e prigioni senza haver alcun riguardo del nemico". cf. Scrisoarea citată a Regelui Matiaş (Mon. Hung. Hist. II 449 şi 453).

[2]) Scrisoarea Regelui Mătiaş l. c.

[3]) „das gmain volk".

[4]) Bonfinius ed. Colonia 1690 decad. IV liber IV p. 445: „montes . . quos exercitatiores Valachorum populi vicatim incolunt . . ".

[5]) Ibidem: „ad villam usque perveniunt quam Kinyrmezou à pane Ungarica lingua"; „Cronicon Dubnicense": „in campo Kenyermezeye prope Zasvaras".

www.dacoromanica.ro

In centru se aşezà Bathori cu cavaleria grea, la aripa dreaptă Saşii, iar la aripa stângă Ungurii. Românii aveau să lupte în linia a 2-a, în urma Saşilor, iar Săcuii în linia a 2-a a aripei stângi.

Cel dintâiu atac l-au dat Saşii, cari au cerut această onoare[1]), la aripa dreaptă, începând lupta cu aripa stângă a Turcilor, dar forţele lor s'au dovedit inferioare şi au trebuit să deà înapoi mai ales când a năvălit asupra lor o coloană mult mai numeroasă de Turci[2]). Românii din linia a 2-a intră atunci în foc şi isbutesc să împingă pe duşman înapoi[3]) spre apa Mureşului, unde mulţi Turci îşi găsesc peirea. Dar şi ei văzându-se în urmă împuţinaţi prin peirea multora, să văd siliţi să deà împreună cu Saşii înapoi. Tot aşà au păţit Ungurii şi Săcuii dela aripa stângă. Şi ei şi-au văzut rândurile rărite şi au fost nevoiţi să se refugieze spre centrul comandat de Báthori. Acesta dete atunci un atac violent cu cavaleria greà din centru, dar calul său căzù împreună cu stăpânul, ceeace produse descurajarea tovarăşilor Unguri, cari îl sfătuiră să se retragă la Orăştie. Bathori însă fu de părere ca să se continue şarja şi îmbărbătând pe ai săi năvăli cu atâta furie asupra duşmanului, încât distruse linia întâia a Turcilor. Aceasta îmbărbătà pe ostaşii săi de pe la aripi şi lupta începù cu furie pe toate liniile. Turcii se dovediră superiori şi descurajarea cuprinse pe oştenii lui Bathori, mai ales după ce şi-au văzut comandantul, care primise 6 răni, căzând la pământ. Totul părea atunci pierdut pentru creştini.

In acel moment suprem, când cumpăna victoriei începuse a se lăsà pe partea Semilunei, îşi făcù apariţia Pavel Chinezul cu trupele sale, atacând cu violenţă pe Turci pe la spate. Cu câte o sabie în fiecare mână, Pavel Chinezul îşi făcù loc printre duşmani şi aduse multă peire împreună cu oamenii săi îmbărbătaţi printre Păgâni. Atacul acesta vitejesc al Cneazului Român făcù ca balanţa victoriei să se ridice în favoarea creştinilor, căci trupele lui Bathori îşi împrospătară puterile şi reîncepură lupta cu îndârjire. Din contră, Turcii loviţi între două focuri, îşi perdură scurtă vreme, după atacul lui Pavel, curajul şi ne mai având nădejdea în victorie se gândiră la scăparea vieţii şi a bogăţiilor strânse şi se retraseră în desordine pe o colină din apropiere. Dar şi aici fură urmăriţi de creştinii setoşi de răsbunare, cari măcelăriră o mare parte dintre dânşii. Ardelenii cunoscători ai locurilor le-au închis apoi locurile de scăpare, aşà că cei mai mulţi dintre Turci şi-au găsit aici moartea. Ţăranii români de

[1]) Bonfinius l. c. 447.
[2]) Ibidem.
[3]) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

prin munţi complectară opera de distrugere prinzând sau omorând pe cei rătăciţi prin munţi, cari căutau loc de scăpare spre Ţara-Românească. Muntenii lui Basaraba şi-au găsit aproape cu toţi moartea pe câmpul de luptă. In special pedestraşii, cari formau cu suliţile lor o linie întărită ca un zid, au fost nimiciţi de cavaleria lui Bathori[1]). Isa-bey care a stat pe câmpul de luptă „ca o piatră puternică" şi-a găsit moartea[2]), iar Ali-bey de abiă a putut scăpà cu fuga, fiind condus de un păstor, care i-a dat ospitalitate în coliba-i modestă[3]). Lupta a durat 4—5 ore. Tabăra turcească cu proviantul, muniţiunile şi averile au rămas în mânile învingătorilor. O mulţime de femei şi copii, cari fură luaţi robi îşi redobândiră libertatea. Dar cea mai frumoasă pradă de războiu a fost desigur marele număr de cai — naraţiunea noastră vorbeşte în chip exagerat, de 30.000 — şi tunurile, pe cari Turcii le aduseseră cu intenţia ca să ocupe cetăţi, în cari să se încuibeze[4]). Aceste prăzi au recompensat în parte pagubele făcute de Turci şi prădarea şi arderea celor 200 de sate[5]). Numărul prisonierilor turci, făcuţi robi, a fost atât de mare, încât preţul lor scăzuse la 3 Turci la florin[6]).

Bucuria Ardelenilor a fost în raport cu primejdia de care au scăpat. Pe însăşi locul luptei, acoperit de cadavre atât de numeroase cum ar fi un câmp acoperit de snopi de grâu[7]), învingătorii au aşternut mesele şi s'au ospătat, şezând pe cadavre, cari ţineau loc de mese şi de scaune[8]), scenă, care ne dă măsura moravurilor din vremea aceia. Spectacolul şi-a atins culmea când Pavel Chinezul a dansat cu un turc mort ţinut în dinţi spre admiraţia soldaţilor, cari au prelungit petrecerea aceasta macabră până a doua zi de dimineaţă[9]).

A 2 a zi cei doi comandanţi învingători s'au retras la Alba-Julia, de unde au trimes steagurile luate dela Turci Regelui Mătiaş odată cu solii, cari să-i ducă vestea biruinţii.

Numărul Turcilor morţi ar fi fost, după Bonfinius, aproape de 30.000, desigur exagerat. Unguri ar fi căzut 8.000, iar Saşi şi Români

[1]) V. Naraţiunea şi Scrisoarea Regelui Matias: „Wolachorum peditatus ad unum usque cesus est".

[2]) Seadeddin şi naraţiunea noastră. Scrisoarea Regelui şi „Cronicon Dubnicense".

[3]) Bonfinius l. c.

[4]) V. Naraţiunea: „stet (städte) und schlösser zu gewinnen und haben in dem vorgemellten landt willen behawsen".

[5]) Ibidem.

[6]) Ibidem.

[7]) Ibidem.

[8]) Bonfinius.

[9]) Ibidem.

www.dacoromanica.ro

2.000, deci cu totul din oastea lui Bathori şi Pavel Chinezul 10.000.

Deşi Ardelenii au suferit pierderi considerabile, totuşi nu se poate contestà victoria sdrobitoare a acestora şi înfrângerea desăvârşită a oştilor turceşti şi a Muntenilor. De altcum însuşi cronica turcească a lui Seadeddin recunoaşte dezastrul suferit de supuşii Sultanului şi aruncă vina pe comandanţi, cari s'au gândit mai mult la prăzi şi dobândire de avuţii şi robi, decât la înfrângerea duşmanului prin sdrobirea oştilor ungureşti sau prin cucerire de cetăţi, cari să servească de cuiburi pentru dominare şi exploatare politică.

Triumful Ardelenilor dela Câmpul Pânii a scăpat Ardealul de influenţa turcească şi a amânat pentru multă vreme primejdia, ce ameninţà pe Ardeleni din partea Turcilor. El a fost pe lânga aceasta o bună ocazie pentru Regele Mătiaş ca să facă să răsune gloria sa şi a armatei sale prin centrele mari Europene şi a dat îndemn şi curaj Regelui ca să treacă la ofensivă[1]).

---

[1]) Cf. Dlugosz „Historia Polonica" ed. Lipsca 1712, p. 587; Bonfinius l. c. „Cronicon Dubnicense" l. c.; Mátyás Király levelei I p. 449—455; „Monumenta Hungariae Historica". IV Acta extera II, p. 394; Seadeddin; I. Bogdan „Relaţiile cu Braşovul" p. 148; Iorga „Geschichte des Osmanischen Reiches" II p. 181.; Iorga „Istoria armatei la Românì" p. 168; Fessler-Klein „Geschichte von Ungarn" III p. 134; Huber „Geschichte Österreichs" III 259; Fraknói W. „A Hunyadiak és Jagellók Kora" (A magyar nemzet története" t. IV) Budapest 1896, p. 282.

www.dacoromanica.ro

Descrierea bătăliei de pe Câmpul Pânii de lângă Orăștie (1479 Oct. 13).

(Bibl. München cod. lat. 14.668 fo. 59).

Am sambztag vor sanct Kolomanstag[1]) sein khumen dy türken in das landt Sibenbürgen mit aynem Wascha[2]), der ist des türckischen Kaisers Rat gewesen, mit namen Essembegh[3]) mit anderen zwaien Hauptleute, einer genant Alawegh[4]), der andere Schwenderwegh[5]) und dy drey sind dy obristen Hauptleute gewesen und haben mit in bracht 45 m[6]) türcken und walachen und do sy sein

[1]) Sâmbătă înainte de ziua Sf. Coloman=9 Octomvrie.

[2]) Pașă.

[3]) „Hasanbeg Oglu Izabey Seadeddin la Thúry „Török történetirók" I 168); „Issabeg figliuolo de Hassanbeg" (Seadeddin la Bratutti „Chronica dell'origine e progressi della casa Ottomana" II 319; „. . . . . sub conductu Ezebeg, qui post bassam Natolii apud Turcum primus habetur" (Scrisoarea regelui Mătiaș către Papa Sixtus IV datată Buda 22 Octomvrie 1479 la Fraknói „Mátyás Király levelei" I p. 450 și „Monumenta Hungariae Historica" (IV Acta extera) t. II p. 394); Isabey; cf. Iorga „Geschichte des Osmanischen Reiches" II 182. A luat parte și la expediția din 1475 contra lui Ștefan (Mon. H. Hist. II p. 301).

[4]) Alibey. cf. Bonfinius „Historia Pannonica" ed. Colonia 1690 decad. IV. Liber VI, p. 445; Seadeddin (la Bratutti): „Allibeg figlioulo di Michiele". „Mikhál-oglu Alibey"; cf. scrisoarea lui Țepeluș către Brașoveni (I. Bogdan „Relațiile Țării Românești cu Brașovul" p. 150).

[5]) Scenderbey. cf. Scrisoarea citată a regelui Mătiaș: „Zenderbeg" și „Chronicon Dubnicense" la Florianus „Historiae Hungaricae Fontes Domestici" III p. 202: „Zkenderbeg"; cf. și Iorga „Geschichte. des osmanischen Reiches" II 182.

[6]) Scrisoarea regelui Mătiaș vorbește de „quadraginta tria millia et omnis Valachorum populus, qui . . . cum eisdem Turcis advenerant". Tot așà „Cronicon Dubnicense", care dă 34.000 călăreți. Bonfinius exagerează desigur când afirmă că numărul Turcilor era de aproape 60.000, iar cifra de 100.000 dată de Długosz (Historia Polonica, t. II, p. 586 ed. Lipsca 1712) e foarte depărtată de adevăr.

Seadeddin (ed. Bratutti II, 319, vorbește de 30.000 soldați Turci. Narațiunea noastră mai la vale dă numărul Muntenilor la 5.000.

Ar fi fost deci 40.000 Turci și 5.000 Munteni. Cifra dată de izvorul nostru e deci foarte apropiată de cea dată de izvoarele principale, adecă de scrisoarea regelui Mătiaș și „Cronicon Dubnicense".

www.dacoromanica.ro

khumen in das landt hat der vorgemellt Obrist Wascha[1]) sein volk ausgeschickt mit dem prant und haben verprent vil dörffer und märkte[2]);

Den anderen tag[3]) hat augeschickt der Alabegh[4]) sein volk, dy haben auch geprent und gefangen was sy erlangen haben mögen den selben tag;

Den driten tag[5]) hat ausgeschickt der dritt Hauptman[6]) sein Volk dy haben auch prendt und gefangen was sy des selben tags haben mögen erraichen. . . . . yedman ist geflogen zw dem Watristfan[7]), doch haben vil frauen und knaben gefangen[8]).

In der selben zeit hat der Watristfan geschickt das gmain volk in dy wald und hat lassen verhägen[9]) all weg und steg und hat empoten dem Kynesi paul[10]) und dem dispom und den zwaien Jäghsten[11]), das sy pald khumen und helfen retten das landt.

In dem vierten tag, das ist an den heyligen und Colomanstag[12]) ist der Watristfan und Kinesi paul . . . und zogen in das veld[13]) gegen den türcken und haben da selb ir Hauffen geordnet und yeder vorgennanter Hauptman auf des Königsteil hat sein Herfan[14]) für sich selbs gehabt. Auch haben unseres Herrn des Königs Hofvolk auch ihr aygen Herfan. . . . . .

---

[1]) Cel mai mare Pașă: Comandantul suprem, care, după acest izvor și după Seadeddin, a fost Isabey.

[2]) Seadeddin cofirmă cele spuse în această narațiune. Isabey a luat comanda supremă și în loc să urmărească pe inimic a fost preocupat de gândul de a strânge cât mai multe averi prin prăzi și prisonieri. (Bratutti, II 319). Pilda acestuia a fost urmată de ceilalți Pași, cari și-au uitat de asemeni de datorie și nu s'au gândit decât la pradă (Thúry, I, 168).

[3]) Duminecă, 10 Octomvrie.

[4]) Alibey.

[5]) Luni, 11 Octomvrie.

[6]) Scenderbeg.

[7]) Báthori István. Stefan Bathori, Voevodul Ardealului.

[8]) Cf. Cronicon Dubnicense: „maximamque multitudinem hominum preda celeri capientes . . . "; Bonfinius: „ . . in rapinas praedam et incendia se convertunt . "; Seadeddin afirmă acelaș lucru; cf. «Mátyás Király levelei», I, 454.

[9]) Verhängen.

[10]) Pavel Chinezul (cneazul), român de sânge, comandantul trupelor din Banat, comite de Timișoara.

[11]) Jacsici. Frații Jacsici, sârbi de origine cf. Dlugosz l. c.

[12]) In ziua 5-a (nu a 4-a), adecă Miercuri 13 Octomvrie. Toate izvoarele dau această dată, „Cronicon Dubnicense": „feria quarta proxima ante festum beati Galli confessoris"=Miercuri 13 Oct.; tot așà Dlugosz.

[13]) Feld.

[14]) Heerfahne.

www.dacoromanica.ro

Darnach bald sind dy hauffen auf paiden tailen zusammen khumen und haben gefochten von einem bis auf fünfe, ehe das dy cristen dy thurken haben in dy flucht bracht. Aber in dem schlahten ist es khainem so hart gelegen alls dem Waitristfan und hät der Kinesy[1]) paul mit seinen häuffen gegen dem Watristfan nit gestriten, so wärd er mit allem seinem volk nider gelegt vorden.

Es spricht der Kinesy paul, er sey sein lebtag nye in ainem streyt gewsen, do dy veindt so vesst[2]) sein gestanden, als der essembeg[3]) ist gestanden mit seinen fanen. Er ist nit anders gestanden dann alls ain vesste stainmaur; aber allspald der selb essembegh ist wundt worden, do ist er gepflogen und der Kynesy paul hat niedergehackt sein fan darnach ist yeder türk gepflogen.

Und es sein gewesen wallachen alls pey vier oder fuenff tawsend fuessknecht; dye selben haben gar ser gestriten und vil gemains volks erschlagen. Dann als ich vernym ain yeder hat ayn spies mit zwaien zuerken den setzt er fur sich, der andere desgleichen und machen alls eyn gueten zaun umb sich, daraus schiessen sy und sy haben auch grossen schaden gethan mit schiessen; darnach ist an den selben hauffen der Walachen khumen ein gereystiger Zeug, der hat sy getrennt und sind all erschlagen worden[4]). . . . . .

. . . . . .

Darnach hat man gefangen ain thürcken, der hat gesagt wie der Allabegh ser wündt sey worden, und er hab ym seine wünde zwgepunden mit seinem gürtel . . . . . darnach am freytag nach sanct Colomanstag hat man den Allabegh[5]) tod gefunden in aynem wald, also hat man im das haupt abgehackt und hat das pracht für den Watristvan und für den Kinesy paul.

Item der Essembeg ist erstochen worden und andere vil Hauptleute der Thürcken. Des Essembegs son ist gefangen, des Allabechs son ist gefangen. und der anderen Türken vil der man noch nit zal wais, wann man suecht noch dy türcken in den wälder und in dem gepirg. Aber dy ros hat man auf gefangen, dy hat man in . . . bracht bey treissigtausend.

---

[1]) Toate izvoarele confirmă ajutorul excepțional, pe care l'a dăt Pavel Chinezul în momentul hotăritor lui Bathori. cf. Bonfinius și Dlugosz.

[2]) Fest.

[3]) Seadeddin amintește deasemenea de vitejia lui Isabey. (cf. Bratutti, II. 319, Thúry, I, 168).

[4]) Peirea oștenilor lui Țepeluș o confirmă și scrisoarea Regelui Mătiaș către Papă: „precipue pedites Valachorum usque ad interemptionem deleti, pauci ex equitibus eorum evaserunt". (Mátyás Király levelei I. 450); cf. p. 454: „Valachorum peditatus ad unum usque cesus est".

[5]) Pe Isabey, căci Alibey a isbutit să scape. cf. Bonfinius.

www.dacoromanica.ro

Item auf des Königstail sein erschlagen worden als bey III tausend [1]) man davon seyn gewesen alls auf tausend spiesser und es spricht der Kynesy paul, dass er ein ganzen tag nit hat mögen umbreyten dy walzstatt und acht sy wol zwei meil wegs langh und prait und ligt das volk obeinander alls dy traid garben.

Die Türcken haben auch puechsen bey In gehabt und sein im willen gewesen stet und schlösser zu gewinnen und haben in dem vorgemellten landt willen behawsen.

Sy haben auch darhin mer dann zwei hundert Dörffer ausgeprennt.

Item es hat chauft ain pawer drey türcken umb ein gulden und hat ze Hawfen gerueffi trabanten und vil jünge läut und ist ausgangen mit dem volk und mit den dreyen türcken und hat ausgeruefft in der mennig des volkes, das eyn yeder in gedächtig sey, das man drey türcken umb ein gulden chaufft hab pey Konig Mathias und zu hand danach hat er in dy copf abgeschlagen. Dise tat ist geschehn im neunundsibenzigsten jare.

---

[1]) Bonfinius afirmă că ar fi rămas 8.000 de Unguri pe câmpul de luptă și 2 000 de Sași și Români Ardeleni. Turci ar fi căzut, după el, 30.000 desigur exagerat. Desastrul oastei turcești îl confirmă însuș Seadeddin.

www.dacoromanica.ro

CRONICA LUI VASILE BUHĂESCUL CĂMĂRAȘUL

PRECUVÂNTARE

Incă fiind în vieață, mult regretatul meu prieten Gr. G. Tocilescu mi-a vorbit despre Cronica lui Vasile Cămărașul, pe care mi-a încredințat-o spre publicare.

In acest scop, am pus de mi s'a scos o copie de pe această cronică care, după moartea lui Tocilescu, a trecut în posesiunea Academiei Române, unde se află depusă sub N-rul 3.442, cu indicațiunea că manuscrisul s'a primit la Academie dela Direcția Muzeului de Antichități cu adresa N-rul 241 din 4 Noemvrie 1909.

Am amânat publicarea Cronicei, până să pot determină numele complet al autorului, care era indicat numai prin Vasile Cămărașul de izvoade, dar care, după un document intrat de curând în colecția Academiei, este *Vasile Buhăescul.*

Iată, în adevăr, cum sună în această privință cartea lui Grigorie Ghica din 18 Noemvrie 1731: «Noi Grigorie Ghica Voevod Bojieiu mılostio Gospodar Zemli Moldavscoi.

«Adecă au venit înaintea Domniei mele și înaintea tuturor boerilor noștri a mari și a mici Neculai, ginerile Sandului Adam neguțătorul, și ne-au arătat o mărturie dela **Vasile Buhăescul** *Uricariul, carile iaste acmu* **Cămăraș de izvoade»** (Biblioteca Academiei Române. Doc. rom. original $^{151}/_{CXXV.}$)

Cronica lui Vasile Cămărașul poartă data alcătuirei anul 7241 (1733). Ea este contimporană deci cu cartea lui Grigorie Ghica, care vine într'un mod atât de fericit să ne lămurească numele complet al autorului acestei compilațiuni.

Activitatea lui Vasile Buhăescul în slujba Statului ține aproximativ, după documentele cunoscute, dinnainte de anul 1726 și până către anul 1764, când murise. Treptele boeriii sale au fost: la 1 Mai 1726, erà uricar; la 18 Noemvrie 1731, de curând că-

www.dacoromanica.ro

măraș de izvoade; la 3 August 1741, treti Logofăt; la 10 și 15 Noemvrie 1751, biv vel Medelnicer; iar la 1764, când murise, este amintit ca vel Paharnic. El a avut o fiică, Ilinca, măritată cu Spătarul Ioan Ghenca, și un nepot de frate, pe Ștefan Buhăescul biv vel Comis.

Iată acum și actele, pe cari se întemeiază aceste date:

1. La 1 Maiu 1726, Vasile Buhăescul uricarul înaintează Domnului un raport sau o mărturie despre mergerea lui la satul Ciorăști, ținutul Eșilor, din poruncă domnească, în pricina dintre negustătorul Sandu Adam și un oarecare Postolachi Chihae, pentru o hliză de loc stăpânită de acest din urmă în moșia celui dintâiu.

Raportul începe cu formula: «Milostive și luminate Doamne, să fii Măria Ta sănătos» și, dupăce în el se arată constatarea și alegerea făcută, boerul însărcinat cu afacerea termină cu vorbele: «Robul Mării Tale, Vasile Buhăescul uricar». Iată această din urmă formulă în facsimil, pentru a se vedeà și semnătura din tinerețe a modestului scriitor:

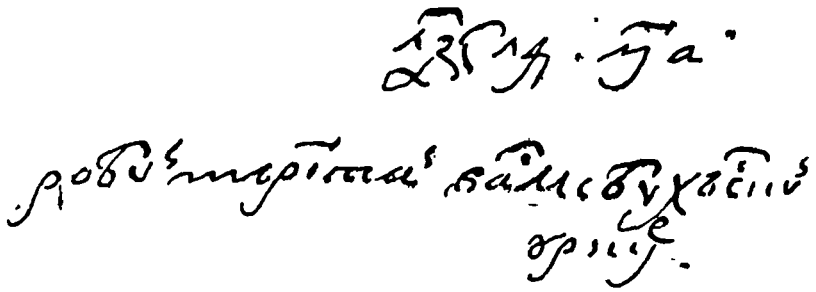

(Biblioteca Academiei. Doc.81/CXVII).

2. La 18 Noemvrie 1731, Grigorie Ghica, Domnul Moldovei, dă o hotărîre în pricina moștenitorului sus numitului negustător Sandu Adam cu Postolachi Chihae, amintind de mărturia lui Vasile Buhăescul uricarul, carele, spune hrisovul, «iaste acmu cămăraș de izvoade». Iată începutul acestui hrisov:

«Noi Grigorie Ghica Voevod Bojieiu Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoi.

«Adecă au venit înainte Domniei mele și înainte tuturor boerilor noștri moldovenești a mari și a mici Neculai, ginerile Sandului Adam negutitoriul, și ne-au arătat o mărturie dela Vasile Buhăescul uricariul, carele iaste acmu Cămăraș de izvoade scriind, pe cum jăluind Sandul negustătoriul la divanul domniii sale lui Mihai Vodă, zicând că având el un sat anume Ciorăști în ținutul Eșilor, care moșie îi iaste lui cumpărătură dela feciorii lui Ionașco Gândea Vornicul, și având și un Postolachi

www.dacoromanica.ro

Chihae o hliză de loc stăpânită numai și din sus și din jos de acea petică de loc a lui Postolachi iaste tot moșia Sandului . . .

«Și domnia sa Mihai Vodă socotind că iaste lucru cu cale, au trimis acolo pe Vasile Cămărașul să măsoare acea parte de loc a lui Postolachi...

7240 (1731) Noemvrie 18.

(Biblioteca Academiei Române. Doc. 151/CXXV.)

3. La 1741 August 3, Vasile Buhăescul erà treti Logofăt, după cum arată următoarea dovadă:

«Adecă eu Gherasim, egumenul de Golăe, cu tot săborul facem știre cu această scrisoare (a) noastră, ca să să știe că un țigan a mănăstirii anume Postolachi Gurguța au țănut pe o țigancă a lui Buhuș anume Angheluța, fata Ileanii, care acea Ileană a fost fată lui Kațivil și au avut împreună un făt și două feate, pentru care acum stând la împărțeală cu d-lui *Vasile Buhăescul 3 Logofăt,* fiind dumnealui vechil asupra țiganilor Buhușești din partea dumnealui Radului Racoviță Paharnic și Mihalachi Sturza Clucer ginerele lu Ion Buhuș Hatman, etc.

(Bibl. Academiei Române. Doc. 163/CXXXV).

4. La 15 Noemvrie 1751, Vasile Buhăescul biv vel Medelnicer, împreună cu Ioan Grămăticul, dau o hotărîre judecătorească în pricina stăpânirii de drept a casei unui embaticar fugit din cauza datornicilor. Fiind vorba de o hotărîre judecătorească, din care se vede și stilul scriitorului nostru, reproducem în întregime acest act, care merită atențiune și din alte puncte de vedere.

«Înștiințăm cu aciastă carte a noastră, că viind la giudecată Sfinția Sa Ieromonah Anthim, igumenul dela Aron Vodă, au făcut jalobă, precum un Dragul abagiul la vreme lui Neofit, ce au fost igumen la Aron Vodă, la anii 7244 (1736), au făcut tocmeală cu acel igumen de i-au dat Dragului voe să-și facă casă pe doi stânjini și giumătate de loc în lat, ce este loc de a mânăstirei, alături cu locul lui Gheorghie Căldărariul din gios, ṭară lungul locului până în școala jidovască, și să deà la mânăstire pentru acel loc pe an câte trii lei chirie, iară de n-ari plătì chirie din an în an, să fie volnic a-l scoate igumenul din casă; pe care tocmală au arătat și dovadă zapisul Dragului abagiul din văleatul 7244 (1736) Avgust 1, care au trecut 16 ani, într-acesta chip scriind, după cum s'au scris mai sus. Și dupăce și-au făcut casa intrând într-ănsa, au șezut noao ani, și într-acei ani ș-au plătit chirie, iară apoi înpresurându-l alte nevoi, au lăsat casa și-au fugit, și de 7 ani nu ia mânăstire niciun ban chirie, căci lipsind Dragul, au apucat casa întâiu niște nagaragii, la carei au fost aruncat în lefe, pe urmă au încăput la mână altor datornici, înblând din mână în mână, și acmu o țâne cu chirie Ioniță loist cupeț. Pentru care cerșind Sfinția Sa dreptate, ca să nu să păgubască mănăstire de chirie locului, noi am chiemat de față și pe loist cupeț și luând în sama, așe am găsit a fi cu dreptate, că mai volnică este mănăstire a stăpânì casa acelui Dragul, fiindcă este stăpână și locului, decât alți datornici; și de vreme ce în 7 ani n-au dat nici loist nici alții chirie

www.dacoromanica.ro

locului care fac 21 lei, cu drept giudeţu au dat casa cu toate ale casei în stăpânire mănăstirii lui Aron Vodă, iar loist cupeţ sau alţi datorneci a Dragului îşi vor căutà datornecul lor. Aciasta înştiinţăm, 7260 Noemvrie 15.

Vasile Buhăescu biv vel Medelnicer. Ion grămăticul.

Reproducem în facsimil semnătura lui Vasile Buhăescul ca biv vel Medelnicer.

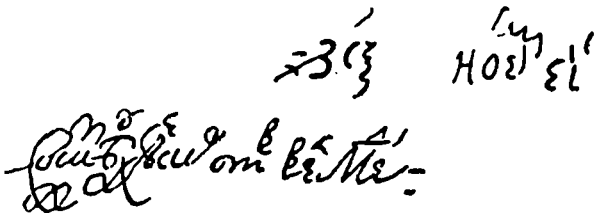

(Bibl. Academiei Române Doc. neaşezat).

5. In sfârşit, la 17 Martie 1764, se aminteşte de răposatul Vasile Buhăescul ce au fost Paharnic, arătându-se în act şi urmaşii lui.

«Ioan Ghenca, dinpreună cu soţul meu Ilinca, adiverim cu acest zapis al nostru la mâna dumnealui Andronachi vel Vornic, să să ştie că de a noastră bună voinţă i-am vândut dumisale doao pogoane de vie la Miroslava drept cincizăci de lei, fiind vii lucrătoare întregi, cari vii şi nouă ne sânt date zăstre dela socrul meu răposatul dumnealui Vasili Buhăescul, ce au fost Paharnic; şi dumisale încă i-au fost de cumpărat dela alţii, după cum arată scrisorile vechi . . . . 7272 Mart. 17.

(ss) Ioan Ghenca Spătar, Ilinca Ghenculas(a), Marie Paharniceasa. Ştefan Buhăescul biv vel. Comis.

(Biblioteca Academiei Române, Doc. 242/LXXXIX).

In cronică, vom întâlni multe lucruri nouă şi interesante, culese din isvoare astăzi pierdute, alături, bine înţeles, de numeroase confuziuni, mai ales în istoria Ţării Româneşti; dar în orice caz, scrierea lui Vasile Buhăescul merită toată atenţiunea, fiindcă ea a fost alcătuită din porunca lui Constantin Mavrocordat de către o persoană, care înţelegea valoarea hrisoavelor noastre, pe cari le utilizează cu destulă competenţă.

Adaug o singură observaţiune. Vasile Buhăescul, în calitate de cămăraş de isvoade al lui Mavrocordat, n'a putut fi tocmai obiectiv în aprecierea domniei strămoşului meu Constantin Brâncoveanu, pe care-l critică cu asprime. Aceasta însă nu m'a împiedicat să public cronica lui inedită, fiindcă din compararea ei cu alte isvoare ale timpului, în care se preamăreşte domnia lui Brâncoveanu, adevărul istoric se va stabili într'un mod imparţial.

EM. E. KRETZULESCU

www.dacoromanica.ro

ISTORIA ȚERII ROMÂNEȘTI ȘI A MOLDOVEI

DE

VASILE BUHĂESCUL CĂMĂRAȘUL

Titlul

Istoriile Țării Rumănești și a Țării Moldovei:

„De viĭața a pré luminaților Domni, cariĭ au stăpănit întru acéste doao țări, și ce s'au lucrat în zilele lor; și a părților streine, care să megieșesc cu acéste țări. Pre scurt adunate den multe létopisețe, cu porunca a pré luminatului, pré înălțatului, bine credincosului dentru slăvită viță

Domnŭ

Iω Constantin Niculaev Voiv[o]d

bunul și pré înțeleptul Stăpănitoriu

a

toată țara Moldovei.

Scosu-se-au de prea plecatul den slugile Măriei sale *Vasilie Cămăraşul* de izvoade, cu [porunca] Înălțimei Sale pre forma aciasta

precum să véde:

lét 7241[=1733]

* * *

Textul

Începănd den descălecătura țărilor din:

v[ă]leat 6798 de la H[risto]s 1290 — De când s'au descălecat Țara Rumănească cu întâiul domn Radul Negrul Vodă, și până astăzi în anul 7241, trecând ani 443;

și din:

v[ă]leat 6860 de la H[risto]s 1352 — De când s'au descălecat țara Moldovei cu întâiul domn Dragoș Vodă și până astăzi în anul 7241, trecând ani 381.

Și întru acești ani trecuți, câți domni au stătut unul după altul, și câte domnii s'au orânduit, și acei domni de unde s'au început și ce s'au lucrat în zilele lor și la ce sfârșit au venit, măcar că pentru

www.dacoromanica.ro

unii nu-ĭ adeverează nici lĕtopiseţele, de viĭaţa sau de faptele lor, ci din cât s'au putut adeveri, aşa am urmat şi noi cu scrisul.

Iară numărul domnilor Ţării Rumăneşti sânt domni 54
Iar domnii s'au orănduit 63
Iar numărul domnilor ai Ţării Moldovei sănt domni . . . 60
Iar domniĭ s'au orănduit . . . . . 76.

Insă măcar că lĕtopiseţele Ţării Moldovei nu scriu toate într'un chip, pentru vreme deşcălecării ţării cu Dragoş Vodă la câţi ani au fost, dar noi mai adevărat am aflat că au fost în anul 6860. Că numărând anii domnilor, ce s'au orănduit dela Dragoş Vodă până la Alexandru Vodă cel Bătrân, ce au fost văleatul 6909 (1401), cuprinde sumă de ani trecuţi 49: şi vine întocma.

Iar Ţara Rumănească au deşcălecat mai 'nainte de cât Moldova cu ani 62. Şi între aceşti 62 de ani, ce au trecut, 3 domni au stătut în Ţara Rumănească.

Domniĭ Ţării Rumăneşti, carii când au stătut şi câte cât au domnit;

1.

V[ă]leat 6798 de la H[risto[s 1290: Radul Negrul Vodă întâiul cu acest nume, carele au deşcălecat în Ţara Rumănească, şi a murit în scaun, domnind ani 24.

2.

6822 1314 Mihail Vodă întâiul.... au domnit ani 19.

3.

6841 1333 Dan Vodă, unul numit cu acest nume, pre carele l'au ucis Şuşman Vodă domnul Sărbilor, domnind ani 23.

După 19 ani ai domnieĭ lui Dan Vodă, s'au deşcălecat şi ţara Moldoveĭ cu Dragoş Vodă, cum arată la rândul domnilor Moldoveĭ.

Domniĭ Ţării Moldoveĭ.

1.

Dragoş Vodă, unul numit cu acest nume, carele eşind den Ţara Ungurească din Maramoruş cu câţiva feciori de domni, aŭ deşcălecat în Ţara Moldoveĭ, şi au murit în scaun, având fiiu pre Sas Vod[ă], domnind ani 2. 6860 1352

2.

Sas Vodă, unul numit cu acest nume, fiiul luĭ Drăgoş Vodă, aŭ avut fiiu pre Laşco Vodă şi au domnit ani 4. 6862 1354

www.dacoromanica.ro

4.

6864 1356 Alexandru Vodă întâiul cu acest nume, au domnit ani 27.

5.

6891 1383 Mircea Vodă Bătrânul, întâiul cu acest nume, carele au făcut mănăstirea Cozia Avut-au mare războiu și cu un Baĭazit beiu dela Nicopole cu Turcii pre apa Ialomiții, și i-au biruit Mircea Vodă.

Mers-au și la Vladislav Vodă Iaghelo, craiul leșăsc, de s-au legat în prietesug și în poncturi de pace, și au murit în scaun, domnind ani 29.

Pre aciastă vréme Sultan Orchan, împăratul turcesc, au luat Brusa, de unde s-au și rănit, și au murit, împărățind ani 2.

La Țarigrad era împărat Mihail Paleologul.

leat 6901 1393 La Țara Rumânească era la domnie tot Mircea Vodă.

Pre aciastă vréme, Cazimir, craiul lășăsc al doilea cu acest nume, eșind la vânătoare și alergând dupe un cerb, au căzut cu calul jos și frângându-și

3.

6856 1358 Lașco Vodă, unul numit cu acest nume, fiul luĭ Sas Vodă, nepot de fiiu luĭ Dragoș Vodă, au murit în scaun, domnind ani 8.

4.

6874 1365 Bogdan Vodă, întâiul cu acest nume, al cui fiiu au fost nu însemnează, au domnit ani 6.

5.

6880 1372 Pătru Vodă întâiul, fiiul luĭ Mușat Vodă. Acel Mușat Vodă, unde au domnit nu să află scris; iar Pătru Vodă au murit în scaun, domnind ani 16.

6.

6896 1383 Roman Vodă, întâiul cu acest nume, fratele lui Pătru Vodă, au descălecat târgul Romanul și au avut 6 feciori: Alexandru, Bogdan și alții, depe cum adeverează un hrisov al luĭ, ce să află la mănăstirea Pobrata, în care să scrie singur stăpânitoriu țăriĭ Moldoveĭ, den plaiu până în Mare, pentru care Alexandru Vodă, fiiul lui Roman Vodă, prin socoteală scriu istoriciĭ să fie Alexandru Vodă cel Bătrân; și au domnit ani 3.

7.

6899 1391 Ștefan Vodă, întâiul cu acest nume, au avut doĭ feciori, anume Pătru și Ștefan, și murind în scaun au rămas domnia la fiiĭ săĭ, domnind ani...

www.dacoromanica.ro

un picior, dintra acea primejdie i s'au întâmplat moarte.

6902: La Ţara Rumănească la domnie era tot Mircea Vodă.

Pre aciastă vréme, Sultan Murat, fiul lui Orhan împăratul turcesc, nepotul lui Otoman, au luat de la Greci cetatea Calípolul şi cetatea Udriiul, şi rănindu-să la războiul Odriiului, au murit, împărăţind ani 23.

După Sultan Murat, au stătut împărat turcesc sultan *Paĭazit*, carele au luat Bolgariĭa cu toate cetăţile, prinzând viu şi pre Marco, domnul Bolgarilor; mai luat-au şi Sirbiia cu totul şi Bosna, mai luat-au şi Arbănaşiĭ.

6904: La Ţara Rumănească domniĭa tot Mircea Vodă.

Tot pre aciastă vréme, după sultan Paĭazit, au stătut împărat turcesc fiĭsău sultan Mehmet, carele au luat dela Greci Galatiĭa, Cappadochiĭa, şi pentru frica lui Ţamberlan, ş'au mutat scaunul dela Brusa la Odriiu, şi au împărăţit ani 14.

8.

Pătru Vodă al doilea, fiiul lui Ştefan Vodă, măcar că au fost fecior mai mic, iar pentru domnie după moartea tătăne-său au tras partea cea maĭ mare, şi cu ajutoriul lui Liudovic craiul unguresc au apucat domniĭa, iar fratesău cel mai mare Ştefan Vodă, văzându-să viclenit de Pătru Vodă, ajuns-au la Cazimir craiul leşăsc, dându-i oaste înprotiva frăţine-său, ci iar nenorocit Ştefan Vodă, că fu biruit de Pătru Vodă. 6906 1398

La aciastă vreme, murind Cazimir craiul leşăsc, s'au făcut craiŭ Vladislav Iaghelo, la care singur Pătru Vodă au mers de au făcut legătură de prieteşug, şi poncturi de pace; iar cât au domnit nu scriĭe, numaĭ prin socoteală.

Acest Vladislav Iaghelo, marele cneaz al Litvei, luând pre crăĭasa Iadviga, fata lui Liudovic craiul leşăsc, el au împreunat cnéziĭa Litvei

www.dacoromanica.ro

către Crăiĭa Leșască, și cu aciastă tocmeală s-au priimit la coronațiĭa Crăiiĭ Leșăști în anul dela H[risto]s 1386.

9.

Iuga Vodă unul numit cu acest nume, al cui fecior au fost nu scrie. Acesta au trimis la Ohrida de au luat blagoslovenie, și au făcut pe întâiul mitropolit Moldovei chir Theoctist. Descălecat-au și orașe prin țară, la locuri bune, făcându-le ocoale prin prejur; dăruit-au sate. Și pe urmă l'au luat Mircea Vodă domnul muntenesc la sine, iar pentru ce pricină nu însemnéză, domnind ani 2. 6907 1399

Pre aciastă vréme Țamberlan, marele domn din țara Țagatului, ce au fost loc tătărăsc pre apa Ixartului, fiind rugat de *Paleolog* împăratul grecesc, venit-au cu multă putére și biruind pre sultan Paiazit, l'au prins viu și l'au închis întro cușcă de hier; și depre cușca acéĭa încăleca pre cal; și întru acea pedeapsă au murit sultan Paĭazit.

10.

Alexandru Vodă întâiul numit cu acest nume cel Bun și Bătrân, și vrédnec de vecinică pomenire, pre carele prin socoteală îl numesc istoriciĭ fiiul luĭ Roman Vodă, începătoriul bunelor fapte, atâta la cele politicești cât și la céle beséricești. 6909 1401

Luat-au voe dela beséricа cea mare întemeind mitropolie Moldoveĭ în Sociavă.

Maĭ făcut-au și alți doĭ episcopi la Roman și la Rădăuți. Trimis-au sol și la soborul dela Florențiĭa, pre Grigorie Țamblac dascalul.

Adus-au și moaștele sfântului Ioan cel Nou în țară dela Trapezonda, și le-au așăzat în Sociavă.

Ridicat-au den temelie și doao mănăstiri mari, Bistrița și Moldovița. Făcut-au și rând de boeriĭ mari, cum și alte dregătoriĭ.

www.dacoromanica.ro

6.

6920 1412 Vladul Voevod Ţepeşul al doilea, carele au făcut cetatea la *Poenari* şi sfânta mănăstire *Sneagovul*, domnit-au ani 15.

7.

6935 1427 Vladislav Vodă întâiul, carele au făcut biserica domnească din Târgşor, şi au perit de sabiia Târgşorului; iar cum ar fi fost pricina peirii lui nu însemnează, domnind ani 18.

La acea vréme, sultan Murat împărat turcesc împreună cu fii-său sultan Mehmet au luat Varna, unde au prins şi pre Vladislav craiul unguresc, şi acolo l-au omorît.

La Ţara Românească domniia tot Vladislav Vodă.

In vremea acestui domn venit-aŭ pre la Moldova şi Andronic Paleologul, fiiul lui Manuil Paleogul, împăratul Grecilor şi ginere Chesariului de Beciu, viind el dela Beciu s au pohtit a vedea şi ţara Moldovei. Petrecutu-l-au Alexandru Vodă cu multă cinste până la Galaţi.

Carele pre urmă stând împărat în locul tătâne-sâu, atuncea au dezlipit mitropolia Moldovei de supt ascultarea Ohridii, făcându-o ca şi Ohrida, trimiţând mitropolitului mitră şi sacos, cum şi lui Alexandru Vodă corună şi alte daruri scumpe împărăteşti.

Intru care daruri i-au trimis şi sfânta icoană, ce are chipul prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu făcătoare de minuni, carea să află la Mănăstirea Neamţul.

Lăsat-au acest domn în urma sa doi fecori, Iliiaş şi Stefan, şi au murit în scaun, domnind ani 32, luni 8.

11.

6941 1433 Iliiaş Vodă întâiul, fiul lui Alexandru Vodă Bătrânul, au stătut domn în locul tătâne-său, carele şau luat doamnă pre Sofiia, sora lui Vladislav, craiul leşăsc. Avut-au multe războae şi neîntocmire cu frate-său Ştefan Vodă, având Ştefan Vodă ajutoriu pre Munteni, cum şi Iliiaş pre cumnată-său Vladislav craiul leşăsc. Apoi Vladislav craiu văzând neîntocmirea lor, i-au aşezat împărţindu-le ţara în două părţi. Iieaş Vodă au luat ţara de sus şi Ştefan Vodă ţara Moldovei de jos. Iar după 7 ani, ce au domnit împreună, cu vicleşug au orbit Ştefan Vodă pre Iliiaş Vodă; şi murind Iliiaş Vodă au mai domnit Ştefan Vod[ă] ani 5 şi au murit ucis de nepotă-său Roman Vodă.

Avut-au Iliiaş Vodă doi fii pre Roman şi pre Alixandru; iar Ştefan Vodă numai pe Petru. Şi au domnit preste tot ani 12. La acea vreme întâia pradă au făcut Tătarii în ţara Moldovei.

www.dacoromanica.ro

8.

6953 1445 Radul Vodă al treilea, carele s'au numit *cel Frumos*, cel ce a făcut sfânta mănăstire Tănganul, domnind ani 15.

La aciastă vréme Sultan Mehmet împăratul turcesc, fiiul lui sultan Murat, a luat Țarigradul dela Greci, fiind împărat Constantin Paleologul în anul dela Adam 6961, iar dela H[risto]s, 1453, în luna lui Maiu în 29 de zile, într'o Marți dimineața.

12.

6953 1445 Roman Vodă al doilea fiiul lui Iliiaș Vodă, nepot de fiiu luĭ Alexandru vodă cel Bun, nesuferind atâta neîndumnezeire a unchiu-său lui Ștefan Vo lă ce orbise pre tată-său, fiind ajuns cu unĭ din boiari, au prins pre Ștefan Vodă și i-au tăiat capul, și au apucat scaunul; apoĭ pre dânsul l'au gonit din scaun vără-său Petru Vodă. Mers'au Roman Vodă în Țara Leșască la maică-sa doamna Sofia, sora lui Vladislav craiu, unde au și murit otrăvit de Pătru Vodă, domnind ani 1.

13.

6953 1446 Pătru Vodă al treilea fiiul lui Ștefan Vodă, nepot de fiiu lui Alexandru Vodă cel Bun și Bătrân, având ajutor pre Huniĭad otcărmuitoriul Țării Ungurești și gonind pre Roman Vodă, au apucat scaunul domnii făcându-și pace cu jurământ despre Cazimir craiul leșăsc, și el au dat Chiliia Ungurilor, cu ce pricină nu scrie, și au murit în scaun, domnind ani 5.

14.

6959 1451 Ștefan Vodă al treilea al cui fecior au fost, și de unde au venit, nu însemnează, au murit în scaun, și au domnit ani 1.

15.

6960 1452 Bogdan Vodă al doilea ce s'au numit el că iaste fecior lui Alexandru Vodă Bătrânul, însă n'au fost den cununie, carele au avut mult războiu cu Alexandru fiiul lui Iliiaș Vodă, și fu biruit Alexandru Vodă, la care războiu și trei hatmani leșăști au perit; iar pre urmă Alexandru Vodă cu ajutor dela Lĕși, au biruit pre Bogdan Vodă, au apucat cetățile și scaunul apoi iar au fost biruit de Bogdan Vodă, și l'au scos din scaun și au murit Bogdan Vod[ă] ucis de Pătru Vodă Aron domnind ani 2.

www.dacoromanica.ro

9.

6968 1460 Laiotă Vodă Basarab şi întâiul cu acest nume, carele au închinat Ţara Rumănească Turcilor, domnind ani 17.

10.

6985 1477 Ţăpăluş Vodă, unul numit cu acest nume, carele au avut mare războiu cu bătrânul Ştefan Vodă, domnul Moldovei, la Râmnicul-Sărat, şi fu biruit Ţăpăluş Vodă, cât şi pre el prinzându-l viu Ştefan Vodă i-au tăiat capul; şi au pus Ştefan Vodă domn în Ţara Rumănească pre Vladul Vodă, ce au fost Călugăr; ce cât va fi domnit acel Vlad Vod[ă] nu să află scris, nici iaste pus la rândul domnilor, iar Ţăpăluş Vodă au domnit ani 16.

11.

7001: 1493 Radul Vodă al patrulea, ce s'au numit cel Mare, carele au făcut mănăstirea Dealul. Avut au multe războae cu Ştefan Vodă domnul Moldoveĭ, până şi pre doamnă-sa Mariĭa şi pre fiică-sa Voichiţa le-a robit Ştefan Vodă. Pre

16.

6962 1454 Pătru Vodă al patrulea, ce i-au zis şi Aron, au avut războiu cu Alexandru Vodă fiiul lui Iliĭaş Vodă, şi l'au biruit Pătru Vodă, apoi pre dânsul l'au gonit din scaun Ştefan Vodă cel Bun, fiiul lui Bogdan Vodă, domnind ani 2.

17.

6964 1456 Ştefan Vodă al patrulea ce să numéşte cel Bun şi vestit, fiiul lui Bogdan Vodă, nepot de fiiul lui Bogdan Vodă, nepot de fiiu lui Alexandru Vodă, strănăpot lui Iliĭaş Vodă, şi prestrănăpot bătrânului Alexandru Vodă, carele viind cu oaste muntenescă au biruit pre Pătru Vod[ă] Aron şi fu gonit din scaun. Intrat-au cu armele sale şi în ţara Ardealului de o au prădat, şi biruitoriu s'au întors înnapoĭ. Venit'au la Moldova asupra lui Ştefan Vodă însuşi Mateĭaş craiul unguresc cu multă putére, şi rău l-au bătut Ştefan Vodă, cât şi craiul rănit au scăpat.

De multe ori au întrat şi în Ţara Muntenească asupra Radului Vodă şi tot biruitoriu s'au întors înnapoĭ, cât şi pre doamna Mariĭa a Radului Vodă şi pre fie-sa Voichiţa le-a luat Ştefan Vodă, pre care fiĭcă a Radului Vodă o au luat doamnă lui-şi. De atuncea au stătut hotar între acéste doao ţări apa Milcovul.

Venit-au şi singur sultan Mehmet înpăratul turcesc cu multă putére înpreună cu Radul Vodă şi cu Tătariĭ asupra lui Ştefan Vodă, şi fură biruiţi de Ştefan Vodă. Atuncea după acistă biruinţă au descălecat Ştefan Vodă târgul Vasluiul, zidind besérica lui Ş[fe]taĭ Ioan Pr[e]d[i]teci.

Descălecat-au şi târgul Iaşiĭ, zidind besérica luĭ s[fe]tâi Nicolae, cum şi mănăstirea Putna şi altele multe ca 40 de mănăstiri cu besérici.

Mai venit-au pe urmă sultan Mehmet înpăratul turcesc înpreună cu Radul Vodă asupra lui Ştefan Vodă, având

www.dacoromanica.ro

urmă au avut războiu și cu Bogdan Vodă, fiiul lui Ștefan Vodă, și iar nenorocit Radul Vodă, că tot el au rămas biruit, și au murit în scaun, domnind ani 15.

Pre aciastă vréme au fost cutremur mare de pământ preste toată Țara Moldovei, Avgust în 29 de zile, în vréme de prânz.

12.

7016 1508 Mihnea Vodă întâiul cu acest nume *cel cumplit*, carele a tăiat pre mulți boïari; și fugind Pârvulești la Țarigrad, ș'au adus domn pre Vlăduță Vodă fiiul luĭ Vlad Vodă, ce au fost Călugăr; iar Mihnea Vodă au fugit în războiu la Valea-Albă, și mare pag[u]bă au făcut țării. Arătatu-i-se-au la acea oștire sfântul m[u]c[e]nic Procopie intru ajutoriu; și tot ș'au apărat țara despre toți megiășiĭ și multe izbânde au făcut și au murit în scaun, domninu ani 47, luni 3.

18.

7011 1503 Bogdan Vodă, al treilea, fiiul lui Ștefan Vodă, puțin despărțit de firea tătâne-său, stătut-au cu voia tuturor la domnïa țăriĭ, carele depe învățătura tătâne-său au trimis pre Tăutul v[e]l Log[o]f[ăt] cu 10 pungi de bani de au închinat țara la sultan Murat, legând birul țării pre an aciastă sumă.

Avut-au Bogdan Vodă multe pricinĭ și cu Alexandru craiul leșăsc pentru Elisafta sora craiului, cerșându-o doamnă, și nevrând să i-o dea, prădat-au Țara Leșească până în Liov. Apăratu-ș'au țara și Bogdan Vodă despre toți înprotivniciĭ, și murind în scaun în Hușĭ, i-au rămas pre urma sa Ștefan Vodă cel tânăr, domnind ani 12, luni 9.

La acea vréme, a doao pradă au făcut Tătariĭ în țară și au ars târgul Iașiĭ. Această ardere au fost întâiu Iașilor.

La țara Moldovei era la domnie tot Bogdan Vodă. Intru aciastă vréme domnind aicea Bogdan Vodă, au prădat Leșiĭ toată țara de sus foarte rău.

Tot întru aciastă vréme s'au cutremurat pământul în Țarigrad 40 de zile, cât și împăratul au fugit la Odriiu.

Iar pre acastă vréme Vasilie Cneazul și împăratul Mosculuĭ, carele au luminat pre Moscali cu botezul, au luat țara Smolențsca la stăpânirea sa, carea o țin și până astăzi.

www.dacoromanica.ro

Ţara Ungurească la Sibiiu, unde au murit tăiat de Danciul, fiiul luĭ Ţăpăluş Vodă, şi de Dumitru Iacăşce, domnind ani 2.

13.

7018: 1510 Vlăduţă Vodă întâiul, pre carele l-au adus Părvuleştiĭ dela Ţarigrad, avut-au mare războiu cu Mircea Vodă feciorul Mihnei Vodă, ce venise cu oaste den Ţara Ungurească asupra lui Vlăduţă Vod[ă], fiind războiul la Gherghiţă; şi au biruit Vlăduţă Vodă pre Mircea Vodă; iar mai pre urmă fiind viclenit Vlăduţă Vod[ă] de Calotă Dvornecul şi de Părvulești, rădicându-şi ei domn pre Basarab Vodă, lui i-au tăiat capul, domnind ani 2.

14.

7020: 1512 Basarab Vodă al doilea, carele fiind ajuns cu boĭariĭ, şi omorând pre Vlăduţă Vodă, s'au căit de moarte lui şi au chiemat patriarşi cum şi mitropoliţi, episcopi şi egumeni, preoţi şi alt cliros besericesc în cetatea Târgoviştiĭ, şi au făcut *mir* sfânt şi rugă pentru ertarea păcatului său, şi multe mănăstiri şi milosteniĭ au făcut cum şi vestita mănăstire Argeşul; şi murind în scaun, l'au îngropat în mănăstirea sa Argeşul, domnind ani ? luni 8.

15.

7028 1520: Radul Vodă al cincelea ce au fost Călugăr despre partea Buzăului. După moartea lui Basarab Vodă, s'au fost înnălţat domn frate-său Preda ca să ţie el domnia a lui Theodosie fiiul lui Basarab Vodă, iar boiarii neiubindu-l, s'au rădicat ei domn pre acest Radul Vodă Călugărul şi cu războiu au stătut împrotiva Predei şi au perit Preda la Târgovişte; iar pre urmă venit-au Mehmet Beiu dela Nicopoiu împrotiva Radului Vodă, şi prinzându-l şi pre el, i-au tăiat capul unul din boiari Bădica Comisul, cu voia lui Mehmet Beiu; iar cât au domnit Radu] Vodă nu scrie, dar prin socotélă au domnit pl[inĭ] ani.

19.

7024 1516 Ştefan Vodă al cincelea, carele să numéşte cel tânăr, fiiul lui Bogdan Vodă nepot lui Ştefan Vodă, au stătut domn în locul tatâne-său, şi îndată au făcut mare biruinţă asupra lui Albuchiri sultan, ce au fost întrat în ţară să prade, şi rău i-au bătut

Tăĭat-au Ştefan Vodă pre Arburé hatmanul, şi pre doi fii ai luĭ pentru prepusuri, şi dintru aciasta fiind cu grijă boiarilor, s'au făcut turburare şi răsipă întră'nşiĭ.

Prădat'au şi Ţara Muntenéscă până la Târgşor şi n'au putut să-l oprească Radul Vodă domnul muntenesc; şi pre urmă au murit Ştefan Vodă în cetatea Hotinului, otrăvit de doamnă-sa, domnind ani 9, luni 9.

La Ţara Moldovei era cu domnie tot Ştefan Vodă cel tânăr.

La aciastă vréme au prădat Turciĭ Ţara Leşască olatul Liovului şi a Saloncului, şi a Belscăi şi ţara Podolieĭ,

www.dacoromanica.ro

16.

Mehmet Beiu dela Nicopoe, arătând cuvinte către împăratul, că Ţara Românească îl iubéşte pre dânsul să le fie domn, cu vicleşug ş'au isprăvit de domnie, şi viind cu oaste turcească la scaun; iar boiarii ţării înţelegând de domnia lui Mehmet Beiu, îndată ş'au ridicat ei domn pre Radul Vodă, ginerile lui Basarab Vodă, dela Afumaţi, şi cu mult războiu au stătut împrotiva lui Mehmet Beiu; şi întâiu fu biruitoriu Mehmet Beiu, apucând şi scaunul, iar pre urmă Radul Vodă cu Ungurii l-au gonit, cât nu s-au mai ispitit altă dată la domnie.

17.

7028 pl[ini] 1520 pl[ini] Radul Vodă al şaselea l-au rădicat boiarii la domnie, şi au stătut împrotiva lui Mehmet Beiu. Şi fiind biruitoriu Mehmet Beiu, venit-au mai pe urmă Radul Vodă cu Ianoş craiul unguresc asupra lui Mehmet Beiu şi l-au gonit preste Dunăre şi au apucat Radul Vod[ă] scaunul; mers'au Radul Vodă la Poartă ca să-ş tocmească domnia, şi fiind părât de Mehmet Beiu, au rămas la Ţarigrad, făcând împărăţia domn pre Vladislav Vodă. Cât au domnit Radul Vodă nu scrie, dar prin socoteală, au domnit ani pl[ini].

18.

7029 1521: Vladislav Vodă al doilea viind cu domnie dela Poartă, mers'au boiarii de s'au închinat pe obicéiu, şi vrând Vladislav Vodă să facă pre Pârvul Banul dela Craiova postélnec mare, şi *ban* să facă pre altul, Pârvul banul, nepriimind postelnicie, au fugit la Craiova, şi au venit cu oaste, şi fiind biruit Vladislav Vodă au fugit preste Dunăre, domnind ani 1.

19.

7030 1522: Radul Vodă dela Afumaţi, cu a doao domnie, aflându-se el la Ţarigrad şi înţelegând Impărăţiia pricina lui Vladislav Vodă cu banul Pârvul, au dat şi nici o zminteală de Léşi n'au văzut, şi viind prin Ţara Moldovei i-au bătut Ştefan Vodă pre Turci la Prut.

Pre aciastă vréme Sultan Selim împăratul turcesc au biruit pre Liudovic, craiul unguresc, la cetaté Mohaciu, unde şi craiul au perit.

La Ţara Moldovei era cu domnie tot Ştefan Vodă cel tânăr.

www.dacoromanica.ro

domnĭa Radului Vodă şi cu pace au domnit până la o seamă de vreame; iar apoi unii din boĭari, anume Neagoe Dvornecul şi cu Drăgan Postélnecul, au rădicat oaste pre taină asupra Radului Vodă, şi fugind Radul Vodă şi cu fii-său Vladul Vodă năzuind la banul dela Craiova, l'au ajuns boĭarĭĭ şi i-au tăĭat capul şi luĭ şi fiiu-său lui Vlad Vod[ă] în oraş în Rămnic, domnînd ani 7.

20.

7037: 1529 Moisi Vodă, întăiul numit cu acest nume, fiiul lui Vladislav Vodă, viind cu domnĭa dela Poartă, îndată au tăĭat pre Neagoe Dvornecul şi pre Drăgan Postélnecul. Iar alţĭ boĭarĭ fugind la Ţ[a]rigrad ş'au adus domn pre Vladul Vodă, iar Moisi Vodă au fugit în Ţara Ungurească, domnind ani 1 p[linĭ].

7038: 1530

21.

Vladul Vodă, întăiul numit cu acest nume, luând domnie dela Poartă cu voĭa boĭarilor, şi după doao lunĭ ce au domnit, venit-au Moisi Vodă den Ţara Ungurească cu Ungurĭĭ asupra Vladului Voda, având războiu la Viişoară, şi l'au biruit Vladul Vodă cât şi Moisi Vod[ă]. Au perit şi Barbul, Banul Craioveĭ, apoĭ şi Vladu Vodă s-au înnecat în Dâmboviţă la sat la Popeşti, domnind ani 2 pl[inĭ].

7041: 1533

22.

Vintilă Vodă, unul numit cu acest nume. După ce s'au înnecat Vladul Vodă, au rădicat boĭarĭĭ pre Vintilă Vodă den oraş den Slatină, carele au făcut mănăstirea dela Omenedec, şi au tăĭat mulţi boĭarĭ. Deci când au fost al treilea an al domniei luĭ, au mers Vintilă Vod[ă] la vânat preste Jiu, şi fiind gătit să mai tae şi acolo alţi boĭari, boĭarĭĭ au aflat şi l'au tăĭat ei pre el în malul Jâului, domnind ani 3 pl[inĭ].

20.

Pătru Vodă al cincelea, ce i-au zis Rareş, fiul lui Ştefan Vodă cel Bun, după ce au stătut la domnie, întrat-au cu armele sale în treĭ rânduri în Ţara Ungurească de au prădat-o nesprijinit de nimeni, şi biruitoriu s-au întors înnapoĭ. Trimis-au sol şi la Jicmon, craiul leşăsc August, pohtind să-ĭ întoarcă moşiile moşilor săĭ, Pocuţiĭa, carea au fost zălojită de craiĭ leşăştĭ lui Alexandru Vod[ă] bătrânul; şi nevrând craiul să-ĭ facă pohta, prădat'au şi Ţara Leşască cu multă pagubă Léşilor, şi după jalba craiului lăşăsc, ce au făcut la Sultan Suleiman, însuşi împăratul au venit cu oaste asupra lui Pătru Vodă; de care înţelegând Pătru Vodă au fugit în Ţara Ungurésca la cetatea *Ciceul*, pre urmă au mers singur la Poartă, de ş'au făcut pace. Cât au domnit nu scrie, numai prin socoteală, ani 11. 7035 1527

La Ţara Moldoveĭ era cu domnie tot Pătru Voevod Rareş.

La această vréme ţara fiind băjănită de nevoĭa Turcilor, strânsu-se-a vlădicĭĭ şi boĭarĭĭ ţărĭĭ la sat la Badeuţi, la Sociavă, şi au trimis pre Trifan Ciolpan la împăratul sultan Suleiman la Suciavă cu rugăminte să-ĭ iarte şĭ să le dea şi domn; şi chiemându-i împăratul la dânsul pre toţi cu blândéţe i-au priimit, dându-le domn pre Ştefan Vodă, fiiul lui Alexandru Vodă.

www.dacoromanica.ro

23.

7044: 1536 Radul Vodă al şaptelea, ce au fost călugăr, egumen la Argeş numit *Paisie*, l'au rădicat boïarii la domnie, care au făcut mănăstirea Mislea, şi după aceïa au tăïat pre Toma Banul şi pre Vlaico Log[o]f[ăt]. Pre urmă au venit Laiot Basarab Vodă cu haiduci den Ţara Ungurească şi au biruit pre Radul Vodă fugind la Nicopoe; apoï preste doao luni au venit iar Radul Vodă cu oaste turcească înpotriva lui Laiotă Vod[ă] şi având războiu la Fântâna Ţiganului, au perit Laiotă Basarab Vodă; iar pre Radul Vodă l'au mazilit Inpărăţiia, domnind ani 9 luni 8.

La Ţara Rumânească era cu domniia tot Radul Vodă, carele au fost egumen.

21.

7046: 1538 Ştefan Vodă al şaselea, ce s'au numit Lăcustă fiiul lui Alexandru Vodă, l-au făcut domn în Suciavă singur sultan Suleiman. Petrecând Ştefan Vodă pre înpăratul până la Dună, atuncea au mai adaos birul ţării 10.000 de galbeni de aur; asuprit'au ţara cu multe nevoï, şi dăjdi grele, fiind şi mare vărsătoriu de sânge, pre mulţi şi cu mâinile lui au tăïat. In zilile lui au fost şi foamete mare; şi au murit şi el ucis de slugile sale Găneştii şi Arbureştii, în Sociavă, domnind ani 2, luni 3.

22.

7048: 1540 Alexandru Vodă al treilea ce i-au zis Cornea, carele den om prost, fiind slugă la Mihul spăt[ar], apoi au fost şi portar la cetatea Suciaveï, l'au rădicat boïarii domn. Carele având frică de Pătru Vodă Rareş, aflându-să la Poartă, s'au ajuns cu Ferdinand craiul unguresc pohtind să-ï dea oaste înpotriva lui Pătru Vod[ă], trimiţând pre Imbrihorul cu oaste să-l ducă în scaun, iar Mihul Spat[ar] şi cu alţi boïari, omorând pre Alexandru Vodă, au alergat la Pătru Vod[ă]. Cât au domnit nu scrie, dar prin socoteală ani pl[ini].

23.

7048 pl[ini] 1540 pl[ini] Patru Vodă Rareş, cu a doao domnie viind la scaun, i-au eşit boïarii înnainte la Brăila, iar Pătru Vodă cunoscându-i vicléni, căci eï omorâse întâiu pre Ştefan Vodă, apoï şi pre Alexandru Vodă Cornea, le-a tăïat capetele ca unor ucigaşi. Venit-au poruncă luï Pătru Vodă dela înpărăţie, de au mers în Ţara Ungurească de au prădat până la *Cetatea de Balta*.

Făcut-au acest domn mănăstirea Pobrata cum şi Moldoviţa cea noao. Inceput-au mănăstirea Răcica, sfârşit-au mănăstirea Dobrovăţul. Zidit-au şi mă-

www.dacoromanica.ro

24.

7054: 1546 Mircea Vodă al doilea, luând domnia dela Poartă, îndată au tăĭat pre câţiva boĭari: pre Coadă Dvornecul şi pre frate-său Radul Comisul şi pre Dragul Stolnecul şi pre Stroe Spătariul şi pre Vintilă Comisul; însă întâi mult pedepsindu-i pentru avuţie, iar alţi boĭari au fugit în Ţara Ungurească şi de acolo rădicându-şi ei un domn, ce i-au zis Radul Vodă Ilie, şi viind cu oaste asupra Mircii Vodă l'au gonit din scaun ei: domnind ani 7.

25.

7061: 1553 Radul Vodă al optulea ce l'au numit şi Ilie, rădicându-l boĭariĭ pribégi din Ţara Ungurească domn, venit-au cu ajutoriu dela Unguri, împreună şi cu boĭariĭ pribégi şi cu războiu au biruit pre MirceaVodă la sat la Mărceşti, şi au apucat scaunul domnind luni 7.

26.

7061 pl[inĭ]: 1553 pl[inĭ] Mircea Vodă cu a doao domnie, viind cu Hanul tătărăsc şi cu oaste turcească au biruit pre Radul Vod[ă] gonindu-l preste munte şi au apucat scaunul, apoĭ şi pre el l'au mazilit Inpărăţiia, domnind luni 8.

27.

7062: 1554 Pătraşco Vodă cel Bun, unul numit cu acest nume, după ce au domnit trei ani, el s'au dus cu toţi boĭariĭ şi cu oaste în Ţara Ungurésca şi de acolo au trimis pre *Socol* Dvornecul în Ţara Leşască, la cetaté *Livovul* de au adus pre crăĭasa Havila, cu fiiul ei Ianoş, şi l'au pus craiu în cetate în Cliuj, şi întorcându-să de acolo au murit în scaun, domnind ani 4.

năstiré Chipriana şi alte beséreci de piatră în Bae şi în Hărlău. Asemănatu-se-au la toate tătâne-său luĭ Ştefan Vodă: blând la judecată, cuvioş şi gata la cuvânt. Avut-au fiiu pre Iliĭaş şi pre Ştefan şi au murit în scaun, domnind ani 6.

24.

7054: 1546 Iliĭaş Vodă al doilea numit cu acest nume fiiul lui Pătru Vodă Rareş. După moarté tătâne-său l'au rădicat boĭarii domn, ci departe au fost de firea tătâne-său. Mers'au din porunca împărătească cu oaste turcească în Ţara Ungurească, şi multă pradă au făcut şi dintru acea oştire el s'au dat depe obiceiurile turceşti şi părăsind légea creştinească şi domnia, s'au dus la Inpărăţie de s'au turcit. El au tăĭat şi pre Vartic hatmanul, şi pre urmă căzând el înprepusuri despre sultan Suleiman că nu ţine bine legea turcească, l'au omorât, domnind ani 8.

25.

7062: 1554 Ştefan Vodă al şaptelea cel mai mic, fiiul luĭ Pătru Vodă Rareş, l'au rădicat boĭariĭ şi ţara la domnie, ci întâiu s'au arătat foarte blând şi milostiv, cât să să uite numele cel rău al frăţinesău şi să înnoiască numele cel bun al tătâne-său. Gonit-au pre toţi ereticiĭ den ţară, şi, ca să nu-ş părăséscă *locurile*, s'au creştinat; apoi pre urmă s'au făcut lacom, apucătoriu: nu rămânea

www.dacoromanica.ro

féte fcioare nebatjocorite şi jupănése nesilite; care faptă fiind nesuferită boĭarilor, l'au omorât ei supt cort la Ţuţora, domnind ani 3, luni 4.

26.

7065: 1557 Alexandru Vodă al patrulea, ce i-au zis şi *Lepuşneanul*. După moartea lui Ştefan Vodă, boĭariĭ ş'au fost rădicat domn pre un Joldea, iar alţi boĭari pribégi ei au rădicat domn pe Petrea Stolnecul numindu-l Alexandru, şi au prins pre Joldea şi l'au însemnat la nas, dându-l la călugărie; iar Alexandru Vodă ş'au luat doamnă pre Roxanda, fi[ĭ]ca lui Pătru Vodă Rareş, cu care au avut fiiu pre Pătru şi pre Bogdan. Zidit-au şi mănăstirĭa Slatina, cum şi Păngăraţiĭ; şi pre urmă un Dispot Vodă, cu ajutoriu dela Léşi şi dela Unguri cu vicleşug, l'au gonit din scaun şi s'au dus la Ţarigrad, domnind ani 5.

28.

7066: 1558 Mircea Vodă cu a treĭa domnie viind domn dela Poartă, chiemat-au pre *Stanciul Dvornicul* şi pre toţi boĭariĭ şi curtea, de i s'au închinat lui după obicéiu; iar el fiind cu viclénie spre boĭari, îndată au poruncit Turcilor ce venise cu el de au întrat cu săbiile în boĭari şi pre toţi i-au prăpădit; şi mare şi mic şi episcopi şi călugări şi toată curtea; mult sânge nevinovat s'au vărsat în 3 zile ale lui Mart[ie], apoĭ şi el curând au murit, domnind ani 2.

29.

7068: 1560 Pătru Vodă întăiul numit cu acest nume, fiiul Mircii Vodă, după moarté tătâne-său, mult războiu au avut cu o sémă de boĭari pribégi ce venise den Ţara Ungurésca şi nu-l iubiĭa pre dânsul la domnie, apoĭ Pătru Vodă cu ajutoriu dela Turci i-au biruit şi viind Ştepan v[e]l portar cu steag de domnie lui Pătru Vodă dela Poartă, s-au aşăzat în scaun, şi la acea vréme împreună cu mumă-sa Doamna Chĭajna a Mircii Vod[ă] au adaos birul ţăriei 15.000 de aspri. Şi l'au mazilit Inpărăţiĭa surgunit preste mare, unde au şi murit, domnind ani 8.

27.

7070: 1562 Dispot Vodă unul numit cu acest nume, pre care l-au chiemat întăiu Iacov Vasilie dela Ostrovul Samuş, fiind el slugă la un Dispot de neamul inpăraţilor greceşti. După moartea stăpână-său i-au furat hrisovul, ce au avut dela craiul al cincelea Chiesar, şi fugind în Ţara Leşască, s'au făcut că iaste el neam de dispot şi cu vicleşug luând ajutoriu de oaste dela Unguri şi dela Léşi au venit înpotriva lui Alexandru Vodă, şi biruindu-l au apucat scaunul; ci precum cu vicleşug au luat domniĭa,

www.dacoromanica.ro

așa și faptele lui réle și spurcate, puind gréle nevoĭ pe țară și jăfuind arginturile beséricilor de făceà bani de da léfi oștenilor, țiind oaste streină lângă dănsul. Trimis'au și la Inpărăție de au adaos birul țării 10.000 de galbeni, iar boĭariĭ nesuferind urăte faptele lui cu taĭnă au rădicat domn pre Ștefan Tomșa, hatman și până la atăta l'au adus pre Dispot Vodă căt singur el au mers la Tomșa Vodă și pe loc i-au tăĭat capul, domnind ani 2.

28.

7072 : 1564

Ștefan Tomașa Vodă al optulea, carele fiind hatman și nesuferind faptele céle supărătoare ale lui Dispot Vodă, au făcut cu toți boĭariĭ jurămănt, să fie la o taĭnă să să măntuĭască de Dispot Vodă, și întăiu cu blândă viclenie Ștefan Tomșa au scos toată oastea lui Dispot Vodă la Nistru, făcând véste că au întrat Tătarii în țară și acolo i-au omorăt. Prins'au și pre un Vișnovețchi domn leșăsc ce vinisă întru ajutor lui Dispot Vodă și l'au trimis la Inpărăție; apoi și pre Dispot Vodă fiind închis în cetaté Sociaveĭ, la atăta strimtoare l'au adus Ștefan Vodă, căt el singur au eșit din cetate și au eșit la peirea luĭ la ȘtefanVodă și i-au tăĭat capul. Deci și Ștefan Vodă au fugit în Țara Leșască de trica lui Alexandru Vodă. Domniia lui au fost săptămăni 5.

La Țara Rumănească era cu domniĭa tot Pătru Vodă fiiul Mirciĭ Vodă.

7072 : 1564

Alexandru Vodă Lepușneanul cu a doao domnie au venit dela Poartă și având prepus pre boiari că ei ar fi viclenit la domniĭa dentâiu, s'au făcut mare vărsătoriu de sănge, că chiemând pre toți boĭariĭ la curte, au învățat de au închis porțile; și poruncind slujitorilor săĭ au tăiat pre toți boĭariĭ și mari și mici, 47 de boĭari, afară de alțiĭ nesocotiți. Răsipit-au toate cetățile den țară, lăsând numai Hotinul, apoi bolnăvindu-să au pohtit de l'au călugarit, și după aciastă mai trezindu-să, s'au lăudat cu rău celor ce l-au călugarit.

La Țara Rumănească era cu domniĭa tot *Pătru Voevod*, feciorul Mircii Voevod.

(Va urmà)

www.dacoromanica.ro

LITERATURA ISTORICĂ

A

RĂSBOIULUI RUSO-ROMÂNO-TURC DIN 1877-78

ŞI

CÂTEVA ÎNSEMNĂRI CONTIMPORANE.

I.

Nimeni nu poate tăgădui Românilor, nici chiar duşmanii lor, avântul cu care ei se reped ca un sigur om spre săvârşirea unor fapte vitejeşti, fapte de adevărat eroism, cari stărnesc admiraţiunea tuturor. Pentru ei grozăviile răsboiului, ravagiele proiectilelor, temerea de moarte sunt flori la ureche, care nu'i înspăimântă, nici nu'i opresc pe loc. Astfel au fost strămunii lor la Rovine, Silistra, Baia sau la Rachova; aşà au fost strămoşii lor la Călugăreni, Rusciuc, Şelimberg sau Gurăslău; aşà au fost moşii lor la Viena, Temişoara, Belgrad sau Bran; aşà au fost părinţi lor la Calafat, Vidin, Griviţa, Rachova, Opanez şi Smârdan; tot aşà fură şi ei mai deunăzi la Ferdinandovo, Orhania, Plevna, şi în Cadrilater: plini de inimă, plini de bărbăţie, plini de ardoare şi fără de frică. Din stejar, stejar răsare; din viteaz viteaz să naşte. Injură-ne Bulgarii cum vor poftì, defaimă-ne Ungurii cum le vor plăcea, zică ori cine ce or vrea, acest adevăr rămâne şi defăimările nu-l vor nimicì, nici întunecà, nici micşorà.

Evenimentele răsboinice ce au isbucnit dincolo de fruntaria noastră meridională, care pregătesc ştergerea Turciei dintre Statele Europene, şi cele politice ce au urmat după dânsele, au silit pe Guvernul român să facă încă odată apel la vitejia fiilor ţării noastre; şi bine au făcut că l'au silit, căci ele au contribuit ca să arate lumei ce poate Românul. Acele evenimente ce au precedat raidul militar făcut de 600.000 oşteni Români prin Bulgaria, cu o înflăcărare ce a pus în uimire lumea întreagă, a pus din nou pe tapet chestiunea răsboiului Ruso-Român-Turc din 1877—1878, şi a silit pe mulţi din cei ce au apucat acele timpuri ca să-şi reîmprospăteze memoria, citind acele fapte săvârşite de fraţii lor, spre a smulge din mâinele Turcilor independenţa patriei lor, iar pe cei tineri, cari n'au apucat acele vremuri i-au îndemnat să citească acele pasagi, scrise cu sânge şi cu foc, spre a aflà cum şi prin ce minune strănepoţii unor eroi vestiţi au ştiut la rândul lor să devie eroi, după mai

www.dacoromanica.ro

bine de două secole de amorţire, să smulgă din gura generalului francez Gaillard, care 'i a văzut, cum se aruncau în foc cu avânt, cuvintele memorabile, produs al unei mari admiraţiuni: sărmani *copii! bravi eroi!* şi cum au ştiut să făurească coroana de oţel ce încoronează fruntea primului lor Rege, viteazul lor căpitan, din tunurile smulse din mânele duşmanilor cu preţul vieţei lor.

Frumoase, înălţătoare şi într'acelaş timp teribile au fost peripeţiile acelei epopee a războiului independenţei României; mulţii fii ai patriei, floarea tinereţei române, au căzut pe câmpul de onoare, şi mulţi ingraţi şi-a creat România prin faptele incomparabil de măreţe, săvârşite de oştenii săi şi au primit rele în loc de bine, nerecunoştinţă în loc de mulţumire, pismă în loc de laudă. Vedem exemple nenumărate în jurul nostru: la nord, la sud, la răsărit, la apus; din toate părţile mârîe în jurul nostru câni nesăţioşi, ameninţându-ne să ne sfâşie, iar noi, cu conştiinţa împăcată că bine am făcut la toţi, mai acum câtevà luni, când mârîelele se auziau mai accentuat din toate părţile, ne îndeletniciam să ne ascuţim unghiile pentru a puteà să primim pe duşmani cum trebue, atunci când se vor repezì să ne ia ce este al nostru. Tot într'acelaşi timp citiam cu nesaţiu paginele trecutului, spre a ştì ce trebue să facem în viitor.

Mult s'a scris despre răsboiul dintre Ruşi şi Români cu Turcii, atât de către străini cât şi de Români, şi din citirea tuturor cărţilor ce s'au ocupat cu descrierea acestui răsboiu, vom aflà că, cu acea ocazie, Românii s'au bătut şi cu bravură şi cu pricepere. Dela început, de când au primit botezul de sânge, ei au ştiut să culeagă laude şi mărturisiri de admiraţie din toate părţile. Dejà la 28 August împăratul Alexandru trimesese la bateria dela Movilă, care luase parte la atacul dela 27 August, pe adjutantul său, colonelul Demîdoff Lapouchnin, însoţit de colonel Blaremberg adjutantul suveranului României, ca să felicite pe ofiţeri şi trupa bateriei pentru bravura eroică cu care s'au luptat la o aşà mică distanţă contra lunetei dinaintea redutelor No. 1 şi 2, şi să le remită 6 cruci Sf. George pentru trupă, şi să ia numele ofiţerilor, spre a fi decoraţi. Acestea le spune unul din istoricii Români.

„Acest prim atac, (după două secole de inacţiune), a fost admirabil ca avânt şi năvală; el a costat pe Români 6 ofiţeri şi 170 soldaţi morţi şi răniţi", zice un tactician, autorul marei scrieri intitulată: *La guèrre d'Orient*".

Acest atac al infanteriei române, — botezul focului — a fost condus cu o mare energie; prin el dorobanţii, a căror valoare militară erà pusă la îndoială, dovediră că în privinţa vitejiei şi a valoarei militare se puteau măsurà cu orice trupe de linie din Statele cele mai războinice. „Artileria şi-a mai câştigat şi aicea acea valoare ce'i a fost recunoscută mai dinainte", zice Colonelul Austriac *A. Springer in Der russich-türkische Krieg.*

Astfel au început, astfel au continuat şi astfel au sfârşit Românii lupta lor pentru neatârnare, pe care au câştigat-o, nu ca dar, ci cu preţul unei munci uriaşe, pentru care au fost în continuu lăudaţi, chiar când s'au constatat oarecare greseli de tactică, produs al neexperienţei în ale războiului, greşeli ce le-au acoperit prin vred-

www.dacoromanica.ro

nicia lor. Prin urmare paginele care descriu asemenea fapte merită să fie citite şi de bătrâni şi de tineri, căci din citirea lor vor dobândi multe învăţăminte, multe exemple de imitat, multe greşeli de uitat şi mult îndemn spre avânturi nobile, eroice, demne de aflat.

II.

Dintre scrierile istoricilor străini ce s'au ocupat cu descrierea acestui războiu sunt: *La guèrre d'Orient* par un tacticien (12 volume), *Russes et Turcs* atribuit generalului francez Gaillard, ataşat de guvernul său pe lângă împăratul Rusiei, *Guèrre sur le Danube* par *C. Farcy; Guèrre russo-turque* (1877—1878), par *Marquis des Wardes; Guèrre d'Orient* (1876—1878), par *F. Lecompte; Histoire de la guèrre d'Orient* par *A. de Faure, Guèrre d'Orient* par *capitain Weil;* la Guèrre (1877—1878) par V. Garchine, *l'Orient* par *Marcel Fresneaux, Cooperation de l'armée roumaine en Bulgarie* par le Capitaine *Fisch; A cheval de Varsovie à Constantinople* par un *Capitain des Hassards; de Paris à Plevna* par A. M. *de Belina; A'travers de Bulgarie par Dyc de Lonlay; Souvenirs d'un Officier d'ordonnance* (1877—1878) par *W. M. Wonlarlansky, Souvelirs et correspondance par E. de Sayn- Wittgenstein- Berlebourg, Defense de Plevna par Mouzafer-pacha;* les *Occasions perdus, par Izzet-Fuad-pacha,* şi încă altele, toate în limba franceză; *Istoria regimentului de Wologda,* tradus din ruseşte de general Averescu, *Istoria Războiului ruso-turc* de statul-major rus, *Critica retrospectivă asupra războiului ruso-turc* din 1877—1878 de *Colonelul Curopatckin,* mai târziu general, tradusă de *Căpit. C. I. Creangă; Plevna, Lovcea şi Şoinov* de acelaş, ne tradusă. *Reamintiri despre Turcia* de *L. Laios*, tradusă în româneşte; *Memoriile generalului Zotov* apărute în ruseşte, *Memoriile generalului Todleben* asemeni. Scrisorile lui Todleben publicate în limba germană de X; *Plevna et son defenseur Osman-Pacha* tot de Todleben, etc.

In limba germană au apărut asemeni multe descrieri ale războiului, între care: *Der russisch-türkische-Krieg* de *Col. austr. A. Springer, Kritische Rückblicke auf den Russisch-Türkischen Krieg* 1877—1878 de ofiţerul german *Krainen; Scrierea generalului* von Lignitz publicată în Revista armatei No. 2 şi din 1904 sub titlu: Cele trei războae: *Caucazische Brigade im Balcan, Feldzuge* de *Thilo v. Trotha; Russischer Feldzug* (1877—1878) de *V. Hornthal, Russisch-türkischen Krieg* de *Crahmer, Der Kamf am Plevna* de *Thilo v. Trotha; Orientalische Krieg* (1877—1878) de *Rustov,* etc.

Au scris istoria acestui războiu şi încă alţi mulţi Ruşi, Englezi, Germani, Unguri, Italieni şi de toate neamurile, pe care nu'i mai pomenesc acì spre a nu mai lungì lista; şi au scris-o şi un număr în tocmai mic de Români, a căror listă mă voiu silì a o dà cât voiu puteà mai completă, ca una ce ne interesează mai mult. Iată acea listă:

Primul care a scris istoria războiului în limba română a fost scriitorul popular *N. D. Popescu,* scriitorul acestei scurte dări de seamă, care a cules faptele războinice petrecute sub ochii săi, zi cu zi, le-a publicat în Calendarul pentru toţi Românii: prima parte până

www.dacoromanica.ro

la luarea Griviței în cel pe 1878, și a doua parte până la intrarea armatei române în Dobrogea, în cel pe 1879. Această scriere impresionantă, emoționantă, înflăcărătoare și elogioasă pentru bravura oștenilor români, dar fără nici o pretențiune de cunoștinți militare, fiind menită numai pentru popor, a fost tipărită în anul 1881, în a doua ediție în două volumașe; în 1883 in a treia și peste zece ani în a patra, aceasta mult mai mărită prin reproducerea unora din actele diplomatice ce au precedat, însoțit și urmat războiul, precum și evenimentele ce au decurs de pe urma războiului până la 1892, împreună cu serbarea jubileului de 25 ani dela marele eveniment; ea s'a tipărit în nouă volumașe între 10 și 15 coale, în care sunt înserate multe acte diplomatice relative la luarea Basarabiei, chestiunea Dobrogei și a Arab-Tabei, chestiunea răscumpărării căilor ferate, a împământenirei Evreilor, a relațiunilor încordate dintre Rusia și România; a proclamării regalității, a încoronării și a altor evenimente politice petrecute dela 1877 și până la 1892. Aceste acte au fost culese chiar din acte oficiale ce se pot publică, ca unul ce a fost șeful arhivelor Ministerului afacerilor străine într'acest restimp.

A doua scriere răsboinică a fost cea periodică ce eșeà de două ori pe lună, imitând scrierea franceză intitulată *Russes et Turcs*. Ea a fost unica descriere periodică răsboinică românească și a purtat titlu de *Istoria războiului ruso-româno-turc* ca și a lui N. D. Popescu; ea a fost redactată de pene îndestul de abile, ca ale d-lor D. Laurian, I. Manliu și D. Miron, dar editorul ei n'a avut curajul să meargă până la sfârșit, ci, după o apariție de circa 12 coale, a încetat, nefiind suficient îmbrățișată de publicul român, care pe atunci nu prea îmbrățișà scrierile beletristice periodice.

A treia scriere, de astă dată militară și scrisă de un militar, de colonelul în rezervă d-l *Th. Văcărescu*, care a făcut campania ca adjutant în marele stat major român, a apărut în anul 1883 subtitlu de *„Luptele Românilor"* în două volume îndestul de mari, și a fost însoțită de crochiuri și planuri de răsboiu.

A patra descriere a răsboiului, scrisă de un înnalt și competinte martor ocular și însoțită de o mulțime de amănunte, documente confidențiale, scrisori intime și impresiuni culese la fața locului, fu memoriile regelui Carol I, ce au apărut, mai întâiu în limba germană sub titlul: *„Aus dem Leben Königs Karls"*, apoi în limba franceză și de curând și în limba română; ea dă multe lămuriri asupra faptelor petrecute, asupra cauzelor unor încercări nereușite, a unor fapte încoronate cu succes și asupra purtării vitejești a oștenilor români.

După această scriere ce merită a fi citită de orice Român, au apărut în diferite epoci următoarele scrieri militare cu privire la acest fapt răsboinic, care tind să stabilească adevărul faptelor și valoarea tactică și strategică urmărită de armata română cu ocazia acestui răsboiu, și anume *Războiul din 1877—1878* de generalul *St. Fălcoianu* șeful statului major român în timpul campaniei și *Operation roumaine pendant la guerre de l'indépendance*, scrie în limba franceză redactată de un român, de locotenentul de artilerie *P. St. Vasiliu*, azi *general P. St. Vasiliu Năsturel*, în care d-sa descrie rolul jucat de arma geniului român într'acel răsboiu. Apoi urmară *Răs-*

www.dacoromanica.ro

boiul ruso-turc din 1877—1878, tradusă din ruseşte de *Locot.-Colonel Gărdescu*, scriere militară asemeni de mare valoare în 2 volume ce e însoţită cu un atlas de planuri; mai apărù: *Răsboiul din 1877* de colonelul *G. Boteanu;* mai apărù *marea scriere militară a răsboiului din 1877—1878* redactată de mai mulţi ofiţeri, în doă volume mari însoţite de mai multe harte explicătoare operaţiunilor. A mai apărut cevà mai târziu, în 1902, *Studiul critic asupra răsboiului ruso-româno-turc din 1877—1878* de *Căpitanul Ioan Ştefănescu. Memoriile Colonelului Cotruţ* şi Istoricul Batalionului II de vânători pomenite de general Scheletti; cum şi *Istoria armei geniului* de Colonel Hârjeu, etc.

A mai apărut la Gratz în Austria o carte ilustrată şi intitulată: *Răsboiul oriental*, tipărită chiar în 1878 de *Dr. A. P. Alessi şi Maxim Pop*, profesori ardeleni, care s'au servit în lucrarea d-lor mult de scriitori germani mai cu seamă de Austriaci: Carl Labojasky. (Ilustrirte Kriegs-Kronik, Russisch-Türkischen Feldzuges 1877), Lachmann corespondentul ziarului Bund din Berna, etc., de scrierea corespondentului ziarelor Daily Telegraph, Daily News, Die Presse, Neues-Wiener Abendblatt, Ed. Ruffer în broşura *„Plevno"* I. Lukes ofiţer austriac, W. Müller *(Der Russisch-Türkische Krieg von 1877—1878)*, în care toţi cu toţii laudă plini de entusiasm neasemănata bravură a oştenilor Români; în cele din urmă a apărut *Descrierea răsboiului independenţei României* de regretatul general Al. Candiano Popescu.

Intre scrierile epizotice, anecdotice, descriptive şi inspiratoare de avânt, putem numărà mai întâiu pe: *Moţii şi Curcanii* de *Al. Odobescu*, scrisă cu neîntrecutul său talent de prozator fără de pereche; *Răsboiul ruso-româno-turc* de *Căpit. G. Damian; Răsboiul nostru din 1877* trei lecţii de un anonim; *Resbelul din 1877 şi chestiunea orientului* de *B. Vermont*, publicat în revista Globul; *Resbelul ruso-româno-turc* fragment publicat în calendarul pentru toţi de Wartha; *Răsboiul pentru independenţa României*, amintiri şi episoade de *Căpitan M. Dumitrescu; Răsboiul pentru neatârnarea şi Coroana de oţel* de G. Coşbuc; *Povestiri de răsboiu*, etc., de M. Sadoveanu; *Pentru neatârnare* 1877—1878 de *G. Silvan*. Diferite povestiri şi anecdote culese de pe câmpul răsboiului neatârnării de St. Georgescu Sergent; *Plevna le jour de la réédition*, de *Cleon Rizo Rangabé*, Consul general al Greciei în Bucureşti, etc.

Ca scrieri ştiinţifice medicale au apărut numai trei broşuri: *Răsboiul din 1877—1878 şi Crucea roşie* şi *Reminiscenţele medicale ale răsboiului româno-turc 1877* ambele de medicul român, Dr. L. Fiala; în fine. *Descrierea rolului jucat de Crucea Roşie română în răsboiul* pentru independenţă de Dr. Sabin.

Ca scrieri critice militare au apărut *Osman Paşà judecat de un ofiţer român*, o pagină militară din istoria campaniei la care a luat parte. Critica răsboiului ruso-turc făcută mai ales a cooperării Românilor alături de Ruşi, scrisă cu multă animositate contra Românilor de generalul rus Kuropatkin, care în răsboiul ruso-japonez de mai dăunăzi a comis greşeli tactice şi strategice însutit mai grave decât cele imputate Românilor; această scriere a fost tradusă în româneşte de Căpitan G. I. Creangă.

www.dacoromanica.ro

III.

In cele din urmă a apărut scrierea foarte meritoasă a generalului de Divizie Sc. Scheletti, publicată mai întâiu în *Revista Armatei* în 24 numere, dela 1904 până la 1907, sub titlu *„Adevărul istoric asupra Plevnei, 1877—1878*, iar mai de curând în 1912, apărută în Iași, în ediție separată, într'un volum în destul de mare și însoțit de mai multe crochiuri și planuri de războiu intercalate în text. Despre această scriere, eșită de sub tipar numai cu o lună mai nainte celei mai din urmă descriere a războiului româno-turc din 1877—1878. Despre aceasta vom zice acì câtevà cuvinte mai detaliate.

Stilul de care s'a servit autorul nu e împodobit cu floricele poetice, fin ciselate de un mănuitor iscusit al condeiului, ci e acela al unui scriitor sincer, care spune adevărul francamente și fără ocoluri. D-sa povestește cele întâmplate pe câmpiile de războiu, la care au luat parte Românii, zi cu zi în mod cronologic, dela începutul campaniei și până la terminarea ei, fără a-și împărți povestirea în capitole, paragrafe sau episode; D-sa o povestește ca un militar, ca un strateg, ca un om de meserie, ca un artist. D-sa compară cele văzute ca martor ocular și combatant efectiv, cu ceeace au spus alți Români sau străini despre aceleași fapte de arme; D-sa restabilește adevărul real, acolo unde găsește o abatere voită sau produs al unor informații neîndestulătoare; spulberă afirmațiunile neexacte și voit falsificate ale scriitorilor ruși; critică greșelile întâmplătoare săvârșite de comandanții conducătorii ai unor unități tactice, fără gelozie, fără urmă de invidie, și atribue toate rezultatele neisbuite, nu lipsei de pricepere, ci lipsei de experiență războinică, căci altfel se petrec lucrurile în teorie, la catedră și chiar la manevre cu focuri oarbe, și altfel la războiu în fața inimicului. Când vede sângele curgând și camarazi căzând alături, omul cugetă altfel. Inimicul în acțiune reală îți întinde curse ades neprevăzute, și întâmplarea ori tactica contrarie crează o mulțime de împrejurări neașteptate care ți se pun în cale, une-ori chiar prin concursul terenului.

Când e vorba de ofițerii combatanți, și de soldați, și de faptele lor în acțiune, atunci se schimbă scriitorul rece; el se înflăcărează, iar condeiul său de oțel se roșește, criticul implacabil devine apologist învăpăiat, fură din cer focul cel sfânt ce vălvorează pe altarul eroilor și făurește din el o aureolă cu care înconjoară cu lumină neperitoare chipurile celor morți pentru apărarea patriei.

Citiți Români bătrâni și tineri, citiți cu atențiune și chiar cu drag, istoria peripețiilor războiului pentru neatârnarea României; citiți și chiar recitiți cu nesațiu paginile acelei epopee care cu sângele părinților și fraților noștri ne-au dat o patrie liberă și independentă precum și o mândră coroană de oțel, citiți-le mai ales voi ce ați alergat cu atâta râvnă la chemarea patriei, atunci când tunul bubuia din toate părțile aprope de fruntarile noastre, pentru ca după ce le veți citì să puteți strigà cu deplinà convingere, edificându-vă din frumoasele exemple ale trecutului: N'avem teamă nici de Bulgari, nici de Sârbi, nici de Greci, nici de toți împreună; vie, că cu noi este Dum-

www.dacoromanica.ro

nezeu, cu noi fiind dreptatea şi nedorul de cucerire; vie că *Românul nu piere.*

IV.

Să le citească mai ales acei ce au fost în Bulgaria acum de curînd acei-ce au văzut Nicopole, Griviţa, Plevna, Rachova, Dolni şi Gornii-Dubnic, Telişul, Orhania, Vraţa, Lucoviţa, locuri amintitoare de crunte bătălii, la care au luat parte altă dată părinţii şi fraţii lor, şi le-au udat cu sângele lor. Să le citească acei voluntari, acei oşteni combatanţi, acei rezervişti care mânuesc cu măestrie condeiul scriitorului de seamă; mai ales ei să se inspire din descrierea celor făcute de antecesorii lor în 1877—1878, şi să se apuce să descrie, cu talentul lor superior modestelor talente ale scriitorilor din trecut, tot ceiace au văzut, ceiace au simţit şi ceice 'i a înflăcăra în campania din anul 1913, care ne-a redat cadrilaterul românesc, moşia lui Mircea cel Mare.

Ah: câte episoade frumoase nu vor aveà să descrie acei scriitori fericiţi, înzestraţi şi bine inspiraţi de nişte acte de bărbăţie incomparabilă, rod frescu al rasei româneşti, care s'au săvârşit de fii acestui neam mult încercat dar bine cuvântat de dărnicia naturei, începând din ziua publicării decretului de mobilizare, din noaptea chemării sub arme şi terminându-se în ziua citirei decretului de repunerea armatei pe picior de pace. Au ce scrie, au ce lăudà, au ce admirà în faptele săvârşite mai de unăzi de fii ţărei noastre, cari mergeau spre perspectiva morţii ca spre o petrecere de nuntă, şi uimind lumea prin cântul lor. Dela 20 Iunie şi până la 30 August 1913, câte fapte vrednice de comemorare, vrednice de descris de pene maestre, vrednice de perpetuat spre a fi cunoscute şi de generaţiele viitoare ale neamului românesc săvârşite de aceşti fii ai neamului nostru, toţi tineri, toţi în floarea tinereţei, unii chiar copii, toţi râzând, toţi cântând, toţi glumind, mergând spre moarte ca spre prasnic. Să perpetueze acele cuvinte sublime eşite din buzele înflăcărate ale rezervistului român, care plecând strigâ: Dă Doamne dă'mi ajută să înfig steagul românesc ce am strâns în raniţă, pe vârful învelitoarei casei celei mai înnalte din Sofia.

V.

Dar cum au înaugurat pornirea spre câmpul de onoare, Dumnezeule sfinte, şi sub ce auspicii mişcătoare s'a produs chemarea sub arme?

Nu voiu uità câte zile îmi va dăruì Dumnezeu, mie, bătrânul care am împlinit la 9 August 1913 şeaptezeci ani, noaptea memorabilă dintre 22 şi 23 Iunie 1913, în noaptea unei Sâmbete spre Duminecă, când s'a sunat alarma, chemarea sub armé, glasul tocsinului de răsboiu! Erà noaptea târziu, o noapte senină şi liniştită. Eu împreună cu toţi ai casei adormisem, când de odată şi fără de veste furăm cu toţii deşteptaţi din somn de o detunătură puternică, care sguduì casa întreagă şi giamurile ferestrelor începù să zornăe. Ce să fie oare?

www.dacoromanica.ro

Bucureştii fusese înconjuraţi de oşti numeroase de inimici, ale căror tunuri de asediu, ale căror guri de foc vărsà spre noi potop de oţel transformat în mii de schije ucigătoare? Nu! natura saluta cum ştià ea, cu glasul detunător a o mulţume de tunete şi de fulgere, cu o lumină fosforecentă orbitoare, intrarea Românilor în acţiune răsboinică, a acelor Români, cari porneau spre câmpul de cinste ca să ne aducă redobândirea bunurilor strâmoşeşti. Curând după aceia o ploae torenţială, o ploae cu furtună dărîmătoare, începù să cadă ca un potop din zghiaburile cereşti şi să se reverse cu o repeziciune vijelioasă, peste case, peste biserici, peste monumente, peste văi, peste livezi, peste păduri, peste călătorii suprinşi, peste drumeţii întâmplători, peste tot, şi să transforme toate stradele, toate drumurile, toate văile, toate viroagele în torente de ape turburi şi furioase care luau cu ele tot ce întâlneau în calea lor.

— Semne rele! murmurau unii din cei mai tineri, închinându-se cu frică şi cutremur.

— O! nu; din potrivă semne bune, am răspuns eu; toate pasurile cu noroc ce am făcut de când ţin eu minte: întrarea lui Vodă Cuza în Bucureşti în 1859, a M. S. Domnului Carol în 1866, a pornirei armatei române spre cămpul de rasboiu în 1877, tot cu vânt şi furtună au fost însoţite şi, slavă Domnului, toate noroc şi bine ne-au adus.

— Să dea Dumnezeu, strigară în cor toţi cei înspăimântaţi, şi Dumnezeu i-a auzit, rezultatele au întrecut toate aşteptările.

In momentul deslanţuirei acestei furtuni furioase, a acestei lupte între elemente, a acestui răsboiu titanic între apă, foc şi curente de aer vrăjmaşe, iată că clopotele tuturor bisericilor din Bucureşti, ca şi cele de prin toate oraşele, satele, monastirile şi schiturile din întreaga Românie începură să sune ca în zi de mare sărbătoare, clopete la miezul nopţii! chiar în minutul când orlogele sunau ora 12, lucru ne mai pomenit! şi imediat după aceia, ferestrele tuturor caselor începură să se lumineze: toţi cei ce făceau parte din contingentele militare se deşteptară, începură să se îmbrace, să se echipeze şi să fie gata de pornire; ofiţerii tineri ce întârziase şi încă nu venise acasă se duse, fiecare dea dreptul la cazarma sa ca să primească ordine de urmare.

Momente solemne, momente ce nu se poate uità, momente ce mai mult ca volume întregi de fraze iscusit meşteşugite descriu pe Român astfel cum e el lăsat dela Dumnezeu.

Abia clopotele încetară şi iată că încetară şi tunetele, şi fulgerile, şi furtuna, şi ploaia!

Cerul se înseninâ, luna reapărù pe firmanentul senin, apele se retraseră de pe strade, şi copii României, sutele de mii de oşteni, începură să se strecoare şi ei din case pe strade, îmbrăcaţi cu hainele lor orăşeneşti sau ţărăneşti, spre a se duce unii spre cazarmă, alţii spre gară, cu pas iute, cu pas grăbit, dar potolit, ca să nu rămâe înnapoia camaradului său, şi să dea de ruşine, şi să serve drept pildă rea concetăţinilor lor.

www.dacoromanica.ro

VI.

Cu asemenea avânt, cu asemenea dorință d'a-și face datoria către țară s'au adunat în cinci zile peste 500.000 de oșteni, și peste alte cinci zile au fost uniformați, echipați, într'armați, ajunși la hotare, în cadrilater, trecuți peste Dunăre, intrați în Bulgaria, ajunși la Plevna, la Vrața, la Orhania în preajma Sofiei. Asemenea iuțeală, însoțită de o regulă exemplară și fără a se încurcà unii pe alții, atâta mulțime de oameni, mergând în ordinea cea mai deplină nici nu s'a mai pomenit niciodată și nicăeri.

Acest exemplu unic a uimit, a înmărmurit, a smuls strigăte de surpriză și de admirațiune și a zăpăcit pe Bulgari și i-a silit să depue armele, să trimită plenipotențiari la București și să încheie pacea ce ne-a redat bunul nostru strămosesc de peste Dunăre. Nu e vorba, în decursul acestor zile multe s'au întâmplat și bune și rele, produse ale surprizei și ale grabei, mulți au cam răbdat de foame, și multe neajunsuri s'au îndurat, dar la răsboiu, ca la răsboiu, vitejii românași au primit și bunele și relele cântând și au mers spre pericol ca spre petrecere.

Critica este lesne de rostit, dar acțiunea este mai greu de făptuit, în toate codițiunile: bună, ne imputabilă, fără cusur. Oricât te-ai pregătì de mult și de bine mai nainte d'a intrà în aceà acțiune, tocmai după ce ai intrat și ai dat cu capul de pragul de sus, vezi pe cel de jos și constați că încă îți mai lipsește cevà, un nimica toată ce n'ai putut prevedeà, dar care are rostul și trebuința sa, și din cauza acestei lipse suferi consecințe foarte serioase, spre pildă lupta cu holera în locul luptei cu dușmanul; o luptă care face mai multe victime decât toate obuzele, șrapnelele, granatele și gloanțele armelor perfecționate. Bravii fii ai României și cu acest crunt dușman s'au luptat, unii au căzut victimele ei, victime ale datoriei către patrie, cei mai mulți au biruit-o și s'au întors la casele lor cu frunțile înscinse cu nimbul eroilor.

Tineri scriitori, descriți aceste momente solemne, aceste abnegațiuni sublime, aceste avânturi eroice, cu talentul vostru, cu entuziasmul vostru comunicativ, cu inima voastră cea caldă, ca și fii eroilor din 1913 să facă ceiace au făcut părinții lor și chiar să'i întreacă, căci viitorul ce'i așteaptă nu prea e prevestitor de zile senine; se zăresc chiar de acum în marginea orizontului nu tocmai îndepărtat de noi niște nori cam negri și prevestitori de furtună.

N. D. POPESCU.

www.dacoromanica.ro

CATEDRALA DIN TULCEA[1])

Printre monumentele mai de seamă ale oraşului Tulcea se socoteşte şi catedrala.

Această biserică cu hramul Sf. Ierarch Nicolae este clădită în centrul oraşului şi ocupă o poziţiune frumoasă. Stilul arhitectonic — asemănător cu cel al bisericilor din ţară din jumătatea a doua a veacului trecut — o deosebeşte mult de celelalte biserici vechi din Dobrogea, ridicate de pioşii creştini pe vremea stăpânirii turceşti. Clădirea este înaltă şi împodobită pe dinafară, cu 3 rânduri de cornişe ce o încing în partea de sus ca nişte brâe, despărţite între ele prin felurite ornamente în zidărie. Deasupra clădirii se înalţă 3 turnuri mari în lemn, acoperite cu tablă văpsită, cele 2 din faţă, deasupra intrării în biserică, îi slujesc de clopotniţe.

Dreptul de a ridică o biserică cu turnuri, oprit până atunci pe tot cuprinsul împărăţiei turceşti, a fost îngăduită Românilor din Tulcea printr'un firman împărătesc, obţinut de Resim-Paşa, guvernatorul Dobrogei, după stăruinţele puse pe lângă acest demnitar de Episcopul Dionisie, consulul francez, filoromânul Langlé, şi fruntaşii români din Tulcea.

Faţada bisericii este împodobită la mijloc cu chipul Sf. Ierarch Nicolae, iar pe laturi icoanele Sf. Sava Campoducele şi Nichita Romanul. Dedesubtul acestora se află intrarea în pridvor, alcătuită din 3 arcade, prinse într'o galerie de giamuri, în stejar masiv şi împodobită cu felurite figuri geometrice. Alături de intrare este o platformă întinsă în mozaic şi mărginită de mai multe rânduri de trepte în piatră cioplită.

Pe frontispiciul triunghiular al faţadei, în spaţiul dintre cele 2 cupole, se găseşte inscripţia săpată în piatră, în cuprinsul următor:

---

[1]) Scrierea de faţă este o completare a lucrării mele publicată în «Colnicul Hora» No. 1 din 1903. Br. C.

www.dacoromanica.ro

Isus Hristos — Biruitor.

Stăruitorii locașului Sf. Ierarch Nicolai. Vasile Nedelcu Gâscă. Preotul Dimitre S. Luca. Manolache Sandu. Ghiorge P. Livaditi I. Maister.

Tulcea 5 Iunie 1865.

Un parmalâc în lemn împrejmuește biserica coprinzând-o într'un mic parc de arbori, străbătut de mai multe alee prunduite.

Astfel biserica privită în întregul său înfățoșază o priveliște plăcută.

Interiorul bisericii atrage atențiunea vizitatorului prin forma sa elegantă. Plafondul alcătuit din numeroase sinuri, unele ovale iar altele circulare, formate din multe arcade, care plac vederei prin varietatea formelor, este susținut de 4 coloane mari.

Pardoseala templului este lucrată în mozaic, ferestrele în stejar cu geamurile în mozaic, confecționate de o renumită casă din București.

Plafondul, sinurile și pereții sunt zugrăvite cu chipurile sfinților, în stil bizantin, și executate cu mult gust.

Ca lucrări de artă sunt de însemnat mobilierul și catapeteasma bisericii.

Mobilierul în stejar sculptat se alcătuește din tronul regal, tronul episcopal, din străni așezate pe lângă pereții de pe ambele laturi ale bisericii, din străni mobile pentru cântăreți și din amvon prins pe una din coloanele bisericii, la care urci pe o scară în spirală, dusă pe lângă coloană.

Tâmpla este bogat lucrată în stejar și înpodobită cu icoane pe deplin reușite ca pictură. Această tâmplă este făcuta în stilul celei dela Curtea de Argeș, cu oarecari modificări.

Aspectul general al tâmplei este admirabil.

Mobilierul și tâmpla sunt întocmite după planul architectului Ministerului de Culte, d-l Băicoianu, care a pus tot interesul ca lucrarea să fie pe cât se poate mai desăvârșită, armonizând cu măreția acestui sfânt locaș.

Odată cu lucrarea mobilierului, interiorul bisericii a fost vopsit în ulei, pictându-se pe o parte a plafondului cei 4 evangheliști și sinurile bisericii pe lângă altar cu câteva icoane.

Toate lucrările de restaurare au fost executate pe seama Ministerului Cultelor după stăruințele puse de P. S. Partenie, episcop al Dunării de jos, de I. Nenițescu prefectul județului, precum și de parohul bisericii ieconom N. Ghiorghiu și epitropii de atunci ai catedralei.

Cheltuelile de restaurare a bisericii se ridică la suma de peste

www.dacoromanica.ro

60.000 lei, bani respunşi treptat de Minister, până la definitiva completare a lucrărilor.

Zugrăvirea de-a întregul a bisericii s'a făcut mai târziu, în anul 1905, după târnosire, de către cunoscutul pictor Marinescu, care a îndeplinit cu vrednicie sarcina ce şi-a luat, împodobind-o cu decoraţiuni bogate pictură aleasă şi armonizând pictura de pe icoanele dela tâmplă cu întregul picturei din biserică.

Tot atunci s'a pictat şi peretele dela intrare cu chipurile M. S. Regelui Carol, M. S. Regina Elisabeta, P. S. Melchisidec primul Episcop al Dunării de jos şi P. S. Pimen chiriarchul eparhiei. Lucrarea a fost executată cu multă iscusinţă.

Pictarea bisericii s'a făcut sub îngrijirea unui comitet de cetăţeni şi a costat suma de 16.000 lei, din care 8.000 s'a răspuns de Minister, iar restul de judeţ, comună şi enoriaşi.

Dela sfinţirea bisericii şi până astăzi, avutul bisericii s'a mărit cu diferite odoare, sfeşnice mari de alamă, candelabre de artă şi preţ, bibliotecă, veştminte scumpe pentru preoţi, covoare ş. a., prin neobosita stăruinţă a parohului ieconom N. Ghiorghiu, căruia se cuvine toată lauda pentru interesul ce depune la înfrumuseţarea acestui sf. locaş.

Peripeţiile prin cari a trecut acest sfânt locaş, fiind interesante, îmi permit a le descrie aci, făcând un scurt istoric după datele culese de mine dela persoanele cari au luat parte la evenimentele petrecute dela începerea clădirei bisericii şi până la terminarea ei.

Clădirea s'a început în anul 1862 şi s'a terminat din roş în 1865 cu bani adunaţi dela pioşii creştini, de către o mână de români doritori de a împodobì oraşul cu un locaş măreţ, unde să înalţe în voe rugile către Dumnezeu în graiul părintesc. In fruntea românilor stăruitori pentru strângerea fondurilor şi înălţarea bisericii putem amintì pe Costache Bombă, Petru Hagi Ion, Mihalache Petrescu, V. Nedelcu Gâscă, fraţii Sotireşti, Gheorghe Uzumtoma, Dragnea Mungiu şi alţii.

Astfel se învederează că sentimentul religios şi dragostea pentru limba moştenită dela strămoşi, a fost tare nu numai la românii din ţară, ci şi la fraţii lor de peste Dunăre, stabiliţi pe vremuri prin Dobrogea din moşi-strămoşi, şi legaţi de aceste locuri, fiind apoi nevoiţi să trăiască printre popoare străine de limbă, aşezate acì mai târziu, şi să trăiască sub stăpânirea neamurilor de altă lege.

In anul 1867 M. Sa Regele Carol, pe atunci Domnitor, trecând la Constantinopole pentru învestitură, s'a oprit ca să viziteze oraşul fiind invitat de Muteşeriful (guvernatorul) Resim Paşa.

www.dacoromanica.ro

M. Sa a fost primit acì în chip strălucit, dându-i-se onorurile cuvenite unui Suveran. Locuitorii români au fost vestiţi din timp despre această vizită de către Resim-Paşa. D-nii C. Bombă, A. Stoianovici şi M. Petrescu se prezentară M. Sale, în fruntea notabililor români, rugându-l să viziteze biserica română.

M. Sa primì bucuros această invitaţiune şi însoţit de Resim Paşa şi suita Sa vizită biserica, se interesă de aproape de mersul lucrărilor şi aduse mulţumiri notabililor romàni, pentru că au izbutit să înalţe un aşà de frumos locaş, oferindu-le şi 100 galbeni pentru continuarea lucrărilor, un potir frumos de argint, precum şi alte vase de preţ, care sunt în păstrarea bisericii şi astăzi, aşà că Maj. Sa este trecut în registrul bisericii ca ctitor fondator al ei.

Dragostea cea mare pe care o arătà Resim-Paşa pentru creştini, stăruinţele puse pentru obţinerea firmanului prin care se îngădue Românilor, în mod excepţional, dreptul de a construì biserică cu turnuri se atribue faptului că acest paşă a fost născut din mamă creştină. Copilăria a petrecut-o în Atena. La etatea de 15 ani se duse la Constantinopol, şi mai târziu a fost trimis de tatăl său, un paşă cu multă trecere, în studii la Paris, unde îşi completă învăţătura. Reîntors în patrie, nu după mult timp fu trimes ca guvernator al Dobrogei. Acì căştigă în curând simpatia populaţiunei prin purtarea sa blândă, educaţiunea aleasă şi prin sprijinul ce l-a dat populaţiunei creştine.

In anul 1868 biserica, fiind terminată şi tencuită pe dinăuntru a fost deschisă, dar în curând ivindu-se neînţelegeri între ctitori ea fu închisă.

In anul 1872, după înfiinţarea exarchatului bulgar, începură rivalităţile dintre Mitropolitul bulgar Grigore din Rusciuc, care vizità foarte des Tulcea, şi Episcopul grec Dionisie din Tulcea.

Cauza acestor neînţelegeri a fost tendinţa Mitropolitului bulgar ca să-şi întindă supremaţia asupra bisericilor române din Dobrogea. Mitropolitul Grigore izbutise chiar să atragă pentru moment în partea sa mai multe biserici române, însă cea mai mare parte dintre ele refuzară să se supună autorităţii sale spirituale, înainte de a se pronunţà ctitorii bisericii din Tulcea, dorind ca începutul să se facă de catedrală.

Această hotărâre a celor mai multe biserici române din Dobrogea silì pe Mitropolitul Grigore să pună toată stăruinţa pe lângă ctitorii bisericii Sf. Nicolae ca să se desfacă de Episcopul grec şi să-l recunoască pe S. Sa de şef spiritual.

Pentru realizarea ambiţiunii Mitropolitului Grigore intervenirà

www.dacoromanica.ro

persoanele cele mai influente din colonia bulgară cu stăruinți mari pe lângă ctitorii bisericii române din Tulcea.

Aceste stăruințe avură în parte efectul dorit. Neînțelegerile începură între ctitori. O parte dintre ei și anume aceia cari izbutiseră să deschidă o școală românească în curtea bisericii și aduseseră din țară ca învățător pe d-l C. Andrian, recunoscură ca cap al bisericii pe Mitropolitul Grigore, cu atât mai mult, că Episcopul Dionisie nu le dăduse voe să deschidă școală românească. In fruntea ctitorilor, cari refuzaseră să se supună Mitropolitului Grigore se aflau C. Bombă, A. Stoianovici, M. Petrescu și V. Nedelcu Gâscă.

După cererea partizanilor săi, Mitropolitul Grigore, obținù dela autoritățile turcești închiderea bisericii, până la deslegarea neînțelegerilor dintre ctitori.

In acest timp unul dintre ctitori, V. Nedelcu Gâscă, a fost întemnițat sub cuvânt că nu voește să deà seamă de socotelile bisericii. Ceilalți ctitori însă scăpară nesupărați, de oarece nu erau supuși otomani.

Nesupunerea ctitorilor cu toate amenințările autorităților turcești a avut urmări bune, căci bisericile române din Dobrogea nu recunoscură autoritatea spirituală a Mitropolitului Grigore, și urmară să recunoască și mai departe jurisdicțiunea spirituală a Episcopului grec, Dionisie.

Inchiderea bisericii catedrale a durat 5 ani, până la intrarea armatelor rusești în Dobrogea; iar serviciul bisericesc urmă a se face, în tot timpul acesta, în mica și vechea bisericuță de lemn, din curtea catedralei, pe locul unde astăzi se află construit de comună un mic monument comemorativ de marmoră, indicând Sf. pristol din altarul acelei bisericuțe.

Această mică bisericuță de lemn a fost făcută de locuitorii din Beștepe și Prislova, primii locuitori români stabiliți în Tulcea, din cauza jafurilor la care erau expuși din partea bandelor de başibuzduci.

După moartea Episcopului Dionisie, Patriarchia de Constantinopol rânduì pentru scaunul vacant de episcop pe Mitropolitul Nichifor, carele după anexarea Dobrogei rămase în Tulcea. Guvernul român, luând în seamă bunele servicii făcute românilor de acest prelat, i-a servit până la moarte o pensie viageră de 300 lei pe lună.

După retragerea autorităților turcești, pe timpul ocupațiunei provizorii rusești, Mitropolitul Nichifor crezù că a sosit timpul priincios pentru deschiderea catedralei Sf. Nicolae.

www.dacoromanica.ro

In ajunul zilei de 8 Noembrie 1877, I. P. S. S. vizită pe ctitorii bisericii şi le mărturisì intenţiunea sa de a rupe sigiliile puse pe uşile bisericii şi de a oficià sf. liturghie în biserica cea nouă; prin aceasta se făceà un mare sacrificiu, de oarece îşi asumà răspunderea faţă de autorităţi.

Această intenţie atât de îndrăsneaţă şi pornită din propria sa iniţiativă, plăcù tuturor, şi chiar în acea seară a fost adusă la cunoştinţa enoriaşilor celor mai de încredere, fără să se fi putut află ceva de partida adversă sau de autorităţi.

A doua zi, se începù serviciul divin în bisericuţa cea mică în faţa unei mari mulţimi de popor, la un moment dat I. P. S. Mitropolit apărù în faţa uşelor împărăteşti învesmântat cu toate insigniile archiereşti, binecuvântă poporul şi poruncì preoţilor să ridice antemisul, iar poporului să transporte icoanele şi steagurile bisericeşti.

Intr'o clipă poruncile se îndepliniră.

Mitropolitul înconjurat de cler merse în fruntea credincioşilor, rupse sigiliile turceşti, deschise uşile şi intră în biserica cea nouă, unde continuă serviciul liturgiei, fără să fi fost sfinţită după regulile Bisericii ortodoxe.

In timpul acesta o parte dintre credincioşi, pregătiţi din timp, dărâmară la pământ bisericuţa de lemn, acum părăsită.

Guvernatorul rus Beloţercovici, fiind înştiinţat de cele petrecute, venì în grabă, însoţit de mai mulţi agenţi ai poliţiei ruse.

El cerù epitropilor să-şi dea seamă de vina ce şi-au luat, dând voe să se rupă sigiliile, şi de deschiderea bisericii.

Primind însă răspunsul că vina este a Mitropolitului, care a făcut cu dela sine putere şi pe a sa răspundere acest act, rămase nemulţumit.

Atunci guvernatorul somă, în faţa altarului şi în auzul poporului, pe Mitropolit să-şi deà seamă de îndrăsneaţa sa faptă, rupând sigiliile şi deschizând biserica fără ştirea şi voia sa. La aceste cuvinte, Mitropolitul răspunse cu multă energie că fiind autoritate superioară eclesiastică, dispune în Biserică cum crede de cuviinţă, şi că acest drept şi putere o are dela Sf. Apostoli, apoi îl somă să se retragă din faţa sa.

Această atitudine energică şi neaşteptată silì pe guvernator să se retragă la o parte, îngăduind continuarea sf. liturghii, iar după terminarea serviciului, Mitropolitul fù rugat să se prezinte în cancelaria guvernatorului.

Acì la imputarea guvernatorului că afacerea bisericii s'ar fi putut deslegà pe cale pacinică, cu consimţimântul său, fără să fi

www.dacoromanica.ro

fost nevoe ca P. S. Sa să recurgă la măsuri violente, Mitropolitul obiectă că el, fiind recunoscut de Sinodul din Petersburg, a crezut că nu mai e nemerit să fie aplicate sigilii de un guvern necreştin pe o biserică, asupra căreia se întinde autoritatea sa spirituală, şi că desbinările între români şi ceilalţi nu mai pot avea loc, fiind un guvern creştin.

Astfel prin curagiul şi energia Mitropolitului Nichifor, precum şi a românilor cari l'au ajutat, biserica Sf. Nicolae a fost deschisă, şi serviciul continuat fără întrerupere.

După anexarea Dobrogei, M. Cogălniceanu, pe atunci ministru de Interne, inspectând oraşul Tulcea şi fiind rugat de epitropii bisericii ca să vină în ajutorul acestui sfânt locaş pentru tencuirea pereţilor, acoperirea cu tablă de fer ş. a., a dispus să se deà suma de 10.000 lei pentru terminarea lucrărilor. Banii au fost primiţi de epitropul M. Petrescu, şi au fost utilizaţi în scopul amintit.

In anul 1880 Maj. Sa Regele, vizitând oraşul Tulcea, a dispus să se aducă iconostasul tabărei din Furceni, care a fost instalat în catedrală, înlocuindu-se astfel vechile icoane, aduse de românii din Beştepe şi Prislova cu prilejul mutării lor în târgul Tulcea şi cari au fost aşezate în bisericuţa de lemn, din curtea catedralei şi despre care s'a vorbit mai înainte.

După stăruinţele P. S. Episcop Partenie, guvernul a hotărât restaurarea templului. Lucrările de restaurare au început în anul 1897 şi au durat până la 1900, în care timp serviciul religios a fost întrerupt, iar clerul bisericii a fost orânduit să facă serviciul religios pe rând la toate bisericile din oraş şi în deosebi în biserica bulgară Sf. Gheorghe. Pe tot timpul închiderii bisericii, enoraşii săi fură nevoiţi să se închine la celelalte biserici din oraş.

Restaurarea fiind aproape terminată, P. S. Partenie, în marea sa dorinţă de a vedeà pe enoriaşii români iarăşi strânşi în locaşul lor Dumnezeesc, a hotărât sfinţirea catedralei.

Sfinţirea s'a făcut cu mare pompă, în ziua de 29 Mai 1900, de către P. S. Episcop Partenie, înconjurat de cler, în prezenţa unui mare număr de credincioşi veniţi din toate părţile precum şi a autorităţilor civile şi militare, invitate la această serbare solemnă.

Astfel pentru prima dată biserica Sf. Nicolai a fost sfinţită la 1900.

In amintirea acestui eveniment, s'a pus o placă de marmoră, care se vede aşezată în peretele pridvorului, la intrare în biserică şi pe care s'a săpat în litere de aur istoricul pe scurt al bisericii în cuprinsul următor:

www.dacoromanica.ro

«In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin.

Acest sfânt locaș cu patronul Sf. Ierarch Nicolae din orașul Tulcea, s'a clădit în anul 1865 în timpul stăpânirei turcești, alătura de vechea bisericuță, al cărui monument se află încă în ființă în partea despre Nord, de către creștinii micei colonii române; iar în ziua de 8 Noemvrie 1877, începându-se serviciul utreniei în bisericuța veche, Prea Sfințitul Mitropolitul Nichifor, arhiereul după vreme, a ridicat Sf. Antemis și l-a adus în biserica aceasta nouă, unde a săvârșit sf. liturghie, fără ca biserica să fi fost terminată sau sfințită după regulile sfintei noastre biserici ortodoxe.

Acum, sub domnia glorioasă a M. S. Regelui Carol I, în al 34-lea an al Domniei și Dinastiei Sale și sub păstoria Arhierească a P. S. S. D. D. Dr. Parthenie S. Clinceni, episcop respectiv al eparhiei Dunărei de jos, s'a început reparația radicală în 1897 de către guvernul român, prezidat de d-l D. A. Sturza și continuat de cel prezidat de d-l Gh. Gr. Cantacuzino, Prefect al județului fiind d-l Ioan Nenițescu, protoiereul județului Iconomul N. Gheorghiu, Președintele tribunalului d-l Ion Doxescu, epitropi d-nii Ion Donea, Brutus Cotovu, Mihail Petrescu, și s'a sfințit acest sfânt locaș în 29 Mai, anul mântuirei 1900».

In fruntea inscripțiunei se află marca țării și marca eparhiei.

Astăzi catedrala Sf. Nicolae se găsește spre bucuria tuturor și lauda Domnului, în starea pe care am descris-o.

Această biserică care a trecut prin atâtea greutăți, ridicată cu multe sacrificii, merită să atragă atențiunea guvernului și să i se deà tot sprijinul trebuincios pentru înflorirea sa.

BRUTUS COTOVU
INSTITUTOR-DIRECTOR TULCEA

www.dacoromanica.ro

SOCIETATEA ISTORICĂ ROMÂNĂ.

PROCES-VERBAL.

No. 62.

CONFERINȚELE PUBLICE DIN 1913.

Ca și în anii trecuți, *Societatea Istorică Română* și-a continuat seria conferințelor și comunicărilor sale publice în saloanele Eforiei Kretzulescu, Calea Victoriei 57. S'au ținut două ședințe, din cari cea din urmă a fost solemnă, pentru serbătorirea d-lui Mario Roques, Profesor la Universitatea din Paris și membru de onoare al Societății.

Ședința I.

Alegeri de Membrii noui; primirea ca membri de drept a preoților și învățătorilor din localitățile istorice. — Conferința d-lui General P. V. Năsturel; comunicările d-lor St. Nicolaescu și Al. T. Dumitrescu.

D. EM. KRETZULESCU, Președintele Societății, deschizând ședința, a adus un omagiu memoriei regretatului Gh. Gr. Cantacuzino, care ca membru în această societate reprezentă o tradiție, adică o veche preocupare a boierilor Cantacuzinești pentru progresul studiilor istorice la noi, și a propus proclamarea ca membru a d-lui Mihail Gh. Cantacuzino, Ministru de Justiție (Admis cu aplauze). A citit apoi lista noilor membrii propuși, cari au fost primiți prin aclamare și anume: d-nii Al. Vaida-Voevod, Deputat român în Camera Ungară, Matei A. Balș, Consilier la Curtea de Apel, București, Al. D. Florescu mare proprietar, București, Andreiu Popovici mare proprietar, București, Dr. Popovici, București, Inginer Bunescu, București, Colonel Ionescu, Dorohoiu, Fotin Enescu, Directorul Casei centrale a Băncilor populare, Const. Cercel, inspector la Băncile populare, Pericle Papahagi, profesor, inspector școlar, Diaconul Postelnicescu, conferențiar la Cercurile culturale, Al. Vasilescu, funcționar la Arhivele Statului, P. Ionescu, dirigintele școalei din Reșca (Romula) și G. Rădulescu, dirigintele școalei din Celeiu (Sucidava), Jud. Romanați.

D. prof. I. TANOVICEANU, Vicepreședintele Societății, constată cu bucurie că porțile societății sunt largi, când se primesc ca membrii învățători din localități istorice, și ei nu pot fi decât bine-veniți și de acum înainte. (Aplauze).

D. GENERAL DE DIVIZIE P. V. NASTUREL a dezbătut una din cele mai interesante probleme ale heraldicei române și anume prezența pomului (în limbajul heraldic «nova plantatio)", așezat între un om și o femee, în pecețiile domnești ale voevozilor din Țara Românească (Valahia). Analizând vechile opinii emise de răposații Hașdeu, Urechia, Tocilescu și d. D. A. Sturdza, d. General Năsturel se pronunță dela început contra interpretării ce se dă, cum că bărbatul și femeia din pecețiile voevozilor noștri ar fi sf. împărați Constantin și Elena. Apoi face următoarea constatare: dela înființarea principatului Țării Românești până la căderea Constantinopolei (1453) nu există nici o pecetie domnească română cu nova plantatio, cu un pom între cele două capete. Așà, în pecetiea lui

www.dacoromanica.ro

Alexandru-Aldea, fiul lui Mircea, din 1431, nu se văd decât cele două capete, cari, după d. General Năsturel, reprezintă pe Domn şi pe Doamnă, despărţite printr'o linie cu înfloriturí.

Numai după căderea Imperiului Bizantin apare în peceţiile noastre nova plantatio, adică pomul, a cărui prezenţă d. General Năsturel o explică astfel:

Pomul face parte din marca împăraţilor din Bizanţ, tălmăcind însăş zidirea Constantinopolei de Constantin cel Mare, ca o nouă plantaţie, ca o a doua Romă; el se găseşte în marca Cantacuzinilor şi a trecut la voevozii români, fiind consideraţi în primul rând de către Patriarh ca diadohi sau moştenitori ai Împăraţilor din răsărit.

Lucrurile nu se opresc acì. Bizantinii, ridicând o nouă stăpânire la Istip, modifică vechia pecetie adăogând doui mici lei. Ei bine şi această pecetie, astfel modificată, se introduce la noi.

D. General P. V. Năsturel şi-a susţinut explicările prin numeroase documente, prezentate în original, şi prin scrieri heraldice de mâna întâia.

Conferinţa a fost urmărită cu foarte multă atenţiune.

După o pauză de câteva minute, s'au mai făcut următoarele două comunicări:

D. ST. NICOLAESCU, Prof. la Şcoala superioară de Războiu, a adus la cunoştinţă existenţa unui vechiu acoperământ lucrat de Doamna lui Bogdan-Vodă şi dăruit, la 10 Martie 1511, M-rei Rila din Bulgaria, pentru moaştele sfântului Ioan Rilschi.

D. Nicolaescu, care a făcut o călătorie de studii în Peninsula Balcanică, prezintă numeroase fotografii şi făgăduieşte că va comunicà şi alte preţioase mărturii cu privire la trecutul nostru.

D. AL. T. DUMITRESCU, în continuarea cercetărilor despre «*Ler Impărat*», dă o relaţiune despre arcul de triumf al împăratului Galerius din Salonic, arătând că pe el se reprezintă expediţia acestui împărat în Orient, în fruntea oştilor recrutate dela Dunăre, în anul 297.

Dovedeşte faptul că împăratul Galerius, care era Dac de origine, născut şi înmormântat în Romula noastră, (azi Reşca judeţul Romănaţ), a recucerit la 296 după Christos o parte a Daciei părăsită de Aurelian, şi arată că graţie acestei recuceriri se înţelege cum a putut Galerius să ridice oşti şi din ţara noastră, la 297, în expediţia contra Perşilor, în care figurează legionari din leg. V Macedonică, veterani Daci şi cavaleri Alani.

Explicând reliefurile, spune că graţie săpăturilor făcute anii trecuţi la Reşca cu cheltuiala d-lui Em. Kretzulescu, poate recunoaşte, prin stitul corintian al coloanelor de la Reşca şi prin alte asemănări, una din cetăţile ne determinată până acum: a doua poartă, care figurează pe nomument, este a cetăţii Romula, unde Galerius a fost întâmpinat de vitejii grăniceri Daci şi de neînvinşii Alani, cu cari a dobândit victoria în Orient. Cu alte cuvinte, legendarele *Curţi ale lui Ler Impărat din Romula,* despre care până mai ieri nu se ştià nici măcar locul unde au fost, apar deodată în sfărâmături la Reşca, iar imaginea lor de odinioară li se păstrează în parte cioplită în piatră pe monumentul triumfal al Împăratului Galerius din Salonic.

Roagă Comitetul Societăţii să intervină cât mai îngrabă a se reproduce acest monument ameninţat cu distrugerea şi a se aşezà cu toată cinstirea cuvenită în Capitala ţerii, de oarece el reprezintă: cel din urmă şi cel mai strălucit episod din vieaţa la o laltă a Daco-Romanilor (din epoca imperială), — o rază nestinsă din apusul stăpânirii romane în Dacia—şi tot deodată cea mai glorioasă pagine din vieaţa Dacilor învingători (nu învinşi ca pe Columna lui Traian) şi a vitejilor Alani, conduşi pe calea biruinţei de împăratul Galerius, eroul de veşnicie al poporului român.

www.dacoromanica.ro

Şedinţa solemnă ţinută în onoarea d-lui Mario Roques.

Elogiul d-lui Preşedinte Em. E. Kretzulescu; Conferinţele d-lor Mario Roques, C. Giurescu şi N. I. Apostolescu.

In timpul când mari publicişti şi literaţi ai Franţei, în frunte cu d-l Clemenceau, cuprinşi de admiraţie pentru avântul nostru războinic din 1913, ne numiau «cei mai Latini dintre Latini», Societatea Istorică Română a avut rara fericire de a sărbători în mijlocul său, printr'o şedinţă solemnă, pe d-l Mario Roques, Profesor la Universitatea din Paris, membru de onoare al Societăţii şi mare filo-român, căruia, între altele, i se datoreşte şi preţiosul concurs dat tinerimei române din Paris, pentru constituirea şi cimentarea alianţei universitare franco-române.

La această întâia şedinţa solemnă a Societăţii au fost de faţă d-nii membri: C. Dissescu, Ministru Cultelor şi Instrucţiunii publice, Dr. C. I. Istrati, Preşedintele Academiei Române, Ioan Bianu, Membru al Academiei Române şi Profesor de istoria literaturei române la Universitatea din Bucureşti, Em. Porumbaru, fost Ministru, Em. E. Kretzulescu, Preşedintele Societăţii, I. Tanoviceanu, Profesor universitar, Vicepreşedinte al Societăţii, General Al. Tell, Vicepreşedinte al Senatului, General P. V. Năsturel, Comandantul Fortificaţiilor Galaţi-Năm oloasa, Amiral V. Urseanu, Colonel Panaitescu, Comandantul Brigăzii din Târgovişte, N. I. Apostolescu, Doctor în litere dela Paris, Haralamb Lecca literat, Petru Haneş, profesor, R. Caracaş, profesor, I. Rădulescu-Pogoneanu, profesor, Mateescu, profesor Vasile Mihăilescu, profesor, Popovici, Doctor în litere, profesor, C. Nedelcu, Doctor în litere, I. I. Vlădăianu, avocat, D. N. Zissu, Directorul Eforiei Kretzulescu, Gh. Giuglea, profesor, B. Trifu, avocat, G. Kirileanu, Bibliotecarul M. Sale Regelui, Gr. Chebap, interpret la Minist. de Ext., Iuliu Tuducescu, paleograful Academiei Române, Peruianu, profesor, Popescu Băjenaru, Director de şcoală, Moraru, Secretar la Domeniile Coroane, Pericle Papahagi, N. D. Popescu, ş. a.

D-l **Em. KRETZULESCU**, Preşedintele Societăţii, deschizând şedinţa, exprimă omagiile sale şi ale tuturor d-lor membrii prea distinsului oaspe, arătând că d-l Mario Roques, care este unul dintrei cei dintâi membrii de onoare ai Societăţii Istorice Române, este o glorie ştiinţifică a Franţei pe tărâmul istoriei literaturei şi al filologie romanice şi un filo-român dintre cei mai aleşi. Pe lângă cursul strălucit de la Sorbona, unde tinerii noştri de valoare merg să-şi completeze studiile lor pentru obţinerea Doctoratului în litere, d-sa mai predă la Şcoala de limbi orientale cursul de limba română, pe care o vorbeşte curent.

Autor a numeroase lucrări de cel mai mare interes pentru istoria limbii şi literaturei franceze, d-l Mario Roques, care a început de mult să studieze limba şi literatura românească veche, conduce astăzi cea mai importantă revistă pentru istoria literaturei şi a filologiei romanice, vechea «Romania» a lui Paul Meyer şi Gaston Paris, care apare dela 1872, şi în care s'au discutat multe chestiuni privitoare la Români, precum originea cuvântului Valah, continuitatea Românilor în Dacia ş. a.

In această şedinţă memorabilă, încheie d-l Preşedinte, prea distinsul nostru colèg ne va întreţineà cu o savantă comunicare, despre Paliia dela Orăştie.

D-l **MARIO ROQUES**, după ce mulţumeşte distinsei adunări pentru primirea atât de călduroasă şi deosebită ce i s'a făcut, intră în dezvoltarea comunicării sale despre «Paliia dela Orăştie şi originile sale», pe care o tratează cu măestria înăscută şi limpezimea caracteristică profesorului universitar francez.

După ce se discută opiniile d-lor N. Iorga, Ovid Densuşianu, Iosif Popovici şi

www.dacoromanica.ro

părerea bătrânului Cipariu, d-l Mario Roques stabileşte că Paliia, tipărită în românește la Orăştie în 1582, este o traducere nu după un text original ebreu sau slavon, dar după un text ungar şi anume după Biblia lui Heltay (un Sas, Helt, care a tradus Biblia lui Luther în ungureşte) şi după un text latinesc al Bibliei calvineşti.

Aceste sunt textele originale ale momentului literar român tipărit la Orăştie. Ca probe, se găsesc în Paliia dela Orăştie, în adevăr, nume proprii cu sufixe sau terminaţiuni cazuale ungureşti şi aşezări de cuvinte după topica maghiară; iar în a doua linie, se regăsesc pasagii, cari nu figurează în Biblia lui Luther sau în traducerea lui Heltay, ci numai în Biblia latină calvinistă.

Conferenţiarul mai face încă o observaţie foarte interesantă, pornind de la constatarea că traducătorii Paliei din Orăştie întrebuinţează forma «*Români*» cu *o*, în loc de forma uzuală Rumâni, cu *u*. Această formă este mai apropiată de clasicul «Romani», şi eminentul conferenţiar vede în întrebuinţarea acestei forme recunoaşterea originei noastre latine de către acei modeşti traducători al Paliei din latineşte, cari se adresau românește fraţilor lor «Români» şi nu Rumâni, cum se scrieă de obiceiu în hrisoavele slavo-române de atunci.

Comunicarea — o magistrală conferinţă academică — a fost urmărită cu cea mai mare atenţiune de numerosul auditor, atât pentru interesul viu al subiectului cât şi pentru siguranţa metodei ştiinţifice de cercetare, pe care a ilustrat-o savantul conferenţiar.

D-l **C. GIURESCU**, Doctor în Ştiinţele istorice şi profesor, a vorbit despre Cartea aşezării Românilor în Dacia de Miron Costin, stabilind că această scriere, rău editată până acum, este întâia lucrare a lui Miron Costin, rămasă însă netermintă; dar care a fost amplificată în urmă de alţi scriitori şi copişti. Ast-fel dar, după cercetările d-lui Giurescu, ideia latinităţei noastre, care este cheia întregului nostru progres istoric, datează la cronicarii români nu de la 1680—1690, ci dintr'o perioadă anterioară, dintre ani 1670—1674. Această idee s'a afirmat de cronicari, spre a se răspunde la o versiune infamă, răspândită de către Mihail Călugărul şi Simion Dascălul, după cari Moldo-Românii ar fi urmaşii unor tâlhari aduşi de un rege al Ungariei. Miron Costin dovedeşte din contră că, prin isvoare istorice şi prin asemănările limbei româneşti cu cea latină, neamul nostru îşi are obârşia nobilă din vechi Romani, din timpul Impăratului Traian.

Comunicarea d-lui Giurescu a aruncat o vie lumină asupra multor chestiuni cari până acum zăceau în întuneric.

D-l **N. I. APOSTOLESCU**, Doctor în Litere de la Facultatea din Paris, fost elev al d-lui Mario Roques, şi Inspector general al Cercurilor culturale din ţară, dă o nouă explicare cuvintelor «Jidova» cu înţelesul de cetăţue şi «Jidovi» cu înţelesul de giganţi, uriaşi. Cu bogate argumente şi citaţiuni alese, demonstrează că Jidovii nu reprezintă pe aşă zişii Chazari, adică pe Tătarii convertiţi ca mozaism, din vecinătatea Ţărilor Române, cum susţine d-l Lazăr Şaineanu, ci ne arată pe acei ziditori de cetăţi din Vechiul Testament, adică pe Evreii (jidovii) despre cari se spune că Faraoanii Egiptului îi puneau la munci grele şi la zidări de cetăţi. Totul se explică dar printr'o influenţă a textelor biblice ascultate în biserică de poporul român, în decursul veacurilor.

Pe această cale s'a întipărit expresiunea «A muncì ca un jidov» şi s'au format toponimile, Jidova, Jidovine, Movilele Jidovilor, etc.

Conferenţiarul a fost călduros felicitat pentru via pătrundere a spiritului său.

www.dacoromanica.ro

CORESPONDENȚA CU PREOȚII ȘI INVĂȚĂTORII DIN LOCALITĂȚILE ISTORICE.

O lămurire dela început.

D-l **C. DISSESCU**, Ministru Cultelor și Instrucțiunii publice, vechiu membru al Societății Istorice Române, încredințându-se de scopul înalt pe care-l urmărește Societatea noastră, a binevoit să-i acorde o subvenție anuală din partea Statului ceeace înseamnă o recunoaștere oficială a activității noastre, pornită din inițiativa privată a câtorva persoane din înalta societate română, iubitoare de trecutul întregului neam românesc.

Fără a ne depărtă de caracterul acestei inițiative private, ce ne dă tăria prezentului și chezășia viitorului, totuș cadrul preocupărilor noastre, și în primul loc semnalarea, cunoașterea și cercetarea tutulor rămășiților istorice din trecut, ne fac să lărgim cercul activității de până acum, primind colaborarea tuturor preoților și învățătorilor din localitățile istorice, pe cari, în urma unei hotărîri a Comitetului din 1913, îi vom considerà membri de drept ai Societății Istorice Române, cu o singură condițiune: colaborarea să pornească din inițiativa privată a fiecăruia; cu alte cuvinte, cererea de înscriere în Societate să fie întemeiată pe interesul ce-i deșteaptă în suflet, localitatea istorică în care se află.

In acest scop, deschidem o nouă rubrică în «*Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, organul Societății noastre, în care vom publicà, adnotà și comentà ori ce relațiuni primite dela colegii noștri preoți și învățători din localitățile istorice. Prin această rubrică suntem încredințați că vom împlini dorința d-lui Ministru Dissescu de a vedeà pe învățători și preoți îngrijindu-se și de localitățile istorice — de eterna preocupare a sufletului românesc. — Tot deodată vom împlini un gol simțit în literatura noastră istorică, reamintindu-ne că dela răspunsurile date de preoți și învățători la chestionarul arheologic al lui Alexandru Odobescu din 1870, răspunsuri ce se păstrează în manuscris la Academia Română, nu mai avem alte relațiuni date de preoți și învățători despre localitățile noastre istorice.

Publicarea unor asemenea relațiuni într'o revistă specială, cum este organul Societății noastre, care își are trecutul său, nu se poate compărà cu simpla adunare de material, în marea parte necontrolat, cum se prezintă răspunsurile la chestionarul lui Odobescu. Noi vom face cercetări la fața locului și vom controlà datele ce ni se comunică, apoi vom organizà excursiuni istorice acolo unde localitatea merită a fi vizitată, căutând a înființà muzee regionale, ca la Reșca, ș. a.

Aceasta este lămurirea ce am crezut de cuviință s'o dăm ca introducere la întâia relațiune ce publicăm despre localitatea «*Cetățuiul» dintre Pestișiani și Topești (Jud. Gorj)*, primită dela colegul nostru d-l Gh. Gh. Popescu, învățător înaintat din Comuna Pestișani-Broșteni (Gorj). Iată acum și această relațiune, făcută în cererea de înscriere a d-lui Gh. Gh. Popescu ca membru al Societății Istorice Române.

Relațiunea d-lui Gh. Gh. Popescu dsepre „Cetățuiul" (Gorjiu).

Domnule Președinte,

„Cam la jumătatea drumului neșoseluit între satul Pestișani și Topești din jud. Gorjiu, există un platou de formă triunghiulară cu numele «*Cetățuiul*». Pe partea de m-noapte curge râul Viezurata, iar pe cea de răsărit și m-zi e udat de Vizieș; la apus, se ascute până ce dă în satul Vânăta ce ține de com. Tismana. (Altădată Vânăta se chemà Groșani. A se vedea sate și localități dispărute de Al. Ștefulescu).

www.dacoromanica.ro

«In trei puncte, pe partea de m-noapte, se ridică trei cioci de forma tronconică, ce par a fi opere omenești, în vârful cărora s'au găsit cărămizi. Oamenii noștri simpli au credința că în acele vârfuri sânt bani îngropați, ceeace i-au îndemnat să facă săpături. Și atunci au dat peste cărămizi.

«Tot pe partea de m.-noapte există «*Fântâna rece*», la care s'au găsit olane vechi adânc îngropate, ceeace ne-a făcut să credem că în antichitate acele olane au format un apeduct.

«Toate acestea, față cu monedele ce s'au găsit prin Com. Topești cum și numele de «Cetățuiul», ne fac să credem că în vechime aci trebue să fi stat o garnizoană romană.

«Binevoiți, vă rog, Domnule Președinte, a-o pune în discuția exploratorilor istorici ai noștrii, ca astfel trecutul nostru să fie mai bine cunoscut, iar istoria sau povestea neamului nostru să aibă o pagină mai mult.

«Bine-voiți, Domnule Președinte, tot odată cu această comunicare, să faceți ca și subsemnatul să fie înscris membru al Societății Istorice Române, conform dispozițiunilor luate de Domnia-voastră în 1913, supunându-mă în totul la tot ce mi se va impune. Și această cerere o fac în dorința ce o am pentru cunoașterea cât mai bine a trecutului nostru precum și spre a popularizà în masa celor de jos acest trecut. Căci numai popularizând istoria noastră, numai așà vom puteà face să se nască o conștiință națională, singură capabilă pentru aspirațiuni naționale în viitor. Națiunile la cari conștiința aceasta nu a pătruns masele de jos, acele națiuni sunt supuse peirei.—Să ne grăbim, dar, în a cultivà sentimentele naționale încă din primii ani de școală. Și de aceia cred bună măsura Domniei-Voastre, Domnule Președinte, de a pătrunde în Societatea Istorică Română și învățătorii.

«Mulțumindu-vă de atenția ce ne-ați dat, vă asigurăm că și în viitor vom ști a ne face datoria de luminatori ai poporului, păstrând cu sfințenie ori ce urme lăsate dela strămoșii noștrii și comunicându-le la timp.

«Învățător înaintat, Gh. Gh. Popescu.

NOTA REDACȚIEI. Biuroul Societății a luat cunoștință de cererea D-v, pe care a admis'o și vă felicită pentru frumoasele declarațiuni ce vă înalță.

«*Cetățuiul*», denumire veche de origine latină care în alte părți are forma feminină «*Cetățuia*» sau «*Cetățea*», iar slavonește «*Grădiște*», este fără îndoială un castru roman, un post de observație, așezat după obiceiul strămoșilor noștri lângă cursuri de apă.

Prin apropiere trebue să fie și un drum vechiu. Cercetați dacă se mai pomenește prin bătrâni despre un asemenea drum cu numele de «drumul de piatră», «drumul bătrân», «drumul lui Mihai Vodă», etc. Cercetați dacă nu cumva chiar drumul nesoșeluit de astăzi dintre Pestișani, «Cetățuiul» și Topești nu vine dintr'un loc însemnat și nu merge mai departe la alt «Cetățuiu»; ori dacă, mai degrabă, acest drum nu reprezintă decât un val roman prefăcut în drum de care, cunoscut odinioară sub numele de «Brazda lui Ler Impărat», iar azi sub numele schimbat de «Brazda lui Novac» sau «Troian». Culegeți orice povești și zicale despre localitate, luați o schiță topografică și comunicați-le, spre a revenì.

Secretarul Redacției, **Al. T. Dumitrescu.**

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

A VOLUMULUI XIV

Pag.

Societatea Istorică Română. *Insemnări din zile mari.* Ordinul de zi al M. S. Regelui Carol I către armată din 31 Iulie 1913 (Cu portretul M. S. Regelui Carol I și ale AA. LL. RR. Principele Ferdinand și Carol). 1

Tanoviceanu I. *Documente importante.* (Famil. Poeneru și Bengescu) . . . 5

Dumitrescu Al. T. *Ler Imparat.* (Urmare). Adaos la materialul istorico-geografic *„Brazda lui Ler Impărat"* (valul roman din Oltenia); „Drumul Românilor" (Via Romana din Oltenia) 13

Năsturel General P. V., Biserici, mănăstiri și schituri din Oltenia: Brâncoveni, Ostrovu-Greci, Stănești, Mamul, Șerbănești, Zăvideni, Bucșani-Ionești, Olănești, Iezerul, Cozia, Gura-Motrului, Strehaia, Negoești, Dobrușa, Hotărani, Strehareț, Bucovăț, Coșuna-Mofleni, Clocociov, Deleni, Pârșcoveni 17

Ursu I. Bătălia din Câmpul Pânii (1479) 138

Kretzulescu Em. Cronica lui Vasile Buhăescul Cămărașul. (Introducere și textul cronicei) 150

Popescu N. D. Literatura istorică a războiului ruso-româno-turc din 1877—78 și câteva însemnări contimporane 171

Cotovu Brutus. Catedrala din Tulcea 180

*

Societatea Istorcică Română. Conferințe. Alegeri de membrii noui. Corespondența.

Ședința I: Alegeri de membrii noui, și primirea ca membrii de drept a preoților și învățătorilor din localitățile istorice. Conferința d-lui *General P. V. Năsturel* despre *„Nova plantatio"* din heraldica română; comunicările d-lor *St. Nicolaescu,* Un acoperământ de moaște dela M-rea Rila, lucrat de Doamna lui Bogdan Vodă (1511); *Al. T. Dumitrescu, Arcul de triumf al împăratului Galerius din Salonic.* 188

Ședința solemnă în onoarea d-lui Prof. Mario Roques: *Elogiul d-lui Președinte Em. Kretzulescu;* Conferințele d-lor *Mario Roques,* despre *Paliia dela Orăștie; C. Giurescu,* Cartea așezării Românilor în Dacia de Miron Costin; *N. I. Apostolescu,* despre Jidovi în folklorul român. 190

Corespondența cu preoții și învățătorii din localitățile istorice. Relațiunea d-lui *Gh. Gh. Popescu* despre *„Cetățuiul"* (Gorj) 192

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro